הצופה

כ״ח, יום שישי, כ״ח תשרי תשמ״ז (31.10.1986) • שנה נ׳ • גליון 14228 • המחיר: 0.80 ש״ח, כולל מע״מ

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי ✶ מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר-אילן ז״ל

היום — פרשת בראשית

	יום שישי	יום שבת
הפרק:	יהושע יא-יב	יהושע יג-יד
המשנה:	נגעים יב, ה-ו	נגעים יג, ב-ג
הדף — בבלי:	בבא קמא לט	בבא קמא מ
ירושלמי:	יבמות כט	יבמות ל
ההלכה:	או״ח רלה, א-ג	או״ח רלו, ד-ג
רמב״ם:	כלים כדכה; מקוואות א	מקוואות ב-ד
הזריחה:	5.51	5.51
השקיעה:	4.54	4.53
סוף זמן ק״ש:	7.52	7.52

הדלקת הנר

	ע״ש	מוצ״ש
ירושלים	4.15	5.27
תל-אביב	4.33	5.29
חיפה	4.24	5.27
אילת	4.33	5.32
באר-שבע	4.31	5.29

משכנתאות לזכאים
ומשכנתאות חופשיות
בנק טפחות

האוצר תובע קיצוץ עד 500 מיליון דולר

ה„בשורות": מס על קצבאות ילדים ✶ העלאת מחירי התחבורה הציבורית ומוצרי היסוד ✶ אגרה לביקור אצל רופא ✶ שכר לימוד מודרג בתיכון

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

אגף התקציבים באוצר מציע לקצץ בתקציב השנה הבאה 300—500 מיליון דולר. אם תבוצע הרפורמה במס ויופחתו שיעורי המס הישירים יהיה צורך בצמצום בהוצאות. אתמול התקיים דיון על מסגרת התקציב בלשכת שר האוצר משה ניסים בהשתתפות צמרת האוצר.

בדיון זה הועלו הרעיונות השונים לצמצומים בהוצאות ולהגדלת הכנסות אולם לא נתקבלו החלטות. אותו פורום יתכנס שוב בעוד שבועיים.

באוצר חוזרים על ההצעות שהועלו מכבר. הטלת מיסוי על קצבאות ילדים, הטלת אגרה על ביקור רופאים והנהגת שכר לימוד מודרג בלימודים העל־יסודיים. באוצר חוששים כי בשנה הבאה יעלו מחירי הדלק ומחירי חומרי גלם בעולם ואלה יגדילו את ההוצאות במשק. מוצע לקצץ בסובסידיות לתחבורה ציבורית ולמוצרי־יסוד.

שני מושתלי הכבד עדיין במצב קשה

שתי ההשתלות בוצעו בהתאם ל„חוק האנטומיה והפתולוגיה"

מאת מאיר שושני — כתב עתים

מצבם של שני מושתלי הכבד, מירה שיכטנגר (40) מכפר־סבא ואליהו שרייר (59) ממבשרת — שריש מוסיף להיות קשה — מסר מנהל בית־החולים הד״ר אלברט סמינגר.

מנהל בית־החולים אמר, כי מושתלי הכבד נתונים בטיפול נמרץ מחוברים למכשירי ניטור, הצוות עוקב אחר פעולות חיוניות של גופם: לב, לחץ דם, ריאות — ועוד. צוות של רופאים ואחיות שהתמחו בהתאוששות לאחר השתלות כבד בבית החולים בפיטסבורג שבארה״ב נמצא כל העת ליד מיטותיהם.

להערכת הרופאים המטפלים במושתלי הכבד צפויים ימים רבים עד אשר החולים יתאוששו ממצבם הקשה. הרופאים נאבקים על חייהם בעקשנות רבה.

ניתוח השתלת הכבד השני בישראל בגופו של אליהו שרייר, התאפשר הודות ל„חוק האנטומיה והפתולוגיה", לאחר שבית החולים לא הצליח לאתר קרובים מדרגה ראשונה

(סוף בעמוד 2)

רפורמים מודים בכשלונם: קוראים לתנועתם לקבל את משמעת ההלכה בדיני אישות וגיור

ניו־יורק (שרות „הצופה") בקריאה דרמטית לתנועה הרפורמית לקבל על עצמה את עול המשמעת של ההלכה היהודית בכל הקשור בדיני אישות — נישואין וגירושין וכן גיור יצא השבוע ראבי יוסף קליין, מראשי התנועה הרפורמית ומהראבאיים הוותיקים ביותר בתנועה זו במסגרת רב־שיח שנערך בעיר מוסר שבמדינת מסאצ׳וסטס.

ברב־שיח בו השתתפו נשיא הכבוד של הסתדרות הרבנים ד״ר אליעזר ברנשטיין, נשיא איגוד הראבאים הרפורמים ג׳ק שטיין וראבי אלכסנדר שפירא נשיא הכבוד של הראבאים הרפורמים, נערך חשבון נוקב ממצב התנועה הרפורמית אשר חבריה החלו להגיע למסקנה כי הינתקותם מההלכה היהודית בדיני אישות הביאה עמה קרע ביהדות אמריקה.

ראבי קליין שפתח את הרב־שיח אמר בין היתר: „אני הוא שהכניס את הרפורמות האנטי־הלכתיות בתקנות של התנועה הרפורמית; אני האיש שקבעתי שלשם גיור מספיק טקס של „קונפורמציה" בלא להזדקק להלכה וכיום אני מצטער על זה משמק נפשי. הגיע הזמן שהתנועה הרפורמית תחזור להלכה כדי למנוע ניתוק קשרי נישואין עם יהודים אורטודוקסיים".

נשיא הראבאים הרפורמים ג׳ק שטיין שהגיב על הדברים אמר כי זה בלתי אפשרי להחזיר את הגלגל אחורנית. עם זאת טען כי הוויתור על גיור כהלכה נבע בין היתר שהתנועה הרפורמית על־פי אחדותה אינה מקובלת על היהדות האורטודוקסית.

נשיא הכבוד של הסתדרות הרבנים, הרב ד״ר אליעזר ברנשטיין אמר כי לפתוח בעניין זה יוכל להסכים עם דברי קודמו — נשיא הרפורמים — שאין הגוונה סטייה בהלכה היא מתאימה את היהדות לזמנים. והמשיך הרב ברנשטיין: אנו — היהדות ההלכתית — מתאימים את הזמנים לעקרונות היסוד של ההלכה היהודית.

בהתייחסו לירידה התלולה בדמוגרפיה של יהדות ארה״ב אמר כי הרפורמים גרמו לא רק לקרע ביהדות אמריקה, אלא גם נושאים באחריות לירידה הדמוגרפית המורה בקרב הקהילה היהודית האמריקאית.

הרב ברנשטיין בירך על דבריו הגלויים של ראבי קליין שבוקעים מהם „הרהורי תשובה" וקרא לו לעשות הכל כדי שתנועתו תקבל את עמדת ההלכה בדיני אישות וגיור כאחד.

באותו מעמד סיפר הרב ברנשטיין כי בזמן האחרון בולטת נטייה הולכת וגוברת אצל יהודי ארה״ב מקרב הזרם הרפורמי והקונסרבטיבי לפנות לרבנים אורטודוקסיים בכל הקשור בדיני אישות וגיור. גם הם — הרפורמים — התחילו להרגיש בסכנות האורבות ליהודי ארה״ב מהרפורמים.

כמו״כ ציין כי בעוד אצל הרפורמים בולטת ירידה בילודה, הרי אצל היהדות האורטודוקסית על גוניה השונים אנו עדים לעלייה ברוכה בילודה.

ראבי אלכסנדר שפירא נשיא הכבוד של התנועה הקונסרבטיבית בירך על המאמצים הכרובים הנעשים כדי לאחד את הקהילה היהודית בארה״ב.

ראבי ג׳ק שטיין — נשיא הרפורמים הבטיח בתום הרב־שיח כי יביא את הדברים שהושמעו, לדיון בפורום המתאים של התנועה הרפורמית.

ש״ס תגיש הצעה לתיקון החוק בנושא ה„גיורים" הרפורמיים מחו״ל

מאת שאול שיף סופר „הצופה"

סיעת ש״ס תניח ביום רביעי הקרוב על שולחן הכנסת הצעת תיקון בחוק שיפוט בתי דין רבניים, הבא להסדיר את נושא הגיורים מחו״ל.

התיקון אינו מבדיל בין גיור רפורמי לבין גיור אורתודוכסי וקובע: „גיור שנערך מחוץ לישראל יהיה טעון לכל דבר ועניין אישור של בית דין רבני".

לסופרנו נמסר, כי ראשי הרפורמים בישראל ובחו״ל מתנגדים בתוקף לתיקון המוצע שהוגש בעבר לא פעם כתהליך אפשרי לתביעה שייקבע בחוק השבות „גיור כהלכה".

ראשי הרפורמים הסבירו, כי ברור להם שבית דין רבני מוכר לא יאשר גיור רפורמי ומכאן התנגדותם לתיקון חוק השבות בדלת אחורית באמצעות חוק שיפוט בתי הדין הרבניים.

התיקון שמציעה ש״ס אומר: „א) לבית דין רבני יהיה שיפוט ייחודי בענייני גיור ואישור יהדות. ב) לא ייערך גיור בישראל אלא על־ידי בית דין רבני. ג) גיור שנערך מחוץ לישראל יהיה טעון לכל דבר ועניין אישור של בית־דין רבני. ד) לא יירשם אדם שגויר כ־

(סוף בעמוד 2)

סכסוך האחיות הסוף?

אמש החל המו״מ על הסכם שכר חדש: שר האוצר אופטימי

מאת חיים פיקרש סופר „הצופה"

נציגות האחיות, האוצר וההסתדרות החלו אתמול אחר הצהריים במשא ומתן ענייני כשהמגמה להגיע על הסכם השכר החדש עוד אמש.

המשא ומתן החל בבית הוועד הפועל של ההסתדרות בת״א. לפני־כן קיימו האחיות פגישה עם שר האוצר משה ניסים שגילה אופטימיות לגבי סיכויי חיסול הסכסוך המתמשך עם האחיות.

אתמול גם התכנסה הוועדה המרכזת של ההסתדרות לדיון מיוחד במשבר הפוקד את מערכת הבריאות. בישיבה הוחלט להטיל על צוות המזכיר של האגף לאיגוד מקצועי להמשיך במגעים כדי לסיים, לאלתר בחתימה על הסכם קיבוצי.

ראש האגף לאיגוד המקצועי חיים הברפלד הביע הערכה לצעדו של נשיא המדינה בפנייה הנרגשת אל האחיות והמפגינים לסיים את השביתה.

בפגישה עם האחיות, הוצג המסמך המתייחס לטבלת השכר החדשה. נתוני השכר של אחיות בתי החולים ייבדקו על פי המסמך בנוהלים לצליחם יושבם, בהשוואה לנתוני השכר של האקדמאים במדעי החברה והרוח ושכר האחיות יותאם בהתאם.

תביעת האחיות לקיצור שבוע העבודה ולהשלום המעריך יועלו לדיון במסגרת פניות העבודה של הוועדה המשותפת להסתדרות ולממשלה בכוונה להגיע אל נוסחת הפשרה.

בתי־החולים טרם חזרו לתיפקודם הרגיל, הרף העובדה שהאחיות הגיעו לעבודתן כרגיל.

התפוסה בבתי־החולים אתמול היתה נמוכה יחסית והניתוחים הופעלו, בדרך כלל, רק לניתוחים דחופים. גם מרפאות החוץ לא פעלו בקופות רבים.

ולדהיים קבע כמה יוצאו להורג ואיזה כפר יישרף

ועדת החקירה הממלכתית היוגוסלאווית קבעה בדצמבר 1947, כי קורט ולדהיים, נשיא אוסטריה, הוא פושע מלחמה.

תיק החקירה היוגוסלבי המקורי הוגש אתמול על ידי מנהל „מרכז ויזנטל" הרב מרווין מאייר, לקונסוליה הכללית של ישראל בלוס אנג׳לס.

המסמך הגיע אמש גם למערכת „מבט".

הוועדה הממלכתית היוגוסלבית גבתה עדויות ואספה מסמכים, שבתוכם עולה כי קורט ולדהיים עסק אישית בקביעת הפרטים המדוייקים: כמה בני ערובה יוצאו להורג בכפר אחד. כמה בתים ייהרסו בכפר אחר. איזה כפר יישרף כליל.

הראיות בתיק החקירה מבוססות גם על עדויות של שותפיו לשירות.

הקונגרס היהודי העולמי, הודיע אתמול כי בתקופה אשר בה שירת ולדהיים כשר החוץ של אוסטריה, בימי הפלישה הסובייטית לצ׳כוסלובקיה בשנת 1968, הוא ציווה על עובדי השגרירות האוסטרית בפראג להרחיק משטח השגרירות צ׳כים שביקשו בה מקלט. (ראה גם בעמוד 2).

מלכת הולנד מגלה עניין בתפילת „הנותן תשועה"

— מאת עקיבא צימרמן —

מלכת הולנד ביאטריקס שנכחה בטקס חנוכת בית הכנסת החדש „עדת ישורון" בהאג גילתה עניין רב בברכת „שנתן מכבודו לבשר ודם" ובתפילת „הנותן תשועה" שנאמרה מפי החזן בנימין מילר מאמשטרדם.

החזן הקדים דברי הסבר למהותם של התפילות והרב יהודה קאצש, רבה של הקהילה האורטודוקסית, השמיע דברי ברכה. כן השמיע החזן את התפילה לשלום מדינת ישראל ו„מי שבירך" לחיילי צה״ל. בטקס נכח גם שגריר ישראל בהולנד, מר סופות.

לאחר הטקס שוחחה המלכה עם החזן בנימין מילר וכאשר נודע לה כי הוא הלחין את תפילת „הנותן תשועה" בנוסח עבור הטקס ביקשה לקבל לידה את נוסח התפילה וכן את התווים. החזן בנימין מילר הגיע לישראל לביקור קצר בין יום הכיפורים לסוכות ומסר את עיבוד הלחן למוזיקאי ד״ר חנן וינטרניץ שמכין עיבוד תזמורתי לתפילה „הנותן תשועה" הנאמרה לשלומם של מלכים ושליטים. בקרוב יתקבל החזן מילר ע״י מלכת הולנד ובטקס הנוגע יגיש לה את הלחן לתפילה. יצויין כי בית הכנסת החדש יוכן בסמוך לארמון המלוכה.

משרד הבטחון הפסיק שירות מילואים של „ראש אגודה מסיונרית"

„שירות המילואים הפעיל" של אריה פורקורים ברמת השרון — ב„הדרכה" מתנדבים מח״ל המגיעים ארצה לעבודה במחנות צה״ל — הופסק בעקבות פניית ארגון „יד לאחים" אל שר הבטחון.

עוזר השר, חיים ישראלי, הודיע ל„יד לאחים" כי „לאחר שנודע לאחרונה כי בעת שירותו במילואים לפני כשנתיים פעל להפצת אמונות נוצריות הוא הוצבר מתפקידיו".

לטענת „יד לאחים" פורקורים עומד בראש אגודה מיסיונרית בשם „מצוי". הוא התפרסם לפני כשנתיים כשהבע התנצלות ופשרות אלפים דולר בראש מועצה רמת השרון על שכינה אותו בישיבת המועצה „מיסיונר". התביעה נתבררה בבית משפט השלום בתל־אביב.

ברומניה פגישות עם ישראלים — ובירו״ש:

צווי מעצר מינהליים נגד 3 פעילי ארגוני טרור

3 פעילי ארגוני מחבלים בשטחים נעצרו לחצי שנה מאז יום ד׳ בצו מעצר מינהלי, בפקודת אלוף הפיקוד אהוד ברק.

נגד חיר אזיז דראגימה בן 54 מן הכפר סובס שליד שכם הוצא צו בשל היותו פעיל בכיר בארגון הפת״ח. צו מעצר השני הוצא נגד אלה ג׳ריים בן 37 מראמאלה, פעיל בכיר בארגון „החזית הדמוקרטית לשחרור פלסטין" ופעיל באופן רצוף לקידום מטרות הארגון באזור מגוריו. צו נוסף הוצא נגד ג׳יהאד אל־מוסני, בן 27 ממחנה הפליטים בלטה, שהוא מהפעילים הבכירים של הפת״ח באזור שכם.

האלוף אהוד ברק גם הוציא אתמול צו סגירה נגד אוניברסיטת „פריר" בבית לחם. צו הסגירה יהיה בתוקף שבוע ימים.

צו הסגירה המינהלי הוצא נגד האוניברסיטה בשל ההתפרעות שאירעה ביום ד׳ שבמהלכה הניפו הסטודנטים דגלי אש״ף, קראו קריאות גנאי ויידו אבנים ובקבוק תבערה לעבר כלי רכב ישראלים.

„אבו אייאד" גידף את ממשלת ישראל ובירך את נציגי השמאל

כ־100 אנשי שמאל מישראל ימריאו בשבוע הבא לרומניה — למרות אזהרת היועץ המשפטי — למפגש עם ראשי אש״ף

מאת סופר „הצופה"

„מספר־2" באש״ף, סלאח חאלף המכונה „אבו־אייאד" מסר אמש הודעה רשמית על המשלחת הישראלית שתמריא לרומניה בשבוע הבא לפגישה עם צמרת אש״ף — אך לא מסר את ער־ מאת צעמו יגיע.

בדבריו, גידף עלפאת את ממשלת ישראל המתנגדת לביקור, ואת היועץ המשפטי לממשלה שהזהיר את הנוסעים.

בינתיים הודיעה מפ״ם אמש כי היא מתנגדת למפגש בהיותו עבירה על החוק, עם זאת, במשלחת נמצא איש מפ״ם לטיף דורי.

בתוך המשלחת שוררים חילוקי דעות המוגדרים בפי חלק מהחברים גם כ„איבה עזה", על רקע היריבות בין „הרשימה המתקדמת" לרק״ח.

המשלחת הישראלית מונה כ־100 איש, ופורמלית היא הוזמנה ע״י אגודת הסופרים הרומנית. ישתתף בסימפוזיון גם נשיא רומניה צ׳אושסקו, כמו כן ישתתפו כוכבי שמש, דן בן־אמוץ, דן קידר, אשר צרפתי, יעל לוטן, רחומה מרתון, יהודה באמן, יוסף שילוח ועוזת גמניל.

3 מטעני נפץ הושלכו בשכם על סיור צה״ל

שלושה מטעני חומר נפץ הושלכו על סיור צה״ל שנע אמש בסמוך לשעה 6 בערב בשכם.

למרות שהמטענים התפוצצו לא נפגע איש. כתב עתים מוסר כי כוחות בטחון שהוזעקו למקום סגרו את האיזור.

אמש הוטל סגר על שכם וכוחות משמר הגבול, צבא ומשטרה הגבירו סיורים.

זריקת המטענים אירעה בשכונת אל־שבילי. המטענים הושלכו מאזור הגבוה והתפוצצו מיד עם פגיעתם בקרקע.

בוטלו העיצומים בבנק „המזרחי"

מאת סופר „הצופה"

העבודה בבנק המזרחי תחזור היום כרגיל. ועד העובדים ביטל אמש את החלטתו לסגור את הסניפים והמחלקות במחאה על „פיצוץ" המו״ם עם ההנהלה בענין שכר העובדים.

אתמול אחה״צ נסגרו סניפי הבנק בהוראת ועד העובדים.

הנהלת הבנק פנתה לבית הדין לעבודה וביקשה צו מניעה שיאסור על הוועד להשבית את העבודה. הדיון נקבע להיום בבוקר.

אולם, משנודעה החלטת הוועד שלא לקיים היום עבודה בסניפים פנתה ההנהלה שוב לבית הדין והוא קיים אמש ישיבה בהשתתפות הצדדים. אב בית הדין הציע לוועד שיחדלו מהעיצומים ושהצדדים ייכנסו למו״מ מיידי על המחלוקת שביניהם.

בעקבות זאת הוועד הודיע כי הוא נענה לבקשה וביטל את העיצומים שתכנן להיום כאמור, העבודה תתנהל כסדירה.

הצדדים ייכנסו ככל הנראה כבר בימים הקרובים להמשך המו״מ. אמש בחצות אמור היה להמריא מנכ״ל הבנק משה מן לחו״ל.

ד״ר בורג יצא לשוויץ

חבר הכנסת ד״ר יוסף בורג יצא אתמול בבוקר במטוס „אל־על" לשוויץ.

ד״ר בורג יצא לציריך בשליחות התנועה הדתית לאומית לתקופה קצרה.

רבבות „כומתות אדומות" כבשו את פארק הירקון

„אי־אפשר עדיין לפתח אותם למחסנים וגם בעידן השלום עם מצרים עדיין יש איומים על ישראל. עדיין הצורך בעז להיות ראש להגנה בארץ ובחו״ל. כבעבר כן היום צה״ל והכומתות האדומות מוכנים להדוף כל אויב וכל סכנה" — אמר אמש ראש הממשלה יצחק שמיר, בכנס הצנחנים שהתקיים בפארק הירקון בתל־אביב.

ראש הממשלה השמיע דברי ברכה בשם לכומתות האדומות והגדודים „חוד החנית של צה״ל".

לכינוס הצנחנים בפארק הירקון שהתקיים אתמול הגיעו כ־50 אלף בני אדם: צנחנים וותיקים, צעירים בסדיר ובני משפחות שכולות, אשר צויינו 30 שנה לצנחנים.

במרשאות הפארק נערכה אחר הצהריים צניחה חופשית של עשרות צנחנים.

כתלת צתיים מצינות, כי השוטרים הרבים, שאיבטחו את האירוע לא שיערו כי לפארק הירקון יגיעו המונים כה רבים. פקקי תנועה אדירים נוצרו החל משעות הצהריים בכביש התערוכה ועשרות כלי רכב שחנו על המדרכות שיבשו את התנועה.

אזכרה

במלאת שנה לפטירת יקירנו האהוב והבלתי נשכח

הר״ד משה בן ר׳ אלכסנדר פסל ז״ל

תתקיים אזכרה ביום ראשון, ל׳ תשרי תשמ״ז (2.11.86), בשעה 3.30 אחה״צ בבית העלמין סגולה, פתח-תקוה.

המשפחה

תחבורה מבית-הכנסת הגדול בנתניה (פינת הרב קוק) תצא בשעה 2.30 אחה״צ.

הקמת מצבה

על קברה של הרבנית

מרים הינדל גלזנר ע״ה

אלמנתו של הרב הגאון ר׳ עקיבא גלזנר זצ״ל אב״ד דקיק קלויזנבורג לשעבר

תתקיים ביום שלישי ב׳ חשון תשמ״ז (4.11.86), בשעה 3.00 אחה״צ בדיוק — בבית הקברות סנהדריה, ירושלים.

— נפגשים ליד השער —

בנה: הרב יהודה צבי גלזנר ומשפ׳
בתה: אסתר ליינשפרץ
שלוחית באלול
והמשפחות גלזנר ולבלום בארץ ובחו״ל

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית

סניף ירושלים

ביום השנה הראשון לפטירתה של חברתנו הנכבדה

הרבנית שרה כהן נ״ע

נעלה את זכרה במסיבת ראש חודש
ביום א׳ חשון תשמ״ז (2.11.86), בשעה 20.00
בבנין הרי פרלה, רח׳ דוד 12, שכונת הבוכרים ירושלים

בתכנית:
קווים לדמותה — מפי בתה, הרבנית צפיה גורן — נשיאת אמונה עולמית
ברכת הנהלת אמונה — סניף ירושלים
החזן חנה טל — יו״ר הסניף

קהל מוקירי זכרה מוזמן

„ויסעו ויחנו"
הסעות וטיולים
מיניבוסים חדשים עד 10—12 איש לכל מטרה
שירות 24 שעות
03-9220838
03-923416

כתיבה במכונה
שיטה עוורת
תלמדו היטב ב-12 שעות
בבית-הספר למסחר
„רימון"
תל-אביב, דיזנגוף 85
טל. 281985

למכירה
סובארו 83
1300
אוטומטית במצב מצויין
30,000 ק״מ + מזגן + הספקה בחירה
טלפון 03—790506 באחה״צ

חדש בצפון
הבלינצ׳ס ההונגרי
...לשבת מול המיזרקה בדיזנגוף
ולהנות מטעמו הנפלא של בלינצ׳ס כשר למהדרין!
הבלינצ׳ס בכיכר דיזנגוף!
היחיד המתאים לדרישות הציבור החרדי
חלבי כשר למהדרין
כל המוצרים טרה ובהשגחת הבד״ץ
משגיח צמוד
29 סוגי בלינצ׳ס: מתוק מלות קר או חם
מבחר גלידות איכות בגביעים
חלב פירות קצפת יער... ועוד
מבצע החודש 15% הנחה!
פתוח: בימי חול מ־11 עד 1 בלילה במוצ״ש עד 1 בלילה
ככר דיזנגוף 94 . (ליד באטרפליס) טל׳ 03—233466

10% הנחה!!!
באטרפליס
מסעדה סינית
השגרידות הסינית בישראל!
גלאט כשר
משגיח צמוד
„הבשר בהכשר הרב לנדא שליט״א ב״ב"
10% הנחה!!!
למביא תלוש זה
ככר דיזנגוף ת״א
מול המיזרקה
טל׳ 03-246332
חניה חינם בחניון דיזנגוף סנטר
(לאורחינו בזמן התשלום זיכוי עבור החניה)

לישיבת כרם ביבנה
דרוש
איש יחסי ציבור
שליטה טובה בשפה האנגלית הכרחית
עדיפות לבעלי נסיון
אפשרות למגורים במקום
נא לפנות בכתב יד בצרוף תולדות חיים
לישיבת כרם ביבנה, ד.נ. שקמים 79855
טל. 055-31192

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית
ביום שני, א׳ מרחשון תשמ״ז (3.11.86) ייערך אי״ה
כנס חנוכת הבית של מעון ילדים בהרצליה
ע״ש עזרא ולידיה שחמון
בהשתתפות:
השר לענייני דתות — מר זבולון המר.
רבני העיר.
שגרירות ארה״ב.
ראש העיר מר אלי לנדאו.
חברי הנהלת העיר.
המשפחה התורמת.
ראשי התנועה הדתית לאומית.
הנהלת אמונה—תאד״ל.
הטקס יפתח בשעה 11.00 לפנה״צ בהרצליה, רח׳ יגאל אלון 24, פינת רח׳ הדר 15.

המועצה הדתית מטה בנימין
למכובדינו
מר זבולון המר
השר לענייני דתות
מר זבולון אורלב
מנכ״ל המשרד
ברכותינו הלבביות
למנויכם למשרה הרמה
יהי רצון שתזכו לרומם, להגדיל ולהאדיר תורה ויהדות בישראל
ש. עדר, יו״ר
ועובדי המועצה

ארגון בוגרי יב״ע כפר הרואה — קרן המלגות המרכזית שליד יב״ע כפר הרואה
סעודת ערב חגיגית
אנו מתכבדים להודיע בזה על סעודת ערב חגיגית („דינר") שתתקיים אי״ה במוצש״ק פ׳ נח (8.11.86) בשעה 8.30 במלון הילטון בתל־אביב.
בתכנית:
✶ ברכות
✶ דבר שר הבטחון מר יצחק רבין
✶ דודו פישר בתכניתו המלאה
✶ מקהלת החזנים שליד עירית תל־אביב
פרטים והרשמה: עו״ד יורם הניבי — 052-441989, עו״ד אברהם גלובנציק — 04-252498, הדסה סלופקי — 03-250293, אברהם נוה — 03-726372, שמואל רוזנבלום — 08-779132, חנוך רוזנבלום — 03-613047, אלי פרלשטר — 03-999306, בני זלצמן — 04-911615, אלישע בירנבוים — 03-238575, יצחק ברושה — 063-23313, יב״ע כפר הרואה — 063-23813.

ולדהיים היה סוכן סובייטי?

סוכן יוגוסלאווי לשעבר העיד שברית־המועצות קיבלה מיוגוסלאוויה מידע על פעילותו של ולדהיים כקצין נאצי כדי להפוך אותו ע"י סחיטה לסוכן ★ לראשונה הודה אתמול ולדהיים כי אכן שירת באזורים שבהם נערכו מעשי טבח

וושינגטון (עי"ר) — סוכנויות הביון של ברית המועצות ויוגוסלביה ניסו לגייס לשירותן את קורט ולדהיים, כיום נשיא אוסטריה, על מנת שישמש כסוכן קומוניסטי — מגלה ה"וושינגטון פוסט".

הבולשת היוגוסלאווית הכינה תיק המבוסס על פעילותו של ולדהיים במלחמת־העולם השניה, כקצין ביון של הכוחות הנאציים ביוגוסלאוויה ובשיטות סחיטה להשפיע עליו להפוך לסוכן קומוניסטי בווינה, בתורף שבין השנים 1947—1948.

סופר ה"פוסט" ראסקו דוחר מדווח על נסיון גיוסו של ולדהיים, בהסתמכו על ראיונות שערך לאחרונה עם קציני ביון לשעבר ועם פקידי ממשל בבלגרד.

אנטון קולאנדריץ', שכיהן כסוכן ביון יוגוסלאווי בכיר בוינה בשנים 1947—1948, מסר לעתונאי כי קיבל מסמכים על פעילותו של ולדהיים בתקופת המלחמה, יחד עם הוראות לגייס את ולדהיים. אותם מסמכים גם הועברו לידי ועדת האו"ם לפשעי מלחמה. הוא הצביד את המסמכים לידי קציני ביון סובייטים בוינה. הוא הביע את בטחונו כי הסוכנים הסובייטים אכן פנו לולדהיים — אך לא ידע לספר על תוצאות הפניה.

דוברו של ולדהיים, גרולד קריסטיאן, השיב לשאלות בנושא זה: "מעולם לא היתה פניה למר ולדהיים מצד מדינה כלשהי, בדרך המרומזת בשאלתך".

באותה שיחה הודה דובר של ולדהיים בפעם ראשונה, כי ולדהיים שהה באיזור ההררי קוזארה ביוגוסלאוויה ב־1942, כאשר נערך שם מבצע צבאי שבו בוצעו מעשי טבח באוכלוסיה האזרחית היוגוסלאווית.

ולדהיים הכחיש עד כה כי שהה באיזור קוזארה באותה תקופה. אולם דוברו אמר כי "מחקר נוסף" גילה כי תשובתו של ולדהיים היתה "בלתי מדוייקת", וכי ולדהיים אכן שירת כ"קצין אספקה" ביחידות שבאיזור. עם זאת הדגיש הדובר שולדהיים לא נטל חלק ב"קרבות".

חקירה בארה"ב

פקידים בכירים במשרד המשפטים האמריקני, החוקרים את עברו הנאצי של נשיא אוסטריה, קורט ולדהיים, אמרו כי יחקרו את ההאשמות החדשות, כי שירותי הביון של יוגוסלביה ושל בריה"מ ניסו לגייסו כסוכן קומוניסטי, תוך איום שיגלו את פשעי המלחמה שלו.

פקידים במשרד המשפטים אמרו כי שר המשפטים אדווין מיז יחליט בקרוב האם יש להעלות את שמו של ולדהיים על "רשימה שחורה" מיוחדת, של אנשים שנאסרה עליהם הכניסה לגבולות ארה"ב.

החלטתו של מיז תהיה בעלת משמעות רבה, שכן תהיה זו הפעם הראשונה שממשלה תחליט, האם הראיות שהועלו נגד ולדהיים דיין כדי להאשימו ברדיפות של חפים מפשע בתקופת השלטון הנאצי.

אולם בבחינה מעשית לא תהיה להחלטה זו השפעה, שכן מעמדו של ולדהיים כראש מדינה יאפשר לו בכל מקרה לבוא לארה"ב.

„אמונה" בעד צירוף נשים למועצות דתיות

ההנהלה הארצית של "אמונה" — תנועת האשה הדתית לאומית הכריזה אתמול על פתיחת אירועי "חודש הארגון".

שרה שטרן־קטן, יו"ר "אמונה", מסרה בישיבה, כי במרכז אירועי חודש הארגון תעמודנה פעילות להרחבת שורות התנועה והעמקת הקשר עם האשה הדתית במדינה, וחיזוק ההשפעה הדתית לאומית בקרב אוכלוסית הנשים במדינה.

יו"ר "אמונה" ציינה את הויכוח שהתעורר באחרונה בנושא בחירת אשה למועצות דתיות וצירוף נשים לגוף הבוחר רבני עיר. לדעתה, "אמונה" חייבת להתייחס לנושאים אלה.

לדברי שרה שטרן־קטן עלינו להתמודד עם בעיות אקטואליות אלה ולהביע עמדתנו החד־משמעית. אנו בעד צירוף אישה למועצה דתית כלשהיא. עמדה זו אינה סותרת את ההלכה אלא להיפך, אישה דתית במערכת ציבורית המספקת שירותים דתיים לכלל ציבור האוכלוסיה יכולה אף להוסיף ולתרום מהידע ומהנסיון שלה בשטחים מסוימים, ולהקל על האישה הנזקקת לשירותי המועצה הדתית.

יו"ר התנועה מסרה כי עמדתה זו הוצגה על ידה בישיבת ועדת הפנים של הכנסת שדנה בנושא. כן הביעה צערה על פרסומים שגויים בנושא זה שהיו מנוגדים לעמדת "אמונה".

הרבנית צפיה גורן נשיאת "אמונה" העולמית שהשתתפה גם היא בישיבת ועדת הפנים בכנסת אמרה בישיבת הנהלת "אמונה", כי על הנשים הדתיות להיות ראשונות בתגובה להתפתחות מסוג זה. לדעתה יש בעיות דחופות שחייבות בפתרון ללא דיחוי. "עלינו לתמוך באישה דתית במועצה דתית ולתרום את חלקה בה. אך אין זאת אומרת שעלינו להפוך זאת לדגל למאבק".

מזכ"ל המפד"ל הרב יצחק לוי שהיה אורח הנהלת "אמונה" אמר, כי יש הבדל בין שיתוף נשים במועצות הדתיות לבין שילוב נשים בגוף הבוחר רבנים. לדבריו, אם היו נותנים לגוף כמו "אמונה" למנות נשים למועצות הדתיות היתה בכך תרומה חשובה. אבל, אחר הוא המצב בענין שיתוף אישה בגוף הבוחר רב שצריך להתמצא בנושאים הלכתיים. הרב לוי הדגיש כי המועצות הדתיות נותנות שירותים לציבור ואינם פוסקות הלכות.

לעצם הנושא הדגיש הרב לוי כי המפד"ל תביע עמדתה הרשמית לענין רק לאחר קבלת חוות דעת הרבנים הראשיים לישראל.

טובה סנהדראי — גולדרייך נשיאת "אמונה" בישראל אמרה בדיון זה כי עלינו לפנות ולתבוע מהרבנים הראשיים שקבעו ויחליטו. רק הרבנות חייבת להוביל בנושאים אלה ולא גורמים חילוניים כל־שהם.

שרה שטרן־קטן שסיכמה את הדיון בו השתתפו חלק ניכר מחברות ההנהלה הארצית אמרה כי גם אם אנו מתייעצות עם הרבנים הראשיים בכל נושא הלכתי יש נושאים שאינם בתחום ההלכה — עלינו להיות המוליכים בהם ולא לתת לשאלות ציבוריות אלה, או אחרות, להיות מקוואות לטיפולם של תנועות נשים אחרות, שכל רצונם הוא לגנות את דת ישראל.

באשר ל"חודש הארגון", מסרה יו"ר "אמונה" כי אירועי חודש יחולו בשבוע הקרוב עם קיומם של חמישה כנסים אזוריים לפעילות אמונה ברחבי הארץ. בכינוסים אלה יאפשרו יצירת מפגש ישיר עם החברות, החלפת דעות ותכנון שנת העבודה.

לדעת שרה שטרן־קטן לא קיבלה "אמונה" ביטוי הולם לפעולותיה בתנועה הדתית לאומית לכן, יש צורך להציב את שאלת האירגון מחדש.

הרב יצחק לוי בהתייחסו לנושא זה אמר, כי אין לו ספק שזו שגיאה שחברות לא נבחרו למוסדות התנועה. היה זה הליך דמוקרטי והתוצאה היא "מכירה של הדמוקרטיה".

חיל הרפואה הקים — בשיתוף הרבנות הצבאית — בנק עור

מאת סופרנו הצבאי

מאגר עור, שינוהל ע"י חיל הרפואה של צה"ל, הוקם לטפול באחרונה. המאגר פועל בשיתוף פעולה מלא עם משרד הבריאות והרבנות הצבאית.

מאגר העור ("בנק העור") נועד לתת מענה לצורכי חירום או לפגיעה המונית בימי רגיעה — אומר קצין רפואה ראשי, תת־אלוף משה רווח, בראיון עימו בבטאון פנימי של ארגון נכי צה"ל, "הלוחם". חיל הרפואה אחראי להפעלת הנושא ונקבעו נהלים. ד"ר אמצעי פיקוח של המאגר וניהולו.

בין היתר לא ניתן יהיה להוציא עור אדם מהמאגר ללא רשות קצין רפואה ראשי. "אני אקפיד שזה יהיה רק למקרים של הצלת חיים וזה יהיה מתואם עם הרב הצבאי הראשי". הוסיף "אין כרם ושם נשאר העור בהקפאה עמוקה או בתהליך ... מאגר העור נמצא בבית החולים ... או בשניהם."

פרשנים על הדחת שר הנפט הסעודי

זכי ימאני היה ה„שעיר לעזאזל"

צפויה ירידה נוספת במחירי הנפט

לונדון (עית — עי"ר) — מחירי הנפט בשוק העולמי שירדו אתמול בבוקר בעקבות הידיעות על החלפתו של שר הנפט הסעודי זכי ימאני חזרו והתאוששו כמה שעות לאחר מכן כאשר נודע שלא יחול שינוי במדיניות הנפט הסעודית.

כמה פרשנים סבורים שימאני היה שעיר לעזאזל של משפחת המלוכה הסעודית על ירידת מחירי הנפט בסוף השבוע שעבר. כן רווחו שמועות על חילוקי דעות בינו ובין המלך על היבטים שונים של המדיניות הסעודית.

מומחה נפט בלונדון הזכיר, כי שר הנפט בפועל החדש הישאם נאזר התנגד למדיניות של שמירה על רמת השיווק בשוק העולמי והוסיף כי "אני סבור שהשר החדש יתמוך בעליית מחירים".

היו שייחסו את פיטוריו של ימאני לידיעות שסעודיה הציעה הנחות במחירי הנפט כדי לזכות בחלק גדול יותר מן השוק מבלי להתחשב במחיר. סעודיה הכחישה רשמית שהיו הנחות כאלה.

מומחים לעניני נפט, ראשים בהחלפתו של ימאני סימן לחולשה בשוק הנפט העולמי וסבורים כי המחירים בו יהיו בקרוב במגמת ירידה. סוחרי נפט שהביעו את הפתעתם על החלפתו, אמרו כי אין ספק שהצעד הזה יביא לירידת מחירים. "החלפתו של ימאני משמעותו שסעודיה תתגור להגדלת חלקה בשוק הנפט והמאמץ הזה עלול להביא להתמוטטות מחירים". אמר אחד המומחים.

אלפיים השתתפו בכינוס השנתי למחשבת היהדות

כ־2,000 איש השתתפו במושבי הכנס השנתי במחשבת היהדות שאורגן ע"י האגף לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות וננעל אמש.

מושב הנעילה בא לסכם 12 מושבים שנערכו בערי הארץ השונות במושבים ובקיבוצים. הוא התקיים בת"א בבית איחוד שיבת ציון בהשתתפות קהל רב. הרב חיים דוד הלוי רבה הראשי של ת"א־יפו עסק בשאלת הדמוקרטיה היהודית כאשר הוא מצביע על ההבדל בין רצוי למצוי, באופן חד משמעי קבע כי אין מקום לכל כפיה שהיא על הציבור שאינו מוכן לקבלה. ד"ר אליקים אלינסון ביסס את מעמד הציבור שאינו שומר מצוות בציבור איכותי אך בבחינת תינוק שנשבה והביא לכך ראיות רבות מפוסקי כל הדורות.

ועדת הכספים דרשה מהאוניברסיטה העברית לפתוח את המעונות

ועדת הכספים של הכנסת דנה אתמול בענין אי־פתיחת מעונות הסטודנטים בירושלים.

רקטור האוניברסיטה העברית, פרופ' אמנון פזי הסביר, כי האוניברסיטה העברית מבקשת לשמור על הסכם, שנחתם והקובע, כי שכר הדירה במעונות צמוד לדולר. נציגי הסתדרות הסטודנטים מחו נגד גישת האוניברסיטה והסבירו כי עדיף להוסיף בהוצאות הפעלת המעונות.

נציגת משרד הבינוי והשיכון ציינה כי תוקפו של החוק המקפיא את שכר הדירה עומד לפוג בסוף דצמבר. טרם הוחלט אם יוארך או לא.

חבר הכנסת דוד דנינו אמר בדיון כי לא ייתכן שהאוניברסיטה המוציאה מקרבה את עורכי הדין תפר את החוקים. ביום שהסטודנט שילם את המקדמה, הוא יצר מצין חוזה. הבעיה חריפה במיוחד בירושלים, כיוון ששם נזקקים רוב הסטודנטים למעונות.

שניים מנציגי האוניברסיטה טענו שאי העלאת דמי השכירות במעונות תעלה לאוניברסיטה כמיליון דולר. ח"כ דנינו השיב שכיוון שגרעון האוניברסיטה עומד על 55 מיליון דולר, ברור שפגיעה בסטודנטים לא תכסה את הגרעון.

בסוף הדיון החליטה הוועדה לתבוע מהאוניברסיטה לפתוח את המעונות כסדרן.

ש"ס תגיש הצעת חוק

(סוף מעמוד ראשון)

יהודי בהסמך רשמי כלשהו, אלא על־פי תעודת גיור מאת בית דין רבני, או אישור בית הדין לגבי הגיור שנערך בחו"ל.

שר הפנים, הרב יצחק פרץ, סגן השר, הרב רפאל פנחסי ומרכז סיעת ש"ס בכנסת, צבי יעקובזון, פתחו בשיחות עם סיעות הקואליציה שיתמכו בתיקון המוצע על־ידם.

מקור מוסמך בש"ס התבטא: "אם החוק לא יעבור, תיבחן המשך השתתפותה של ש"ס בקואליציה".

ש"ס החליטה להגיש את התיקון הנ"ל בעקבות הערות שהשמיעו שופטי הבג"ץ לתצהיר שהגיש משרד הפנים, ולפיו, תידרש הערה "נתגייר" בתעודת הזהות של כל מי שעבר גיור בחו"ל, דבר שיאפשר לרושמי נישואין לבדוק מי היה המגייר בחו"ל. הבג"ץ מתח ביקורת על כוונה זו.

מזכ"ל מפלגת העבודה, ח"כ עוזי ברעם אמר אתמול ל"הצופה", כי "אני מעריך שסיעת המערך בכנסת תתנגד לתיקון בחוק שיפוט בתי הדין הרבניים".

מושתלי הכבד במצב קשה

(סוף מעמוד ראשון)

שונה של התורם.

בעוד שביצוע השתלת הכבד הראשון בישראל, בגופה של מירה שיכמנטר, התאפשר בהסכמת בני משפחתה של התורמת, בוצע ניתוח השתלת הכבד השני, בתחילת השבוע, בגופו של אליהו שרייר על פי הכללים הקבועים ב"חוק האנטומיה והפתולוגיה". ההשתלה נערכה לאחר שבית החולים רמב"ם בסיוע המשטרה, עשו כל מאמץ אפשרי להצלת חיים. "בזמן סביר" לאתר קרובי משפחה מדרגה ראשונה של תורם הכבד ה־ש.י, טרם ביצוע השתלת הכבד, אך ללא הצלחה.

כיממה לאחר ביצוע השתלת הכבד השנייה והשתלת הכליות הכפולה קיבלו קרובי המשפחה של הנפטר הודעה על ביצוע ההשתלות. תלונות על כך נבדקו על ידי חוגים דתיים וכן על ידי משפטנים בכירים אשר לא מצאו כל פסול בעבודת בית החולים בנושא זה, שכל כולו ברצע

אמונה

EMUNAH

אירועים מרכזיים

לפתיחת חודש הארגון באמונה — תנועת האשה הדתית לאומית לבירור דרכה הרעיוני של התנועה

ייערכו אי"ה במקומות:

★ **ביום ראשון**, ל' בתשרי תשמ"ז (2.11.86), ייערך **כנס מחוזי** בבית התלמ"ז **בבני ברק**, שד' רבי עקיבא 1.
על הנושא: יעודה של התנועה.
ידברו: הגב' שרה שטרן־קטן — יו"ר "אמונה"
הרב יצחק לוי — מזכ"ל התנועה.
הגב' מרים יקיר־שקופף — מנהלת מח' הארגון
הגב' אברהם רותם — עיתונאי.
דיונים בקבוצות — בהנחיית יו"ר הסניפים.
הכנס ייפתח בשעה 3.00 אחה"צ.

★ **ערב עיון** לנשות־ראש־ופעילות, ייערך בירושלים ביום שני, א' מר־חשון (3.11.86), במלון "מנורה", רח' המלך דוד 24, בשעה 5.45 אחה"צ.
בהשתתפות: הרבנית נורית פריד — דבר־תורה.
הגב' עדה קרל — סגנית יו"ר אמונה, שתרצה על הנושא: אתגרים ומשימות לאמונה לקראת שנת תשמ"ז.
דיון בקבוצות וסיום.

★ **רב־שיח על דרכה של התנועה הדתית־לאומית** — ייערך ביום א' מר־חשון (3.11.86), במועדון החברה ע"ש מלכה כהן ע"ה, רח' אסתר המלכה 8 בבני־ברק, בשעה 8.00.
בהשתתפות הגב' שרה שטרן־קטן — יו"ר אמונה.
הרב יצחק לוי — מזכ"ל התנועה.

★ **ביום שלישי** ב' במר־חשון (4.11.86), ייערך **כנס אזורי** בחיפה בבית התהנרת, רח' ירושלים 27 (ליד התיאטרון העירוני), — בהשתתפות:
הגב' שרה שטרן־קטן — יו"ר אמונה
הגב' שאול יהלום — מזכ"ל מדיני
הגב' מרים יקיר שקופף — מנהלת מחלקת הארגון
הגב' אברהם רותם — עיתונאי.
דיונים בקבוצות בהנחיית יו"ר הסניפים.
הכנס ייפתח בשעה 3.00 אחה"צ.

★ **ביום שני** ד' מר־חשון (9.11.86), ייערך **כנס אזורי** בראשון־לציון, במרכז אמונה, רח' מולכו 12.
בהשתתפות:
הגב' אליעזר אבטבי — מזכ"ל הפוהמ"ז
הגב' יהודית פולק — גזברית אמונה
הגב' מרים יקיר־שקופף — מנהלת מחלקת הארגון
הגב' אברהם רותם — עיתונאי.
דיונים בקבוצות בהנחיית יו"ר הסניפים.
הכנס ייפתח בשעה 3.00 אחה"צ.

★ **ביום שני**, ח' מר־חשון (10.11.86). ייערך **כנס מרכזי** בירושלים, בבית ההגרה, שד' בן מימון 26.
בהשתתפות:
הרב יצחק לוי — מזכ"ל התנועה
הגב' עדה קרל — סגנית יו"ר אמונה
הגב' מרים יקיר־שקופף — מנהלת מחלקת הארגון
הגב' אברהם רותם — עיתונאי.
דיונים בקבוצות בהנחיית יו"ר הסניפים.
הכנס ייפתח בשעה 5.30 אחה"צ.

של הצופה

ההיענות והמשבר

היענותן של האחיות לקריאת נשיא המדינה לשוב לעבודתן בבתי־החולים לא חיסלה את המשבר הנמשך זה חודשים מספר במדינת ישראל. אין זאת אלא דחייה נוספת כאשר בכל רגע עלול לחזור על עצמו אותו חיזיון קשה של הפקרת חולים והפיכתם לכלי משחק בין ציבור האחיות לבין האוצר. כל עוד שני הצדדים לא יגלו גמישות במשא־ומתן אין סיכוי למצוא פתרון למשבר המתמשך.

הוויכוח בין האוצר לאחיות הוא מצד אחד עקרוני הואיל וכל סטייה ממדיניות השכר במשא־ומתן עם האחיות עלולה למוטט את מערכת השכר כולה. מצד אחר חובה להפריד בין מערכת השכר בשירותי הבריאות לבין המערכת כולה. כל עוד לא יוחלט על ההפרדה, לא זו בלבד שלא יצליחו להגיע להסכם אלא כל הסכם שיושג בהכרח שיגרור אחריו זעזועים נוספים.

יתר על כן, אי־אפשר למצוא פתרון הולם לבעיית השכר של האחיות, בלא לקיים בירור מקביל עם כל שאר הגורמים המועסקים בשירותי הבריאות כגון רופאים ועובדי המינהל שעד כה רואים עצמם צמודים זה לזה. מכאן שזה הזמן לבנות מערכת שכר נפרדת לשירות הרפואי נוכח העובדה שמדובר בשירות חיוני ביותר לציבור, תוך הסכמה מראש כי העובדים והמועסקים בשירות זה יימנעו מנקיטת אמצעים העלולים לסכן את בריאות הציבור וחיי החולים המאושפזים בבתי־החולים.

מובן, שלא ניתן להשיג כל זה במשא־ומתן חפוז. לשם כך דרושים אורך־רוח ואורך־זמן כדי להגיע לפורמולה מוסכמת. עד אז יש להגיע להסכם חלקי, אם זה על־ידי תשלום מקדמות לאחיות ואם בצורה אחרת כלשהי כדי להשיג פסק־זמן אשר יאפשר ביצוע השינויים המוצעים במבנה השכר בשירות הציבורי ובהטלת חובות על ציבור העובדים שלא לשבות עוד.

העיצומים האחרונים שנקטו האחיות לא הוסיפו כבוד ל"מלאכים בלבן". ואם בשלבים הראשונים היו שהזדהו עם מאבקן של האחיות, הרי עתה כלל הציבור שולל מן היסוד את הצעדים שנקטו ואשר גבלו עם גרימת מוות לחולים.

נקווה שאחרי התערבותו של הנשיא והסכמתן של האחיות לשוב לעבודה יגברו עתה התבונה והשכל הישר לכל הצדדים המעורבים בסכסוך יתנו יד כדי להבטיח עבודתם התקינה של בתי־החולים ולהחזיר לעובדים בשירות הרפואי את תואר הכבוד של רחמנים, שלמרבה הצער הפך לאחרונה לסימן היכר של אכזרים.

מפירי חוק - ליבון אש"ף

משלחת השמאל הישראלית העומדת לצאת לרומניה כדי להשתתף במפגש עם אש"ף המאורגן על־ידי אישים מרכזיים במימשל הרומני, מתעלמת לחלוטין מחוקי המדינה ומהאיסור הכולל שחל על־פי החוק על מפגשים עם אש"ף.

במקום לציית לחוק, כמקובל במדינת חוק, הם מציגים את עצמם כנושאי בשורת השלום וכמי שמוכנים להסתכן בעבירה על חוקי המדינה כדי להביא לקידום השלום.

אין צביעות גדולה יותר מזו כאשר באים להציג את אש"ף כבר־שיח לשלום. עוד לא יבש דמם של הקרבנות הישראליים שנרצחו על־ידי אנשי אש"ף ושולחיהם ברצועת עזה, בחברון ובירושלים שבין החומות. דמם הנקי והטהור מוסיף לזעוק לכולנו: "ארץ אל תכסי דמם", כאשר הכתובת של הרוצחים גלויה לעין. אולם כל זה ככל הנראה אינו מפריע לאנשי השמאל, ולאותה קבוצה המכנה את עצמה בשם "החזית המזרחית — יוצאי עדות המזרח למען השלום". הם מוכנים להושיט יד לרוצחים ולשמש להם כיסוי בהתחזותם כרודפי שלום.

בשלב זה לא ברור מה בדיוק חלקו של נשיא רומניה, ניקולאי צ'אושסקו, בארגון מפגש זה, על אף התודעות כי ממשלת רומניה קיבלה על עצמה לשאת בכל ההוצאות הקשורות למפגש ואף החליטה להעמיד מטוס מיוחד לשם הסעת המשלחת הישראלית. אולם יהיו כוונותיהם של הרומנים אשר יהיו, צריך להיות ברור שאין כל זכות לאזרח ישראלי להפר את חוקי המדינה, כדי להשתתף במפגש המוקדש כביכול לקידום השלום.

השלום לא ייכון על־ידי ארגון מפגשים פרטיזנים, אפילו אם אלה נהנים מגושפנקא ממלכתית של המדינה המארחת. את השלום ניתן להשיג במשא־ומתן ישיר בין עמים ומדינות כשהם נושאים את עיניהם לשלום. עד כה לא שמענו את בשורת השלום מפי מדינות הנוגעות בדבר. לא ירדן ולא סוריה נכונות למשא־ומתן. גם הפלשתינאים טרם הביעו נכונות לשיחות ישירות, ככל הנראה מתוך פחד מה תהיה תגובתם של המחבלים בראשותו של אש"ף ברגע שייכנסו למשא־ומתן עם ישראל.

אש"ף כארגון רצחני אינו בר־שיח לשיחות שלום. יש גם לזכור שלפני שבועיים בלבד הצהירו דובריו הרשמיים ובתוכם יאסר ערפאת על החלטתם להחריף את המלחמה נגד ישראל. דובר אש"ף בקהיר אף הודיע באופן רשמי כי הפיגוע ליד הכותל המערבי, שבו נהרג יהודי אחד ועשרות חיילים נפצעו, בוצע על־ידי הארגון במסגרת מדיניותו החדשה להחריף את המלחמה נגד מדינת ישראל.

האם דרושות עובדות נוספות כדי להוכיח שאש"ף הוא ארגון רצחני שישראל אינה צריכה וגם אינה יכולה לראות בו פרטנר לשיחות שלום?

יש להצטער שאנשי השמאל שחברו יחדיו אינם מבינים זאת וכן רבה התמיהה כיצד משלימים עם מפירי החוק כל אלה המרבים לטעון כי מדינת ישראל היא מדינת חוק.

ככל הנראה, במדינת ישראל קיימות שתי מערכות חוקים: מערכת אחת שאינה מחייבת ומערכת שניה שאוכפים אותה על כלל הציבור.

אין זה סימן טוב לדמוקרטיה הישראלית. ואם תהליך זה יימשך, סופו להביא לכך כי נגיע למצב שבו איש כל הישר בעיניו יעשה.

עוד לא מאוחר לעצור בעד ההידרדרות; יש להפעיל את החוק כדי למנוע מפגשים אסורים העומדים בסתירה לצרכיה המדיניים והבטחוניים של מדינת ישראל.

מה מאחורי הגינויים הסובייטיים?

במקום לגנות את סוריה שזוממה לגרום לרצח המוני על־ידי הפלת מטוס "אל־על" מתייצבת ברית־המועצות לצידה של דמשק ומאשימה את מדינת ישראל כאילו היא מתכננת התקפה על הרפובליקה הסורית.

אין זו הפעם הראשונה שמוסקווה שותפה להפצת ידיעות כזב על תכנון התקפה ישראלית נגד סוריה. היא עשתה זאת בעבר כדי ללבות את אש המלחמה באיזור והיא עושה זאת הפעם, ככל הנראה כדי להסיח את הדעת מהמעשה הנפשע שתוכנן על־ידי הסורים.

בכל זאת ניתן היה לקוות כי לפחות הפעם — אחרי שבית המשפט בלונדון חשף את המעשה הנפשע בהצביעו על חלקם של קהיליית המודיעין הסורית והשגרירות של סוריה בלונדון — תצרף ברית־המועצות את קולה נגד מבצעי הטרור. אך כל מי שסבר כך טעה.

התנהגותם זו של הסובייטים מוכיחה כי הם נושאים עיניהם להגברת המתיחות במזרח התיכון ואף לא מן הנמנע שע"י הגינויים נגד ישראל הם מבקשים להכשיר את הקרקע לפעולה צבאית סורית נגד מדינת ישראל.

מסתבר שגם אחרי הפגישה הידידותית שנערכה בניו־יורק בין שמעון פרס לבין שר החוץ הסובייטי, אדוארד שווארנדזה, הסובייטים לא שינו את יחסם כלפי מדינת היהודים. הם מוסיפים לגלות יחס של איבה כלפי מדינת היהודים וגם לנהוג ביד ברזל כלפי היהודים המבקשים לעלות לישראל. רק לאחרונה נתבשרנו על מעצרים של יהודים שהשתתפו בחגיגות שמחת תורה בבית־הכנסת במוסקווה וכן על הקשחת יחסם כלפי מסרבי עליה.

ההסתה הסובייטית נגד ישראל כאילו היא מתכננת מלחמה נגד סוריה בדין איפוא שתדליק אור אדום אצלנו גם בכל הקשור לכוונותיה של דמשק אשר הוכתה על־ידי בריטניה עם גילוי חלקה בפעילות טרוריסטית בעולם. כי לא מן הנמנע שחאפז אל־אסאד יחפש לו אמתלה כדי להבעיר אש במזרח־התיכון וע"י כך להשכיח את דימויו הטרוריסטי.

עולם מוזר והפכפך

בקצה העט / מאת צב

רק כמה חודשים עבר מאז ביקש — ונענה — הממשל האמריקני להשתמש בתחום האווירי של בריטניה, בדרך להתקפה אווירית על לוב. ללא ספק שילמה בריטניה את המחיר. עתה, לאחר שבעקבות הנסיון לפוצץ באוויר, מטוס עמוס נוסעים (קרוב ל־400!) של אל־על יפסק הדין של בית המשפט הבריטי שמצא כי הסורים היו מעורבים בארגון ההתנקשות ונותקו יחסיה של בריטניה עם סוריה מתהמהמת ארה"ב ללכת בדרכי בריטניה ומסתפקת בסנקציות פחות דרסטיות ("עיצומים" כלכליים וצולוליים).

צרפת שימשה זה מקרוב מטרה להתנקשויות של טירוריסטים (שיעים כנראה); נספו 8 אנשים, עשרות אחרות נפצעו ורכוש רב הושמד. לכאורה מדינה זו, צריכה לצדד בצעדים חריפים ביותר נגד הטירוריסטים והמדינות העומדות מאחוריהן. והנה מתברר שדווקא היא, עומדת בראש המדינות הנרתעות מנקיטת אמצעים תקיפים. למה ומדוע? משום עיסקת נשק גדולה עם סוריה (נשק שיגביר כוחם של הטירוריסטים ושולחיהם) ואין היא נכונה לקלקל את יחסיה עם המדינות הערביות. מובן שצרפת מכחישה זאת.

מדינות המערב האירופי, שנתכנסו השבוע בלוקסמבורג לא שעו להפצרות הבריטיות והתפזרו ללא החלטה. זאת בשעה שהויקרה של הגוש הערבי בעולם ירדה פלאים ואיום הנפט אינו מפחיד עתה איש.

נוכח העמדה ההססנית והפחדנית של המערב, כולל ארה"ב — מה כי נלין על ברית־המועצות אשר מאז ומתמיד עמדה, למעשה, מאחורי הטירוריסטים, חרף הדיבורים המעלימים שלה נגד הטירור?

לאור התמונה העגומה שנתגלתה לפנינו במלוא אימתה — בולטת יותר ויותר לטובה, העמדה האצילה, האמיצה והנחרצת שנקטה בריטניה נגד הסורים. כל הסימנים מעידים שאמנם היוזמה באה מגברת הברזל, ראש הממשלה מרגרט תאצ'ר, אך הצעד נתקבל ברצון ובאהדה על ידי הציבור הרחב בבריטניה.

מתוך הצצה לאדישות המופגנת של מרבית מדינות המערב במלחמה נגד הטירוריסטים למיניהם — עולה שוב ושוב המסקנה כי ישראל הקטנה והנמרצת היא היחידה הנאבקת לעקירת הטירור ואילו המדינות האחרות מסתפקות בדיבורים נמלצים עד שהרעה תגיע לפתח ביתם, כאשר כבר יהיה מאוחר מדי.

ללא אשליות

הפסקת, שביתת האחיות אינה צריכה להשלות אותנו.

רק פתי יאמין שהשביתה הופסקה משום שהאחיות התרשמו מדברי הנשיא והחליטו לעשות לו נחת. מהוגנות השביתה שהסבו סבל כה חמור לאלפי חולים וגרמו — על פי עדות רופאים — למותם של חולים, לא קורצו מחומר שדברי הכיבושין שהשמיע הנשיא, אחרי שדברים כאלה כבר נאמרו להם מזמן ואוזניהן היו אטומות לשמען — עשוי להמס את לבבותיהן.

הנכון הוא שהצו שהיה צפוי נגדן ביום רביעי בערב מבית הדין לעבודה, להתייצב לעבודה הוא שגרם להם אי־נחת וכפה עליהן לשוב מיד לעבודה.

הממשלה אף היא אינה יכולה לרחוץ בנקיון כפיה על השיבוש במערכת הבריאות. צו כניעה נגד האחיות אילו נדרש על ידיה במועד מוקדם יותר — וללא ספק היה ניתן — היה מונע הרבה סבל וקרבנות בנפש. על כך שהממשלה התייחסה למשבר בשוויון נפש, ללא איכפתיות וללא רגישות לסבל שגרם — לא תיסלח. גם אוזלת ידיה בארגון ההליכים מתנדבים לאחיות להקלת סבל החולים ייזכר לה לא לטובה.

מעתה חייבות הרשויות הנוגעות בדבר להתייחס ללא אשליות ובתוקף רב, כלפי האחיות, בדרך מינהלית וחוקתית כאחד.

חזרה לגיטו

"אלמלא שאסור, הייתי מוכן לעשות קואליציה עם שולמית אלוני, בכל מה שנוגע להפרדת הדת מהמדינה" אלא ש"לפי התורה אסור להתחבר עם רשע" וישע, אין פירושו אדם רע, חלילה "אלא מי שאינו שומר תורה והמצוות" — אלה דבריו של הרב ויינפלד ממאנסי, המוצג כמכובדים וידועים שברבנים החרדים באיזור ניו־יורק, בפני כתבת של "מעריב", כשופר לרעיונות שהוא מבקש להפיץ בקהילה החרדית (ראה מאמרו של משה אישון ביום שישי שעבר).

חוק החמץ וחוק החזיר הם "פיגולים" בעיניו. גם חוק הנישואין והגירושין הוא בעיניו אסון לאומי וחוק מיהו יהודי — "שיא הצביעות וחילול השם". אבל מה שהוא משתוקק אליו ביותר, הוא הפרדת הדת מן המדינה ובכך תהיה "טובה משולשת, טובת שלימות תורת הקודש וטובת אחינו שנתרחקו ממקור חיים לקרבם לאבינו שבשמים". ועתה, שמעו שמוע חידוש חדש שנתחדש בבית מדרשו של הרב ויינפלד: הוא מכיר את חובת הוכח תוכיח את עמיתך אבל "על פי האמת אי אפשר לכפות דעות על בני אדם המחזיקים בדעות אחרות". לא נרוויח כלום מזה שאנחנו מכריחים אותם על פי ההלכה. לדעתו חוק זה גורם דווקא לריבוי חטא ומרורים. יכולנו לתת הרבה תוכן ליהודים צעירים אבל במקום זה אנחנו (על ידי ה"כפיה") מספקים להם תוכן אחר בחיים: להילחם נגדנו.

המצב, לטעמו של הרב ויינפלד טמון, כאמור, בהפרדת הדת מהמדינה: בפירוק המפלגות הדתיות ו"זמור לשליטי המדינה: "אל נא אחי תרעו. אל תכפו עלינו דברים הנוגדים את אמונתנו! אל תגזלו את זכויותינו להיות, אנו ובנינו על פי יסודי תורתנו הקדושה. המפלגות הגדולות יתחרו ביניהן על הקול היהודי בימי הבחירות וכל אחת תשתדל לחוקק חוקים להגנת האינטרסים שלנו — — — כל תביעותינו יצטמצמו רק להגנת עצמנו. חופש הדת תהיה סיסמא שלנו ולא של מתנגדינו".

אף שהרב ויינפלד בז לחוקים דתיים של המדינה, אל נכון עמהם לב שבכלל זאת הוא יוסיף להשתדל שהמפלגות הגדולות, תוך תחרות ביניהן יחוקקו חוקים דתיים. זו פירצה קטנה באידיאולוגיה של הרב הישיש... אולם בעיקרה סימניה ברורים: זו אידיאולוגיה מובהקת של הגיטואיזם, של ההתבדלות, של הפרישה מהכלל, של הוויתור מראש על מילוי החובה של ישראל ערבין זה בזה (או זה לזה)", זו לא הפרדת הדת מהמדינה אלא קביעת מחיצה בין יהודים ליהודים ולמותר להגיד שרוב הציבור ידחה הסיסמה זו.

נקמה קטנטנה תולה בהתנהגות פרס כלפי מודעי?

ברם, אם נעמיק יותר — כשם שישנם חוגים גם בתוך הציבור הדתי־לאומי הדוגלים בהסתייגות מכפיה בחקיקת חוקים דתיים על ידי המדינה נוטים לצדד בהפרדת הדת מהמדינה — יתברר לנו שהמציאות כבר הרחיקה לכת יותר מזה ולאי־הפרדה, אין כמעט משמעות מעשית. דומה שבארצות שהפרדה כזאת קיימת, הדת משולבת הרבה יותר בחיים היומיומיים.

אין צורך לחזור ולהדגיש כי התפיסה הדתית־לאומית שוללת מלכתחילה ובדיעבד הוצאת המרכיב הדתי מהרקמה הציבורית־לאומית ועל כל רשויות השלטון (המחוקקת, השיפוטית והמבצעת) מוטלת הזכות והחובה לארגן את המדינה על כל זרועותיה ושלוחותיה — כולל עניני הדת. אמנם כוחה של המדינה להכריע ולאכוף על אזרחיה חוקים ונהלים, כשהדעות עליהם חלוקות ויש צורך להגיע לפשרה (הפשרה שהיתה מקובלת עד עכשיו היא הסטטוס־קוו הידוע שעלה על שרטון) — מוגבל, אבל למדינה בתור שכזאת, אין זכות ויכולת להתנער מהחובה לחתור לקראת גיבוש חיים משותפים של כל חלקי העם — אם גם הדבר עשוי להתמהמה.

שוב ושוב עלינו לחזור ולזכור ולהתריע שהמצב במדינה הגיע לשלב שהבעייה איננה כפייה דתית אלא כפייה אנטי־דתית הנפגע האמיתי הוא היהודי הדתי ולא החילוני. לא ידועה לי תופעה של כפייה דתית שגורמת קשיים לאדם החילוני. הוא יכול לא לאכול חזיר, לא לאכול חמץ ברשות הרבים ואפילו לא לנסוע לביקורים בשבת באוטובוס ציבורי אם אין לו רכב פרטי או שאין ידו משגת לשכור מונית. הדבר היחיד — או מהיחידים — שמצפונו כאילו נפגע, הוא שהוא צריך לקדש (או לגרש) את אשתו ולומר משפט שאין לו משמעות בעיניו.

חמור יותר מצבו של יהודי דתי שהפרוזדור כולה, הפוס־ועשה האנטי־דתי; הטלוויזיה המשחיתה שבעה ימים בשבוע וכו' מכאיבים לו קשות. יתירה מזאת: הגענו לכך שבית המשפט העליון: מגן הצדק והיושר במדינה, דואג לכבודה של אשה נוצריה שנקברה תוך שימוש באמצעי מרמה, ואוסר להעביר אותה למקום קבורה אחר תוך גינוני כבוד מקסימליים. ומהצד האחר הוא מכריח אלפי יהודים מתים לנוח על משכבם לצידה של נוצריה. כלום יש כפייה אנטי־דתית גדולה מזו שזכתה לגושפנקא של שיפוטנו העליון? נזכור נא איזו בהלה השתררה במדינה כאשר נציג המפד"ל בממשלה החל לכהן כשר החינוך! התקרבה ה"סכנה" שמא ילמד הילד קצת יותר יהדות, ידע יותר על המסורת, על מורשתו. לעומת זה מה קרה לחינוך הדתי לאנפיו שהיה מקופח במבנה, בציוד ובכל מה שמסייע לילד בדרך לקנות דעת, רק בזכות המאבק של הציבור הדתי כולו — וכפה לאחן: בגלל הצורך בקולות של נציגיו בכנסת — השתפר המצב.

אם לחזור לאותו רב ויינפלד (אגב: רב מאמריקה שהכיר את מאנסי היטב ועלה לארץ אמר לי שלא שמע מעודו על רב זה) והחלום שלו כי אי־הפרדה בין הדת למדינה היא אסון אך הוא מקווה שיבוא יום גדול "שסופו של ישראל לעשות תשובה — — — ומאור הדבר יחזור לכל המבואות האפלים בין כל שכבות עמנו" — כלום אין אותו דבר יכול לקרות גם ללא גיטו?

שלוש שאלות

הכומר ... לנצרות ... אינני יכול לתאר לעצמי בדיוק מה היה גורלו של הכומר האוסטראי אילו היה מעביר לנצרות נער מוסלמי, מסייע לו לבגוד לא רק בעמו אלא גם בדתו — והנה הוא בא (למשל למארוקו) לחפש את הבן האובד?

סבורני שלא רק שלא היה זוכה לערוך מסיבת עיתונאים למען אותו בוגד וכל שכן שלא היו מדברים איתו על כך — אלא היה חייב לברך ברכת הגומל אילו היה יוצא משם חיים.

ואילו בישראל מקבלים אותו בכבוד, מסייעים לו לקיים מסיבת עתונאים: הוא יכול לפנות ללשכת ראש הממשלה ולבקש פגישה עמו. האם אין זו שיא החוצפה?

וזה עם חכם ונבון, זהו

מדוע זוית ההולכה הפוכה קיבל עלי שאם משפחת התורמת את הכבד בהשתלה הראשונה, בבקשת לא לפרסם את זהותה, יש לכבד את הבקשה. על כן, העתון "חדשות" שלא שעה לבקשה ועוד בדה כל מיני תירוצים תמוהים להצדקתו לא נהג כהוגן.

אבל אינני מבין מדוע המשפחה ביקשה מה שביקשה.

אם ... על "זכות הציבור לדעת" ואם יש צורך ... על ביקוש ב"זכות" זו בפרסום על שחיתות ו... — מדוע אין לפרסם ולהלל אנשים אשר עשו מעשה נדיב מאין כמוהו — מעשה אשר עשוי להציל חייהם של שלושה אנשים ומדוע לא יעלו את הדבר על נס? הרי זה הדרך היחידה שבאמצעותה יוכל הציבור להביע כבוד והערכה למשפחה ולנצור את זכרה של התורמת?

ראש הממשלה מה שריינו? ראש הממשלה כינס השבוע התייעצות בעניני כלכלה ולא הזמין אליה איש מבין אנשי המפד"ל.

מדוע עשה כן? כלום אין הוא יודע שהמשק לכלכלת ישראל הוא בחלקו הגדול בידי ההתיישבות הציבורית־... כלום אין הוא יודע שרק תוך שיתוף עם ההסתדרות, ... של ציבור הפועלים, הציבור פרס ומודעי — וגם זאת בעמל רב — להביאנו עד הלום וכלום אין הוא מכיר נכונה את ביצוע ידיעותיו ונסיונותיו בתחום הכלכלי או אולי זו נקמה קטנטנה תולה בהתנהגות פרס כלפי מודעי?

חברים מספרים על...

אינני יכול להמנע מלחלק עם קוראי הטור את ה"המלצות" שאנשי תיאטרון מעניקים לחברם שנתפס בקלקלה הכורה:.

השחקנית יפה אליאן: "אני מאד מופתעת. הייתי המומה כששמעתי. לא האמנתי. לא יכולתי להעלות על דעתי דבר כזה — — — הבחור נראה טוב, נחמד, מנומס וטוב לב, מאד מסור לעבודה. במקצועו הוא בעולה. מתפעל מבוייץ, עם יחס נכון לתיאטרון. רק מחמאות יש לי עליו".

השחקן יוסף בנאי: "אני מכוש בשוק. קשה לי להאמין. לא הכרתי אותו לפני ולפנים. נפגשנו רק על רקע העבודה. אבל כבחור — לא היה עולה על דעתי. כזה חייכן ובאה. מבחינה מקצועית הוא מצליח כבר. אחראי, בא בזמן, נתגלה לי כאוהב תיאטרון. איזה דבר! איזה דבר!".

הבמאי בטלוויזיה בני צאר: נדהמנו כולנו כשנודע לנו מה מייחסים לו. צריך דמיון מרחיק לכת כדי לקשר בין האופי, ההתנהגות והאווירה החברתית סביבו, לבין המעשים המיוחסים לו. הוא בלט מאד במסירות שלו לעבודה, בחריצות בשקט הנפשי בו עבד כשכולנו היינו בהיסטריה של חזרות אחרונות, אפילו היה נעים לבקר אצלו בבית".

אלה רק כמצת השבחים שידידיו האבנים של דניאל בן הרשיש קליע באמצעות העתון "ידיעות אחרונות". מה הפלא שאיש בעל כישורים נדירים ומדות הרווחה כאלה, ביצא שאין זה הוגן שיכלא לכמה שנים טובות ויחבע כלהצל יכולתו הרב־גונית.

משהו אישי

ידיד ותיק, שלמה רוזנר, כותב מסה ("עמדה" מס' 13) על אשליות שאנשים נתפסים להן, בלי לראות את המציאות כמו שהיא. בין השאר הוא מאזכר שני תחומים שבהם נוטה מאד הציונות הדתית "לא לראות" (הוא ממעיט) "אפילו יהודי מפוכח ואמיץ כמו ז.ב. הכותב דרך קבע ב"הצופה" אינו רואה בעייה לאומית ואנושית הנובעת משליטתנו בשני מיליון ערבים והוא מאמין כי הכל יהיה שפיר כאשר ייהם "השיווי העיבי להשלים עם ישראל". ויהי אכנם אי־ראייה תמהה ובלתי אופיינית לז. ב.".

אני מניח ששלמה רוזנר מתכוון לרשימה שנדפסה בטור זה ביום 29.8.86, תחת הכותרת "נקודת מוצא משובשת". חזרתי וקראתי את הקטע המדובר ולא מצאתי שם את המשפט המיוחס לי. בשורות הכרוכות, לכאורה, למשפט הנ"ל כתוב כדלקמן "הניגודים בין בעלי הזכויות אכן גדולים והם יבואו על פתרונם הצודק רק אם תהיה נכונות לכך מצד הנוגעים בדבר. עד עתה לא היתה נכונות לכך מהצד הערבי". אין לי כל ספק שאדם אינטליגנטי כמו שלמה רוזנר, כפי שאני מכירו מימים ימימה, יכול להבחין בנקל בהבדל הבלתי־דק בין מה שנכתב ובין מה שהוא מצטט: אם מדובר על "פתרון צודק" הרי יש בכך משום שלילה של שליטה בשני מיליון ערבים. כיצד ייראה — אין איש יודע כיום. שתי רשימות שנתפרסמו בטור זה בנושא חברותה של אשה במועצה דתית ובייחוד השנייה בה הבעתי דעתי נגד מינוי הגב' לאה שקדיאל במועצה הדתית בירוחם משום שבראיון לכתב "הארץ" היא ראתה את תחום ההצטיינות בחברות ה', בתחום אישי לעניות דעתי אינו מתיישב עם המקדיה של גבר או אשה במוסד זה — הביאו גם כמה תגובות שליליות.

מתחו עלי בקורת על שום שלא הזכרתי את חלוציותה של הגב' שקדיאל: עזבה את ירושלים ועברה לגור ביישוב רחוק ממרכז הארץ, שם היא פעילה מאד בהצלחה בחיים החברתיים וכו'. על זה יכולתי להשיב לשואלים ולמבקרים שכוונתי היתה להתייחס לנקודה ספציפית ולשאלה עקרונית. היינו: חברותה במועצה הדתית ותו לא. לעניות דעתי, לא היה בכך שום זלזול, חלילה, בהישגיה של גב' שקדיאל ובעבודתה הרבה והמוצלחת (לפי הנשמע) שהיא משקיעה בתחומים אחרים.

ב"הצופה" ביום שני פורסם מכתב למערכת שכתב בעלה משה לנצמן. אין ברצוני לחזור על מה שכתבתי אציין רק שהדברים שנאמרו לכתב עתון "הארץ" לא הוכחשו עד עכשיו. התמיהה לה זכתה הגב' שקדיאל מחוגים שהלכו איתי בצורות שונות, לא נדחתה על ידיה. ומר לנצמן כותב: "הא — — — אף הודיעה באחד הראיונות שהצעיקה שהיא באה לעבדות על כך שהתעניינותה הראשונה בנושא, התעוררה "רק אחרי שהחלה להתענין"".

עליות בשערי המניות

מאת מרדכי זפט

שוק המסחר בבורסה התאפיין אתמול במגמה חיובית, לאחר [illegible] בירידה. מנהלי תיקים „שבורים" הזרימו ביקושים ו־קלטו היצעים. קרנות הנאמנות המשתתפות בהנפקה השיגו מעקי־מער תשואה ריאלית של כ־5 א יית.

ב„כבודות" סופקו הביקושים בעי־לי"ן עד כ־3 אחוזים. ב„חופשיות" אף היו עליות חדות במספר לא מבו־טל.

אתמול בבורסה

בלטו עליות של 10 אחוזים במני־יות דלהלן: יעסור 1.0, ניקוב 5.0, יש־ראלום, אוקסגון, זיקה, שלדות, בייזן 5.0, מלס 1.0, אינקובת 5.0 ו־יז'אוויל. מניות הראל רמשוב יר־דו בשיעור זה.

בנק ישראל נחל אתמול הצלחה בהנפקת המק"ח, כאשר גייס כ־85 מיליון שקלים. השערים שנקבעו הם שערי המינימום.

לוח מועדים בבורסה

2.11.86 משוב — מסחר ב־זכויות.
מלוה גליל 3605 — אפשרות פדיון מוקדם.
מלוה פתוח 3116 — פדיון סופי.
אלרן — אקס דיבידנד 35%, תשלום 10.12.
4.11.86 דרעד — אקס דיבידנד 680%, תשלום 25.11.
לאומי חברה למימון — הנפקה בדרך של מכרז.
5.11.86 רוגובין — מסחר ב־זכויות.
10.11.86 אקרשטיין — מסחר בזכויות.
12.11.86 פ.ת.מ. — מסחר ב־זכויות.
גליל סד' 3861 — פתיחת מסחר, 17.11.86 שגיא סד' 4106, גליל משופר סד' 3834, שגיא משופר סד' 4210, גליל משופר סד' 3762, גליל סד' 3861 — פתיחת מסחר בקבוצה.
18.11.86 הבנק הבינלאומי — אקס דיבידנד 55%, תשלום 18.12.
1.12.86 כבלי ציון אופציה — הארכה ושינוי תוספת המימוש ל־3008.
הנפקי של בנק המזרחי המאוחד בע"מ, אגף ניירות־ערך מחקר ייעוץ והחקר.

* נער בן 17, שהסתבך עם מ־יוחד, התבצר ביום ד' בלילה ב־בית ביפו ואיים לשים קץ לחייו. אנשי משטרה ופסיכולוג עסקו במשך כל הלילה להוציא מ־לבית את הנער. סמוך לשעה 10 בלילה כ־אשר אמו יצאה לשכנים, התקשר הנער למוקד המשטרה והודיע לשוטרת תבי דשני, כי הוא במצב נפשי קשה והחליט לאבד עצמו לדעת. השוטרת ניהלה עם הנער שיחה ותוך כדי כך הצליחה לדובב אותו ולגלות את כתובתו ברחוב חלמית ביפו. למקום יצאו אנשי משטרה, אך הנער סרב לפתוח את הדלת והודיע, כי הוא עומד לנעוץ סכין בליבו. ל־מקום הגיעה גם השוטרת מן ה־מוקד ופסיכולוג, אשר הצליחו ל־שכנע שיכניסו אותם פנימה ל־דירה ושם הם הצליחו להרגיע אותו והוא נאות למסור להם את הסכין.

שערי המניות

המניות	השער	השינוי בנק'	%
ספנות 0.1	1140	— 35	— 3.0
הבינלאומי	3537*		
פי.בי.	4180*		
אי.די.בי. רג'	7470	+162	+ 0.2
אגוד	59200*		
דיסקונט א'	101650	+950	+ 0.9
מזרחי ש'	32700	+ 80	+ 0.3
פועלים ש'	54000	+ 90	+ 0.2
כללי	138070	+850	+ 0.6
בכ"ל	34295	+100	+ 0.3
מימון 1.0	45570	+200	+ 0.4
אדנים	16800*		
לאומי משי ש'	5030*		
פחמ"ש	2187	— 20	— 0.9
משכן	2220	+ 21	+ 1.0
עצמאות	8300	—200	— 2.4
ספי ש'	14100*		
מירב	5900*		
שלמון	497	+ 20	+ 4.2
לאומי תע' ש'	7930	—130	— 1.6
הסנה	330	+ 10	+ 3.1
סקוריטס	2550	+ 20	+ 0.8
שופרסל א'	6610	+140	+ 2.2
דלק	3225*		
אורן 1	840	+ 2	0.2 +
אזורים	796	+ 10	+ 1.3
אפריקה 1.0	29900	+600	+ 2.1
נכסים	2810	+ 80	+ 2.9
גב ים 0.5	2710*		
הכשרה	54700	+710	+ 1.3
ישפרו	3500	— 30	— 0.9
כלל בדל"ן	390*		
מגרב	1423	+ 95	+ 7.2
נאות אביב	841*		
פולגת 4	2410*		
פולינגן	8640*		
אורלין 1.0	7520	+420	+ 5.9
כבלים	19654	+450	+ 2.3
שפי פח 1.0	2492	+ 78	+ 3.2
אלקו ש'	3140	+140	+ 4.7
אלקטרה 5.0	13100	+621	+ 5.0
כלל אלקט'	1990	— 20	— 1.0
אי.פי.	938	+ 8	+ 0.9
תע' מודול	4841	+ 48	+ 1.0
דשנים 5	1420*		
חיפה כימיקל	390*		
טבע	7060*		
ים המלח	4410	+ 10	+ 0.2
פטרוכימים	534	— 2	— 0.4
פרוטארום	13800*		
מכפלי נייר	251000	+3000	+ 1.2
סולק 5	980	+ 6	+ 0.6
מרכזית	8150	+150	+ 1.9
כלל תעשיות	1400	+ 11	+ 0.8
אי.די.בי. פי'	4270	+ 90	+ 2.2
החברה 1	8460	+160	+ 1.9
ה.ס.			
אכספא			
פועלים השי'	5750*		
דיסקונט השי'	2465	+ 60	+ 2.5
מזרחי השי'	14050*		
יצוא	11080*		
ירדן	3100	— 51	— 1.6
כלל ישי' 10	850*		
כן השקעות	6010	+ 9	+ 0.2
שרי 0.5	2140	+ 41	+ 2.0
פסה 0.5	5600*		
מן נפט	16110	+100	+ 0.6

* ללא שינוי

הודעות מהבורסה

● עמק — החברה תחלק מניות הטבה בשיעור 200 אחוז.

● חיפה כימיקלים — אתמול תם ביצוע הצעת הרכש, עפ"י פרסומים בעיתונות, הוארכה מתכונת הד' הצעה עד 6%. הנושא לא תואם עם הבורסה ולפיכך היא מודיעה שכל משקיע שיענה להצעה בתקופת ההארכה, לוקח על עצמו את הסי־כונים.

הסניגורית עו"ד קפלן במשפט רצח מלה מלבסקי:

חוה יערי שקרנית „נעבך", אביבה גרנות שקרנית מניפולטיבית

סניגורה של גרנות: אביבה לא היתה שותפה לרצח

אביבה גרנות לא היתה שותפה לרצח התיירת מלה מלבסקי, שנ־גרם על ידי חוה יערי, ולכן יש לזכות אותה מכל אשמה — טע־נה זו השמיע בסיכומיו אתמול הסניגור עו"ד נתן קנת. ואילו סניגוריה של חוה יערי טוענים, כי גירסתה של גרנות היא שק־רית לכל אורך הדרך, וכל אשר קרה למנוחה מלבסקי — אירע באשמת אביבה גרנות.

אתמול הקריא עו"ד קנת, במשך שעות, את סיכומיו מן הכתב, ולא־חר מכן החלו סניגוריה של חוה יערי עוה"ד ד"ר עדנה קפלן ודרור מקרין להצלת סיכומיהם וגירסותיהם — שלהם.

כזכור, העלתה התובעת עו"ד פנינה דבורין מפרקליטות מחוז תל־אביב את גירסתה לפני כ־10 ימים. היא טענה כי שתי הנאשמות רצחו את התיירת מלה מלבסקי ב־10.3.85 בי תכנון מראש ובכוונה תחילה, בגלל כספים שגנבו מחשבונה וכדי „להשתיקה", לבל תסבך אותן בפלילים.

התובעת טענה גם, כי אביבה גר־נות מסרה, בכל מהלך המשפט גירסה הקרובה לאמת ולמה שאירע למעט לאותו קטע שבו גלגלו השתיים למו־תה של המנוחה; בכוונה תחילה. ל־עומת זאת טענה התובעת, חוה יע־רי שיקרה לכל אורך הדרך, והיא אשר היתה הגורם העיקרי לגניבת הכספים ממלבסקי ול„השתקתה".

עו"ד נתן קנת חזר וטען, כי מאחר שחוה יערי הוכחה בבירור במהלך המשפט כשקרנית ללא תקנה, וגירסתה נעלה ומתמוטטת בעליל — נותרה גירסתה של אביבה גרנות ל־גבי מה שאירע בשטח בחוף תל ברוך בערב הגורלי.

חוה ביקשה מאביבה להצטרף לנסיעה

לדבריו, ביקשה חוה מאביבה ל־הצטרף אליה לנסיעה, עם המנוחה מלה מלבסקי, לביתו מלון מנדרין, לאחר שחוה סיפרה למנוחה כי היא קשורה עם חברת ברוקרים הפועלת במלון זה. בכוונת חוה היה „לסדר" את המנוחה, כדי לטשטש עקבות גניבת הכסף על ידי חוה יערי, טען הסניגור, אלא שבהגיעם ליד המלון עצרה חוה את רכבה, ירדה כאילו לגנוב את השמשות ולכן ביקשה מ־מלבסקי להרכין ראשה, ואז שלפה מהרכב שהוא מהדובון שלבשה. מע־דוך והיכתה אותה בראש. היא הרגה אותה הוציאה אותה מהמכונית ובנס־יונותיה להסתובב ולהיפלט מה־מקום — פגעו הגלגלים בגופת ה־מנוחה.

עו"ד ד"ר עדנה קפלן ביקשה, ל־עומת זאת, מבית המשפט לקבוע, כי אי־אפשר להאמין לדברי אביבה גרנות לכל אורך הדרך. „אשה זו היא שקרנית מניפולטורית, הבונה במחשבה קרה מסכת של שקרים כדי לקדם את האינטרסים שלה" טע־נה.

„אנחנו נטען שהכל קרה באשמתה של גבי גרנות באותו יום סגרי ב־חוף תל־ברוך" — הכריזה עו"ד קפ־לן. חוה יערי היא אמנם שקרנית, אבל הייתי מכנה אותה „שקרנית נעבעך". בעוד שאביבה גרנות היא כולה שקרים קרים וחכמים ועשויים היטב. „בכל שנותי בבית־המשפט, טרם ראיתי התנהגות כזו — של אדם המשקר בקור רוח ולו בנוש־אים הקשים ביותר" — אמרה בהת־רגשות.

אביבה שאפה לשמש עד תביעה

הפרקליטה טענה, כי מרגע מצ־צלה, ניסתה גרנות להוציא עצמה מהמהומה: היא הכחישה כי הכי־רה בכלל את מלבסקי, וכי היתה לה מעורבות כלשהי בכספים של ה־מנוחה. „אביבה שאפה מהתחלה לשמש כעדת תביעה כנגד חוה יע־רי, ולכן העלילה הכל על חברתה לשעבר. לכן גם שיתפה־פעולה עם המשטרה, כדי להטמין מלכודת ל־חברתה, בהעמידה „פני פוקר". ל־דברי עו"ד קפלן, שאלה באחת ה־חקירות את פקד מישל חורי: „איך אני יוצאת מזה בדרך הכי קצרה".

הסיפור על מערוך: עורבא פרח

הסניגורית הגדירה כ„עורבא פרח" את הסיפור של גרנות על מערוך שהוציאה לפתע חוה מתחת לדובון שלה. לא היה כלל דובון, אמרה, אלא מעיל פרוה שהיה מונח בתא המטען של המכונית ולא כל מערוך — זה חלק מהמצאות שהמוח של אביבה ממציא. גם לא נמצא שם כתם של דם על תקרת המכונית — בניגוד לסיפורה של אביבה, כאילו פרץ דם עד לתקרה ממכותיה של חוה יערי על ראש המנוחה.

הסניגורית ציינה עוד, שבתחילת החקירות סיפרה אביבה גרנות, כי חוה דרסה את המנוחה בגלגלי ה־מכונית ואילו בשלבים המאוחרים נסוגה בגירסה זו וטענה כי היתה רק פגיעה של הגלגלים בגופת ה־מנוחה. היא עשתה זאת, לטענת עו"ד קפלן, כדי להתאים את גירסתה ל־קביעת הפתולוג של התביעה ד"ר ריס, אשר קבע כי הגופה כלל לא נדרסה.

המשך סיכומי הסניגורים של חוה יערי, עוה"ד עדנה קפלן ודרור מק־רין, יישמע ב־10.11.86, ובכך יס־תיים המשפט — עד למתן פסק הדין בעוד מספר חודשים.

בית משפט העליון זיכה את בדש מהפצת דולרים אך השאיר על כנו הרשעת הזיוף ועונש המאסר

בית המשפט העליון זיכה את־מול את בעל המפעל לייצור פל־סים „פיקנטי" בבני־ברק משה בדש מאשמת הפצת דולרים מ־זויפים. בית המשפט דחה את ערעורו של בדש על הרשעתו בקשירת קשר לזיוף הדולרים ומ־זיופם וכן על עונש המאסר שהו־טל עליו בשל עבירות אלו.

בדש הורשע בבית המשפט ה־מחוזי בתל אביב בכך שבשנת 1983 רכש מכונת צילום מיוחדת וביחד עם הגרפיקאי יאיר פרידמן ובעל בית הקפה „בתו" ברוכוב החלו ב־זיוף דולרים. בתחילה היתה איכותם של הדולרים ירודה אך משנת 1985 החלה החבורה בהדפסת דולרים מ־זויפים באיכות טובה והפצתם.

בית משפט העליון קיבל את טע־נתו של בדש כי אין לראות בשני השלבים — ההכנה וההפצה — כ־סיפור רצוף ומתמשך. השופטים: דב לוין שכתב את פסק הדין, אליו הצטרפו השופטים משה בייסקי ו־אליעזר גולדברג קבעו, כי הוכח ש־בדש היה מעורב מעורבות ישירה ועמוקה בתהליך גיבוש הרעיון של זיוף הדולרים ובהכנות ראשוניות למימוש רעיון זה אך לא להפיצם.

בית המשפט העליון לא קיבל את עמדת השופט אבן ארי בדבר קיום הקשר הפלילי בין מעשיו של בדש בעת ההכנות לזיוף הדולרים להפ־צתם שנתיים מאוחר יותר. לדבריהם הקשר של בדש עם פרידמן וברוכוב נותק, אחר כישלונות הזיוף הרא־שונים וההא יצא מן התמונה ל־גמרי, עוד טרם שהחל בהפצת ה־דולרים באופן מסיבי. לפיכך, הוא זוכה מאשמת הפצת דולרים מזוי־פים. יצוין, כי זהו מקרה חריג שבו בית המשפט העליון, בשבתו כער־כאת ערעור, מתערב בקביעת ה־עובדתיות של בית המשפט המחוזי.

באשר לעונש של 40 חודשי מאסר שנגזרו על בדש בבית המשפט ה־מחוזי קובעים שופטי בית המשפט העליון כי למרות שדעתם היא מ־עורבותו של בדש הוכחה רק בשלב הראשון של הזיוף, אין הדבר מקהה את חומרת המעשים שהרי אם כל חטאו במקרה זה, היא הקשר ההת־חלתי, הרעיון, היוזמה, רכישת ה־ציוד, העידוד הראשוני. השלב ה־שני, הוא בחידה רבה פועל יוצא על יוזמה וקשר אליה, לפיכך אפילו אין המעורר קשור בהפצה של ה־דולרים הרי על מה שכן בצע, ראוי הוא לעונש הנ"ל.

סחורות ברבבות ש"ח הוברחו מנמל חיפה על ידי חיילים

משטרת חיפה חשפה נתיב ב־נמל חיפה שבו הופעלו חיילים לצורך הוצאת סחורות מנמל חי־פה. על פרשה זו נודע אתמול בבית משפט השלום בחיפה, בהליך הא־רכת מעצרו של ציון ביטון בן 20 — חייל תושב חיפה.

החשוד הובא לפני שופט השלום החיפני חנוך שילוני והמשטרה טע־נה, כי ביום אירוסו נלכד על ידי המשטרה ליד מחסום שהוצב ב־מבואות שכונת בת־גלים. ברכב ש־בו נהג, נתגלו 140 זוגות נעליים החשודות כמוברחות מהנמל. החוקר אמר כי שיתף פעולה עם חוקריו ה־טען. כי פעל בשירות של אחר ש־הבטיח לו, תמורת הברחת הסחורות מהנמל והעברתם ממספנות ישראל אל מחוץ לשטח הנמל — סכום של 300 דולר.

הצעיר טען בבית המשפט, כי הוא אמור היה להתארס בליל המקרה, אך מחמת מעצרו נדחו אירוסיו. השופט, חנוך שילוני, ציווה לשח־רר בערבות של 5,000 ש"ח, זאת לאחר שחקירתו של החשוד הס־תיימה.

כתב עתיים בחיפה מציין, כי בית משפט הוציא צו הבאה כנגד יוסי בן הרוש, החשוד — לטענת בא כח המשטרה רס"ל ניסן צ'יגלר — ב־גניבת הנעליים ובהברחתם ביחד עם סובין אחרים באמצעות חיילים מ־מעגן האוניות במספנות ישראל.

נפתחה שנת הלימודים באוניברסיטת ב"ש

אם לא תימצא פשרה בעניין מעונות הסטודנטים ביים לא תיפתח שנת הלימודים

5,500 סטודנטים החלו את שנת הלימודים שלהם אתמול באוני־ברסיטת בן־גוריון בנגב. מהנהלת האוניברסיטה נמסר, שלאחר מש־בר כספי בשנת הלימודים הקוד־מת, ננקטו צעדי יעול וחיסכון קפדניים ושנת הלימודים תשמ"ז החלה בתקציב מאוזן.

4,500 מכלל הסטודנטים של אוני־ברסיטת בן־גוריון בבאר־שבע לומ־דים לקראת תואר ראשון, בארבע פקולטות, מתוכם החלו השנה את לימודיהם בשנה א' 1,370 סטודנטים, 20 פחות מבשנה שעברה. 40 סטו־דנטים מחו"ל לומדים ב„תכנית ב־ספוק" לתואר מוסמך במדעי הני־הול, המשותפת לאוניברסיטת בן־גוריון ולאוניברסיטת בוסטון באר־ה"ב.

מהנהלת האוניברסיטה נמסר, ש־אילוצי התקציב אינם מאפשרים הר־חבת התשתית המחקרית והפעילות ה־הוראה, בהתאם לשאיפות הנהלת ה־אוניברסיטה.

נמסר, שהנהלת האוניברסיטה ערוכה לבצע את המלצות הוועדה להערכה אקדמית, שתמדוד את רמ־תה ובכך היא הראשונה לתת הס־כמתה לביצוע ההערכה מכלל ה־אוניברסיטאות בישראל. את אישור ביצוע ההערכה נתן חבר הנאמנים של האוניברסיטה, במושבו האחרון.

בקשה לצו בעניין מעונות הסטודנטים

בית משפט השלום בירושלים יתן ביום א' את החלטתו בקשר לבקשה לצו שביקשה הסתדרות הסטודנטים בירושלים, שיורה לאוניברסיטה ה־עברית לפתוח את מעונות הסטודנ־טים לאלתר.

על הפניה לבית המשפט הוחלט לא־חר שהאוניברסיטה העברית החליטה שלא לאפשר את איכלוס המעונות לקראת שנת הלימודים החדשה מ־שום שמשרד השיכון סירב להעתר לבקשתה ולשחרר את תעריפי המעו־נות מצו ההקפאה.

נציג האוניברסיטה טען בדיון כי הסתדרות הסטודנטים אינה צד ב־עניין והוא הודיע כי גם אם בית המשפט יצווה על פתי־חת המעונות, האוניברסיטה לא תפ־תח את שנת הלימודים עד אשר יוס־דר תשלום המעונות.

בתוך כך הודיעו ראשי הסתד־רות הסטודנטים בבירה כי הם מו־כנים להיכנס למרים על גובה התע־ריפים של המעונות והם דורשים מהנהלת האוניברסיטה לפתוח את שנת הלימודים במועדה.

במשך היום לא נוצרו כל מג־עים בין האוניברסיטה העברית ל־משרד השיכון ואם לא יהיה שינוי של הרגע האחרון שנת הלימודים אכן לא תפתח.

כינוס קוסמים — אתמול בירושלים

קוסמים הציגו את מעלליהם בפני קהל של קוסמים שהתכנסו אתמול לכנס השנתי השישי של „האגודה לקידום אומנות הקס־מים בישראל" במלון „רמדה רני־סנס" בירושלים.

דיוני הכנס שבו משתתפים 97 חב־רי האגודה בישראל היו, מורכבים בעיקרם מתחרויות ותצוגות של קס־מים שביצעו חברי האגודה המאו־גדים בשתי חטיבות: בוגרים וצעי־רים, ובהם הקוסם הצעיר ביותר ב־ישראל, רני אמריליו בן ה־13 ש־עורר ענין רב ביכולתו בתחרות קו־סמי חטיבת צעירים שהם בגיל בי"ס תיכון.

הכנס בחר לכהונת נשיא האגודה את הקוסם יצחק יעקב מנתניה ה־מחליף את הנשיא היוצא, הקוסם משה אורנשטיין מבתים שכיהן ב־תפקיד זה במשך שנתיים.

תושבי פרדס־חנה יפגינו במחאה על היעדר בטיחות

מאת סופר „הצופה" בשומרון

תושבי פרדס־חנה—כרכור נע־רכים להפגנה גדולה במחאה על היעדר בטיחות מספקת בצומת הדרכים הגובלת עם התחנה המ־רכזית של אגד במושבה.

במקום, אירעו בשנים האחרונות תאונות דרכים רבות וקטלניות ול־אחרונה בגרסה שם ילדה בת 12 ל־מוות.

במקום שני בתי ספר, בית כנסת מרכזי ותנועה המונית של עוברים ושבים.

ועד פעולה מיוחד שהוקם, מתכנן קיומה של שביתת מחאה של כל תושבי המושבה כולל סגירת העס־קים, אם הגורמים הנוגעים בדבר לא ייענו להשתת התקנת אמצעי הבטי־חות שם.

סוחרי חיפה: ה„סינדול" הוריד הפידיון ב־50%

כמה עשרות בעלי עסקים, מ־רחוב החלוץ בשכונת הדר הכר־מל בחיפה, הפגינו אתמול ליד היכל העיריה, במחאה על סינדול כלי רכב החונים במבואות בתי עסקים.

בעלי העסקים מחו על סינדול כלי־הרכב שלטענתם פוגע קשות בעס־קיהם וכן הביעו תרעומת על תחזו־קת הרחוב, התאורה והנקיון.

סגן ראש העיר חיפה שמעון רד־דיק קיבל בלשכתו משלחת של ה־סוחרים שזומנו לדיון ממצה בתבי־עותיהם בישיבה שתקוים ב־7 בנו־במבר 1986.

נציגי ועד הפעולה של סוחרי רחוב החלוץ טענו, כי מאז החלה העיריה בסינדול כלי רכב ברחוב החלוץ, ירד פדיון עסקיהם בכדי 50 — 70 אחוז.

סגן ראש העיר שמעון רדיק אמר לכתב עתיים, כי יקיים מגעים עם סוחרי רחוב החלוץ באמצעות יו"ר התאחדות הסוחרים בעיר מרדכי סיר־קוצקי שכן „לא יתכן שכל רחוב יפעיל ועד של סוחרים משלו".

מר רדיק קבל עוד על כך שסו־חרי רחוב החלוץ ובאי־עסקיהם הפ־כו את הרחוב לחומה, המהווה נתיב תחבורה מרכזי בשכונת הדר הכר־מל, לחניון פרטי ובנוסף לכך מצי־גים הסוחרים את מרכולתם ברחוב, מחוץ ל־תי העסק ובכך גורם מיס־רד לעובדי דוד במדרכות.

הנאשם באונס דניאל כץ נעצר ל־14 יום

דניאל כץ, בן 36 מרמת־גן הנ־אשם במעשי אונס ונסיונות ל־אונס חמורים בגוש ובאיזורים, נעצר אתמול ל־14 יום להקירה — הפעם בעקבות בריחתו מבית המעצר באבו־כביר ביום ב' ה־שבוע.

כץ הובא לבית־משפט השלום ב־תל־אביב, לאחר שנתפס בדירתו של ידיד בדרך השלום בגבעתיים.

ב"כ המשטרה מפקח שמעון ישי אמר, כי החשוד היה עצור בבית המעצר המחוזי, בעקבות האישומים שהועלו נגדו בבית־המשפט המחוזי. ביום ב' בשעה 18.30 הוא הצ־ליח להימלט, ונתפש למחרת באותה שעה לערך בדירה בדרך השלום 33.

החוקר ספק, כי בדירה זו נתפשו סמים מסוכנים, שדניאל כץ חשוד בהחזקתם. המשטרה מבקשת לעצרו, כדי לקיים חקירה מקפת ויסודית וה־גשת כתב אישום על בריחה החזקת סמים תוך תקופת מעצרו, אמר ה־חוקר.

ב"כ המשטרה ציין עוד, כי אמנם הגשה נגד כץ בקשה לעצרו עד תום ההליכים המשפטיים נגדו בתיק ה־אונס, והוא אכן במעצר חוקי בגין תיק זה עד לדיון בבקשה, אך בכל מקרה, מבקשת המשטרה הארכת ה־מעצר גם בתיק החדש.

השופט נענה לבקשה והורה להא־ריך מעצרו ב־14 יום.

* נזק של למעלה מ־100 אלף דולר נגרם לבית מסחר למכשירי חשמל באשקלון ולמחסן סמוך, ב־דליקה שפרצה שם אתמול לפנות בוקר. כבאי אשקלון הוזעקו ל־מקום. הנכבאות מכרו המבחר של אשקלון ובעזרת שתי כבאיות ו־סולם הידראולי ואחרי עבודה ש־נמשכה כשש שעות, הצליחו ל־אתר את הדליקה ולמנוע את הת־פשטותה לעבר בתי מסחר סמוכים ולבניין סניף בנק סמוך.

שערים יציגים

השערים היציגים ל־30.10.86:

של	1.4896
דולר ארה"ב	1.4883
מר"ג	0.7371
ליש"ט	2.0989
פר"צ	0.2256
ין יפאני (100)	0.9298
פל"ה	0.6521
פר"ש	0.8911
כת"ש	0.2146
כת"נ	0.2010
כה"ד	0.1959
דולר קנדי	1.0736
דולר אוסטרלי	0.9538
רנ"ד	0.6526
פר"ב (10)	0.3548
שיל' אוס' (10)	1.0474
לירה איטלקית (1,000)	1.0660
לירה אירית	2.0072
פזטה ספרדית (100)	1.0983
יחידת מטבע אירופית	1.5354
דינר ירדני	4.2268
לירה לבנונית (10)	0.2992
לירה מצרית	0.8000

לוח הצופה

* למכירה בבני־ברק, 3, ק"ג + דודי"ש, אפשרות בניה על הגג. (03)706555.

* בפתח־תקווה, בבניה, ב־איזור יוקרה ברח' ה־93, 3 חדרים, לוקסוס מלא. 03-910418, 03-9248910.

* בפתח־תקווה, בבניה ב־איזור יוקרה ברח' ה־93, 6 חדרים, לוקסוס מלא. 03-910418, 03-9248910.

לוח ירושלים

* בקריית משה, ע"י מרכז הרב, 4 חדרים, ק"ג, נוף, מיידי. 92,000. 02-431133-4.

מדור שידוכים

* בע"ה, מי יחתן אתכם!!! לצעירות דתיות, החודש חינם. ל־צעירים הנחות גדולות. 03-719042, 03-720032.

מזל טוב באסותא

רחל ונפתלי מנדלסון	— בת
אולגה ולה למבג	— בת
ענת ועפר דסטר	— בת
רות ואברהם ישראלי	— בת
יהודית ואיתן לנדסמן	— בת
הדוה ומוסי מוזל	— בן
זהבה ורפי קוריאט	— בת
שושנה ואנדרי בינס	— בן
ריגה ודוד שאלתיאל	— בת
דינה ונחמן סוננה	— בת
אסתר וחיים לוגסי	— בן
יעל ואברהם אנוטן	— בת
ש"ת ואמנון שרעבי	— בת
ש"י וגוריא גרל	— בת
אורלי ויוסי מנטן	— בן
חנה ויוסף מרדכי כולבר	— בת
שושנה ויצחק פורה	— בן
נחמה וברוך חסיד	— בת
אילנה ומשה חגיגי	— בת
רומית וגיל בפמן	— בת
לאה ויעקב סטמבלר	— בת
ריגה ויעקב בר	— בת
גולדה ומשה כהנא	— בת
יונה ויעקב ברגר	— בן
נורית ושלמה דרורי	— בת
גילה ומרק ברכס	— בן
נעמי ואריק סודי	— בן
מרגלית והשם אהרון	— בן
זווה ויואל הלפרין	— בן
צילי ויהודה נחמיאס	— בן
דוניק יוסי ברונג־לוי	— בן
עפרה ודוד שי	— בת
שושנה ודוד להכבר	— בן
אילנה ודני ארנסט	— בת
רחל והאב וולנר	— בן
יפה ויעקב רחמים	— בן
בקי ומשה בעק	— בת
מיה ואיתן ארגוך	— בן
שרה ומשה פרידמן	— בת
צילה וחיים כהן	— בן
איריס וסימן טוב כהן	— בן
דורית וחנן אלורד־וגה	— בן
עדנה וצבי יהושע טירנגל	— בת
מרים ומרדכי ורשבסקי	— בן
תיותה ורם נבעול	— בן
איריס ושלום ברהום	— בת
שולמית ויוסף שלום	— בן
סוזי ויחזקאל שקד	— בת

גם לך מגיע אסותא
240185

בתנועה

אמונה — תאו"ל תל־אביב
בהמשך שיעקין רח' המערכה 40 ת"א המרצה: רבקה נוה.
במגין הנוער הדתי קרית שלום המרצה: מר יעקב הרצוג.
בדרך הנצחון בבית הכנסת בשעה 11.15 לפנה"צ ע"י הרבנית גולדשמיט.
יום שני
בבצרון יתקיים חוג התנ"ך בשעה 8 בערב ע"י הרבנית גולדשמיט.
יום שלישי
שעור התנ"ך עם הגב' עד־חיים יתקיים אי"ה ב' חשון תשמ"ז 4.11.86 בשעה 5 אחה"צ במועדון רח' דיזנגוף 209 תל־אביב.
חוג נהגות
יתקיים אי"ה ב' חשון תשמ"ז 4.11.86 בשעה 8.30 בערב בביתה של החב' בתיה נתנזון רח' מאנה 23 ת"א בהשתתפות החב' יהודית דישון.
חוג ניר
יתקיים אי"ה ב' חשון תשמ"ז 4.11.86 בשעה 5.30 אחה"צ בביתה של החב' רבקה רביקו (זיין) רח' בצלאל 29 תל־אביב עם מרצה.
יום רביעי
שעור התנ"ך עם הרבנית רבינוביץ, יתקיים אי"ה ב' חשון תשמ"ז 5.11.86 בשעה 4.15 אחה"צ בסניף ת"א אחד העם 110.
הנושא: המשך נבואת ירמיהו, ר־רעיונות מפרשת השבוע.

אמונה — מחלקת הארגון
ברחבי הארץ
יום ראשון
סניף הרצליה —
מפגש חברות במועדון החברה, רח' אחד העם 26, בשעה 8.00 ב־תכנית: הרצאת הגב' בוריה אבי־דן — ברוך בנושא: „התעוררות וה־מצפון".
סניף רעננה —
חוג לתנ"ך במרכז הקהילתי בני עדת ישראל בשעה 20.00, חוג ל־תפירה במועדון אמונה, רח' אחוזה 186 בשעה 19.00. חוג למחשבים ב־שעה 9.30.
סניף כפר־סבא
חוג להתעמלות — במועדון אמונה ויצמן 117, בשעה 20.00.
חוג למקרמה — במועדון „אמונה" בשעה 21.00.
יום שני
סניף כפר־סבא —
חוג ליהדות בשעה 9.30 ע"י אהרון קוניק.
סניף אור־יהודה
נפתח חוג הורים במעון „אמונה" רח' ההגנה 36 בשעה 20.00, מנחה רבקה הרשקוביץ.
חוג ליהדות מתקיים בבית המועצה הדתית בשעה 19.00.
סניף רעננה —
חוג לתפירה במועדון „אמונה" רח' אחוזה 186 בשעה 19.00.
רקודי־עם — במועדון „אמונה" בשעה 20.00.
סניף כפר־סבא —
חוג לתפירה במועדון „אמונה" מ־שעה 19.00 שתי קבוצות.
יום ד'
מתקיים חוג הורים בבית"ס ב־מעלה בשעה 19.30 מנחה גיל ו־גנרוס.

רמת־השרון —
מתקיים חוג הורים בשעה 20.00 מנחה יהודית שרייבר.
יום שלישי
רעננה — חוג לתנ"ך במועדון אמונה בשעה 17.00.
חוג לתפירה בשעה 19.30 מועדון אמונה.
התעמלות רפואית מועדון אמונה ב־שעה 20.30.
ראש העין —
מתחילה הפעילות של המדרשה ליהדות בבית־הפועל־המזרחי בשעה 19.30.
כפר־סבא —
נפתח חוג הורים בהנחיית צ'פי שועלי במועדון אמונה רח' ויצמן 117 בשעה 20.30.

תל אביב

בבית הכנסת הגדול בת"א, אלנבי 110
יעבור לפני התיבה החזן מנחם זינגר בליווי אדירון בניצוח מנשה לברון. לפני קבלת השבת, השעור ברמב"ם מפי נשיא בית הכנסת מר אברהם הצרוני שליט"א בהלכות יסודי התורה ד', ה—ם בנושא „בצלמנו כדמותנו" בקשר להשארת הנפש". אחרי התפילה — קדוש רבה לכבוד הוצאת הספר „המה יעלו ב־הר" בעריכת נשיא בית הכנסת מר אברהם הצרוני. יקירי בית הכנסת מוזמנים.
מנחה 4:25 שחרית 8:00.

עונג שבת, אוהל שם
השבת בשעה 16.00 אחה"צ ירצו הרב ד"ר ש.ז. כהנא, ורב שמעון פרנקל בנושא: „מעשה בראשית". החזן מר משה צ'טריין ישמיע פרקי חזנות המנחה, הרב ש. זלבן הוכמן. בבילו בשעה 10.30 ירצה הרב ד"ר ש.ז. כהנא בחומש בראשית.

המפד"ל — הפוה"מ"ן
במסיבת סיום הש"ס ברמת אביב בבית הכנסת המרכזי ברמת אביב יתקיים בשבת בראשית בשעה 4.00, את ההדרן יגיד הרב ה. זוננפלד רב האזור וח"כ הג' אבנר שאקי ישא דברים בענייני דיומא. דברי פתיחה מר יהודה הולר.

חיפה

בבית הכנסת לנוער בביה"ס „יבנה — נצח ישראל"
התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15, לפני התפילה, ב־7.30 שעור בהל־כות ע"י הרב ישעיהו נגר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי (רח' החלוץ 59)
בשבת בשעה 7.00 בבוקר יתקיימו 2 שיעורים בתנ"ך ובגמרא מפי ה־חב' מנחם המר, ובשעה 10.30 שעור בחוג רמב"ם מפי החב' יוסף קרייצר.

מגן דוד

טלפון חירום 101: ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל' 523133, בית שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קריית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קריית־טבעון — 931401, קריית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קריית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עלית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קריית־גת — 051-881333, קריית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 057-78333, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת 067-30333.

בתי מרקחת

ירושלים: הגבעה הצרפתית — רח' ההגנה 23, מרכז מסחרי, 810955.
תל־אביב: בני — דיזנגוף 174, 222386. שור מבצ'ניק — המלך ג'ורג' 54, 280644.
פתח־תקווה: סופרפארם — ספרא 43, 909030.
נתניה: קרניאל — מרכז מסחרי קריית נורדאו, 51774.
חולון: אהרון — הנפיץ 52, טל' 889153.
חיפה: נווה שאנן — התיכון 37, 235530.
ב"ב—ר"ג: גרמזה — ביאליק 50, 722237.

שבת

ירושלים: הר הזיתים — הר ה־זיתים, 287480.
חיפה: קופ"ח של ההסתדרות — מרפאת רוממה, רח' הרב"ג 28, 523191.
תל־אביב: שדה דב — האוונגר 3, תכנית ל', 428510. דויה — אצ"ל 52, שכ' התקווה, 378403.
[illegible]: שדה דב — האוונגר 2, תכנית ל', 428510. ריינינה (שר) — זיבון 16, נחלת יצחק, 257678.
פתח־תקווה: אסיתא — ברין הירש 21, 911710.
נתניה: המגן — שד' ויצמן 13, 22785.
חולון: ד"ר חורי — סוקולוב 70, 842433.
חיפה: נורדאו — נורדאו 31, 664039.
ב"ב—ר"ג: הכבן — ביאליק 30, 723674.

בתי חולים

ירושלים: הדסה עין כרם (יל־דים, פנימית, עיניים), ביקור חולים (נשים, א.א.ג.), שערי צדק (כירורגיה), הדסה הר הצופים (אורטופדית).

שבת

ירושלים: ביקור חולים (ילדים, א.א.ג.), הדסה עין כרם (פנימית, נשים, עיניים), שערי צדק (כירורגית), הדסה הר הצופים (אורטו־פדית).

למסדרי קידושין בארץ

הרבנות הראשית לתל־אביב־יפו מבקשת להודיע לה אם כהן דוד ת.ז. 5351493 בעל תעודת גירושין מס' 88723 מתל אביב מיום ב' אלול תשמ"א נרשם אצלכם לנשואין. הנ"ל טוען כי תעודת הגירושין שלו אבדה.

רדיו

קול המוסיקה

06.00 „שמע ישראל"; 06.02 צלילי בוקר; 07.07 בוקר טוב; 07.30 שחרית מוסיקלית; 09.30 קונצרט בוקר; 11.57 בגישים קיר; 12.05 בבחירת אבנים...; 13.00 מוסיקה קלאסית קלה; 14.00 מוסי־קה ואוטוביוגרפיה; 15.00 באולמי הקונצרטים שלנו.

מוצאי־שבת

18.00 מוסיקה מן העבר הרחוק; 19.00 קונצרט הערבית של מוצאי שבת; 20.05 אופרה; 23.00 מוסי־קה קאמרית.

רשת א'

06.00 „שמע ישראל"; 06.02 שידורים לעולים; 07.30 פעמי ה־בוהה; 09.30 כפגש; 10.30 רדיו קי; 11.05 רגע של עברית; 11.10 השידור היומי לבתי"ס; 11.30 השכלה ודעת לכל; 12.05 יהאר עינינו; 14.06 לבת ולבן ולכל ה־מתעניין; 15.00 קבלת שבת.

מוצאי־שבת

18.00 רדיו־דרמה; 19.05 אנתו־לוגיה קטנה לשירה; 19.30 שידורים לעולים; 22.05 בסוף רדיו לספרות; 23.05 ניגונים.

רשת ב'

06.06 „שמע ישראל", „מה טובו אהליך יעקב" וסיכום השבוע ה־יומית; 06.12 התעמלות בוקר; 06.22 להקלאי; 06.30 סקירת מאמרי העיתונות של עתוני הבוקר; 06.53 אור יורק; 06.57 רגע של עברית; 07.00 הבוקר הזה; 08.05 כל צבעי הרשת; 12.10 שריקת פתיחה; 13.00 בחצי היום; 14.06 שעה בחירבה; 15.06 הכבר במשך לעלות.

מוצאי־שבת

18.06 חדשות מיקרופון — מחוי־זות — לקס בן הקלאסיקה; 19.05 בימות וגדים; 20.05 יומן השבוע; 21.05 הבבדיל; 21.08 תזכירית כלי־נשיפה; 22.05 פרקי הים ב־תנ"ך; 22.10 50 שנה לכשדרי פרקי הים בתנ"ך בדיר; 23.05 בית־המשפט; 00.10 דרירה ומשי עוד.

גלי צה"ל

05.45 פרקי אבות; 05.55 באופן כיוהלי; 06.05 צלילי בוקר; 06.30 פוקחים עין; 07.07 תוספת בוקר; 08.05 בוקר טוב ישראל; 09.05 בילוי נעים; 11.05 קולה של אבא; 12.05 סגדליים; 14.05 עוד לא שבת; 15.05 בארץ הדריגים.

מוצאי־שבת

18.05 „משלנו" — בצעד הפיזמונים העבריים; 19.05 בצעד הפזמונים הלועזי; 20.05 רהיק בן הציון; 21.05 ממורה ספורט; 22.05 של הגיאה הזה; 02.00 במבוק ידיעות; 00.05 ציפורי לילה באהרה; 02.05 לא יוצים ליטקן; 05.05 צלילי בוקר.

טלוויזיה

טלוויזיה כללית

מוצאי־שבת

18.30 בגזין לאבניה; 19.00 ב"י דיר היק „ארין"; 19.30 הדג"ב (ע.); 20.00 מי הבוה?: „השצבר של אנג'ליה (הל"ק ב'); 20.30 צי־ריפים; 21.00 מבט לחדשות; 21.30 ספורט; 22.30 סאני יאלכסנדר; 23.45 פסוקי של בקים; הרפית.

טלוויזיה חינוכית

08.00 טלטקסט — עד כאן; 08.03 שעת כושר; 08.15 קשת ידבק; 08.40 בשך להפריה (יסו־די); 09.00 מוסיקה ד"ר; 09.20 לשון ותקשורת ג'; 10.05 חש־בון ר'; 10.30 הגיל הרך — בבית של פיססוק; 11.00 בדפי המטבע (יסודי); 11.15 חברה ותרבות (יסודי); 11.45 אזרחות התה"ב; 12.15 חברה ותרבות (יסודי); 12.45 מוסיקה (ע"י) — הצבוה; 13.30 טלטקסט — עד כאן; 13.35 זהו זה; 14.30 האוניברסיטה הפתוחה: מוסיקה בבכם ראשון; 15.00 בפ־ג־ בראשית; 15.30 ערב חדש.

שערי חליפין במט"ח

בנק המזרחי המאוחד

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 30.10.86 עד למחרת בשעה 12.30 לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר, יהיו כמפורט להלן:

*נוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחד'	שער קניה (שקים והעברות)	שער מכירה (שקים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.4787	1.4972	1.45	1.53
בריטניה	לישט	1	2.0820	2.1081	2.04	2.15
גרמניה	מרק	1	0.7331	0.7423	0.71	0.76
צרפת	פרנק	1	0.2239	0.2268	0.21	0.23
הולנד	גולדן	1	0.6471	0.6552	0.63	0.67
שווייץ	פרנק	1	0.8840	0.8951	0.86	0.91
שוודיה	כתר	1	0.2130	0.2157	*0.20	*0.22
נורווגיה	כתר	1	0.1936	0.2022	*0.19	*0.21
דנמרק	כתר	1	0.1944	0.1969	0.18	0.20
פינלנד	מרק	1	0.2998	0.3036	0.29	0.31
קנדה	דולר	1	1.0641	1.0775	1.08	1.10
אוסטרליה	דולר	1	0.9448	0.9567	0.89	0.99
דרא"פ	ראנד	1	0.6491	0.6573		
אוסטריה	שילינג	10	1.0391	1.0521	1.01	1.08
איטליה	לירה	1000	1.0630	1.0763	**0.99	**1.10
יפן	ין	100	0.9276	0.9387	0.90	0.96

* יק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר
** יק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 10,000 לירטות
לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער מ־[illegible] לעסקות חוץ.

בס"ד

לד"ר אריה בלייר

לפתיחת המרפאה החדשה לרפואת המשפחה, מחלות פנימיות וילדים
ברח' יונה הנביא 12, בני־ברק

כה לחי! עלה והצלח!

מאחלים:
גבריאל ומרים בירנבאום

בס"ד

הננו מודיעים בזה על כינוס
אסיפה כללית רגילה
של חברי ארגון יוצאי פרס בירושלים
שתתקיים אי"ה ביום שלישי ט"ז מרחשון תשמ"ז
בשעה 18.00 (18.11.86), במשרדנו
ברחוב דוד ילין 38, ירושלים

סדר היום:
- דו"ח מפעולות הועד היוצא.
- בחירת ועד חדש.

ועדת הארגון

המפלגה הדתית לאומית — המזרחי/הפועל המזרחי
ארגון ותיקי התנועה
המזכירות הארצית
המפד"ל — הפוה"מ — סניף תל־אביב

מסיבת ראש חודש חשון

תתקיים אי"ה, ביום שני, א' חשון תשמ"ז (3.11.86) בשעה 5.00 אחה"צ, במועדון לחבר, שדרות סמטס 22, ת"א.
המרצים: הח' שלום זילברברג — רשמי מסע בארה"ב.
ד"ר ש.ז. כהנא — חודש חשון.
המנחה: הח' יוסף זבודובין.
כבוד קל.
ציבור החברים מוזמן. תפילת מנחה בשעה 4.45 במקום.

מועדון לחבר
שליד ארגון הותיקים והגימלאים
ירושלים

מסיבת ראש חודש חשון

תתקיים אי"ה ביום שלישי, ב' חשון (נובמבר 4) בשעה 6.30 בערב, באולם המועדון לחבר (קומת קרקע).
המסיבה השלישית תהיה מוקדשת להופעת הספר „בראשית הסופה" של חברנו הסופר יעקב אידלשטיין.
בהשתתפות: ד"ר חנה רבינוביץ תמר — הרצאה על הספר.
הפותח: ד"ר מאיר שהם — יו"ר המועדון.
אירועי החודש: ר' יעקב בייגנסן.
דברי סיום: הרב דוד פלוגר — יו"ר ארגון הותיקים ביו"ש.

● למכירה:
דירה 3 חדרים ברח' שפירא בבני־ברק
לדתיים בלבד • בהזדמנות • 03-791714

הצופה
עיתון יומי
BATZOFE
DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: שת אישון. מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל' 33605, ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144 * סניף ירושלים: רח' בריהודה 3, ת"ד 3148, טל' 02—234910. מערב טלפון: 02—639524 * סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 3, טל' 04—663628 * דפוס העשור בע"מ תל־אביב.

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולמבזקן

ועדי הורים: לבטל קיפוח החינוך הממלכתי דתי

בעקבות הרישה הקיפוח של ועדי הורים מכל רחבי הארץ ל־הגבית משאבים כספיים לפעי־לות עם הורים ולבתי הספר, כי־גם הדרכה לחינוך הדתי ישיבה בתל־אביב בה דרשו ועדי ה־הורים להיפגש בדחיפות עם שרי וראשי המפד"ל, כדי להעי־מידם על חומרת המצב הכספי הקשה המונע פעולות נחוצות לקידומו של החינוך הדתי לאו־מי.

חלק מהדוברים הציעו שהנהגת התנועה הדתית לאומית תדרוש מה־ממשלה להסיר את הקיפוח המשווע בתקציבים המועברים למרכז לחינוך דתי אחרת אין טעם בישיבת נציגנו בממשלה ויש צורך לפרוש ממנה.

בדיון השתתפו הרב: ישראל אי־כר, דוד שוקר, הוברה משה, דורון קוס, מייבסקי אשר, דיסמן שוקי, אייזדורפר ציפי, חיים טוביהו, אד־ריאנה דודי, אלימלך לנדהר, יורם בר־נוי, מאיר הלברטל, שי בלומנ־טל, יצחק פריאל, הדרי דוד, חורש יאיר, ינון כהן.

כוח של היחידה לדיכוי מהומות בבתי הסוהר דיכאה ההתפרעות האלימה בכלא באר־שבע

אסירי אגף 6 ניפצו נורות ומנעולים, השליכו חפצים וגידפו הסוהרים ✡ בר־לב: בבית הסוהר לא יושבים צדיקים

„בבתי הסוהר לא יושבים צדי־קים. במדינות השיקום תיגשנה" — כך אמר שר המשטרה, חיים בר־לב, בתגובה על אירועי ה־אלימות בכלא באר־שבע ומע־שיהן, במקום חנוכת אגף בכלא מעשיהו.

אתמול דוכאו ההתפרעויות בכ־לא באר שבע ע"י היחידה לדיכוי סרור של שרות בתי הסוהר.

תחילת האירועים: אסיר התחזה לסמל האגף

תחילת המתח במוצאה קודם ש־היה בשבת. אחד האסירים לבש מדי סוהר והתחזה לסמל האגף. הנהלת הכלא לא קיבלה בהבנה את ההלצה והמתחזה נכלא בצינוק. שעות אח־דות לאחר כליאתו, משהתמרמרו חבריו על העדר חוש הומור בהנ־הלה, נקבו האסירים על כליאתו.

שניים מאסירי האגף הגיחו מול כל האגף, כשהם רעולי פנים ו־חמושים בזקרנים מאולתרים. הם דקרו את הסמל בזרועו ובבטנו ו־נמלטו.

הסוהר הפצוע נחבש במירפאת ה־כלא ושב למשמרתו, לאחר שהת־ברר כי פציעתו הייתה קלה ביותר והוגדרה כשריטה בלבד.

הנהלת כלא באר שבע החליטה להטיל מיגבלות על אסירי אגף 6, בעקבות תקיפת הסוהר ואירועי ליל של התוקף השני: סבב חופשות האסירים באגף הופסק, בוטלו בי־קורי המשפחות, שרותי הטלפון ה־ציבורי באגף הופסקו, מועדון ה־טלוויזיה נסגר, נשללה מהאסירים הזכות לקנות מצרכים בקנטינה ה־מקומית והאגף נסגר לתנועת אסי־רים. על רקע זה, החלה התסיסה וזו התבטאה בהתפרצות אלימה אהמול לפנות בוקר.

האסירים ניפצו הנורות, השליכו חפצים מהתאים וניפצו המנעולים

סמוך לחצות נשמעו קולות נפץ מאגף 6 בכלא, האסירים ניפצו את הנורות בתאיהם, צעקו וגידפו את הסוהרים, השליכו חפצים מהתאים למסדרון והחלו לנפץ את מנעולי התאים, כדי לפרוץ מהם החוצה ו־מהאגף עצמו.

כוח סוהרים נכנס לאגף 6 ודיכא את ההתפרעות, תוך התזת גז מד־מיע לעבר המתפרעים שנסוגו ל־תאיהם, למרות שהיו חמושים ב־דוקרנים ובכידונים מאולתרים. ה־שקט באגף 6 לא הושב על כנו, לכרות הדיכוי הראשוני של ה־התפרעות וסמוך לשעה 7 בבוקר הגיעו למקום גם אנשי היחידה ה־מרכזית לדיכוי מהומות של שירות בתי הסוהר. יחד עם אנשי היחי־דה, נכנסו לאגף כוח גדול של של סוהרי הכלא וכל האסירים אחד אחד, מהאגף. רופא ותובשים בד־קו את האסירים ונמצא שאיש מהם לא נפגע בתהומות. לאחר מכן, הפרדו האסירים ופוזרו בין החצ־רות השונות ברחבי הכלא, עד אשר תסתיים הבדיקה הבטחונית באגף, לגילוי כלי נשק מאולתרים וציוד אחר, האסור להחזקה בידי אסירים.

תוך כדי כך, החלה הנהלת הכלא בבחינה מחודשת של שיבוץ האסי־רים באגף ובדיקת אפשרות של העברת הלק מהאסירים לאגפים אחרים, רק עם סיום הבדיקה ה־בטחונית יוחזרו האסירים לאגף.

מנהל כלא באר שבע, גונדר מש־נה אשר כהן, שהובא לפני כחו־דש לתפקיד, על רקע המצב הקשה במקום והפרות הסדר הרבות בו, אמר ביום ה': „יש מנהיגות פלי־לית באגף זה, בו מצויה אכלו־סיה של אסירים קשים מאד. אנו מנסים להכניס סדר לאגף וזה לא מוצא חן כל כך בעיני המנ־היגות בו. כל הפרת סדר מיצדם תלווה בתגובה מיידית שלנו ו־בצורה החמורה ביותר, כפי שהיה הלילה".

מטען חבלה התפוצץ בבני־ברק

מטען חבלה קטן התפוצץ אתמול לפנות בוקר ברחוב רבי עקיבא 100 בבני־ברק, סמוך לקיוסק. איש לא נפגע ולא נגרם נזק.

הפיצוץ ארע סמוך לשעה 3.30 לפנות בוקר. למקום הוזעקו כוחות משטרה שערכו סריקות בכל האיזור מצויידים בזרקורים כחשש שישנם מטענים נוספים.

בדיקה העלתה שמטען החבלה היה עטוף בנייר והונח בתוך שקית ניילון, ליד ארגזי בקבוקים מחוץ לקיוסק.

נעצרו 20 ערבים לחקירה ורובם ככולם שוחררו במשך היום.

החומר שהגיע מצרפת על נקש — לעליון

פרקליטות המדינה הגישה אתמול את כל החומר שדרש בית־המשפט העליון, בעניין הסגרתו של ויליאם נקש לצרפת.

המיסמכים שהוגשו, הם פסק הדין נגד נקש שניתן — בהעדרו — ב־23.5.84 על ידי בית־המשפט של מחוז דוף בצרפת, מכתב מיום 27.10.85 מאת סגן התובע הכללי ליד בית המשפט לערעורים בבזנסון ותרגומים לעברית של שני מסמכים אלו.

המסמכים הועברו לישראל באמצעות משרד החוץ.

אשה נשרפה באשקלון

אשה יהודית מאשקלון נשרפה אתמול למוות בדירתה. סבורים, כי היא הציתה עצמה על רקע דיכאון נפשי.

כבאי אשקלון שהוזעקו בשעות הבוקר לדליקה שפרצה בדירה בשכונת שמשון באשקלון, השתלטו על הדליקה, אולם לא הצליחו להציל את חיי האשה בת ה־86 שהועברה לבית החולים ושם נקבע מותה.

ככל הנראה הציתה עצמה האשה על ידי שפיכת בנזין על גופה, כ־תוצאה מדיכאון. לאחרונה החמיר מצבה והיא גם התעוורה כליל.

המשטרה חוקרת.

קונצרט חגיגי לציון 100 לדוד בן־גוריון

כ־3000 איש, ביניהם בני נוער, תיירים ותושבי אזור שדה בוקר, הריעו מתשואות לזמר דוד פישר ולתזמורת הפילהרמונית הצעירה בניצוחו של שלום רונלי ריקליס בתום הקונצרט המיוחד לזכרו של דוד בן גוריון במלאת 100 שנים להולדתו, שנערך אתמול אחר הצהריים בפארק ע"ש פולה ודוד בן גוריון סמוך לחלקת הקבר של דוד בן גוריון.

בקונצרט, שאורגן והופק ע"י מרכז ההסברה, הושמעו היצירות „עמק" של מארק לברי, ההרואיקה של בטהובן, והקנטטה „המגילה הזאת" של דובי זלצר וחיים חפר, בה שולבו קטעים מוקלטים מדברי דוד בן גוריון במעמד הכרזת המדינה.

חייל פתח באש „להניס את החושך"

חייל שפתח באש כדי „להניס את החושך" נעצר והובא לחקירה במשטרה הצבאית.

במוקד משטרת חיפה נתקבלה ביום רביעי בשעות הלילה הודעה על צרור יריות שנורו באיזור המוביל מקיבוץ יגור לכיוון כפר חסידים.

חייל שהיה במקום התלונן כי בלכתו בשביל עפר באיזור זה הגיח מאחור אלמוני שניסה לתקוף אותו בסכין ובתגובה הגיב החייל בירי מנשקו האישי.

חוקרי משטרת חיפה ערכו במקום סריקות ואכן גילו את תרמילי רובה ה„גליל" שנשא החייל בידיו. החייל הועבר לחקירת משטרת זבולון ל־חקירה במהלכה חזר בו מגירסתו על ניסיון התקיפה בסכין וטען, כי פתח באש מתוך פחד מפני החשיכה.

הרבנות הצבאית הראשית ערכה השבוע טקסי בר־מצוה ובת־מצוה ליתומי צה"ל באולמי „בני ברית" בתל־אביב. בתמונה: הרב הראשי לצה"ל, אלוף הרב גד נבון, מעניק [illegible] והתפילין לאחד מבני המצוה. (צולם על־ידי יהודה הוכר צה"ל).

ההסתדרות: הפרת הסכם תוספת היוקר תגרום למאבק במשק

מאת סופרנו בתל־אביב

ההסתדרות הזהירה אתמול הממשלה את כל הגורמים העוסקים בדבר שלא להפר את ההסכם על תוספת היוקר.

כל נסיון להפר את ההסכם של תוספת היוקר הרב שנתית שתוקפו עד ה־31 במארס 1988 יגרום לפתיחת מאבק בכלל ארצי ומיידי בכל מיגזרי המשק — אמר חיים הבר־פלד, ראש האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות.

הברפלד התיחס לדיונים המתקיימים בימים אלה במשרדי הממשלה בדבר „ניטרול" התשלום הקרוב של תוספת היוקר.

סופר „הצופה" מוסיף כי על פי הערכת גורמים בהסתדרות צפויה תוספה של 5 אחוזים לערך בחודש דצמבר הקרוב.

עובדי המלונות בתל־אביב ובבירה – היום בעיצומים

מאת סופרנו בתל־אביב

„אין מקום לקיומם של העי־צומים בבתי המלון בתל־אביב" — אמר לסופר „הצופה" משה עמיר, מנכ"ל התאחדות בתי המלון בישראל, על רקע איומי העובדים לפתוח היום בעיצומים בטענה על אי היענות לדרישו־תיהם בנושאי שכר ותנאים.

לדברי עמיר, מתנהל בירור בין הצדדים והדבר כרוך בבדיקת את הנושא בכלל הכבוד, וזו אכיפה ל־הגיע בקריב מנוצא.

סופר „הצופה" מוסיף כי ב־48 בתי המלון במרחב העיר תל־אביב עובדים כיום כ־7,000 עובדים ב־ענף האירוח. הללו סבורים כי במסגרת המו"מ בין הצדדים והתה התאחדות בתי המלון את הצעו־תיהם יכן את הצעות הפשרה של הממונה על יחסי העבודה. למעש־תם נשחק שכרם בשיעור של 36 אחוז מאחר וגובה שכרם תלוי ב־הכנסות בתי המלון, ובאחרונה חלה, כאמור, ירידה בהיקף האירוח בעיר.

אם לא יחול שינוי של הרגע האחרון, אמורים היום העובדים לפתוח בעיצומים.

גם עובדי בתי המלון בירוש־לים פותחים היום בעיצומים. ה־עובדים לא יעבדו שעות נוספות ושעות בפעולות וקיימו אסיפות עובדים בשעות העבודה. כך החליט אתמול בכנס חרום של כוועד אגודת בתי המלון והסתדרות ב־ההסתדרות בירושלים.

אישים ומוסדות

— רבנים, אישי תנועה וציבור, חברי הנהלה בנק המזרחי המאוחד והפקידות הבכירה בו, כהנים, זכרים וחזנים, השתתפו ב־טקס הכנסת ספר תורה של אאע"ה, שנערך ב„היכל הפאר" בת"א, של הרך הנולד, משה צבי, בנם של רחלי ואבי לוי — נכדם של אסתר וראובן סירוטקין, המלוה החסיד הנודע, מהעובדים הבכירים של בנק המזרחי המאוחד ורבקה ו־מנחם לוי — נינם של פנינה ודוד יוסף קופל, מגיבלאי „הצופה" וב־חשיבי החסידי בעלז בארץ. בסנדקאות נתכבד הסבא רבא, ר' דוד יוסף קופל.

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכות מזל־טוב

להולדת הבנים/הבנות

אבאו מרדכי ואסתר — בן
איכנשטיין משה ושרה — בת
אברגל ארמנד ושולמית — בן
ארלר חנניה והדריה — בת
אמרטלי נחום ותמר — בת
ברנר ראובן ודוריס — בת
בראשי אלחנן ובת־שבע — בן
בנטש משה ועפה — בת
בראגי שבתי ומלכה — בת
ברנדמרק אלימלך וסימי — בן
גאבורי יואל ושולמית — בת
גוטליב דב וחוה — בת
גלזנר שמעון ושרה — בת
גולדשטיין לוי ומרים — בת
ויאמנט ראובן ונורית — בת
ויאב שמעון ורות — בן
דסה ראובן ומירה — בן
דושנסקי מרדכי ומלכה — בת
דדון יעקב ושמחה — בת
הינדי ינון ומלכה — בן
הוכהויזר יששכר וחיה — בן
ויצמן מאיר ומזל — בת
וננגוט יצחק ומירה — בת
זייברט שמעון ואילה — בן
חשין אברהם ומרים — בן
טולידאנו שלום ומזל — בן
יפרח יצחק וברוריה — בן
כהן משה ועפה — בן
כדורי אברהם וזהבה — בן
כהן חגי והדסה — בן
כהן אבנר ונעמי — בן
כהן ישראל ודליה — בת
כהן איתן ויוכבד — בת
לוי יוסף וחנה — בן
לוי אברהם ולואיזה — בת
לוי מנשה ותהילה — בן
לוי חיים ורחל — בן
ממו יעקב וכרמלה — בן
מזרחי יחזקאל ושושנה — בת
מכאלוביץ ישראל ושרה — בת
מאיר אלעזר ואנטה — בת
נסבאום מאיר ומרים — בן
נתוב חיים ורחל — בת
סלייסן חנוך ותמה — בן
פרידמן חיים וחוה — בן
פינטו משה והודית — בן
פרנקל אליעזר ואלקנה — בן
פלדמן שלמה ועדינה — בת
פרומר דוד ורחל — בת
צבי מרדכי ואסתר — בת
קוסטה יוסף ושמחה — בת
קאהן משה וחיה — בן
קצב שלום ודליה — בן
רבנוצר פנחס ושרה — בת
רוטנברג אהרן ורחל — בת
ריגל אברהם וחוה — בן
שוקרון מרדכי ומוניק — בן

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים

ההנהלה

אמונה — רשת מוסדות חינוך — EMUNAH

ל„אחוזת שרה" בבני ברק פנימיית ילדים,

דרושות עובדות דתיות

* מדריכה חינוכית במשרה מלאה לאחר שירות לאומי.
השכר לפי דירוג עובדי הוראה.
* אם־בית קבוצתית בעלת רקע בחינוך.
העבודה בשעות אחה"צ והערב.

פרטים בטלפון 782578—03 : 791504—03.

התנצלות ותודה

שמחנו בבואכם לסעוד בחג על שולחננו ועל האימון שנתתם בנו.
מביעים אנו בזאת התנצלות לכל אלו הרבים שנאלצו לדחות את ביקורם במסעדה מחמת המבקרים הרבים שהתארחו בסוכתנו הגדולה.
כמחווה — אנו מזמינים אתכם לשוב ולבקר במסעדה, בהנחה של 10% למשך שבועיים

תודה ולהתראות
ציינה צ'ולנט
שאול בורנשטיין - מנהל

מסעדה סינית ואירופאית
ציינה צ'ולנט
גלאט כשר

פתוח רצוף מ־12 בצהרים עד חצות הלילה
יפו העתיקה. רחי פסטר 4. (על גג בנין החוית הישראלית)
טל. 829595 ★ 829966 ★ חניה בשפע

דירה בהר־נוף קונים בחברת עיר דוד

מבצע מיוחד למזדרזים!
הרוכש דירה בפרויקט לב הר־נוף עד הי חשון תשמ"ז יקבל
מטבח מושלם
מקרר אמקור16, תנור גז, ארון ציוד חינם
לב הר־נוף
דירות בנות 4, 4½, 5, 6 חדרים ופנטהאוזים
משרד מכירות באתר הבניה: רח' קצנלנבוגן פינת רח' שאולזון
בימי א. ג. ה. 30.14—9 30 ביום שישי 12.00—9.00
פרטים גם בטלפון 521722־02, 652698

ליקירנו

ראש המחלקה לעליה וקליטה של הסתדרות הפועל־המזרחי

הח' עזריאל ברוק ורעיתו פנינה תחי'

ברכת מזל טוב נאמנה להולדת הנכד

בן ליואל לבלהה שורץ

תזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

מצוות עובדי המחלקה

לחברנו

יוסף גיברלטר ורעיתו

שפע ברכות ואיחולים לבביים

להולדת הנכד

הסתדרות הפועל המזרחי

היועץ המשפטי

ארגון המורים הדתיים בישראל

צבור המורים הדתיים בישראל

מאחל לחברנו

זבולון אורלב

עם מינויך למנכ"ל משרד הדתות
ברכות והצלחה בתפקידך החדש
לתועלת החינוך והצבור הדתי הלאומי בא"י.

שמריהו בן צור
יו"ר אמ"ד בישראל

לידידי ורעי

זבולון אורלב

ברכות נאמנות להתמנותך לתפקיד הרם
מנכ"ל משרד הדתות

כה לחי: עלה והצלח!

אלי בן לולו
סגן ראש המועצה
בית שמש

מכללה ירושלים לבנות

שמחה להודיע על פתיחת

בריכת שחיה לנשים (מגיל 16)

בימי חמישי בלבד
החל מ־6.11.86
בין השעות 17.00 — 21.00
כרטיסים להשיג אצל המצילה בבריכה
דמי כניסה 4 ש"ח
אין כניסה ללא כרטיס
אין להכניס ...
לשטח הבריכה
הבריכה ברח' 21, 21/א

בירושלים
בתתכמוני בנין של
4 דירות למכירה
2 תפוסות בדמ"פ
2 פנויות
טל: 632221־02—664303־02
בערב

דתי, 30
ממשפחה טובה
מתקשה ביצירת קשר לנישואין
רציניות לפנות:
ת. ד. 16237
בית וגן ו־ם

אנציקלופדיה תלמודית

הופיע ונמצא למכירה

כרך י"ח

מכיל ערכים: חשוד—טבת
ובו גם ערך גדול ומקיף על
„חשמל"
המכיל 160 עמודות וכולל כל בעיות החשמל בהלכה
• מדור מיוחד לכל המכשירים והכלים החשמליים •

המחיר 33 ש"ח

אנציקלופדיה תלמודית,
בית־וגן, ת"ד 16066, ירושלים
סוכנות ראשית לישראל:
בימ"ס גיטלר, רחוב בילו 4, טלפון 232392, תל־אביב

הרבנות הראשית לישראל — ועדת השמיטה

הוראות מעשיות לטיפול במדשאות

א. ההשקיה מותרת כרגיל רק בכמות המינימלית ההכרחית הדרושה לקיום הדשא — ראה להלן טבלה.
ב. כיסוח, בדשא צעיר שעדיין לא כוסה אף פעם בעונה מספקת הכיסוח אסור ואם ישנה עקירה הדשא את הדשא מותר לכסח כיסוח גבוה בלבד; בדשאה הבכור היטב את כל השטח יש לכסח בזמן הרגיל בגובה בתקופה; בעונה הכיסוח מתעכב לאורך זמן יש להתייעץ עם רב.
ג. טיפול הקצוות (אגניים) [illegible] ... זאת ע"י ריסוס) יכן אם הדשא מתפשט בין צמחים אחרים ומתחיל לחנוק אותם מותר לעקור אותו (עדיף לרסס).
ד. זיבול ודישון אסורים בשמיטה, אך אם צפוי נזק לדשא ביותר הדבר במידה המינימלית הדרושה לשם כך ולא יותר.
ה. דילול איוורור וכיסוי באדמה אסורים בשנת השמיטה.

טבלה:
צריכת מים מכוצצת למדשאה (וליטרים לים למ"ר):

איזור: באר־שבע	1.8
" צפון החוף	1
" דרום החוף	1.2
" השפלה הפנימית	1.5
" יהודה ושומרון	1.5
" גליל, העמקים, הגולן ובקעת הירדן	1.6

(כל זאת רק כאשר כמות הגשמים שירדה אינה מספקת).

במלאת שלושים לפטירת בעלי, אבינו וסבנו האהוב

ר' אברהם גרובנר ז"ל

(בע"ר ישעי)

נעלה לקברו לאזכרה וגילוי מצבה, ביום שלישי
ב' מר־חשון תשמ"ז (4.11.86), בשעה 14.00, בבית העלמין כפר סמיר — חיפה.

נפגשים ליד הכניסה הראשית בבית העלמין.

המשפחה

ביום השלושים לפטירת

הרב מרדכי אלון זצ"ל

יתקיים ערב אזכרה ולימוד, ביום שני
ב' בר־חשון תשמ"ז (3.11.86), בשעה 6.00 בערב
בבית הכנסת „היכל אברהם", רח' שמעוני, בקטמ.
ירושלים

ישאו דברי התעוררות לזכרו:
הרב אליהו אברג'ל — רב השכונה
הרב אברהם שליט"א — הרב הראשי של כפר־סבא
הרב שמעון דיין — פוסק הע"ד
הרב יצחק הון — דיין, חיפה
ה"כ פרופ' אבנר שאקי

בצער רב וביגון קודר אנו מודיעים על פטירתה של אמנו, סבתנו ואהובתנו

פסיה וולפמן ז"ל

אלמנת ר' מאיר וולפמן ז"ל לבית מנקס

ההלויה נערכה אתמול ביום ג', כ"ה בתשרי תשמ"ז, 28.10.86
השבעה: בבית הרב קוק 48 בני־ברק.

המתאבלים:
בנה וכלתה: בלה ושמואל וולפמן
והנכדים
אחיה: יצחק מנקס
אחותה: רחל בורסי

אוניברסיטת בר־אילן

אבלה על מותו של

מר משה בר־סלע

מנכ"ל האוניברסיטה לשעבר

ומביעה תנחומים למשפחה

אבלים אנו על פטירתו של זקן המורים במוסדותינו ידידנו

ר' מנחם גתי ז"ל

המורה הותיק למתמטיקה

הלוויה התקיימה אתמול

יושבים שבעה בבית המנוח בישיבת נחלים

בנו: מאיר ורעיתו
אחותו והמורים
ישיבת בנ"ע נחלים
וארגון המורים

١٩٨٦/١٠/٣١

הצופה

מוסף של שבת

על מה המאבק?

מאת משה אישון

כך זה התחיל: בראשית באה ה־דרישה התמימה, לתמוך במינוי אשה כחברה במועצה דתית ירוחם. בהמשך באו ההפגנות בחוצות ירושלים בזכות שותופן של נשים בניהול השירותים הדתיים במדינה; ועתה, לפנינו דרישה חדשה: מינוי נשים בגוף הבוחר רב־נים. הפעם זאת תביעה אולטימאטי־ווית בנוסח הידוע: והיה אם לא ייענו לדרישותינו נפנה לבג"ץ, כדי להוציא לאור את צדקתנו.

וכביכול שאנו ניצבים כעת ערב בחירת רב ראשי בתל־אביב, הדרגה מפלגת העבו־דה הכריזה בקולי־קולות על ההחלטה למנות שתי נשים לגוף הבוחר עוד בטרם סוכם על הרכבו. הארו החזיקו אחריה הליבראלים, מפ"ם, שינוי וכל שאר הגורמים הידועים בהתנגדותם במחנה הדתי. והואיל הסיעות הנ"ל מרבות בידיהן למעלה מ־עשרים חברים במועצת העיר לא מן הנמנע איפוא שמספר ניכר של נשים ימצאו על ידיהן לגוף הבוחר את הרב של העיר העברית הראשונה.

ואם כך הדבר, ברגע שפורצים גדר ב־"סטאטוס קוו" הקיים בכל הקשור בבחירת רבנים הרי יש להניח שגם הריפורמים שהקימו בעיר מספר "בתי פולחן" יקדשו את דרישתם וביתר שאת לשתף את נצי־גיהם בגוף הבוחר במסגרת המכסה הקצובה לבתי־כנסת. והתוצאה הצפויה היא: תוהו ובוהו, במקום גוף בוחר בעל משקל וסמכות לקבוע מי יכהן כרבה הראשי של תל־אביב.

בלא להיכנס לגוף השאלה: האם מותר על פי דין תורה לשתף נשים בגוף בוחר רבנים, או האם זאת שאלה של צניעות בלבד — דבר אחד ברור, שהנשים הצדק־ניות שחברו יחדיו כדי להגן על מעמדה של האשה והנהנות מתמיכתם הבלתי מסו־ייגת של כל אלה המצהירים ברישׁ גלי, כי הם כופרים באלוקי ישראל, בקלעו למערכה שאין לה כל קשר עם הגנה על כבודה של האשה. מטרתם האמיתית של המאחזים באשה: לפרוץ גדר בחומת היה־דות.

יתכן שמרוב תמימותן הנשים שאינן מעורבות בפוליטיקה לא חשות בכך. גם אינן מודעות לשעה שהפכו "כלי משחק" בידי המסיפים השכם והערב לשבור את המונופולין של היהדות האורטודוקסית ב־מדינת ישראל. ובדרך זו להחדיר למדינת היהודים את הפולחן הריפורמי כשותף בזכויות ומעמד במדינה שמקור הקיום שלה קשור בשמירה של המורשת הדתית שבשבילה מסרו את נפשם. כדי להפיל את מורשת היהדות לדורות.

יש להניח שאילו הנשים הדתיות שבחלקן שותפות לדרישה למנות נשים במועצות דתיות היו מודעות למאבק הסמוי הולל היו מוותרות מראש על תביעתן. מכל מקום, חלק נכבד מהן לא היה מצרף את קולו למערכה המסייסיסטית־ריפורמית נגד היהדות המורשית.

ואין זה סוף פסוק. המערכה עדיין ברא־שיתה. זאת ניתן ללמוד מבין השיטין, על פי הפרסומים העוסקים בסדר נשים וה־קירותם הדתיים.

אומרת נציגת מפלגת העבודה שמוסמכת כמועמדת לגוף הבוחר את רב העיר: "לנשים יש רגישות גם לעניינים הנדונים בבתי־דין הרבניים שהרב הראשי עומד בראשם... רב ייבחר בקולות הנשים יצטרך להקשיב לרחשי לבן כדי לפתור את מצוקתן...". לא נופתע איפוא אם מחר־מחרתיים תעלה דרישה לשתף נשים גם בוועדות מינויים של דיינים, שהרי הנשים הן בחזקת "בעלות עניין" בכל הקשור בתיפקודם של בתי־דין רבניים. אחת הנשים אף הביעה שעם בחי־רתה לגוף הבוחר תבקש לראיין את המועמ־דים השונים, כדי לעמוד על דעותיהם: לאן פניהם — למתינות, או לקיצוניות?

מי שיוצא מנקודת ראות זו אף עלול להגות רעיון של צירוף נשים לבתי־דין רבניים, בפרט שהריפורמים והקונסרבטיבים כבר התחילו בהסמכת "רבניות"...

הם לא יתחשבו בדעת ההלכה השוללת מינוי נשים כרבנים, או דיינים. פניהם ל־פלורליזם לא רק בענייני דעות, אלא גם בעניינים שבאמונה, דבר שהיהדות שוללת מן היסוד.

כי הם על פי מהותם מערערים על אחד מי"ג העיקרים של היהדות ש"זאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו". פניהם לא לתורה ולמצוותיה; הם נושאים עיניהם לפולחן המבוסס על הכלל של "כל הישר בעיניו יעשה". ומי שאינו מוכן להש־לים עם פלורליזם פולחני סופו להיות נאשם בחומייניזם.

"אנו עוברים תהליך של חומייניזציה", כותב "דבר" במאמרו הראשי מיום ג' ה־אחרון, בו הוא מדגיש, "שעם כל השתלבותה במרחב יש לשלול אותה, להוקיע אותה ול־הלחם בה...".

זבכן, קריאה למלחמה!

*

הנסיון להעמיד את היהדות הדתית בשורה אחת עם החומייניסטים מעורר סלידה. לפנינו שימוש נלוז במטבע לשונית מסלידה כדי לעורר שנאה כלפי היהודי המאמין ב־יחוד הבורא ובתורתו; שהי הסטה המלוכלכת להרוס את הגשרים האחרונים המקשרים ומגשרים בין המחנות — בין המחנה הדתי וזה המתקרא חילוני.

ואם אלה ייהרסו — מה ייוותר מעם ישראל בארץ־ישראל?

מי שדורש מהציבור הדתי לגלות סובלנות וסבלנות כלפי הזולת, בדין שיטול קורה מבין עיניו ויבדוק בשבע עיניים: האם גם הוא נתון במידה זו ביחסו לזולת?

האילוצים האחרונים אינם מעידים על סבלנות וסובלנות יתירה מצד הציבור ה־מוגדר כחילוני כלפי האדם הדתי האוהב את ארץ־ישראל ולגביו אהבת ישראל היא אחת ממצוות התורה.

במקום סבלנות אנו עדים להתגרות ובי־מקום סובלנות — לשנאה תהומית כלפי האדם המאמין.

אלמלא כן, ודאי היו נגררים מהעלאת הצעות קיצוניות של מינוי נשים לגוף הבוחר רבנים. אולם הם אינם נזהרים. מכלל דבריהם ומעשיהם מבצבצת הנימה של "להכעיס"...

ובכך שורש כל רע, וזה אם כל חטאת...

ברגע שהופכים "תרבות אנשים חטאים" לתרבות ישראל ועל פיה מבקשים לקבוע את היחס לתורת ישראל, נשרפים הגשרים ואחדות ישראל סופה לעלות בלהבות אש.

ואין זה משנה כלל, אם ניתן למצוא איזה "היתר" — אם לא לכתחילה, בדיעבד — כדי למנות אשה כחברה במועצה דתית; דבר שיאפשר לה בין היתר לחוות דעתה גם בבחירת רבנים...

זה לא יפיס את דעתם של מבעירי אש השנאה. כי לא זאת השאלה המפרידה בין דתיים למתקראים חילוניים.

כל אלה שייכים לשולי הוויכוח המתנהל לעיני כל ישראל מסביב למעמדה של האשה. הוויכוח האמיתי מתמקד סביב לשאלה: האם יישמר ה"סטאטוס קוו" בכל הקשור בענייני דת ומדינה, או חלילה תיעקר התורה מגוף החיים בממלכתה של מדינת ישראל?

יתכן שהניסוח קיצוני במקצת, אך כאלה הם פני המציאות: כל הגדרה אחרת אינה אלא התחמקות ובריחה מעיקרי המאבק.

לפעמים, האוזן ממאנת לשמוע זאת והעין נעצמת שלא לראות את המציאות. אבל אין בכך כדי לשנותה. אמנם לא אחת נוח לברוח ממנה, אך עלינו לזכור שגם יונה הנביא לא הצליח בבריחתו. המציאות טופחת על פניו.

כן הציבור הדתי שמתוך נחות, או מתוך אהבת ישראל — בורח מהמציאות, אך זו רודפת אחריו בקצב סילוני...

לרוב פשרנותו מחזקת את תקיפותו של הצד שכנגד; השלמתו בדיעבד עם חילול שבת בתל־אביב מעודדת חילולי שבת בכל מושבות ישראל, אם זה בפתח־תקוה ואם זה ברמת־גן ואם זה בכל שאר המקומות. ועבירה גוררת עבירה ולבסוף גם אם הציבור הדתי מתעורר כדי למחות — ידו קצרה מלהושיע.

וכך קרה גם בכל הקשור בתיקון החוק "מיהו יהודי". הציבור הדתי לא נחלץ חושים, כדי להביא לתיקון החוק בהעדיפו את נועם הוויכוח על פני האולטימטום הקואליציוני. ומה התוצאה?

החוק לא תוקן שלא להרגיז את יהדות ארצות הברית, אבל אין זה מונע מהריפור־מים ודומיהם דברים בישראל להרגיז את היה־דות המאמינה עם הבג"צים להכיר בגיור רפורמי במדינת ישראל. וזה רק חלק קטן מהסתערותם נגד מה שהם מכנים "המונו־פולין" של הרבנות הראשית לארץ־ישראל.

והדפנסיביות הדתית הולידה את האופנ־סיביות האנטי־דתית.

מובן שאין להתעלם לחלוטין מחלקם של "המתחרדים", שבמעשיהם לא תמיד מאהבים את שם ה' על הבריות בהקצנת הוויכוח בין דתיים למי־שאינם שומרי תורה ומצוות. יחד עם זאת אין להתעלם מעובדות המוכיחות שהוויכוח האמיתי אינו בין "נטורי קרתא" לציבור החילוני, גם לא בין המחנה החרדי והחרדי יותר, אלא בין הציבור הדתי־לאומי הרואה במדינת ישראל את ראשית צמיחת גאולתו של עם ישראל והמאמין באמונה שלמה, כי המדינה הינה חלק חשוב מתהליך של גאולתם של ישראל, לבין אלה המבקשים לעקור את השקפתה של תורת ישראל מ־מדינת ישראל.

הוויכוח שלפנינו אינו איפוא בין "מתחר־דים" שאינם ציונים לבין ציונים; הוא ויכוח נוקב בין ציונים דתיים שעל־פי ה"אני מאמין" הציוני שלהם ארץ ציון וירושלים היא חלק בלתי נפרד מתורת ישראל לבין אלה המבקשים להוציא אותה מגוף החיים של מדינת ישראל. וכתוצאה משתיקתו של הציבור הדתי הם דוחקים אותו לפינה ואט־אט נוטלים ממנו את מדינתו שהיא חלק בלתי נפרד מאמונתו הדתית.

אם תהליך זה יימשך הרי שהציוני הדתי עלול למצוא את עצמו מחוץ למדינה הע־ברית היהודית שתישאר לו היא ליהפך ל־"נטורי קרתא" בכחול לבן" העומד במערכה עם המחנה החילוני שפנה עורף, לא רק לו אלא גם לאבות הציונות שחתמו על ה־"סטאטוס קוו", כדי לשמור על אחדות ישראל.

*

"עת לחשות ועת לדבר" — קבע קוהלת. עד כה החרשנו שלא להקצין את הוויכוח בין המחנות. דומה שזה הזמן להציג את הדברים כהוויתם, בלא לחשוש להשמיע דברים כדרבנות, הן כלפי פנים והן כלפי חוץ, כדי להסביר לציבור — לכל אלה שאוזניהם כרויות לשמוע: על מה המאבק.

לא סכנת חומייניזציה מאיימת על מדינת ישראל, כפי שגורמים מסויימים מנסים להציג זאת, אלא סכנה של דה־יהודיזציה של מדינת היהודים מאיימת עלינו.

לא מדובר ב"כפייה דתית" כביכול על הציבור החילוני, אלא בכפייה אנטי־דתית המופעלת על־ידי הציבור החילוני כלפי שומרי תורה ומצוות.

הנסיון לכפות צירוף אשה לגוף הבוחר רבנים והדרישה להכיר בגויים כיהודים על סמך פיסת נייר של איזה "ראביי" ריפורמי וכיו"ב, הם מסימני ההיכר הבולטים של הכפיה האנטי־דתית המשתלטת על מדינת ישראל.

ובכפייה זו ניתן להרוס בכל מקום גם בצבא עם נסיונם של גורמים מסויימים לבטל מסגרות שאיפשרו עד כה חיים יחדיו, בין חיילים דתיים למי שאינם מקפידים על קיום מצוות; וכן זה בולט באירועים שונים המבוצעים תוך חילול שבת מופגן וכתוצאה מתקפחת זכותו של האדם הדתי — משלם המסים — ליהנות מהם וכו'.

ומי שמסוגל לראות את התסריט מה צפוי לנו במדינת ישראל בעתיד הקרוב הנראה לעין, יקרא את המודעה שנתפרסמה השבוע מטעם משרד התיירות, בדבר חגיגות יום השנה הראשון להכרזת אילת כ־איזור סחר חופשי.

המודעה מדברת בעד עצמה.

ההגיגות והחינגות ייערכו מערב שבת ועד צאתה, תוך חילול שבת פומבי והפיכתה לקרנבל על פי כל אורחות הגויים, בלא כל זכר לכך שמדובר בעיר יהודית במדינת היהודים שיום השבת הוא יום מנוחה וקדושה.

לא צריך להקצין כדי להשמיע דברי אמת; דרושה ראיית הנולד, שהיהדות הדתית תאזור עוז להמעיק את הציבור ולהעמידו על סכנות הרובצות בפתחה של המדינה שהיא משוש לבנו וראשית צמיחת גאולתנו.

נרים את קולנו בנועם, אך לא בקול ענות חלושה; נשמיע דברים הקיפים מתוך אמת ואמונה, אולם לא נסתיר את אהבתנו לכל אדם מישראל. עם זאת לא נוותר על זכותנו וחובתנו להוכיח את עמיתנו.

לא נלך בדרכי אלה הקוראים למלחמה ביהדות הדתית בהיותה נגועה, כביכול, ב־חומייניזם; נקרא לשלום בין יהודים ליהו־דים, כדי לחיות יחדיו במדינה שאורחותיה הם יהודיים.

זה הזמן לקרוא לחשבון נפש.

קיים פוטנציאל גדול של יהודים שומרי תורה ומצוות במדינת ישראל. השבוע קראנו על סקר שהוכן לפי הזמנת רשות השידור לפיו שלושים אחוז מכלל המאזינים לרדיו אינם פותחים את מקלטיהם בשבת. כמספר הזה לערך, אינם צופים בטלוויזיה בלילות שבת קודש. כך שאם ציבור זה יתעורר מתרדמתו ויפסיק לנדוד בשדות זרים — בכוחו לחולל מפנה במדינת ישראל ולהחזיר לה את עטרת היהדות.

כל עוד הציבור הדתי אינו עושה לביתו נוטר כרמי זרים — היהדות הדתית מוצגת כמיעוט דמיעוט המנסה כביכול לכפות דעתו על הרוב החילוני, בעוד שהאמת הפוכה ל־חלוטין. הציבור הדתי מהווה כוח גדול בתוך כלל ישראל. ולא נגזים אם נאמר שזכותו לדבר בשם הרוב בעם ישראל.

זו העת לדבר!

האחות וסמלה המסחרי...

לאחר חשיפת הטירור הסורי

מאת יעקב אדלשטיין

לחילופי אישים בראשות הממשלה יש השפעה גם על חילופי הערכות מדיניות והדגשת כיוונים חדשים. השבוע היינו עדים לתגובה בריטית על מעורבותה של סוריה במעשי טרור שנחשפו במשפטו של המחבל הינדאוי שזמם לפוצץ מטוס אל־על בלונדון. סוריה נקטה צעדי התגוננות והסובייטים שסוריה היא המבצר האח־רון שלהם באזור, עמדו לצידה. גם תגובת מדינות אירופה היתה צפויה. למרות הח־ברות בשוק המשותף ובנאט"ו סירבו מדינות אירופה המערבית, כל אחת מתוך דאגה לאינטרסים שלה, להזדהות עם בריטניה ולנתק את היחסים עם סוריה. הקמת מוסדות משותפים למדינות אירו־פה לא שברה את הגבולות המדיניים. בריטניה מצאה את עצמה מבודדת באיר־רופה. רק ארה"ב וקנדה עמדו לצידה ו־נקטו פעולת תגובה נגד סוריה.

לפעמים אנו מאשימים את מדינות אירופה בגישה אנוכית בסכסוך המזרח תיכוני. דאגה לעניינים שלהן, תוך הקרבת האינטרסים של ישראל. עתה אנו עדים גם למעשה דומה כלפי בריטניה, שהיא החברה המרכזית שלה. צרפת, למשל, עומדת לחתום על חוזה למכירת נשק לסוריה. החתימה תידחה בוודאי למועד נוח יותר, או תבוטל בשלב זה.

צרפת ומערב גרמניה הן שבלמו את ההצעות הב־בריטיות לצעדי עונשין נגד סוריה, בהסתתרן תחת עמדתה של יוון, שלא תוכל להצטרף לצעדי עונשין אלה נגד סוריה בגלל יחסיה עם העולם הערבי. ברי־טניה החליטה להטיל וטו על סיוע כלכלי מן השוק המשותף לסוריה. בגלל סירובן של 12 מדינות השוק לתמוך בהצעתה של בריטניה לנקוט צעדים משו־תפים נגד סוריה.

החליטו לא להחליט

הבריטים הסתפקו בהצעות מתונות, כמו להחזיר את השגרירים האירופים להתייעצות, במקום לנתק את היחסים הדיפלומטיים לאלתר עם סוריה, אבל גם בצעד זה נדחה. סיום ישיבת שרי החוץ האירופיים ללא החלטה היא מכה קשה למאמצי השוק המשותף לתאם את מדיניות הקהילייה במזרח התיכון. ששה מתוך 12 שרי השוק כלל לא הופיעו להתייעצות בלוכסנבורג, אלא שלחו עוזרים זוטרים. גב' תאצ'ר הגיבה כדרכה. היא כינתה את מדינאי אירופה "עבר־צים ופחדנים". רק עשר מדינות הסכימו להביע תמיכה בצעדים הבריטיים נגד סוריה. יוון סירבה לאזכר את דמשק בהודעה הסופית, למרות שהובאו לפניה ראיות ברורות ביחס לחלקה של סוריה בטי־רור. גם ספרד היתה בין המכשילות את ההצעה הבריטית לנקוט צעדי עונשין נגד סוריה. המשתתפים הבטיחו רק שלא לקבל לארצותיהן את הדיפלומטים הסורים שגורשו מלונדון.

תגובת ארצות ערב היתה ברורה מראש. אין הן מקבלות את ההחלטה להלחם בטירור, אלא את הגישה הידועה של אש"ף בדבר שתי זרועות: האחת מדינית והשנייה צבאית, כאשר אין ביניהן ניגוד בין השתיים. ניהול ארגוני טירור הפך למסורת ער־בית.

בריטניה מתכוננת עתה לקראת תגובה סורית, אם זו תחליט להפעיל את ארגוני הטירור נגד בריטניה או נגד מטרות בריטיות ברחבי העולם.

דמשק הביעה שביעות רצונה מסירוב מדינות אי־רופה "להצטרף למסע השיטור ההתנפלית שלוחות הירשן נגד סוריה ביוזמתה של בריטניה". אסאד הצהיר: "האימפריאליזם לא יצליח, לא עתה ולא בעתיד, להשיב את העולם הערבי תחת שלטונו". עם זאת הביע אסאד אכזבה מהיעדר תמיכה בסוריה מצד העולם הערבי.

גברת תאצ'ר אמרה בפרלמנט, כי היא מאוכזבת מאוד מחוסר נחישותן של חברות השוק, והזכירה להן שלפני שנתיים הן קיבלו פה אחד החלטה לפעול נגד כל מדינת טירור המעורבת באופן מוכח בפעולות טירור. שתי המפלגות הגדולות בפרלמנט נקטו עמדה אהודה בעניין זה. חבר הפרל־מנט השמרני סר ברנרד בראיין קלע למטרה באמרו: "שר החוץ הגיע להוביל אותם בדרך אבירה, אבל בשעת המבחן מוגי הלב נסו על נפשם".

נשק נגד המערב

ברית־המועצות וגרורותיה רואות בארגוני הטירור נשק נגד המערב, לכן הן מסייעות לארגוני הטירור בכסף ובאימון צבאי. חלק ניכר מן המפקדים באש"ף קיבלו אימון צבאי בבריה"מ. לאחר ההתקפה באיסטנבול על בית הכנסת התברר, כי הנשק של המחבלים היה נשק פולני. שר החוץ לשעבר יצחק שמיר העלה זאת בפגישתו עם שר החוץ הפולני באו"ם, אך הלה הכחיש שפולין מספקת נשק לאר־גוני הטירור. לדבריו, נשק פולני מתגלגל בשוק החופשי. אלא שאין זה סוד שארגוני הטירור מק־בלים סיוע כספי וצבאי מברית המועצות וגרורותיה. המדיניות הסובייטית היא להחביר בכל ארגון טירור שמערער את היציבות בעולם הערבי. ארגוני טירור אירופאיים קיבלו נשק מברית המועצות באמצעות אש"ף. איטליה גילתה זאת לאחר שתפסה משלוח כזה של נשק מאש"ף לבריגדות האדומות. אבל זה לא השפיע על איטליה לשנות את יחסה לארגוני הטירור הערביים, ולמהר בהכליב ערבים שנתפסו בארצה, כמו שחרורו של אבו עבאס לאחר הפצלה בחטיפת האנייה האיטלקית "אקילה לאורו".

השבוע ביקר בישראל סר עיסטר, דיפלומט אמ־ריקני העוסק בנושא זכויות האדם. כדי לספור את הע־רכות שינות לגבי הנושא לאחר פגישת הפסגה באיסלנד. הידיעים יכתו — אבל — שנושא היהודים במדינתם הוא נושא בעל מכלל בינלאומי.

אולם כתברר שיש אצל הרוסים קשר בין הענין הערבי לבין בעיית יהודי ברית המועצות, כאשר (סוף בעמוד 4)

דברים על דיוקם

מאת משה אונא

הפתגם העממי אומר: ישמרני השם מאוהבי, משונאי אדע להישמר בכוחותי שלי. כלומר מרוב להיטות אחרי ההגנה על עמדה מסויימת עלולים להגיע לער־עורה המוחלט.

דברים אלה מתאימים לרשימתו של הרב יעקב אריאל, "החרדים בפני התחיה" ("הצופה", י"ד בתשרי). הכוונה הציונות הדתית המצטיירת הנשקפת מתוך דבריו היא בדיוק התמונה שמתנגדיה החר־דים משתדלים בכל כוחם ליצור אצל שומרי הבני־זות. היא הסילוף הגמור של מה שיש בה.

הרב י. א. מונה את ההבדלים בין "הבזרה" (לבה לא הציונות הדתית?) ובין החרדיות. הם כולם מקובלים על כולנו (אסבם כבר כאן בהצירה הזאת לה כיצד מתיישבת תפיסה זו עם הקביעה בדברי הרב ש"רעיון המזרחי השלם הרחבת "ייחוד הזהי"). עקרונות אלה הם נכסי צאן ברזל של הציונות הדתית (אם כי מסופקני אם מן הנכון להצמיד בשורה אחת "אהבת ישראל" עם "הכרה ברבנות הראשית").

אולם "העיקר חסר מן הספר". והוא: החרדיות שוללת כל דעה אחרת ומעקרת את השקפת הציונות הדתית ותולה בה כל ביני בוקר טריקר כדי להבאיש את ריחה וכדי להוכיח את נחיתותה ולפסול אותה פסילה טוטאלית. בתהום זה של יחסי בני־ארץ בת־כלה מהות החרדיות. הציונות הדתית בפירוש אינה מקבלת שיטה זו. אי־ראיית שוני יסודי זה היא הסיבה לטעויות של הרב י.א. המתגלות לכל אורך דבריו.

הרב י. א. סבור ש"אין זה מתפקידי להזהר בי"ד נגדר המהפך הבחור בהדמית היבוריזונית" אם יתחזר יתברר לו שהסיבה היא שהחרדים. באמצעים לשיטתם לפסול ולהוקיע כל דעה אחרת, הצליחו להכניס אל תוך שורותינו את הדימוי העצמי הנחות ואת רגש הנחיתות — וגם הרב י.א. נפל בפח שטמנו לו. ולא עוד: הוא קיבל את "תורתם" ואף הפך לדוברם.

אין ויכוח מתוך הנמקתנו בדבר זכות הבכורה של לימוד תורה כמצוה וכבכוון את השקפת עולמנו. כי תפיסה זו היא חלק אינטגראלי של ציונות דתית. לכן מי שמייצג את חילוקי הדעות בהנהגו באילו הם נוגעים לנקודה זו חוטא לאמת. הוא מסיח את הדעת מן הנושאים החשובים שצריכים לדון בהם — ובכל אופן בספק נשק למתנגדינו.

עוד לא נתקלתי באדם אחד שטען ש"הוספת לי־מוד תורה עלולה לגרום לסטיה מהציונות". לימוד שנפסל — ושבבדק נפסל! — הוא לימוד תורה שבא להוכיח שציונות דתית אינה מתיישבת עם השקפה היהודית־דתית אמיתית. נגד מגמות אלה יש להתם ולא לטשטש. טשטוש בעיה זו מעוור את עינינו ומרפה ידי הלוחמים את מלחמתה של הצי־נות הדתית. לתחום זה שייכת הטענה ש"סביב הנוער שלנו לא יכלו למצוא לפעמים את סיפוקם במסגרותינו (ואלה?) לעבור למחנה אחר". פעמים חוזר הרב י.א. על טענה זו: היא לקוחה בכיוונים של החרדים שמשתדלים באופן שיטתי לבטל את ערכם של מוסדות התורה הציוניים. האמת היא שכופים על הצדדים להוך תוק מחמיים בשיעורים כדי שיעבור לישיבות חרדיות. דבריו של הרב י.א. הם מים שמן על הדהרות של המתנגדים החרדים ביותר של הציונות הדתית.

הדרישה הנשמעת בתגובתנו — והצדק נשבעת! — היא שיש להביא את האיזון בין החובות שאנו חייבים לפני עם ישראל ומדינת ישראל עליהם ובין מחוייבותנו כלפי מצוות לימוד תורה. בלי איזון זה תהיה תורת הברוח ומאמונתנו למדינת ישראל ההאנטי בכיכול לסובבת, כלה ריקה מתוכן ובלילה שאינה מחייבת לשום דבר. הרב י.א. מאמין שבלי ראיה ברורה ואמיצה של עובדות אלה הושג הבכורה שלי־שמה קיבלה ציונות דתית! כל בר־בר־רב בין האיזון סיכוי שהצטרפות עליהם הכרין הרב י. א. בעצלו־תיה של הציונות הדתית יבוצעו בלי להקדיש להם מחשבה וכוח רב ובלי להקציב להם זמן ומאמצים גדולים.

בזה אנו מבדילים את עצמנו מן החרדים שאצי־רנת שאנו שואלות לתקן העולם בצאי יוצרים מציאות של יהדות שלמה.

שתי פסקאות בדברי הרב י.א. מראות בהזהר עד כמה שהוא לא נתן את דעתו על המשמעות הציבורית של דבריו ובכייא לא שם לב לנזק שי־בכך לגרום לציונות הדתית ע"י הפצת דברים בלתי מדויקים ובבלהים. הוא מביא דוגמה של תכנית לימודים "שהיתה בעבר בבית־ספרנו" בה הוקדשו ללימודי קודש בכתה י' כ"ח 8 שעות. בכל שנות פעילותי בענייני חינוך לא שמעתי על תכנית כזאת. התכנית המקובלת מבוססת על 12 שעות לימודי קודש על תחילה לימוד מבפתר. אולי היו "בבית־ספרנו" סיבות מיוחדות שבגללן לא יכלו לקיים את התכנית בשלימותה (אגב, ידוע לי שבהרבה בקמות הוסיפו שעות לימודי קודש מחוץ כיב ביחוד). תיאורו בוודאי לא בציג כצב יגעי.

לא רק לרב י. א. "לא ידוע על צדיק אידיאולוגי עקרוני כלשהו שהפך את הפשרנות והבעייתיות בביזוי מצוות לאידיאל, ואת הבדירה והתבע־ארצית ליצרר עליוך" (נבך!). אף אחד במחנה הציונות הדתית לא ידוע לו צידוק בזה; כי הוא אינו קיים. הרי זה הרושם שנבעל בדברי הרב י. א. שעמדות כאלה רווחות.

דברים אלה מפי רב ציוני הם בדיוק החומר לי־קוחים החרדים במלחמתם נגד הציונות הדתית.

מה שנשאר בכל ה"תוכחה" הזאת הוא נזק הציר לציונות הדתית כלפי חוץ וכלפי פנים. ואם ליבך ייקרא מעשה אחראי? מעיים בדבר הרב י. א. יד־דבנוגיה שהוא מוצא אצל אלה עמהם הוא מתווכח כביכול. האם אין דבריו דוגמה קלאסית לביירוה; השפל — במוחי מוטל!?

חשדנות כעמדת פתיחה

מאת יצחק דויטש

בשולי אירועים

בעיות המשק יוסיפו לתפוס מקום מרכזי בישראל ובפעילויות הממשלה גם בשנתיים הקרובות. מובן, כי ראש הממשלה יצטרך ללוות נושאים אלה צמוד ולהיות מעורב בהם עמוק־עמוק. לכן טבעי הדבר שעם קבלת שרביט הפיקוד ביקש מר יצחק שמיר להיות מעודכן בכל העומד על הפרק. לשם כך זימן אליו את שר האוצר, משה נסים, ואת נגיד בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו.

על סדר היום: סקירות ממצות, עידכון מירבי ושימת דגשים על הבעיות הלוחצות. שני האישים הללו ביקשו לצרף אליהם את העוסקים הישירים בתחומים מוגדרים: מנכ"ל האוצר, ד"ר עמנואל שרון, הממונה על התקציבים, אהרן פוגל, ומבנק ישראל — מנהל המחלקה המוניטרית, ויקטור מדינה, ומנהל מחלקת המחקר, מרדכי פרנקל.

בסך הכל הצוות המקצועי המובהק שיכול לע־שות את הדיון לענייני וקצר ככל האפשר. יתכן כי שר האוצר, משה נסים, היה מיטיב לעשות אילו צירף אליו גם את סגן שר האוצר, עדי אמו־ראי, אף כי בנושאים שעמדו להעלות הדבר לא היה חיוני.

למרות שלכאורה הכל חלק, ופשוט התעוררה סערה בצלוחית של מים. לפתע פתאום באו תגובות מצד חוגי "המערך" (מעניין, לא התייחסות ישי־רה בשם יבוזה. רק חוגים "אנונימי" בהבהנת מכה רעתו בסתר), כי הנה ראש הממשלה זימן דיון כלכלי בלי השתתפות נציגיהם. כאילו הוא מוצרים את שותפיו. כלי התקשורת הוסיפו לניפוח "הפרשה". כאילו חיפשו סכבר, כלומר מזה שברע, איזור של משבר ופיצוץ בממשלה לאחר הרוט־ציה.

בסופו של דבר הבינו הכל, כי אין מקום לד־רמה זו. לאט־לאט ירדו מהעץ.

אבל החשדנות בפתיחה משקפת מצב מסוים. אווירה רווית מתח. הנה, חוששים שמא עוקפים ומנטרלים, מצד אחר עליך להיות זהיר שמא לא תיראה סימטרי די.

אין זו אווירה טובה בפעילות ממשלה. אם יש אימון הדדי, אין מקום לקוקודי־צניות. מה שיצא נפסד במצב כזה הוא העניין עצמו. בסופו של דבר מוסכם, כי שני השותפים יקבעו את יחסיהם ההדדיים על בסיס התפתחות בתקופה ממושכת יותר ותוצאות שתהיינה לכך. לא על בסיס פרס ותג כזה או אחר.

*

"הקוזאק הנגזל"

מדי פעם מרחים אנשי "המערך" להצביע על מינויים מפלגתיים המתבצעים ע"י השותף השני בקואליציה, בעל המעמד הבכיר בממשלה כיום, בעקבות "הרוטציה". עוד הם מרעישים עול־מות על כך שראש הממשלה, יצחק שמיר, ביקש להטיל את הטיפול בנושא המאבק על זכות הע־עליה של יהודי ברית המועצות על השר משה ארנס. בעניין זה, אף היתה נסיגה מצד ראש הממשלה.

אלא שבירור קצר מראה, כי "המערך" הגיע לשיאים במינויים המפלגתיים בתקופה ששמעון פרס עמד בראש הממשלה. זאת מעבר למונופול מוחלט במשך שלושים השנים הראשונות של המדינה.

כמה מציוני הדרך בשנתיים האחרונות של ה־רוטציה: החלפת היועץ לענייני ערבים בנימין גור־אריה, שלא היה מזוהה עם הליכוד או המערך כאחד, בד"ר יוסף גינת, איש של השר עזר ויצמן. היועצת למעמד האשה, עו"ד אסיה שמחה, שמונתה בתקופת "הליכוד", הוחלפה בד"ר ניצה שפירא־ליבאי, רעייתו של פרופ' דוד ליבאי, איש "המערך". היועץ למלחמה בטירור רפי איתן, ש־לא היה מזוהה מפלגתית, הועבר מתפקידו ובמ־קומו מונה עמירם ניר, שהיה ראש מטה הבחירות של שמעון פרס, בלא שהציבור הכיר את נסיונו במלחמה בטירור. הרשימה של ההחלפות במשך השנתיים היא ארוכה. שמעון פרס דאג "לקבור" צה שלמה של בכירים משפט שמילאו את "הצרד" כולם אנשי מפלגה. מה שמעניין בכיוזוד הוא שעם "הרוטציה" ביצע תנודות גדולות במשרד ה־חוץ ואף העביר את ד"ר דוד קמחי מתפקידו כמנכ"ל משרד החוץ. למרות הסכמה רחבה ביו־תר לגבי כישוריו ויכולתו במילוי תפקידו. במקו־מו הוא מינה שני מנכ"לים — מין יצור משונה שרק חשבונות מפלגתיים וכיתתיים יכולים להו־לידו.

הגדיל לעשות ראש הממשלה לשעבר, שמעון פרס. כאשר הטיל תפקידים מיוחדים על אישים קרובים אליו. השר עזר וייצמן עסק בענייני ערבים ומילא שליחויות מיוחדות בוושינגטון ובקהיר — מתוך עידור מכוון של משרד החוץ. למארוקו: אף כיון לא בהכרח מתוך תיאום מוק־דם עם הממונים על בעיות החוץ בממשלה.

מה שהוזכר כאן אינו אלא מה שהועלה על קצה המזלג. אבל די בכך שזמן רב לא ידברו ב"מערך" על מינויים מפלגתיים. אי־אפשר לב־צע מינויים מפלגתיים בסיטונות, תוך כדי צי־קום ועיוות של המבנה הממשלתי; ועוד לדבר על מינויים הנעשים ע"י אחרים. העמדת פני "קוזאק נגזל" לא תועיל.

*

חנינות בשב"כ היו דברים מעולם

משום־מה התמסד הנוהג, כי לימים הנוראים, בעיקר בערב ראש־השנה, מגישים העיתונים גל־יונות כפולים ומכופלים. אבל דווקא בימים אלה, מי שרוצה להקדיש זמנו לקריאת עתונים אף על פי כן, כי שיעלעל בהם, גם בעבור זמן, ימצא דברים בעלי עניין. כך מופיע בגליון "הותם" מו־סף "על המשמר", ראיון עם חיים כהן, היועץ ה־משפטי לשעבר ושופט בדימוס.

חיים כהן הוא אישיות צבעונית, תעוזותיו, ה־אפיקורסיות אינן חדשות, אבל הוא מצליח להכ־ביס בהן חידושים משלו. כך הוא מתבטא בנושא יהדות ואמונה.

"אני מאמין שצריך, ואני לא מדבר על היום, מחר, או בשנה הבאה, אני מדבר על דורות, ש־צריך להקנות ליהדות תוכן חדש. לחזור להכ־בית שאבות הציונות הלכו עליה. היהדות ההיס־טורית היא רק ההתחלה, מקור ראשוני, שעליו אנחנו צריכים לבנות בניין חדש ועוד לא הצלחנו בכך. ואינני מתכוון למה שעשו הרפורמים והי־קונסרבטיבים באמריקה. זאת לא יהדות חדשה השואבת ממקורות היהדות העתיקה שאיננה דתית. ואינני מתכוון, למשל, לנשואין אזרחיים. אני יכול לתאר לעצמי יהדות חדשה, ללא נ־שואין אזרחיים, ללא נישואין בכלל. יהדות ללא אמונה באל. אלוקי (הכתיב שלנו — י.ד.) ישראל היא תופעה היסטורית, אבל לא תופעה דוגמטית".

שואל אותו המראיין, עמירם כהן: באחת מהת־בטאויותיך אמרת שבשבילך אלוקי (כנ"ל) ישר־אל מת בשואה. תשובת חיים כהן: "הוא נגבר הרבה יותר מוקדם. שפינוזה כבר ראה שאילו היתה תורה משמים לא היה יכול להיות כל־כך הרבה אי־צדק. יתר־על־כן: אם נרצה או לא, אני ונו חייבים למצוא מכנה משותף ליהודים בכל הסוגים והסוגים, שאינם דתיים ואינם שומרי מצוות. בעבר היה המכנה המשותף קבלת עול מלכות שמים ושמירת מצוות. היום עניין זה הוא סימן היכר של המיעוט, ואם איננו רוצים לאבד את רוב בנינו ובנותינו של העם בתפוצות, ואולי גם כאן בישראל, — חייבים לחפש מכנה אחר. אם רוצים להציל את היהדות צריכים ליצור תפיסה כלומר חוכמית".

זוהי "התפיסה" של חיים כהן. מרגיז? כבר לא. אבל נזקקנו לראיון עם חיים כהן שאותו שנה ד־פירש. לא בגלל תפיסתו הפילוסופית, אלא דווקא בשל חשיפת העובדות בנושא שהוא אקטואלי לחלוטין — זוהי פרשת השב"כ. וכאן דווקא ה־עובדות כפי שהתגלו בהיותו יועץ משפטי, וגד־שתי כבימספן הן המעניינות.

לשאלה המתייחסת לביטוי של שר המשפטים לשעבר, הרב צדיק, את החנינה שהעניק נשיא המדינה לאנשי השב"כ ביום שחזר לפולחן הי־חוקי אומר חיים כהן:

"אני חושב שיש כאן שיבוש בגזירה זו או אחרת על ביטוי זיכה. לצערי, אין ספק. ובצר־דם לא היה ספק, שיש להביא הסמכות הפייב־ליה הכלאה ליתן אנשים גם לפני אישומם או הרשעתם. כי אם לבנוע שאדם ייעמד לדין — כי אז אלה הם המקרים: שירות הביטחון או בי־מסגרת פעולה צבאית. אין מקרים אחרים. בהיותי יועץ משפטי לממשלה ביקשתי לא פעם מנשיא המדינה להעניק חנינות כאלה לאנשי שירותי הביטחון. אני זוכר שבהר הלבתי בעניין כזה לנשיא ויצמן, היה גם מקרה עם שירותי הבי־טחון שרק אני הקפתי. הובא אלי עניין שבו נע־שתה עבירה פלילית, גם בו עניין של זיופים ודי־חות שקר. אני לא רציתי להעמיד לדין את האנשים האלה לדין. בכדי השבתי שאין בכוחי לטפל בעניין. הלכתי לנשיא. הסברתי לו והוא קיבל את המלצתי". ועוד בהמשך: "כל זמן שהמפקדים שלהם, ולא רק מפקדים בשב"כ, גם מפקדים בי־צבא נותנים פקודות להסל כהבליים, כל עוד לא ייכה לי אחרת. אני נותן להם את הקרדיט שנהגו בעניין זה בתום לב ולא בדרך ישרה או במניעים פליליים. ויה גם שהיה להם יעוץ משפטי. בעורבים פה יוצבים בספרים שבשבני את ידיהם על ציוניות. ואפילו כי צד לא יוכח לי שהם עושים בזה שנעשים כהיך שיודעים שיש להם הסיון — אני אומר שהם עושים מה שעושים מפני שיש להם כוונות טהורות".

הנה כי כן, כבר היו חנינות של הנשיא בדיוק במקרים שכאלה. כהדע במקור ראשון.

صورة عن الأصل

בעקבות פסק־דין אחד

שמירת שבת בעיסוקים לא רק בעייה דתית אלא גם תרבותית

שופטת חיפנית פסקה שמותר לבית קולנוע בעירה להשאר פתוח בשבת; שופטת תל־אביבית (חיה פרץ) אפשרה לקולנוע „דקל" לפתוח דלתותיו בשבת; חברת כנסת (שולמית אלוני) היא הכוח המוביל בפריצת גדר הנישואין והגירושין על פי ההלכה ועורכת הסכמי נישואין כחוזה משפטי; חברת מועצת ירוחם (לאה שקדיאל) תובעת לשרת במועצה הדתית של מקומה; נשים רפורמיות רקדו בירושלים בשמחת־תורה בתוך בית כנסת, חובקות ספרי תורה. שתי חברות נעמ"ת (עו"ד חביבה אביגיא ולילי מנחם) מכשות להיכלל בגוף הבוחר את הרב הראשי החדש של ת"א־יפו.

לא נעים, אבל כשמצרפים פיסת מידע אחת לפי מידע אחרת נדמה כאילו קיים קשר מסובך ומורכב בין הלוחמות לשוויון האשה, לבין הרפורמים וחוגי השמאל המנהלים מיתקפה משולבת על דת ישראל.

אבל, עם כל הפיתוי והאקטואליה שבפיתוח קו המחשבה הזה — אסיט אותו הצידה כדי להתמקד באספקטים המשפטיים תחילה. השופטת חפץ טענה, כפי שפורסם בעתונים, שחוקי עזר עירוניים נועדו לדאוג לרווחת תושבי העיר ואילו לתקנות המיתרות לדאוג לשמירת השבת למשל, שנתקבלו מכוח הסכם קואליציוני — אין הנקף. לא אתייחס לרגע לשאלה האם דאגה למנוחת השבת של יהודים שומרי מצוות איננה גם היא בגדר „רווחת התושבים" אלא אנסה לבדוק את מידת הקבילות המשפטית של הפסק הזה. מי שמסייע לי בבדיקה זו הוא המרצה למשפט מינהלי באוניברסיטת ת"א ובאוניברסיטת בר־אילן ד"ר אריאל רוזן־צבי.

„לדעתי" אומר המשפטן רוזן־צבי, „החלטת השופטת מוטעית".

מדוע?

השופטת חפץ התבססה על שני נימוקים: (א) אפלייה (אם בתי קולנוע אחרים פתוחים בת"א למה מפלים את „דקל" לרעה?)

(ב) כפיית איסור דתי על חוק עזר עירוניים.

ובכן — אפלייה היא לא טענה משפטית תקפה במקרה הזה כי בעל בית קולנוע „דקל" עבר עבירה לפי חוקי העזר העירוניים ולא יכול לנמק, או להצדיק את עבירתו בטענה שגם אחרים עושים כך. אם אתה נתפס במהירות מופרזת לא תוכל לטעון — גם האחרים נוסעים מהר — אז הרשן בא גם לי, וכך אם אתה נתפס על עבירה כלפי מס ההכנסה ומס עזר כזה או חוק עזר עירוני. אחרת — אי אפשר היה לאכוף חוקים בכלל.

ועכשיו — העניין הדתי.

המשפט הישראלי סר"ל שיקולים דתיים הם עניין ציבורי־כללי ולא כפוי. רק הכנסת רשאית לחוקק חוקי דת. אבל חוקי מנוחת השבת (בדומה לחוקי יום א' בארצות נוצריות) אינם מבוססים על אינטרסים דתיים ואין להם מטרה דתית בלעדית אלא — מטרה חברתית סוציאלית. הצורך להעניק יום מנוחה לעובדים. זה שנבחר יום השבת דווקא — זה משום המורשת ההיסטורית של הקהילה. בהולנד, אחרות — המוסלמים נוהגים ביום שישי, הנוצרים ביום ראשון. אצלנו — ביום השביעי. כך ש... גם בתחום להעמקה השנייה של פסק הדין.

עקיפת חוק אינה תקדים

האם הפסיקה בת"א יכולה לשמש תקדים לעיריות אחרות בארץ?

ד"ר רוזן־צבי: בשום פנים ואופן לא. כי, ראשית, התקיפה של חוק העזר היא לא ישירה (כמו בבג"ץ) אלא שבמסגרת הליך פלילי (עבירה על חוק עזר) נעשתה תקיפה עקיפה על חוק העזר הנידון, ועקיפה — איננה מהווה תקדים.

שנית — מדובר בבית דין לעניינים מקומיים, כלומר בערכאה שיפוטית נמוכה בהירארכיה, ולכן החלטותיה אינן תקדים לבעלי דין אחרים או לערכאות אחרות. זוהי החלטה שכוחה לחייב רק את שני בעלי הדין שנידונו בפניה.

אגב, אם הנאשם, במקרה זה קולנוע „דקל", סבור שמפלים אותו לרעה, היה צריך לפנות לבג"ץ ושם היה כל הנושא מתברר. ואילו בת"א — לא הנאשם בא בתביעה אלא הוא התגונן וזה סיפור אחר לגמרי.

את פרופ' שלום אלבק, משפטן ותלמודיסט מפורסם, מדאיגה הרבה יותר מן הפסיקה הנוגעת לקולנוע התל־אביבי, הדרישה הכללית שנשמעה באחרונה לאפשר לבית המשפט להתערב גם בעניני הלכה. בדרישה כזו, לדוגמא, מנפנפות חברות שדולת הנשים בראשות פרופ' אליס שלוי. מתלשה לעצור

מאת נ. גולן

את הסערה שבקולו אמר לי: „איך מעין מישהו לפקפק בכך שבמדינה דמוקרטית מותר לציבור לשמור על האינטרסים שלו באמצעות הסכמים קואליציוניים?

הסכמים כאלה הם גם מוסריים וגם ברי־תוקף משפטי, לולא כן, לשם מה קיימות המפלגות הדתיות?"

האם מתקבל הרושם הלא סימפטי שמערכת בתי המשפט בישראל מצטרפת לצד האנטי־דתי של המתרס „במלחמת התרבות" המתחוללת בישראל?

השופט (בדימוס) יעקב ינון דוחה את הרושם הזה מכל וכל. שופט, הוא מאמין, מפרש ומיישם את החוק בצורה אובייקטיבית מוחלטת כפי שהוא מבין אותו. אם טעה, וגם שופט הוא רק אדם ועלול לטעות, אפשר להגיש ערעור ועוד ערעור, במקום לפזר האשמות שבאלה.

האכן, על פי מה שפורסם, הן הסיעה הדתית בעיריית ת"א בראשותו של העו"ד ד"ר ח' מ' בסוק, הן סיעת „חרות" בהנהלת העירייה בראשות אליה קימר והן היועץ המשפטי של ראש העיר כל אחד בנפרד מתכוונים להגיש ערעור. החשש הוא שפסיקתה של חפץ תגרור, כמו כדור שלג, יוזמות רבות אחרות. אם לבית קולנוע מותר — אז למה לא גם לחנויות? גם הן סגורות בשבתות בכוח החוק, וגם פה יבוא מהר מאוד מישהו ויטען שמדובר בחוק המגן על „אינטרסים דתיים" ולא על „אינטרס הציבורי".

נימוקים דתיים בלבד לא יצילו את חוקי העזר

עו"ד תל־אביבי ותיק ומפורסם עמו שוחחתי על זוית זו של הנושא מודה שאכן היו במשך השנים הרבה התקפות על חוקי העזר המחייבים סגירת חנויות ומי שיצליח להוכיח שהן סגורות רק מטעמים של דת, עשוי לגלות שהוא מנצח במשפט ומותר לו לפתוח את חנותו...

איך הצליחו „סניגורי השבת" באותם המקרים להגן בכל זאת על חוקי העזר המחייבים סגירת חנויות?

בכך שטענו שלעיריות היה מניע סוציאלי בתקנתן. צריך לדאוג למנוחת העובדים. זו היתה גם הטענה כשבאו לבקש פתיחת חנויות אחרי שבע בערב או כל הלילה. וכשערערו בפני בית משפט גבוהים יותר — החליטו בתי המשפט הגבוהים שחוקי העזר כן תקפים, בגלל הטענה הסוציאלית.

ועכשיו — סיפור.

גם בארצות אירופה, כאמור מחייבים חוקי עזר עירוניים לסגור בתי עסק אבל לא בשבת אלא ביום א'. קרה מקרה וליד בית קברות בסביבות לונדון החלו יזמים בעלי מרץ למכור פרחים מעל דוכנים גם ביום ראשון בשבוע. בא פקח — הטיל עליהם קנס. שלמו את הקנס — והמשיכו למכור. כך נעשה הדבר שבוע אחר שבוע עד שהוגשה תביעה לבית המשפט, ומשם התגלגל לבית המשפט העליון של אנגליה ושם הוכח לשופטים שהקנסות אינם מרתיעות את מוכרי הפרחים העבריינים. פסק בית הדין: אם כך, אפשר לדרוש סגירה בכוח של דוכני הפרחים. מה שתופס לגבי תקנות עזר של חוקי יום א' באנגליה, למה לא יתקבל גם לגבי תקנות השבת, להבדיל, בישראל?

אלא שאם רוצים שומרי שבת בישראל לשכנע את הציבור בצדקת תביעתם, אם רוצה התנועה הדתית הלאומית להרים דגל שבעזרתו יש לה הזדמנות להוכיח מנהיגות ויהודיות, שהיא מהשקפות הבולטות של מפלגה המתחדשת — כל הנימוק האכפתיות חייבת להיות שבת. לא בדקדוקים משפטיים צריך לבוא אל הציבור אלא בנימוקים האנושיים שידברו אל חוש הצדק הטבעי שבלבו.

הנה כיצד רואה את הדברים המשפטן יצחק מירון: „איך לגרום אנשים מלעבוד בשבת? יש שתי דרכים ושתיהן — עקיפות. לא דרך המלך. (א) ע"י חוקי עזר עירוניים. (ב) ע"י חוק שעות עבודה ומנוחה.

שתיהן — דרכים רעות.

מדוע?

כי חוקי עזר עירוניים הם לא אחידים ולא בעלי מעמד שווה בכל המועצות המקומיות. במועצה אדישה לדת — אין חוקים המגנים על השבת כמו במועצה שהשבת קרובה ללבה.

אבל נניח שיש כבר חוקי עזר — איך אוכפים אותם? איזו משטרה עומדת לרשות העירייה? האם די בפקחים שלה לאכוף את כל הציבור?

יותר מזה — תמיד יכול לבוא מישהו ולפנות לבית משפט ולתקוף שם את התקנה. ובמקרים מסויימים עלול גם להצליח. כך עשו בעלי תחנת דלק שאמרו שלא יעלה על הדעת, ב„שכל עם ישראל מטייל בשבתות — למנוע ממנו לקנות דלק למכוניותיו. השופט ברנזון פסק: בלתי סביר לסגור את כל תחנות הדלק בשבת. ועירית ר"ג שהיתה הנתבעת באותו משפט — צייתה ומאז פתוחות תחנות הדלק בשבתות.

מדוע מסתפקים ב„סטאטוס קוו"

מדוע לא יוצאות המפלגות הדתיות למלחמה על הנושא הזה? מדוע אינן יוזמות חקיקה אלא מסתפקות בסטאטוס קוו? האם סטאטוס קוו כלפני שלושים שנה מנציח את כמות חילולי השבת מלפני שלושים שנה או יכול לתבוע שגם בתי עסק חדשים שנפתחו מאז — צריכים להיות סגורים?

לא סוד הוא שבסטאטוס קוו בנושא השבת חלה שחיקה עצומה. לפני שלושים שנה שום תיאטרון לא פעל בשבת. כשהבמאי פיטר פריי הצליח הצגה בשבת בכיכובה של אשתו בתיה לבנבן — נזדעזעה כל הארץ. מאז — לנצח חזרה בתשובה אבל זרע הפורענות שנזרע תפח והתפשט.

או קחו את הטלוויזיה.

כשהוחלט להפעילה בשבת לפני שמונה עשרה שנה היה הנימוק: סוגרים את בתי הקולנוע או תנו פתרון אחר לנוער. שישבו מול המירקע במקום שיעשו „תאראקות" ברחובות העיר?

גם טלוויזיה בשבת, וגם בתי קולנוע בשבת.

אז מה הפתרון?

על פי מירון: חוקתי. רק חוק ארצי ישים קץ להילולי השבת ההמוניים. זו גם דעתו של בית המשפט העליון.

אבל חוק איננו יכול להתקבל בלי שתהיה אווירה מתאימה בציבור לקבלתו. כדובר בדמוקרטיה ולא בשלטון האוכף חוקים בכוח.

נכון, אומר מירון, כאן קבור הכלב, הציבור הדתי לא השכיל להסביר בדרך נכונה את טיעוניו.

הציבור הדתי נכשל לגמרי בכך שלא הסביר שפריצת גדר השבת פירושה פגיעה בזכויות האזרחיות ה... של האנשים הדתיים. מדובר בשלילת חירות דתית, חירות שהוכרה בכל המדינות הדמוקרטיות כראשונה לא פחות מחופש הביטוי וההתאגדות ... — חירות הזכות לעבודה. כל ... בשבת — נשללת זכותו של יהודי דתי לעבוד בו. בקואופרטיבים לתחבורה המופעלים בשבת (או לפני צאת השבת) לא יפתחו קו מיוחד לנהגים שומרי מצוות. כנ"ל — במפעלים, בבתי חרושת. אדם דתי לא יוכל להיות בעל בית קולנוע, מסיבות כלכליות, הוא לא יעמוד בתחרות עם האחרים הפותחים בשבת. סכנאים דתיים לא יוכלו לצייר בטלוויזיה וברדיו. וכך. לאט לאט, תישלל הזכות לתחרות הוגנת על מקומות עבודה משומרי מצוות בישראל. הם יידחקו לגיטו של עיסוקים מצב שצריך להחריד בראש וראשונה את הציונות הדתית שכל השקפת עולמה מנוגדת לו. ואל תחשבו שמדובר, אפילו היום, בבעייה בקנה מידה קטן.

לפי חישובים שונים כבר היום יש במדינת ישראל מאות אלפי מועסקים הנזקקים או דרך קבע או באופן חד־חודשיות או דו־חודשיות — ביום השבת.

מאתיים אלף מקומות עבודה פתוח, כבר היום, לבחור דתי. הרעה החולה הזו מתפשטת אפילו למקצועות החופשיים. יש משרדים שונים המסיימים בשבת הכנת תיקים והשלמות שונות של עבודה שלא הספיקו ... איזה מתמחה דתי צעיר יתקבל למשרדים הללו. שאחדים מהם — מהגדולים במדינה. ובמפעלים הקטנים. שניים שלושה עובדים, אומר ה„בוס" לפקידה: סיימי את עבודת ההתכנות הזו בשבת. איזו פקידה דתית תוכל לאחוז שם? שומרי מצוות אינם יכולים להיות בעלי בתי ספה או פועלים במיפעלים יצרניים הדורשים נון־סטופ: הם מתועלים לדיית תעסוקה ראויים. ... שאיש עוד לא חקר.

דוגמא אחרונה (ויש כמובן רבות כמותה): הייבה חברות בנייה מעמידות אנשי מכירות באתר הבנייה שלהן ומזמינות את הציבור לבקר „בדירה לדוגמא" שהכינו. מה יוצא מזה? ששומר מצוות לא יכול להתקבל כאיש מכירות בבנייה. וסדרן קולנוע נכה דתי יש?

בקיצור — בעייה חברתית מדאיגה, ואילו כך הוסברה בציבור הרחב, בתחכום, בכישרון, בכל כלי התקשורת, היו כנראה פני השבת אחרים במדינה.

כל הכבוד לממשלת תאצ'ר

שיחות השבוע

*

מאת מוטי זפט

ראש ממשלת בריטניה, מרגרט תאצ'ר רשמה השבוע לעצמה נקודת זכות גדולה בישראל ובארה"ב. החלטתה האמיצה לנתק את היחסים הדיפלומטיים עם סוריה, בעקבות מעורבותה במזימה לפוצץ מטוס „אל־על" (תוך האפשרות לפעולות גמול חבלניות) מעלה את קרנה של בריטניה ודימוייה החיובי.

אולם, כזאב (אך לא מפתיע) היה להיווכח בקטנות הקומה של מדינות השוק המשותף האחרות, שסרבו לתמוך בהצעתה של בריטניה לנקוט עיצומים משותפים נגד סוריה.

בריטניה הציעה שכל מדינות הקהילייה האירופית יחזירו את שגריריהן מדמשק להתייעצות. אולם הצעה זו לא נתקבלה ומדינות השוק פטרו עצמן בהבעת זעם על מעורבותם של סוכני מדינות במעשי טירור. נשיא צרפת אמר כי הוא רוצה לראות „הוכחות נוספות" על מעורבותה של סוריה בטירור. וכמובן הא מעדיף שלא לראות.

על זקיפות הקומה של בריטניה ומדיניותן של שאר מדינות השוק שוחחנו עם פרופסור שמואל גומסן, מהמחלקה למדעי־המדינה באוניברסיטה העברית.

ש. מדוע לא הצטרפו ארצות הקהילייה האירופית ליוזמת בריטניה?

ת. בראש המדינות שהעדיפו לעמוד מהצד עומדת צרפת. עד היום יש למדינה זו יחסים אמביוולנטיים עם סוריה, בשל האחריות שהיתה בזמנו לצרפת עליה. גורם זה משחק עד היום תפקיד במדיניות הצרפתית.

מעבר לכך, שיחק כאן משקל האינטרס הכלכלי שיש למדינות השוק המשותף בסוריה. אף שהאינטרס של המדינות האחרות אינו עולה על האינטרס של בריטניה, אלה מחשיבות ענין זה כחשוב יותר.

סיבה נוספת, ואולי המרכזית, להעדפתן של המדינות לא להצטרף ליוזמת בריטניה הוא החשש שלהן שמא הצעד הבריטי היה בלתי מחושב ומהיר כדי שאחר־כך אי־אפשר לחזור ממנו. בסך הכל נראה שהמדינות האלה רוצות לראות את ההתפתחויות בהמשך הזמן ולשקול את הדברים.

ש. נשיא צרפת אמר שארצות הקהילה ישקלו את הדברים עד הביקור הבא של שרי החוץ, ב־10 בנובמבר. האם זה רק מס שפתיים או שמתכוון למה שאמר?

ת. זהו תירוץ בלבד. בצורה זו הוא רוצה לדחות את החלטתו. אילו רצה לדעת את הדברים כהוויתם, יכול היה לקבל את הנתונים. למעשה, הוא רוצה למשוך את הזמן אולי בשביל להחליט לעשות משהו ואולי בשביל להישאר במצב הנוכחי.

ש. בריטניה עלולה לנפול לקמתיה על ש„הפקירוה"?

ת. לבריטניה יש בשוק המשותף בעיות אחרות ואין חשש שהדברים יגיעו לידי כך שבגלל סוריה יתכתשו מדינות השוק בינן לבין עצמן.

ש. בריטניה תחשוש לפעולות גמול סוריה. האם העם הבריטי מוכן לספוג מכות עקב החלטה ממשלתו?

ת. להערכתי, האנגלים אינם חושבים שהעניין נוגע להם אישית, הם גם סבורים שכמה שממשלתם הפעל בעניין, גם זה אינו מעניינם. לא אכפת לאזרחים שמחבלים בעידוד סוריה, מנסים לפגוע במטוס „אל־על" אף שהדבר אמור היה להיות בתחומם.

האזרחים הבריטיים רואים את ניתוק היחסים עם סוריה כפעולה של ממשלתם וגם הממשלה בטוחה שלא על פי נושא זה יקבע הציבור את יחסו כלפיה.

מה דורשים הייצואנים מהממשלה

ראש הממשלה החדש־ישן הספיק תוך תקופה קצרה לכנס שתי ישיבות שרים מאנ"ש לנושא הכלכלי. נראה שלמד ממנהגו של קודמו בתפקיד, שמעון פרס, שהתערבות מאסיווית של העומד בראש הממשלה בנושאים כלכליים, יש לה משקל חשוב בהצעדת המשק קדימה ולנכונות הגורמים השונים להטות כתף.

מגזרים שונים במשק רוצים „להכות בברזל בעודו חם". כך עשו השבוע הייצואנים הגדולים הפועלים במסגרת מועדון „מיליון פלוס". אלה מיהרו לשלוח ליצחק שמיר תזכיר ובו פירוט הצעותיהם ודרישותיהם לעידוד הייצוא.

בעניין זה שוחחנו עם שבתאי מיטלמן, יו"ר מועדון „מיליון פלוס".

ש. מה מיהרתם כל־כך לעדכן את שמיר בהצעותיכם?

ת. בנושא עידוד הייצוא, כולם מדברים עליו, אך אף אחד אינו עושה דבר. כולם הצהירו שהפתרון לתחלואי המשק הוא בהגדלת הייצוא תוך כדי צמצום התקציב, אך בראיה כוללת מסתבר כי לא ניתן לעשות את הדברים אלא בשלבים. להערכת רבים, המנוף להתייצבות וצמיחה הוא בייצוא. יחס נכון לנושא מצד הרשויות, יביא גם להחדרת תודעת חשיבות הייצוא בקרב העובדים. בגלל חשיבות הדברים מצאנו לנכון לפנות לראש הממשלה החדש, כבר בתחילת כהונתו זו.

ש. מה יביא, לדעתכם, לשינוי בתפיסה ההכרתית הרווחת, מה שקרוי ההשיבות במעבר מהשירותים לייצור ולייצוא?

ת. הרבה דובר על כך אך בפועל המוסכמות הישנות עדיין רווחות. רק רפורמה מקיפה במיסוי תעשיות הייצוא, יביאו שינוי בנורמות ההתנהגות של העובדים ובעלי המפעלים.

ש. איזה מרכיבים אתה מציע למצוא באותה רפורמה?

ת. בין ההצעות שהגשנו בתזכיר לראש הממשלה הן שמפעל תעשייתי, אשר למעלה ממחצית תפוקתו מיועדת לייצוא, יוכר כ„ייצואן מאושר" ויהנה מההטבות הגלומות במעמד זה.

אנחנו גם מציעים שתקרת המס הגבוהה לעובדים בתעשיות היצוא תהיה 25 אחוז, ובכל מקרה, יהיה השכר ההתחלתי בסכום עד 700 דולר בחודש פטור ממס. במקביל תיקבע תיקרת מס מקסימלית של 40 אחוז למפעל שהוא „יצואן מאושר".

הצעה נוספת היא להקטין את תשלומי „היצואנים המאושרים" לביטוח הלאומי עד לגבול של 10 אחוזים משכר העבודה.

בנושא המחקר ופיתוח הצענו להפעיל פנקסי כימיכן מיוחדים וכן לאפשר לנו לגייס משאבים גם באמצעות הנפקות מוכ"ז, לתוכניות שיאושרו ע"י המדען הראשי במשרד התעשיה והמסחר ואשר בגלל מחסור בתקציב הוא אינו יכול להשתתף במימונן.

מתגייסים לעזרת ארגוני הקניות

הטיפול בהגשת סיוע לארגוני הקניות של המושבים נכנס להילוך גבוה. ראשי הארגונים ייפגשו בשבוע הבא עם נציגי הבנקים לדיון בפריסת החובות.

כזכור, נאמדה ההערכה שגיבשה ועדת גיבתון על היקף החובות בכ־840 מיליון דולר. ראש הממשלה לשעבר, שמעון פרס הבטיח סיוע של 100 מיליון דולר בצורת הלוואות לשם החזר הלוואות מיידיות מעיקות.

השבוע פורסמו נתונים מדאיגים על היקף חובותיו של אחד הארגונים בצפון.

על המשבר במושבים שוחחנו עם יוסף גר־אמה, מנכ"ל ארגון הקניות של מושבי הפועל־המזרחי.

ש. מה היו הגורמים העיקריים להתמוטטות המושבים והמערכת המשקית?

ת. חוסר אמצעי ייצור שיספיקו להפעלה מלאה של המושב, רווחיות נמוכה בענפים רבים והתמשכות זה מספר שנים בשל מדיניות האוצר בשערי המטבעות, שערי הריבית להלוואות חוזרות, ומחירים נמוכים לתוצרת בשוק המקומי ובשווקים בחו"ל.

למשבר הכללי תרמו גם משברים שפקדו מספר ענפים כמו את הפרחים, ההדרים, ההודים, כותנה וירקות. מובן שלכל אלה הוסיפה גם הקפאת האינפלציה על עלות התשומות, והשיווק בארץ בעוד שהתמורה המתקבלת במט"ח היתה נמוכה.

ש. ארגוני הקניות צברו חובות עתק. כ...ה זה נבע?

ת. לכך גרמו מספר סיבות. האחת — על קידום ופיתוח המושבים הוטל משך שנים על ארגוני הקניות, עפ"י בקשת המוסדות המיישבים. נוסף לכך — החובות נבעו גם ממצוקת החקלאים שלא יכלו לעמוד בתשלומים בגלל הסיבות האובייקטיביות דלעיל, קשיי הקליטה וההסתגלות של מתיישבים שעלו על הקרקע ללא הכנה הכשרה מספקת, נשיאה של ארגוני הקניות בעול של משימות שהן כזרה המציאות בהעדר גורמים שיטלו על עצמם את התפקיד כגון השקעות במפעלים, שירותים והבטחת קיום המערכת הפנימית באגודה. גורמים נוספים: מנטליות של המתיישבים בחלק מהמושבים והשלכותיה על המצב החברתי הקהילתי והשפעתה על התנהגות ותיפקוד האגודה, התנברות דור המייסדים והחלצות להקל קליטת הבנים תוך רצון להקל עליהם את הנטל שקיבלו בירושה.

ש. המשפחות המבוססות עמדו מן הצד?

ת. בשנים האחרונות היתה התעלמות של המוסדות מהמצוקה של הסקטור הזה. מנהיגות המדינה גילתה אוזלת יד ולא הגישה סיוע מבעוד מועד. מדברים בנושא כבר למעלה משלוש שנים אך הסיוע טרם הגיע. כל פיגור בהעברתו רק מקשה ומחריף את הבעיה.

נקודת המוצא של המתיישבים היא שההתיישבות היא גם נכס יקר למדינה וכוחה לקבל יחס מתאים כמקובל בכל העולם.

האחיות: בין צווי מניעה לצווי ריתוק

אחיות בתי־החולים נטשו מחלקות האישפוז ושוב חזרה התופעה הכאובה של חולים חסרי ישע. זמן רב עבר עד שהמשרד הממונה הוציא צווי מניעה נגד האחיות. גם אז, צווי מניעה ולא צווי ריתוק.

המגעים נמשכו חודשים רבים, והמשרד התמהמה בבקשת צעדים חוקים מתבקשים. הוצאת צווי ריתוק לאחיות. אם לא למצב כמו זה הקיים עתה במערכת הבריאות, „הומצא" המושג צווי ריתוק, לשם מה הם קיימים בכלל. כך מרגישים רבים. כשהדהתם הראשונה לאחיות הירתוכניות הלמה ייהה ככל שנמשך המאבק על גב החולים.

על צווי ריתוק, לשם מה נודעו ומה הסנקציות לכפרים אותם שוחחנו עם פרופ' צבי פרידמן, מנהל בי"ס למנהל עסקים באוניברסיטה העברית, לשעבר מנהל נציבות שירות המדינה.

ש. מה ההבדל בין צוי מניעה לצווי ריתוק?

ת. צווי ריתוק אלה הם צווים אדמיניסטרטיבים. הממשלה מסמיכה שר להוציא צווי חזרה לעבודה לעובדים בתחום טיפולו, כאשר המטרה היא לאפשר אספקה מינימלית, נדרשת של שירות חיוני. הצו ניצא אישית לכל עובד שנמצא דרוש לעבודה. צו מניעה הוא צו משפטי, שמוצא ע"י בית משפט, האוסר על כל העובדים לנקוט שביתה.

אם בצווי ריתוק מדובר להבטיח שירות הרי שבצו מניעה המטרה היא לאסור על שביתה, זוהי התערבות במערכת יחסי העבודה.

ש. אחד ההסברים לכך שנמנעו מלהוציא צווי ריתוק היה ההיגש שלא יצייתו. מה הסנקציות במקרה כזה, האם הופעלו בעבר?

ת. מפר צוי מניעה עובר על בזיון בית משפט והוא צפוי לעונש של הפרת צו בית משפט. אך לגבי הפרת צווים אדמיניסטרטיבים — צווי ריתוק — אין נסיון בארץ בנושא אכיפתם. ברוב המקרים שבהם הוצאו צווים כאלה, והעובדים לא נשמעו להם, לא ננקטו צעדים נגד מפירי הצו.

אלא שלפעמים קרובות הצוים האלה מסייעים לקבוצות מתונות בין העובדים לתבוע חזרה לעבודה מבלי שיראה כאילו הם „מתקפלים" מתביעותיהם. אנחנו חוזרים לעבודה — הם יוצאים מן העניין בצורה מכובדת — כי אנחנו לא רוצים להפר צווים.

ש. המשבר המתמשך הסבל החולים, נמנע המשרד הממונה להוציא צווי ריתוק. למה נועדו צווים אלה, אם לא למצבים כגון זה?

ת. ברור שביתת האחיות היא דוגמא לכך שהיה מקום להוציא צווים כאלה. לא לכל האחיות — אלא רק לאלה העובדות במחלקות החיוניות ביותר. אלא שקיימת בנושא זה בעיה כפולה. מצד אחד — קיים, חשש שהצווים יופרו — ומה אז? נניח שבית המשפט ישלח אחיות שהפרו את הצו למאסר. המהירות שבה תשפיע נסיגה טוטאלית של בתי החולים על המעסיק תהיה גדולה מן המהירות שבה הסבל של האחיות שיושבו במעצר יהיה בלתי נסבל. ברוב המקרים, המעסיק הוא שייכנע ראשון. מצד שני, עד היום כשהוצאו צווים כאלה כאשר היה ידוע מראש שאלה יופרו. היועץ המשפטי לממשלה היה נכנס למשא־ומתן בשאלה לאיזה צווים כן יישמעו העובדים, כפי שקרה בשביתת הרופאים, דבר שמעמיד את השר הממונה במצב מבוך.

לאחר חשיפת הטירור היהודי

(סוף מעמוד 3)

נבדקה האפשרות לארגן את עליית היהודים מברית המועצות, ישירות לשדה התעופה לוד, או דרך מדינה מזרח אירופית. עלה, כי השיקול הסובייטי נבע לענין הערבי. הם חוששים מביקורת ערבית על סיוע סובייטי לעליית יהודים לישראל. היציאה דרך וינה אינה נוחה להם, שכן הם יודעים ששבעים וחמישה אחוז מן היוצאים נושרים שם ולא מגיעים לישראל. ברית"מ מתחשבת בעיקר בדעת סוריה, מצים שהיא כיום המבצר הסובייטי הבריכד באיזור.

מומחים לענייני סוריה נתונים בוויכוחים על מעמדו של השליט חאפז אסאד. יש שסבורים שהוא עוצר את השליטה הסובייטית בסוריה, משום שבאישיותו מדגיש את העצמאות הסורית בקבלת ההחלטות. אם הוא יעזוב את הזירה, עשויה סוריה ליפול תחת השפעה סובייטית חזקה הרבה יותר. מאידך גיסא, יש שסבורים, שהוא מאיץ את התהליך הסובייטי בסוריה, דווקא בכוח אישיותו וכדרך ההחלטית שלו. שליט אחר יחשוש מלהתקשר יתר על המידה עם ברית המועצות ויחליש את ההשפעה הסובייטית. מכל מקום, לסובייטים יש עניין, כמובן, להגן על המשטר בסוריה, והם עשו זאת בימים אלה לאחר שבריטניה ניתקה את קשריה עם סוריה.

רוצים לנקום בישראל

מעורבותה של סוריה בזימה לפוצץ מטוס „אל על" בלונדון היא חלק מן המאמצים שעושה סוריה וחיל האוויר הסורי לנקום בישראל על הפלת מטוסים סוריים בשמי לבנון. הטייסים הסורים לא מסוגלים להשיב מלחמה בשמי האיזור, לכן נוקטת סוריה דרך של טירור. אלא שסוריה נתפסה הפעם „על חם". חשיפת העקבות של סוריה בפרשה האחרונה מוכיחה, כי סוריה לא חוששת כלל שמא יחשפו את מעורבותה בטירור. אולם ייתכן שהיתה זו פעילות מתריטין חפוזה ולא יסודית שנכשלה. מישהו בכיר בדמשק שעקבותיו מגיעים עד לחאפז אסאד עצמו, ישלם כבר את המחיר על הכישלון הזה. תאריך הפלת המטוס של אל על נקבע ליום החג הלאומי של סוריה, ארוסתו של המחבל, אן מרפי, ביקשה לשנות את התאריך, הינדאוי התנגד לכך ודרש ממנה להמריא רק ביום זה. כדי לגרום נחת רוח לשליט סוריה ביום חגה הלאומי וכדי לשמח את המונים החוגגים בדמשק ובחאלב.

אילו לא נמנעה הטרגדיה האווירית בעוד מועד, יתכן שהאיזור היה נכנס לערבולת של פעולות איבה שסופן מי ישורנו.

שכונה נאבקת על מנוחת השבת

מאת חיים פיקרש

את פרסום פסק דינה של שופטת בית המשפט העירוני בתל־אביב, חיה חפץ, לפתוח את קולנוע „דקל" בשיכון בבלי בתל־אביב, „חגגו" באי הקולנוע בליל־שבת בצפירות מכוניות, לאורך פקק שהתמשך מן הצומת המרכזית בשכונה. הם לא התחשבו בחפצם של 12 אלף תושבי השכונה להבטיח את השקט והמנוחה במקום בליל השבת, והעדיפו על פניו את הבילוי האישי.

ואת מי ביקשה להבין שופטת בית המשפט העירוני? היא איננה מתגוררת בשכונה, כשם שמפעילי קולנוע „דקל" גרים בשכונות אחרות. לכן כשהתירה את פתיחת שערי הקולנוע להקרנת סרטים והצגות, מילאה למעשה אחר חפצם של בעלי הקולנוע, הרוצים פשוט לעשות „עסקים טובים" גם בלילות שבת. ושל צעירים המגיעים לרוב לתל־אביב ולשכונת בבלי מן היישובים בסביבה כדי „להתפרק" על חשבון שלוותם של תושבי השכונה.

שכונת בבלי, שהוקמה בשנות הששים המאוחרות, נועדה להבטיח איכות חיים גבוהה. משפחות רבות עברו לגור בשכונה בכוונה ליהנות מן התנאים שהציעה רמת החיים במקום. „פחדנו בתחילה מרעש הרכבת החולפת לה בסמוך, או מרעש הבאים לבלות על גדות הירקון, אך לך תדע שהפגיעה העיקרית באיכות חיינו תבוא דווקא מקולנוע שהתמקם לו בטבורה של השכונה". אומר מר משה שופל, מתושבי השכונה, שיחד עם עוד כמה תושבים אחרים, הגיש בשעתו את התביעה המשפטית נגד קולנוע „דקל". הפעלת הקולנוע גורמת רעש בלתי נסבל בשעות הלילה המאוחרות, עשן ולכלוך, הפרעות תנועה חמורות, חסימת חניות פרטיות באזורי מגורים ואיסור אפשרויות לנהל בשעות היהן מהלך חיים תקין" — נאמר בכתב התביעה.

מאבק משותף לכולם

במערכה הזו להבטיח את מנוחת השבת יצרו יחדיו התושבים הדתיים והתושבים החילוניים גם יחד. זוהי הרמוניה שאין לה, כמדומה, אח ודוגמה בשאר ערי ישראל. כשיצאו מאות התושבים הדתיים עם בני משפחותיהם, לקיים הפגנת מחאה שקטה מול הקולנוע, הצטרפו אליהם גם מאות רבות של תושבים חילוניים.

וכך הם ניצבו, זה ליד זה, להביע את מחאתם ולתבוע במפגיע את הפסקת פעילותו של הקולנוע — אמנון פאר, איש „קול ישראל", דיסים יממיני המתיקף הנודע, יעקב מורנו, נהג מונית, יחזקאל כהן, איש עסקים ועוד רבים אחרים. הם הפיצו כרוזים „מאת התושבים שאיכפת להם" לכל הגורמים הנוגעים בדבר, שיתערבו לעצום ויבטיחו כי לילות השבת יהיו גם בשכונת בבלי — לילות מנוחה. „לנו איכפת שלפחות יום אחד בשבוע יהיה ללא רעש ועשן הצפיפות מכוניות הבאות אל קולנוע „דקל" וחוסמות את המדרכות. „לא ניתן שהשכונה תיהפך לשוק סואן" — הם אומרים.

פסק דינה של שופטת בית המשפט העירוני לא רק שהפתיע, אלא „הדהים אותם" — כהגדרתם, ולכן, הם אומרים בצורה נחרצת, אם בית הקולנוע ימשיך להפריע לנו, אנו נפריע לו בהפגנות כאלה שקטות וכן במאבק בין כותלי בית המשפט.

תושבי שכונת בבלי מתכוונים להגיש ערעור. כמותם — עיריית תל־אביב, כאשר ראש העיר, שלמה להט, מבין היטב את מניעי ההתנגדות של התושבים ומתייצב לימינם. כך גם ראש הסיעה הדתית וסיעת „חרות", כשברקע — תביעה משפטית של משרד העבודה על הפרת חוק ... — אומר יעקב מורנו, בעל מונית: היינו, כמו הרבה אחרים להעריך את מנוחת השבת לאחר שבוע עבודה מפרך.

„שכונת בבלי מיוחלת למנוחת השבת" — אומר לנו הרב איסר פרנקל, רב השכונה, כמנהיג מקובל על כל תושבי המקום, דתיים וחילונים כאחד. כואב לא רק את כאב חילול השבת, אלא גם את הפגיעה בתדמיתה של השכונה, שאליה הגיעו אלפי משפחות למצוא בה איכות חיים. איכות חיים אינה רק בשמירת השקט אלא גם בהרמוניה המלאה בין התושבים כולם, שרבים גם מהחילוניים מוצאים, למשל, לנכון להשתתף במנייני התפילה בימי שבת וחג, להצטרף אל מעגלי הרוקדים עם ספרי התורה, בחג שמחת תורה — הקפות המקיפות את רחובותיה המרכזיים של שכונה נאה זו, ליטול חלק בשיעורי תורה, כשבצד רופאים, עורכי דין, בנקאים, גם אנשי עסקים ו„עמך" טווים בצוותא מסכת חיים יפה, במתכונת של חיי קהילה. עתה הם ניצבים „כאיש אחד" במלחמה להבטחת מנוחת השבת בשכונתם.

„השבת ניכרת כאן בכל"

השבת, מספר לנו הרב איסר פרנקל, יוצר שהייט מהלכים ברחובותיה, ניכרת כאן בכל. לא רק בהתכנסות ההמונים (כ־300 מתפללים, הגודשים את בית הכנסת המרכזי של השכונה) אלא גם בהווייתה של השכונה. תושבים אוהבים לטייל בחוצות השכונה ביום השבת, לפגוש מכרים, שכנים ולהחליף רשמים וחוויות. זוהי, אם אפשר לומר, איכות החיים האופיינית למקום. קולנוע „דקל" עלול לשנות את אופי החיים בשכונה. בעליו, בני משפחת מסליו, אינם מתחשבים בחפצם של תושבי השכונה ובכמיהתם למעט שקט ושלווה ולאווירת שבת כהלכתה. אותם מעניינים הרווחים.

בעלי הקולנוע טוענים, כי פתח חניון „למניעת רעש" וכי „מרכז העסקים בשכונה הנו שגורם למטרד, ולא בית הקולנוע. אך תושבי השכונה דוחים טיעונים אלה על הסף. בעלי הרכב אינם משתמשים בחניון, אלא מחנים את רכבם בצד המדרכות. כל מדרכה רצייה להגיית בלתי חוקית, כל פיסת כביש „נכבשת" על ידי כלי הרכב המגיעים לשכונה בהמוניהם. וכשמסתיימת הקרנת הסרט, הם יוצאים לדהירות בהמולה נוראה. צפירות ויללות, ו„אין כל אפשרות להתעלם מהן, השכונה סופגת את הבעיות והתפקעת.

„מרכז העסקים" סגור בשבתות. וכי מה יש לו לבעל חנות הירקות, לסניף בנק דיסקונט, או לחנות הנעליים לפתוח את עסקיהם בלילות שבת? רק בית הקפה של האחים גירבי פתוח. בית הקולנוע פתח בתחילה בקריאה „להקרנות בכורה" בינים, אחר כך יום בעל הקולנוע „צרבי ראיונות" „שקטים" לכאורה, ועתה, בעידוד פסק דינה של השופטת, הוא נערך להרחבת ההקרנות של סרטים ומופעים אחרים, כי הרשות ניתנה, וההפקרות עתידה לשלוט כאן מעתה.

...והמאבק יימשך

אך למציאות כזו לא יסכימו 12 אלף תושבי שכונת בבלי. „המאבק יימשך" — הם אומרים, כי הצדק בכל מקרה — עמנו. אנו באנו לכאן מתוך הכרה למצוא שקט ורגיעה — ועל זכותנו זה נעמוד גם בעתיד. כשם שהחוק מחייב שלא לעשן במקומות ציבוריים, מתוך התחשבות בכלל — אומר יעקב מורנו — כך הבאים לשכונה צריכים להתחשב באופי הייחודי שלה...

הפגיעה באיכות החיים, אומר לנו הרב פרנקל, איננה רק בלילות שבת. אלא למעשה, בכל ימות השבוע, הפעלת בית הקולנוע, על אף מקיפות הישיבה שבו, אינו סתם מטרד, אלא מפגע.

הרב איסר פרנקל, בנו בכורו של הרב הראשי הגר"י פרנקל המנוח, מעורה היטב בחיי השכונה. הכל כאן מוקירים ומכירים בפעלו ... לפתחו. ביתו הפך לביתם השני של רבים מתושבי השכונה. עם בואו לפני חמש עשרה שנה לשכונה, לא היה במקום כמעט צביון דתי. אך הוא השכיל, יחד עם חבורה של צעירים דתיים, לכונן מסגרת ראוייה, הבונה כיום מאות רבות של משפחות דתיות, החיות במסגרת קהילתית יוצרת, בעיקר בין כתלי בית הכנסת הגדולה שהוקם בסיוע של יהודי קהילת פלטבוש מארצות הברית. בית הכנסת משפיע השפעה על השכונה כולה. הרבה מתושביה נוטלים חלק פעיל בפעילויות שהוא מארגן.

היום נערכת השכונה להמשך המאבק על אופיה ודמותה. הם מתעודדים מ מדתה ההוכחת של העירייה וראש העיר. בטוחים בצדקת טענותיהם ובקיווים כי המשך הדיונים בערכאות יביא בסופו של דבר „לחיסולו של המיפגע — ששעריו נפתחו מכוחו של פסק דין תמוה.

תושבי שכונת בבלי ביום שמחה

השתלת כבד לאור ההלכה

מאת הרב שלמה גורן

הודעתו של משרד הבריאות בדבר השתלת כבד ראשונה, שנערכה בבית חו־לים רמב"ם בחיפה, נתקבלה בשמחה ע"י כל שוחרי הבריאות והרפואה בישראל, ואפשר לומר גם ע"י העם היהודי בארץ ובתפוצות. השתלה זו היא אות כבוד לרמה הרפואית בארץ.

כשעתיים לפני התחלת ההשתלה, לאחר חצות הלילה שבין י"ט לכ' בתשרי, צלצל אלי עוזרו של שרת הבריאות והודיע לי על השתלת הכבד העומדת להתבצע בביה"ח רמב"ם. ביקש לדעת מה דעת ההלכה. בנושא זה, עניתי לו שאני מברך על המעשה הגדול הזה של הצלת חיי אנוש, ובלי להזדקק לאבריהם של גויים ובלי להטיל נטל כספי עצום על המשפחה, ואני מתפלל להצלחת ההשתלה.

בשיחתי זו עם עוזר שרת הבריאות הצבתי לו שני תנאים ושאלה אחת: התנאי הראשון, שהוצאת הכבד מן התורם תתבצע לאחר שהתורם יוגדר עפ"י ההלכה כמת. התנאי השני, שסיכויי ההצלחה של ההשתלה יעלו על 50 אחוז, כי אז יש סיבה מספקת לסכן את חיי השעה של החולה המושתלת, שתוחלת החיים שלה לפני ההשתלה היו קצרים מאד לפי עדות הרופאים, אבל בכל זאת יכולה להיות מספר שבועות בלי ההשתלה. ואם הם חלילה ההשתלה לא תצליח, היא עלולה למות מיד או יותר מהר מאשר היתה חיה בלי ההשתלה. והשאלה היא, שיקבלו הסכמת המשפחה של התורם, אם כי אין זה תנאי בל יעבור במקרה דנן של הצלת חיי אדם. עוזר שרת הבריאות ענה לי כי כל שלושת התנאים נתמלאו בהשתלה זו כיוון שסיכויי ההצלחה כפי שמקובל בארה"ב הם למעלה מ־80 אחוז ויש הסכמה מלאה של משפחת התורם. כאשר לתנאי הראשון והעיקרי שאל אותי עוזר שרת הבריאות, מהו גבול המיתה לפי ההלכה? עניתי לו כי במוות הטוטלי של המוח עד הגזע של המוח, כאשר הוא נמצא במצב בלתי הפיך, נחשב האדם כמת. כאשר הפסקת הנשימה של האדם נחשבת כמוות מנקודת ההשקפה של ההלכה. ומכיוון שמרכז הנשימה הוא בגזע של המוח, המוות של המוח הוא גבול המוות של האדם מבחינת ההלכה.

על זה ענה לי עוזר שרת הבריאות, אם כן הדבר, נתמלאו בהשתלה זו של הכבד בביה"ח רמב"ם כל שלושת התנאים. בירכתי אותם על כך בהצלחה, ואת המושתלת ברפואה שלמה.

לא חיישינן לחיי שעה

חוות דעתי זו בעניין השתלת כבד, פרסמתי כחודשיים לפני ההשתלה, באשר היא עונה על הגישה ההלכתית מכל וכל, מכיוון שלפנינו נמצא חולה אנוש, שחייו תלויים בהשתלה, ובלעדיה אין לו תוחלת חיים מקובלת, ואין להגדירם אלא כחיי שעה. ובמקרה של ניסוי רפואי, קובעת ההלכה, שלחיי שעה לא חיישינן. כמו שאמרו במס' עבודה זרה כ"ז א', וכן נפסק בשולחן ערוך יורה דעה סימן קנ"ה סעיף א'. „אבל אם הוא ודאי מת אם לא יקבל טיפול רפואי כרופא נכרי, שאינו מומחה והשיד על שפיכות דמים, מתרפאים ממנו. דלחיי שעה לא חיישינן בהאי". הפוסק הגדול רבנו ה„חתם סופר" בתשובה, חלק יורה דעה סימן ע"ו, מתיר לערוך ניסויים רפואיים בחולה מסוכן, גם כאשר הניסוי הרפואי עלול לקפח את חיי השעה של החולה, ככל שקיים סיכוי שהניסוי הרפואי ירפא לגמרי את החולה. יותר מזה קבע ופסק הגאון בעל ספר שאלות ותשובות „שבות יעקב". הובאו דבריו בפתחי תשובה בשולחן ערוך יורה דעה סימן קנ"ה ס"ק א' וביורה דעה סימן של"ט ס"ק א'. שם הוא דן בחולה שהוא מסוכן למות וכל הרופאים מיאשין אותן שוודאי ימות אחר יום או יומיים, אך אומרים שיש עוד רפואה אחת שאפשר שיתרפא מכנה, וגם אפשר להיפך, אם לא יצליח ימות מיד תוך שעה או שעתיים. ונשאל בעל „שבות יעקב" אם חוששין לחיי שעה, ושב ואל תעשה עדיף, או לא? והשיב שם ההלכה כי בנידון שלו שאפשר שע"י רפואה זו יתרפא לגמרי ודאי אין חוששין לחיי שעה. על אחת כמה וכמה בנידון שלנו שכמו המקובל בבתי חולים בארה"ב, שם קיבל ולמד הכירורג מבית חולים רמב"ם את נסיונו, שהסיכוי להצלחה הוא למעלה מ־80 אחוז, בוודאי שאין לחשוש לקיפוח חיי השעה של החולה האנוש, ויש לבצע את הניתוח.

להפתעת רבים, יצאו רבנים במחאות והכרזות התנגדות נמרצת להשתלת הכבד עד כדי הדרגה שבהשתלה זו עברו על איסור „לא תרצח" של הנירצח, וסכנתם של החולים המצפים להשתלה, אשר כל חייהם תלויים בהשתלות אלו, כנראה לא היווה גורם להתרת ההשתלה. מכיוון ששמעתי דברים דומים בכלי התקשורת מפי נציגי הרוטה של הרבנות הראשית, המנוגדים לגמרי להלכה, אע"פ שההלכה היא ברורה וחד־משמעית בנושא כמובן זה — מצאתי לנכון לברר סוגיא זו עפ"י מקורות ההלכה הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים וממימיהם אנו שותים.

גבול המוות לפי ההלכה

הבעיה העיקרית בהשתלת הכבד תלויה בקביעת גבול המוות לפי ההלכה. שכן, לוודא הצלחת ההשתלה יש להוציא את הכבד מגוף התורם כשהוא חי ולעתים לפני ההפסקה המוחלטת של פעימות הלב. עלינו איפוא לברר ולקבוע את גבול החיים והמוות לפי ההלכה. השאלות המתעוררות בזה הן: האם קיים בהלכה גבול מוגדר בין החיים למוות? ואם המעבר בין החיים למוות הוא חד ושיעורו כהרף עין, או שמא המעבר הוא איטי ונמשך עד שיקיף את כל האברים של הגוף? ואם הגבול קבוע וחד, האם המוות תלוי באיבר אחד, והאם זה המוות של המוח או המוות של הלב? כי בהשתלת כבד חשוב מאד שהלב יימצא עדיין במצב סרי וכשיר לפעילות, כדי שהכבד יוכל להתאחות בקלות בגוף, ולא יתחילו בו סימני התנוונות כל ש.ב. מכיוון שחייהם של חולי הכבד תלויים בפתרון בעיה זו, עלינו להיות זהירים מאוד שמצד אחד לא ניכשל בהצלת חיי אנוש, שכל חייהם ועתידם תלויים בהשתלה זו, ומצד אחר שלא ניכשל במעשה רצח של חיי התורם, כפי שהתבטאו רבנים אחרים. אני משוכנע שבכוחה של ההלכה, שהיא תורת חיים, לתת תשובה ברורה לבעיה זו, ולאפשר הצלת החיים של חולי הכבד, ללא הזדקקות לגויים ולבתי ח"ם בחו"ל. מן הראוי לפרסם ברבים את הבירור ה"כ זה, כדי למנוע הוצאת לעז על תורת ה"ם שלנו שיאמרו שהיא מונעת הצלת חיי אדם, ויציגו את תורתנו הקדושה באור לא נכון.

בראשית יש להביא ברייתא מפורשת במס' יומא פ"ה א' הדנה בנושא זה של קביעת הגבול בין החיים למוות של האדם. הברייתא דנה בדברי המשנה שם, מי שנפלה עליו מפולת בשבת או ביום הכפורים, ספק האדם שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק כותי ספק ישראל, מפקחין עליו את הגל, עד היכן הוא בודק? עד חוטמו. ופירש רש"י שם, עד חוטמו ואם אין לו חיות בחוטמו, שאינו מוצא רוח ודאי מת הוא ויניחוהו, ויש אומרים עד לבו. בדק ומצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים. מעשה היה ומצאו עליונים מתים ותחתונים חיים. ולמדו הלכה זו מן הכתוב „כל אשר נשמת רוח חיים באפיו", המלמד שעיקר חיות האדם הוא באפיו. ואמר שם רב פפא שאם התחיל לפרק את המפולת בשבת מלמעלה למטה, כלומר בעל ראשו של האדם הנמצא מתחת למפולת וגילו את ראשו וראו שאין נשימה בחוטמו שאינו מוציא רוח באפו, שוב אינו צריך להמשיך בגילוי המפולת, שבוודאי מת הוא ויניחוהו תחת המפולת ואין לדחות עליו את השבת כמו שפירש שם רש"י. וכן פוסק הרמב"ם בהלכות שבת פ"ב הי"ט ויש לאמור: בדקו עד חוטמו ולא מצאו בו נשמה מניחין אותו שם שכבר מת. ויותר מזה כתב בשולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכ"ט סעיף ד': ובודקין עד חוטמו. אם לא הרגישו בחוטמו חיות, אז וודאי מת, לא שנא פגעו בראשו תחילה לא שנא פגעו ברגלו תחילה. כל שאין רוח באפיו, מניחין אותו במקום.

שלושה שלבים במוות

מבחינה רפואית ישנם שלושה שלבים במוות: (א) המוות של המוח על כל התאים שבו, כולל השורש של המוח. כי הפסקת הפעילות של המוח ע"י איבתן רפלקסים וקבלת קו שווה במכשיר E.E.G. (אלקטרו אנצפלוגרף), אינו מהווה הוכחה על המוות הטוטלי של המוח. כאשר שמרכז הנשימה של האדם הוא בגזע של המוח, יוצא שרק כאשר הגזע מת על כל תאיו, עד גדעו למצב בלתי הפיך, רק אז אפשר לדבר על המוות של המוח. וזאת כאשר הופסקה הספקת הדם המחומצן למוח לפחות במשך 8—7 דקות, שהוא הזמן הקריטי להחייאתו של המוח. רק אז נחשב המוח למת והוא במצב בלתי הפיך על כל תאיו. (ב) השלב השני של המוות הוא המוות של הלב, ע"י הפסקת פעימות הלב ואי־הספקת דם מחומצן למוח ולשאר אברי הגוף. גם כאן חשוב משך ההפסקה של פעימות הלב. אם כבר עבר הזמן הקריטי, שבלב הוא עד 10 דקות ויותר מזה, אז נמצא הלב במצב בלתי הפיך ונחשב כמת. (ג) השלב השלישי של המוות הוא הפסקת הפעילות של כל אברי הגוף גם יחד. דהיינו הפסקת פעילות המוח והפסקת פעי־לות הלב. אין דופק בשום אבר מאברי הגוף ואין לו ספרציה כלשהי של חי. הסדר הביו־כרונולוגי בשלושת השלבים של המוות הוא כדלהלן: מות המוח קודם למות הלב, מות הלב קודם למוות הביולוגי של איברי הגוף. לפי שיטה שלישית זו המוות הוא תהליך איטי נמשך עד מותו של האבר האחרון באדם.

המוות של המוח עד הגזע שלו נחשב למוות של האדם לפי ההלכה. מכיוון שכאמור לפי ההלכה הפסקת הנשימה באף היא אשר קובעת את מותו של האדם, כמו שלמדנו זאת מן הכתוב „כל אשר נשמת רוח חיים באפיו", ומרכז הנשימה של האדם נמצא בגזע של המוח, ממילא יוצא שלפי ההלכה, המוות של המוח, שפירושו הפסקת דם מחומצן למוח בזמן הקריטי שלו שהוא 8—7 דקות, הוא גבול המוות של האדם. למרות שהלב ממשיך לפעום, נחשב האדם כמת מן הסיבה דלהלן:

הבחנה בין הלב הפונקציונלי ללב הביולוגי

יש להבדיל בין הלב הפונקציונלי ללב הביולוגי כאבר בין שאר איברי הגוף. הלב הפונקציונלי חי וקיים רק כאשר הוא פועל כמשאבת דם מחומצן לגוף ובראש וראשונה למוח, ולשאר איברי הגוף. אמרתי בראש וראשונה למוח, משום שהזהות של האדם תלויה במוח ולא בלב. האדם שמשתילים בו לב אחר, אין זהותו משתנה ע"י ההשתלה. הוא ממשיך לחיות לפי זהותו הקודמת, הן מבחינה פסיכולוגית והן מבחינת הרגשתו וידיעותיו, זכרונו, תפיסתו, השקפת עולמו, שאינם משתנים ע"י החלפת לבו.

כאשר קיימת לפנינו בעיה של הצלת חיי אדם אחר על ידי השתלת כבד או כליות לחולים מסוכנים, די במוות של המוח כדי לקבוע את מותו של התורם ולהתיר הוצאת אברים ממנו לאחר סיום הזמן הקריטי של חיי המוח. זאת בתנאי מפורש שלא תהיה כל נשימה באפו ✶ הבדיקות צריכות להיות: — הפסקת הנשימה באף, העדר כל דופק באזור הראש והמתנה לסיום הזמן הקריטי לחיי המוח, שהוא בין 7 ל־8 דקות לאחר הפסקת הדם המחומצן למוח ✶ בנוגע להשתלת כבד וכליות, מכיוון שבידינו להציל חיי אדם שהוא חולה אנוש על־ידי ההשתלה, ומצד אחר התורם נמצא במצב כזה שעל־פי ההלכה הברורה דינו כמת, אחר שנפסקה נשימתו ונפסקה פעולתו של המוח על כל תאיו עד הגזע, שם מרכז הנשימה של האדם — אין להחמיר עליו ולחשוש שמא עדיין לא מת.

זאת אנו יודעים גם מן הניסיון של השתלת מאות לבבות בעולם, שלא גרמו לשינוי הזהות הביולוגית, הרוחנית או הפסיכולוגית של הנשתלים. הסיבה לכך היא, משום שהלב עם כל ערכו וחשיבותו לחיי אדם, ולמרות התייחסות כל המדות הטובות והרעות של האדם ללב בתנ"ך, כפי הנדרש בקהלת רבה, שלהי פ"א, על הפסוק „דברתי אני עם לבי" (קהלת א' ט"ז) — הלב רואה, שנאמר „ולבי ראה הרבה", הלב שומע, שנאמר „ונתת לעבדך לב שומע", הלב מדבר, שנאמר „דברתי אני עם לבי", הלב הולך, שנאמר „לא לבי הלך" וכו', והמדרש מונה שם ב"ח תכונות של הלב הכתובים בתנ"ך. אבל מבחינה ביולוגית ורפואית הלב אינו אלא משאבה להספקת דם מחומצן שבא מן הריאות למוח ולשאר איברי הגוף. וברגע שהלב אינו ממלא פונקציה זו של משאבת דם לכל הגוף, הוא מפסיק להיות לב פונקציונלי. וככל שעדיין הוא פועם, פעילותו אינה כלב לגוף אלא כאבר נפרד. כך שהפעילות הלא־פונקציונלית הזאת של הלב אינו מהווה גורם בחיים של האדם והגוף כולו. אלא כפי הגדרת התלמוד במסכת ב"ב קמ"ד ב' „מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת", כלומר זנב הלטאה מפרכס אחר שחתכוהו מן הלטאה אע"פ שאין בו חיות. כך ממשיך הלב לפעום מבלי להיות סימפטום של חיים לגוף. אם כי ייתכן שזנב הלטאה, פרכוסו יש לייחס לעצבים ולא לחיות ממשית.

הזהות של האדם תלויה במוח

אולם במוח תלויה כל זהותו של האדם, כל תכו־נותיו, הרגשותיו וידיעותיו, הכל שקוע במוח. כך שאם אי פעם תגיע הרפואה לאפשרות השתלת מוח של אדם אחר בגוף אחר, אין ספק שע"י השתלה זו תשתנה הזהות של האדם המושתל והוא יקבל את הזהות עם כל התכונות של תורם המוח, דהיינו של האדם ממנו נלקח המוח להשתלה (במדרש משלי נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע בחקרו של שלמה המלך שחקר וחיפש היכן החכמה מצויה. ר' אליעזר אומר בראש ור' יהושע אומר בלב).

יוצא איפוא שהמוח אינו איבר מיכני באדם, כמו הלב שהוא משאבת דם לגוף, אלא הוא נושא את כל תכונות האינדיבידואליות של האדם. דהיינו כל מה ששייך לפרט זה או אחר אצל האדם ושונה מאדם אחר, הכל נמצא במוח. לכן מן הדין לייחס למוח את מרכז החיים והמוות של האדם, ולא ללב הבלתי פונקציונלי. על כל פנים ברור שלפי ההלכה יוצא שהמיתה של המוח הוא המוות של כל הגוף. למרות שהלב ממשיך לפעום או איברים אחרים מפרכסים, אין אלו חיים לפי ההלכה, כי אם פרכוס או חיים של אבר אחד ולא של כל הגוף.

שיטת החתם סופר בקביעת גבול החיים והמוות

בנושא זה של קביעת גבול בין החיים והמוות, כ[illegible] אריכה ובמצה צלל רבנו הגדול החתם סופר בחלק יורה דעה תשובה של"ח. שם דן החתם סופר בעניין הלנת המתים משום שהרופאים אינם יודעים גבול המוות. החתם סופר מביא בספרי המאספים ומספר בהורד עדים משנת תקל"ב, שהחכם הרמ"ד מנע להמתין איסורו של חכמי ישראל בנושא הלנת המת, באמרו כי רופאי זמנינו אמרו שאין נודע גבול המבדיל בין חיים למוות, ואי אפשר אלא בעיכול הבשר. החתם סופר יוצא חוצץ נגדם ודוחה השקפה זו בשתי ידיים, באמרו: בלי ספק כשאמרה התורה „כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת וכו' לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא" (דברים כ"א כ"ב), והעובר על זה בשום לא שובר על עשה ולא תעשה. אז נמסר לנו שיעור מיתה. אולי היה אז מסורה כבעלי טבעיים. הראשונים אע"פ שנשכחה כרופאי זמננו, ועליהם סמכו חז"ל בהרבה ענייני התורה כמבואר בפרק ר"ע (שבת פ"ה א') וסמכו על מקרא לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים. או אם לא היה להם מסורת, מטבעיים על כרחך קיבל משה רבינו השיעור כהלכה למשה מסיני, או שסמכו עצמן על המקרא „כל אשר רוח חיים באפיו" (לפי הגמרא ביומא הנ"ל צ"ל „כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" בראשית ד' כ"ב). והכל תלוי בנשימת האף וכמבואר ביומא פ"ה ע"א ופסקו הרמב"ם וטוש"ע.

נראה שהרב השואל ניסה להבדיל בין מי שנפל עליו מפולת, שעליו נסובה הסוגיא ביומא, לבין מי שמת מיתה טבעית. כנגד הבחנה זו יוצא החת"ס בחריפות רבה ובדברים כדורבנות לאמר: ולהוד נפל מפולת שאני, כאשר כתב ידידי נ"י, תמיה גדולה בעיני וכי קרא נשמת רוח חיים במפולת מיירי. ועוד דבר ידוע מהיפוך, כי במיתה פתאומית יש לחוש יותר שנדמה כמת מחמת בהלה, וכעין חולה שיתוק שקורין שלאג. ואפילו הכי כשפסקה נשימתו שוב אין מחללין שבת. ועל כן כללו של דבר הוא לכל המתים שזהו שיעור המקובל בידינו מאז היתה עדת ה' לגוי קדוש. וכל הרוחות שבעולם אם ימלאו חפניהם רוח לא יזיזונו ממקום התורה הקדושה. והנה כן משמע ברמב"ם פ"ד מהלכות אבל הלכה ה' שכתב המעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים אלא ישהה מעט שמא נתעלף. הנה היה לנו להודיע אימת יציאת הנפש ואיזה שיעור וגבול יש לו. אלא על כרחנו סמך עצמו על מה שכתב בפ"ב מהל' שבת במפולת שבודקין עד חוטמו. ושם ניכר יציאת הנפש וכו'.

לאחר הדיון בדברי הרמב"ם במורה נבוכים ח"א מ"ב בהחייאת בן האלמנה הצרפתה עליו כתוב „ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה". (מלכים א' י"ז י"ז), פוסק החת"ס: אבל כל שאחר שמוטל כאבן דומם ואין בו שום דפיקה ואם אחר כך בטל הנשימה, אין לנו אלא דברי תורתנו הקדושה שהוא מת ולא ילינו אותו.

שלושה תנאים לקביעת מותו של האדם

לפי סיכום זה של החת"ס, יוצא שדרושים שלושה תנאים לקביעת מותו של האדם: (1) שיהיה מוטל כאבן דומם ללא תנועה; (2) העדר כל דופק; (3) העדר נשימה באף. מבחינת ההלכה הפשוטה והברורה בתלמוד, ברמב"ם ובשולחן ערוך, כפי המבואר לעיל, וכפי שמדגיש וקובע לפני כן החת"ס, אין מקום לשום תנאים נוספים להעדר הנשימה לקביעת מותו של האדם. כפי שנלמד מן הכתוב „כל אשר נשמת רוח חיים באפיו". בין אם גבול המוות של הפסקת הנשימה נלמד מן הכתוב ובין אם זה הלכה למשה מסיני, כמו שכותב החת"ס שהוא „ככל השיעורין שבתורה שהם הלכה למשה מסיני", כמו שאמרו במס' עירובין ד' א' ובשאר מקומות בש"ס, אין מקום להוספת תנאים נוספים להלכה למשה מסיני בקביעת גבול המוות כפי שקובע החת"ס. וייתכן שאין שני התנאים האחרים שקובע החת"ס לעיכובא אלא לרווחא דמילתא. כי מאותה סוגיא עצמה במס' יומא פ"ה א' במי שנפלה עליו מפולת בשבת, ברור שאם בודקים את האדם דרך ראשו וכל גופו עדיין תחת המפולת, והואיל שאין נשימה באפו, הוא נידון כמת לכל דבר, ואסור לפרק מעליו את המפולת ולחלל עליו את השבת, ואין צורך לבדוק שאר התנאים שקבע החת"ס.

אם לא נגיד כן, אלא היותו מונח כאבן דומם והעדר דופק, מתנאים את מותו של האדם, למה כשנגלה רק את ראשו וראו שאין לו נשימה באף, אסור לפרק מעליו את כל הגל, כדי לבדוק את הדופק שלו בכל הגוף, שמא לבו פועם עדיין או שמא יש בו דופק באיזור אחר שבגוף ודינו עדיין כחי? אלא ברור שהפסקת הנשימה באף ולאחר הזמן הקריטי של המוח, מהווה את גבול המוות לפי ההלכה, ללא כל צורך בסימפטומים אחרים.

ברור מדבריו של החת"ס בעצמו שאין שני הסימנים האחרים שכתב, מעכבים את קביעת המוות של האדם ואין סומכין מן התורה אלא על הפסקת הנשימה בלבד. ומכיוון שמבחינה רפואית וביולוגית הנשימה פירושה המוות של המוח כשהוא במצב בלתי הפיך עד הגזע. וכאשר קיימת לפנינו בעיה של הצלת חיי אדם אחר ע"י השתלת כבד או כליות לחולים מסוכנים בוודאי שדי במוות של המוח כדי לקבוע את מותו של התורם ולהתיר הוצאת אברים ממנו לאחר סיום הזמן הקריטי של חיי המוח בתנאי מפורש שלא תהיה לו כל נשימה באפו ולא די בבדיקה במכשיר החשמלי E.E.G. וברישום שטוח שפירושו אפס פעילות, כי אין בדיקה כזו אמינה ביחס לגזע של המוח, ופעמים רבות קרה שאחרי קבלת רישום שטוח של המוח, החיה אותו חוזר והבריא. אלא הבדיקות צריכות להיות הפסקת הנשימה באף, העדר כל דופק באיזור הראש, והמתנה לסיום הזמן הקריטי לחיי המוח, שהוא בין 8—7 דקות לאחר הפסקת הדם המחומצן למוח.

אמנם מבחינה מעשית כיום, לאחר שאירעו מקרים רבים בהם החיו אנשים שנפסקה נשימתם ע"י הנשמה מבחוץ, או ע"י שוקים חשמליים, לא הייתי אוסר לטפל בשבת באדם שנפלה עליו מפולת ובדקו את ראשו וראו שאין נשימה באפו על אף ההלכה הברורה בעניין זה. משום שכל שקיים סיכוי כל שהוא ואפילו הרחוק ביותר, להחזיר אדם לחיים, מצוה לחלל עליו את השבת. כמו שסוברים רוב הפוסקים שמותר לחלל את השבת על גוסס, אע"פ שרוב גוססין למיתה. כמו שכתבו בתוס' במס' נידה מ"ד ב', משום שאין מהלכין בפיקוח נפש אחר הרוב. וכבר דן באריכות בדין זה של גוסס בתשובות „בית יעקב" סימן נ"ט. גם בנידון שלנו, לא היינו מונעים מלטפל בשבת באדם שנפסקה נשימתו כשהוא תחת מפולת. כי העיקר בזה היא כמו שכתבו בתוס' ביומא פ"ה א', דהיינו טעמא דאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, הוא משום דכתיב „וחי בהם" ולא שימות בהם. שלא יוכל לבוא בשום עניין לידי מיתה בגלל שמירת התורה והמצוות. וישנם פוסקים המתירים לסמוך על דעת מיעוט, ולהתיר חילול שבת כדי להציל נפש מישראל על סמך ספק ספיקא, בניגוד לדעת השולחן ערוך באו"ח הלכות שבת סימן שכ"ט סעיף ב', שגם בפיקוח נפש אומרים כל דפריש מרובא פריש, ואין לחלל עליו את השבת. וכן הביא שם המגן אברהם בס"ק א'. ויש להאריך בנושא זה ואין כאן המקום לכך.

בהצלת חיי אדם אין להחמיר מעבר להלכה הפורמלית ביחס לגבול המוות

מכל מקום, בנידון שלנו בנוגע להשתלת כבד וכליות, מכיוון שבידינו להציל חיי אדם שהוא חולה אנוש ע"י ההשתלה, ומצד אחר התורם הוא במצב שעפ"י ההלכה הברורה דינו כמת, לאחר שנפסקה נשימתו והפסקת פעולתו של המוח על כל תאיו עד הגזע, שם מרכז הנשימה של האדם — אין להחמיר עליו ולחשוש שמא עדיין לא מת. כי החומרא מצד אחד היא הפקרת חייו של החולה המחכה להשתלה מצד אחר, ועל זה נאמר „לא תעמוד על דם רעך". כמו שנפסק בשו"ע יורה דעה סימן של"ו ס"א, נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצווה היא ובכלל פיקוח נפש הוא ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים. לכן אין למנוע את השתלות הכבד בגלל חששות בלתי הלכתיים, אלא כל שלפי ההלכה נחשב התורם כמת, לאחר שעבר הזמן הקריטי באי־הספקת דם מחומצן למוח, אפשר לבצע את הניתוח וההשתלה ללא כל חשש. זאת ההלכה הברורה, הנראית לפי עניות דעתנו בסוגיא זו, ואשר בכוחה להיכון קבל עם ועולם שהכתוב „וחי בהם" מתגשם להלכה ולמעשה.

סיכום של שבוע

האחיות חוזרות להיות רחמניות...

האחיות, כך מוסיפים, עלו על עץ גבוה ופשוט לא ידעו איך לרדת ממנו, עד שבאה הקריאה הנרגשת של נשיא המדינה, חיים הרצוג, שישובו לעבודה סדירה וינהלו מאב־קן „בדרכים אהודות".

את מאבק האחיות ניהלו, למעשה, אח־יות שמרדו בשעתו במנהיגתן — מזכירת הארגון, כרמיה פדן, ואלה היו שבויות ב־סיסמאותיהן, „שהפעם לא יוותרו"! וכך, כל דחייה לגבי תביעותיהן גררה מיד דרך קיצונית של נטישת מחלקות בתי החולים. ואם בתחילה היתה הנטישה עוד „סבירה", הרי שבימים אלה הגיעה זו לשיא, לאחר שבתחילת השבוע נטשו אלפי האחיות את מחלקות בתי החולים ליממה, ומיד לאחר שובן, בטרם הספיקו להתארגן, באה ההח־לטה על נטישה נוספת של יממה...

שוב לא יכלו המעסיקים להבליג, וגם שרת העבודה והרווחה, הגב' שושנה ארבלי־אל־מוזלינו, שהתנגדה בתחילה נמרצות להוצאת צווי ריתוק נגד האחיות, הסכימה בסופו של דבר לנקוט צעד כזה, ופרקליטות המדינה פנתה לבית הדין לעבודה בירושלים להוציא צווי ריתוק. זה השפיע, כנראה, על שיקולי האחיות, ואלה הבינו סוף סוף, כי הפעם הגדישו את הסאה.

המחלקות שננטשו על ידן נותרו ללא יד מקצועית מסייעת. גם הרופאים „הרימו יד־יים" ואמרו כי אינם יכולים למלא את מקומן של האחיות. על אחת כמה וכמה לא אותן הבחורות המתנדבות שפקדו את בתי החולים ולא בני המשפחות, שנותרו נבוכים מול קריאות קרוביהם להושטת סיוע.

אתמול חזרה איפוא מערכת הבריאות ל־תפקד, לאחר ימים רבים של סער וזעם, אובדן עצות וסבל של חולים מאושפזים. שיבתן של האחיות לעבודה סדירה מאפשרת גם את המשך המשא ומתן בין האחיות, המעסיקים והאוצר. אנשי האוצר, לרבות ה־שר משה נסים, הבהירו בצורה שאינה משת־מעת לשתי פנים, כי לא יסכימו לנהל מו"מ תחת איומי עיצומים.

עתה, מקווים, יגיעו הצדדים גם לפשרה ולוויתורים הדדיים. קיימת כבר נכונות „להחיש את סיומו של המאבק הקשה", וכולנו לבטח נתבשר בימים הקרובים על סיכומים חיוביים. אך השאלה המרחפת עדיין ומטרידה היא, מדוע היו צריכים להמשיך את המאבק הזה במשך עשרה חודשים? ומי ידע כמה סבל נגרם לחולים המאושפזים בכל אותו סכסוך אומלל.

בכל מקרה, הצדדים מבינים שצריכים ל־עשות הכל כדי לסיים את הסכסוך המבו־אש, שכן דחייה נוספת של פתרון הבעיה עלולה לגרור שוב את האחיות לנקיטת צעדים חריגים, כשם שהתריעו על כך מיד עם שובן לעבודה.

האחיות לא זכו לאהדת הציבור במאבקן. עובדה זו כשלעצמה חייבת לעורר מחשבה בקרב אלה שחושבים בעתיד לנהל מאבק על גבם של האזרחים. האחיות גם התקשו להס־ביר את עצמן, כי לא נמצאת אוזן קשבת למי שנאבק אולי על דברים צודקים, אבל עושה זאת על גבם של מקבלי השירותים!

חיים פיקרש

מצפון תיפתח הרעה?

מעורבותה של סוריה בפעו־לות טירור, ידועה מכבר לא רק לישראל, כי אם גם לארצות־הברית ובמידה למדינות אירופה, ובכללן צרפת, ואף על פי כן, העדיפו מדינות אלה (פרט ליש־ראל, כמובן) להתעלם מכך. צר־פת אף מוכנה לספק נשק לסו־ריה, הגם שהסורים מעודדים פ־גיעה ביחידות הצרפתיות של יו־ניפי"ל בדרום לבנון.

משפט הינדאווי חשף את מ־עורבותה של סוריה בפעולות טי־רור, במידה שלא ניתן להעלים ממנה עין. בריטניה הללה נוקטת צעדים נגד סוריה, ונתמכת בזה ע"י ארה"ב, אולם מדינות אי־רופה מסתייגות מצעדים אלה.

אכן, סוריה היא אויב מסוכן לנו בהווה, ואיום רציני לעתיד. במגמה להסוות צעדי הכנותיה ל־מלחמה, מנסה הנשיא אסאד ל־צור אווירה של רגיעה. בראיון לשבועון „טיים" אמר אסאד, ש־כרגע אין הוא רואה סכנת מל־חמה עם ישראל, אבל האפשרות קיימת.

הרמטכ"ל, רב־אלוף משה לוי, אמר במוצאי יום כיפור, שהסו־רים הם האויב הקיצוני שלנו, ועלינו להיות מוכנים בכל עת לאפשרות מלחמה, אבל — הו־סיף — אין כרגע סימנים לדאגה ממשית.

בעניין זה אמר אלוף פיקוד הצפון, האלוף יוסי פלד, כי מל־חמה בין ישראל לסוריה היא בלתי נמנעת, והיא תהיה תוך שנתיים—שלוש.

מעניינת היא המסקנה אליה הגיעו מומחים צבאיים במערב. הללו ציינו, כי בשלהי 1987 ימ־לאו שמונה מאות שנה לקרב חיטין, שבמהלכו הביס סאלח א־דין את שלטון הצלבנים בארץ הקודש, שלטון שנמשך מאתיים שנה. באותו תאריך יחוג אס־אד יום הולדתו השישים, ומ־כאן הסברה שמועד זה הוא תאריך אפשרי למלחמת בזק סו־רית בישראל.

בינתיים מוסיפה סוריה לחזק את עמדותיה בלבנון, בניסיון הדרגתי לרדת דרומה, סמוך יו־תר לגבול ישראל. לצורך זה מצודדת ומסייעת סוריה לאר־גון השיעי קיצוני „חיזבאללה", יחד עם פלגים קיצוניים של „א־מל", ללחום ולדחוק את צבא דרום לבנון ואת צה"ל.

הרמטכ"ל לשעבר, רפאל אי־תן, סבור שסוריה חותרת להפוך את זירת לבנון—ישראל לגזרת רמה, ואילו את הגבול הארוך יותר לקו הזה. מכאן מסקנתו והצעתו של רפול לחזור ולהיא־חז בגבול הליטאני. ברור שממ־שלת ישראל כולה, פרט אולי לשר אחד בה, דוחה רעיון זה. ההחלטה איפוא היא, שעלינו ל־חזק ככל האפשר את צבא דרום לבנון, בפיקודו של הגנראל ל־חד. נוכחות יוניפי"ל בלבנון, עד כמה שהיא מפריעה ומגבילה את פעילות צה"ל, הריהי מגבילה במידה מסויימת גם את הסורים שם. המצב מחייב חישוב זהיר של צעדינו בלבנון, תוך עירנות וכוננות בלתי פוסקת. אל הנע־שה במדינה השכנה מצפון לנו.

יונה כהן

בחיוך רחב. — ראש הממשלה, יצחק שמיר, קיבל לשיחה את חבר הקונגרס ממדינת ניו־יורק, גרי אקרמן. השניים החליפו לא רק דברים אלא גם חיוכים.

(צילום: יעקב סער, לשכת העתונות הממשלתית)

ספיחים לרוטציה

הפרשנות סביב הסכם הרוטציה עדיין בעיצומה. השבוע הת־מקמו השרים ועוזריהם במשר־דים החדשים, אך כמה אנשים אחיים נאלצו לפנות את משר־דיהם.

יצחק מודעי שהתפטר מממ־שלת פרס וצורף אחרי הרוטציה כשר ללא תיק בממשלת שמיר, דורש עתה בחזרה את תיק הא־וצר או את תיק המשפטים. כמו כן הוא דורש כמנהג הלי־ברלים להשתתף בקבינט המדי־ני. אך הבריח השרים אינם מו־כנים לפנות את מקומותיהם. ש־מיר הציע לפתור את הבעיה על ידי הרחבת הקבינט המדיני מ־10 ל־12 איש. המערך זקוק אף הוא למקום נוסף בקבינט בשביל השר יעקבי, כפי שהובטח לו, אך כדי לגרום מבוכה לליכוד ה־שיב המערך בשלילה להצעה זו. בעוד שלושה חודשים יוכל מר שמיר להציע למר פרס להסכים לתת תיק למודעי. המערך מת־נגד למסור לו כל תיק, בוודאי שלא את תיק האוצר או המשפ־טים. ההצעה היא להעביר את שר התחבורה חיים קורפו, ל־משרד המשפטים ולמנות במקו־מו את מודעי. עדיין לא ברור אם המערך יסכים גם לתכנית זו. בהיותו שר האוצר, לימד מודעי לקח כמה משרי המערך ועיכב תקציבים למשרדיהם, ולפיכך הם חוששים ממנו. האמת היא שה־מערך רואה במודעי קלף מי־קוח. תיק למודעי תמורת שגריר בוושינגטון.

השר משה ארנס טוען שהוא ויתר בשעתו על משרד הבית־חון כדי להקים ממשלת אחדות, אך דווקא הוא קופח. הוא דו־רש לטפל בנושא יהודי ברית המועצות, אך המערך מתנגד ל־כך, משום שלדבריו נושא זה שייך למשרד הקליטה. לאחר ש־נודע כי שמיר הטיל על ארנס נושא זה, מחה פרס על כך וטען שיש כאן הפרת ההסכם הקוא־ליציוני. שמיר הודיע לפרס ש־הוא לא מסר לארנס את האח־ריות על הנושא הזה, ופרס הס־תפק בכך. אך האמת היא אי שם באמצע. ארנס יטפל בנושאים מסויימים בעניין יהודי ברית ה־מועצות, במקום שמיר, אך זה לא יעביר לו את האחריות ל־נושא זה. הטיפול בנושא הערבי שהיה בידי וייצמן נמסר לארנס ללא מחאה מצד המערך, למרות שלפי פירוש המערך גם זה נוגד את הסכם הרוטציה.

במשרד החוץ מונו שני מנ־כ"לים. דבר זה רוקן מתכנו את התפקיד של משנה למנכ"ל, ש־בו מחזיק חנן בר־און, הדיפ־לומט הבכיר ביותר בצוות המק־צועי של המשרד. פרס ביקש מ־חנן בר־און להישאר בתפקידו, אך זה נוטה להתפטר. ועד עוב־די המשרד נאבק נגד מינוי אנ־שים מבחוץ לתפקידים במשרד החוץ, שעה שעובדי המשרד ה־קבועים עומדים בפני פיטורין בגלל צימצומים. ספיחי הרוטציה עדיין לא כלו מהמנגנון. נלחמים עדיין על משרות, וגם על הד־רים.

י.א.

תואט צמיחת תעשיית הנשק

בשנים 1968—1975 היתה הת־רחבות מהירה ביותר בתעשייה הבטחונית של ישראל. הגורמים העיקריים לכך היו: הגידול בתק־ציבי מערכת הבטחון לאחר מל־חמת ששת הימים עם גידול ה־צרכים הצבאיים: האמברגו הצ־רפתי שדירבן והחיש את הצור־ך בפיתוח תשתית תעשייתית עצמאית למוצרי בטחון והחל־טת מערכת הבטחון להיכנס ל־פיתוחים עצמאיים של מערכות נשק.

כתוצאה מכך נוצרה תשתית ייצור מודרנית של מערכות נשק מתקדמות וכושר טכנולוגי מ־תוחכם. אלה לא במחקר ופיתוח, ביקורת איכות ושיטות ייצור מתקדמים. במסגרת זו נכללו תעשיות ממלכתיות גדולות, ב־תוכן התעשייה האווירית, התע־שייה הצבאית, הרשות לפיתוח אמצעי לחימה (רפא"ל) ותעשיות אחרות קטנות יותר. במקביל התפתחה תעשייה אזרחית המת־מחה במוצרים בטחוניים: תדי־ראן, אלביט, אלישרא ועוד. קצב ההתרחבות באותן שנים הגיע ל־25 אחוז לשנה — שיעור שיא.

אבל לאחר מכן החלה ה־התכווצות בתקציבים המקומיים לבטחון. ישראל עמדה גם בפני דרישות אמריקניות שכספי ה־סיוע הבטחוני שהממשל האמ־ריקני מעניק לנו ישמשו לקניות בארה"ב עצמה. כתוצאה מכך נוצרו כאן מאבקים פנימיים. מ־שום כך נעשו מאמצים מוגברים להפנות חלק גדול מהייצור ה־בטחוני ליצוא. ואכן במחצית ה־שניה של שנות השבעים ובראש־ית שנות השמונים הגיעו לכך שהיקף יצוא הנשק והיצוא הבט־חוני האחר היווה כ־25 אחוז מ־כלל היצוא התעשייתי ללא יה־לומים.

במשך הזמן התפתחו קש־יים גוברים והולכים ביצוא זה. התחרות על הקונים גברה. ל־מדינות אחרות יש יותר אפש־רויות להעניק אשראי מאשר ל־נו. כמה מהמדינות שהן פוטנ־ציאל לרכישת נשק בישראל נמ־צאות בקשיים ניכרים במאזן ה־תשלומים. מכאן הירידה ביכו־לת לייצא את מוצרי התעשייה הבטחונית.

מצב זה מטביע חותמו על הי־ערכות התעשייה. תכנית החומש לפיתוח התעשייה, שהוכנה ב־משרד התעשייה והמסחר ופורס־מה השבוע, צופה צמיחה מהי־רה במרבית ענפי התעשייה; אך דווקא בתעשייה הבטחונית קצב הגידול יואט. הכוונה היא למנוע התרחבות תשתית גדולה כדי ש־לא ניתן יהיה לנצלה. המגמה היא: מוטב קטן יותר, אבל יותר מוצק ויותר מבוסס.

יצחק דויטש

השבוע בקו

עט לשחוק

כשהאחיות אינן עוברות ממיטה אל מיטה, הרי שביתתם ממיטה רק אסון ומיתה.

✡ ✡ ✡

הכומר מקנייט הגיע לארץ כדי לברר מה עלה בגורלו של וענונו, אך, לדבריו, נתקל בקיר אטום.

✡ ✡ ✡

נודע כי משלחת מישראל עמדה לעבור על החוק האוסר מפגשים עם ארגוני טרור ולהיפגש בחשאי ובגניבה עם בכירים באש"ף. האם במקרה מקום המפגש שנבחר הוא רומניה ?...

✡ ✡ ✡

הסטודנטים באוניברסיטה העברית, שחלקם מגיעים ממקומות מרוחקים, דורשים כי האוניבר־סיטה תפתח בפניהם לאלתר את המעונות שבעבורם שילמו כבר תשלום ראשון. לטענתם, כשאין מעונות הם חשים מעונים.

✡ ✡ ✡

מעצרו של מנכ"ל „זוהר" הוארך למרות מחלת הלב שממנה הוא סובל. סניגורו, החושש לבריאותו, התנגד להארכה בהסבירו כי בניגוד לעצורים אחרים הרי מרשהו לא רק לוקח ללב אלא גם ובעיקר לריאות.

אילן בומבך

תורת חיים

תורת חיים — חמשה חומשי תורה מוגהים על־פי הנוסח והמסורה של כתר ארם צובה וכתבי יד הקרובים לו, עם תרגום אונקלוס מוגה על פי התאג', עם פירושי רס"ג, ר"ח, רש"י, ראב"ע, רשב"ם, רד"ק, רמב"ן, מהרי"ם, חזקוני, ספורנו וכן ספר החינוך — יוצאים לאור על־פי כתבי יד דפוסים ראשונים עם ציוני מקורות, הערות וביאורים בעריכת הרב מרדכי לייב קצנלבוגן, הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים. ספר בראשית/בראשית — חיי שרה.

החומש על פירושיו הוא אחד הספרים הפופולאריים ביותר המלווה את האדם היהודי בימי שבת, כבימי חול. הוא חלק בלתי נפרד מההוויה היהודית ומהווי החיים היהודי לדורותיו.

הרבה פנים ל"חומש". יש והוא מופיע עם פירוש רש"י בלבד ויש שהרבה פירושים מלווים את פסוקי התורה על פני כל דף ודף. וכה ניתן למצוא חומשים עם עשרות פירושים וחומשים עם מפרשים נבחרים כגון "מקראות גדולות". אלה כן אלה ממלאים את בית היהודי אורה של תורה ומפענחים נעלמות בכל הקשור בהבנת המקרא.

ובצד אלה ה"חוק לישראל" המביא בצד התורה שבכתב ומפרשיה גם משהו מהתורה שבעל־פה נוסף על דברי נביאים וכתובים שבכוללם יחד מוחזים שיעורי לימוד המתחלקים על פני ימות השבוע.

ויש גם אסופות עם דברי מפרשים על התורה ובדברים אמרות חסידים ודברי הגות על פרשיות התורה המצטרפים לאוצר הגדול של מפרשים שהם כ"פטיש יפוצץ סלע" שבעזרתו ניתן להבין טוב יותר את פשוטו של מקרא ואת הרעיונות הנשגבים שהתורה אוצרת בחובה.

והחידושים והמחדשים הם כמעיין המתגבר. ומדי פעם בפעם זוכה הציבור לספרים הרבה בתחום חשוב זה.

עשרה ספרים בספר אחד

החומש שלפנינו, "תורת חיים", הוא מסוג מיוחד, גם אם יש בו הרבה מן החידוש בצורתו הנאה ובאותיות המאירות עיניים — לא לחדש בא אלא לרכז באכסניה אחת את המפרשים הקלאסיים מעולמם של ראשונים, כדי לאפשר למעיין וללומד למצוא את כולם מרוכזים במקום אחד, בלא שיצטרך להזדקק לספרים הרבה.

אמנם, גם בחומשים שהופיעו עד כה אנו מוצאים זה לצד זה את רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו ועוד כמה מפרשים — בכל זאת שונה החומש "תורת חיים" בכל מה שידענו עד כה.

ב"תורת חיים" נפתחים לפנינו עשרה ספרים בתוך ספר אחד — עשרה מפרשים מן החשובים ביותר מרוכזים יחד, זה לצד זה, הם כ"עיניים לתורה". חשיבות מיוחדת נודעת לחומש שלפנינו בכך שדברי המפרשים מובאים כשהם מוגהים על פי כתבי יד ודפוסים ראשונים שהיו נחלת דורות כתוצאה משגיאות דפוס ופיענות ראשי תיבות.

עשרת המפרשים המרוכזים זה לצד זה מקלים על הלומד והמעיין וכן מאפשרים לו לעמוד בו במקום על ההבדלים בין המפרשים השונים.

בין החידושים הראויים לציון מיוחד, שבחומש "תורת חיים" מובא פירוש הרשב"ם המלא גם על הפרשיות בבראשית ועד וירא שנעלם ברוב החומשים שהופיעו עד כה, ורק לאחרונה פה ושם החלו למלא את החסר.

גם דברי הרס"ג, המהר"ם ורבנו חננאל המובאים הם בחזקת חידוש רב, בפרט שעד כה פירושיהם לא הופיעו בחומשים בצד דברי המפרשים השונים והם היו מפוזרים בכתביהם השונים.

עשרת הפירושים, המובאים בחומש "תורת חיים" הופיעו עד כה בהוצאות מדעיות על־ידי "מוסד הרב קוק", כשכל אחד מהם הוא ספר בפני עצמו. עתה הם מובאים במרוכז בתוך "החומש" החדש שמטרתו העיקרית כדברי העורך: "להגיש ללומד את הפירושים של הראשונים הללו בנוסח מוגה ומדוייק, קריא וברור".

ואכן, לפנינו עבודה מדוקדקת, קריאה וברורה — נעימה לעין ומהנה את הלב של לומדי תורה ותומכיה.

מובן שמוקדם עדיין להעריך את המפעל כולו על כל החלק הראשון הכולל בסך הכל חמש פרשיות מספר בראשית, אם כי חזקה על העורך וכן על מוסד הרב קוק, כי יגישו לציבור דבר שלם ומושלם. לא זו בלבד אלא גם יקפידו על השלמת המפעל בפרק זמן סביר, שהרי ערכו מותנה בין היתר בשלמותו.

החומש "תורת חיים" יתפוס את המקום הראוי לו עם השלמת המפעל כולו, אם כי כבר עתה ניתן לומר שהמפעל החדש הוא דבר בעתו, בייחוד בשביל אלה ההוגים בתורה ומגלים עניין מיוחד בדברי המפרשים הראשונים המקרבים את המעיין והלומד להבנת תורת חיים.

ראויה לציון התוספת המובאת בסוף ה"חומש" — דברי ה"חינוך" על פי פרשיות השבוע שבאים להבהיר את המצוות שבכל פרשה ופרשה. ובדרך זו, כלשון בעל ספר החינוך בהקדמתו: "כדי שישכיל בדברים יותר בקרותו אותם בביתו... לראות כמה מצוות קרא באותו שבוע... ולהרגיל אותם בהן ולהתפעם מחשבתם במחשבה טהורה...".

גם ההקדמות של המפרשים המובאות בשער הספר הן בחזקת תוספת ברכה בשביל ציבור לומדי תורה ההוגה בה יומם ולילה.

מלאכת עריכה קשה

העורך הרב מרדכי לייב קצנלבוגן עושה את מלאכתו בשקידה רבה כשלפניו "מלאכת עריכה קשה וכבדה", כהגדרתו בדברי ההקדמה. עליו לקבוע "מה לקרב ומה להרחיק", אך לפי הדוגמה שלפנינו ניתן לומר, כי הוא הצליח להתגבר על הקשיים שבמלאכת העריכה ומגיש לנו עבודה מושלמת שהיא לתפארת לו ולתועלת רבה לציבור שיהגה ב"תורת חיים", בייחוד אלה המבקשים לעמוד מקרוב על ההבדלים שבין המפרשים השונים ועל המשותף להם. ובעוד עד כה — כאמור — נאלצו להזדקק להרבה ספרים כדי להשוות דברי המפרשים השונים — הרי עתה אלה פרושים לפניהם על פני ספר אחד, צמוד למקור — לפסוקים בתורה שהם באים לפרש.

ומשהו מדברי הרד"ק שמשכו תשומת לבנו בעת העיון בפרשת בראשית:

"כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם..." — ואף על פי שלא היה רואה אותה כולה, אמר לו שיביט לארבע רוחותיה וכמו שהיא כולה על גבולותיה כן יתננה לו וכן אמר למשה: ראה את הארץ — מקצתה, והרי היא כמו שראה אותה כולה. וכן אשר אתה רואה, שאתה רואה מקצתה — לך אתננה כולה, כלומר אתננה מעתה כי היא נתונה לך, אף על פי שהיא ברשות הגויים לך היא ולזרעך ירושה בניך עד עולם — ויגרשו הגויים ממנה. כי אף על פי שיגלו סופם לחזור אליה.. (רד"ק).

ה"חזקוני" מסביר: "מה שלא נכתב ויהי ערב ויהי בוקר יום שביעי, לפי שלא היה בו ערב אלא כולו היה אור (בראשית רבא י"א, ב') — ל"ו שעות — י"ב של ע"ש, י"ב של ליל שבת וי"ב של שבת".

אף החומש שלפנינו יוסיף אור בבתי־ישראל בעת שיעיינו בו ויהגו בו בשבת שהיא כולה אור. ועל כך מגיע יישר כוח לעורך ולצוותו של המפעל ב"מוסד הרב קוק".

מ. אל"ף

הדורשים לציון

(עם הופעת הספר "דורש לציון" — מאסף דברים לפרשיות השבוע ולמועדי השנה)

מאת משה בן זאב

דבר טוב רחש לבם של ראשי המרכז העולמי של התנועה להוציא לאור ספר דרוש לפרשיות התורה, לחגים ולמועדים ברוח הציונות הדתית, שיהיה ספר עזר לרבנים, דרשנים, מגידי שיעורים ומדריכי נוער.

זכה אומר, בין היתר, ר' משה קרונה, יו"ר המרכז העולמי, בדברי הפתיחה שלו לספר "דורש לציון" שהופיע בשלהי שנת תשמ"ו, בהוצאת מפעלי רבנים ובני תורה שליד התנועה העולמית של הציונות הדתית — המזרחי־הפועל המזרחי: כבר מזמן רב נתברר הצורך לתת בידי הרבנים, הנואמים, מגידי השיעורים והמדריכים, אוסף של דרושים המחובר לדרושים מהסוגים המתאימים לימינו אלה, ואשר תוכנם יהיה קשור למדינת ישראל, אחדות העם, אהבת התורה וכיסופי הגאולה והעליה לארץ ישראל — פרי העטים של רבנים דרשנים מהארץ ומהתפוצות. והנה בעיצומן של המחשבות האלה הלך מאיתנו באורח טראגי בדמי ימיו, ר' ברוך דובדבני, שהיה מבני העליה של הציונות בדור האחרון, תלמיד חכם מובהק, נואם ודרשן בחסד עליון, איש הציבור והכתב, פעלתן ציבורי רב יכולת וכשרון, בכל שדות ההגשמה הציונית הדתית ובמיוחד בתחומי העליה. כל חייו של ר' ברוך סובבו־הלכו על הציר המשולש של הפצת החינוך התורני־תורני, ארגון ועידוד העליה לארץ ישראל והטפה לאהבת הארץ הזאת. מצאו איפוא מוציאי "דורש לציון" לנכון להקדיש את הספר לנפטר. ואכן השם "דורש לציון" נאה לברוך דובדבני וברוך נאה לשם הספר. היה כאמור דורש לציון בכל נימי נפשו ונשמתו, וכאשר דיבר בפני קהל, היה חוצב להבות אש והלהיב תמיד את שומעיו הן בתוכן דבריו והן בצורת אמירתם.

בקי גדול היה האיש המדרשים ואגדות חז"ל, היו מסודרים להפליא במגירות מוחו, ותמיד מוכנים לשירותו והוא ניצלם "ללא רחמים" בצורה קולעת ביותר. והדברים ניכרים גם בספר שלפנינו שבו מובאות כמה מדרשותיו לפרשיות שונות שבתורה.

היכרתי את ברוך דובדבני, עוד מימי לומדו בישיבת "מרכז הרב", כאשר שמו היה עדיין קירשנבוים, והייתי נפגש איתו לעתים מזומנות בקריית ישמח משה מיסודו של האדמו"ר מסאסוב ר' חנניה יום טוב ליפא טייטלבוים, שהוא, כמנהל מחלקת העליה של הסוכנות, סייע רבות להקמתה ולביסוסה.

היה זה אם איני טועה בעת הנחת אבן פינה לבית ספר בקריה ובטקס החגיגי השתתפו כמקובל, אורחים רבים, אדמו"רים, רבנים, עסקנים בני תורה שהדיבור בפיהם. גם ברוך דובדבני נתכבד בברכה, ושמעתי אח"כ רבנים שאמרו לא בלי קנאה: "הצדי־ני המזרחי הזה גנב לנו את ההצגה"...

כמאה דרשנים באכסניה אחת

תיתי לו איפוא למרכז העולמי של המזרחי הפוה"מ שזימן לאכסניה אחת בספר "דורש לציון" קרוב למאה דרשנים, רבנים סופרים, שהציגו כאן מפרי מחשבתם והגותם, דרשות על כל פרשיות התורה לפי סדר קריאתן מידי שבוע בשבוע במשך השנה, וכן על חגים ומועדים עתיקים וחדשים, פסח, סוכות ויום העצמאות ויום ירושלים. יש שהם מציגים בספר מספר דרשות ויש מהם המסתפקים בהופעה חד־פעמית. הצד השווה שבהם, שבכולם יחד גלריה שלמה של רבנים ודרשנים ידועים לציבור, ואל אחרים שהם אנו מתוודעים לשמם כדרשנים זו הפעם הראשונה; יש דברים שהם ממיטב הדרוש והחידוש, מלאכת מחשבה, של ניתוח פסוקי התנ"ך ומאמרי חז"ל ומדרשים והפקת לקחים מהם לאירועים ולאקטואליה, עולמית, מוסרית וחברתית של ימינו. ואין בכך שום פלא, שכן חזקה על רבים מהם שמוציאים דבר מתוקן מתחת ידם ומוחם. לא נבוא למנות ברוכל שמותיהם של מי ומי בספר "דורש לציון". די אם נציין שמחברי הדרשות ראו לעצמם מחווה של כבוד בעצם הזמנתם להשתתף בספר. זאת ועוד: יהיה בכך משום עוול, לצטט ולתת תמציות מדרשות מסויימות, שיש בהם חידוש בתוכן ובצורה ולדלג ולהתעלם מדרשות אחרות, אף הן יפות ומאלפות. באורח כללי אפשר לומר שהדרשנים כולם ובפרט אלה מחוץ לארץ, מביתם מארה"ב, מפליאים ביכולתם האינטלקטואלית, התורנית־מחשבתית, לבוא ולקחת מאמר חז"ל או מדרש, לנתחו ולפרשו בדרך מדרגית אקטואלית, כאילו בעל המאמר או האגדה כיוונם ממש לימינו אלה...

אמנות הדרוש במסורת ישראל היא עתיקה מאוד. התחילו בכך עוד בעלי המדרשים והאגדות שנהגו ליטול פסוק מהתורה ומהתנ"ך, להוציאו מידי פשוטו ולשזור בו רעיונות ודעות כפי שנראו בעיניהם מתאימים למאורעות ימיהם. היתה זו בעצם הספרות היפה, הבלטריסטיקה, של התקופה לאחר חורבן בית שני — כפי שהגדיר זאת פעם הסופר הדגול הראי"ם ליפשיץ ז"ל, מנהלו של סמינר המזרחי בירושלים. בעקבותיהם הלכו הדרשנים בימי הביניים שאף הם שזרו רעיונות ל"זה הזמן" — בדרשותיהם. די אם נזכיר את הרמב"ן, רבנו בחיי, ר' נסים גירונדי ור' יצחק אבוהב ואחרים שהעשירו את ספרות ישראל המקורית בדרשותיהם המעמיקות. בדורות מאוחרים יותר הופיעו אמני הדרוש כמו ר' יהונתן אייבשיץ בעל "יערות הדבש" — ספר שהוא מכרה זהב לרבנים דרשנים שחצבו ממנו חומר גלם לדרשותיהם.

עוררו את הרוח, חיממו את הלב והזינו את הנפש הנכספת, ועוררו גם למוסר ולתשובה, שני המגידים המפורסמים, ששמותיהם נישאים עד היום בפי כל, ר' יעקב קראנץ המגיד מדובנא, הנודע במשליו הנפלאים, ור' משה יצחק דרשן, המגיד מקלם. זכות גדולה יש לדרשנים בתנועת חיבת ציון ובפרט בתנועת הציונות הדתית. מראשית היווסדה של התנועה הציונית, נולדו עשרות רבנים ומגידים שהטיפו לציון וביססו את יסודותיה האידיאולוגיים והמעשיים, מהם שכיתתו רגליהם בשליחותה כדי לעשות לה נפשות.

בשורה הראשונה מבין הדרשנים הללו בעלי גדלות תורנית ומחשבתית עצומה, אפשר למנות את הגאון הרב משה אביגדור עמיאל ז"ל, רבה הראשי של תל־אביב, שעוד לפני כן בהיותו רבה של אנטוורפן, הוציא לאור את ספרי הדרוש הקלאסיים שלו, "דרשות אל עמי" ו"הגיונות אל עמי", שבהם מוכיח את האי־נורמליות שבגולה ואת החובה לשאוף לציון; המטיף הלאומי הציוני, ממנהיגי המזרחי בפולין, הרב יצחק ניסנבוים, מחבר ספרו "אמרי דרוש", עיונים וחומר לדרוש, "מסורת וחירות על חזון מדינה יהודית"; הרב יהודה לייב קובלסקי, הרב ישעיה גליקסברג, הרב זאב גולד, שהיהבו המטנים בדרשותיהם לציון. ולא אוכל להימנע מלהזכיר גאון ודרשן מופלא, רב בצפון ת"א, ר' אליהו אהרן מילייקובסקי ז"ל, שדרשותיו על פרשיות השבוע ועל שבתות מיוחסות שקיבצן בשלושת הכרכים "הדר אליהו" — הן אקטואליות תמיד.

ובהקשר לכך ארשה לעצמי לצטט דברים ששמעתי מפי הרב אפרים ויינברגר ז"ל, רבה של שכונת אליהו בת"א. סיפרתי לו שאני נהנה מאוד מעיון בספר "הדר אליהו" על פרשיות השבוע ואני מוצא אותן אקטואליות גם לימינו. אמר הרב ויינברגר: אכן זו זכות גדולה למחבר. שכן בחוגי הלמדנים והישיבות נוהגים להתעלם מספרי דרוש ולבטלם. כך למשל כל תלמיד ישיבה יודע ומכיר את ה"כרתי ופלתי" של ר' יהונתן אייבשיץ ואילו "יערות הדבש" שלו הוא ספר הנעלם בשבילם. וזה מה שנאמר: "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא". כלומר, ספר הלכה יש לו דורשים גם בעתיד ואילו ספרי דרוש מונחים כאבנים שאין להם הופכים. והנה אתה בא ומוצא עניין גם בספר דרוש, טוען שהוא אקטואלי ומבטיח לו עולם הבא...

דרשות נאות ואקטואליות

בספר "דורש לציון" יש הרבה דרשות נאות ואקטואליות המבטיחות לעצמן "עולם הבא", כי נר, שבכל דור ודור ובכל חג וחוג יימצאו תמיד אנשים שידרשו להן. ובאמת יש כמה דרשות, ולא דרשה מתמצרים מקומיים, המהגים את נפש הצ־ בהם, ואם דורש בפני ציבור, ימצא בהן סיוע רב לביסוס וניסוח רעיונותיו — ותהיה זאת זכותם של היוזמים המוציאים לאור את הספר "דורש לציון" והעמדתו לרשות הציבור.

כתבתי לעיל שיהיה בכך סיכון ועוול אם אצטט תמצית של אחת הדרשות, מכל המיגוון הרב המובא בספר. אבל על דרשה אחת איני יכול לוותר מבלי להביא לפחות תמצית מקוצרת ממנה בפני הקוראים, וזוהי דרשתו של הרב גדליה קלפרמן (מארה"ב) ליום ב' דראש השנה שכותרתה היא "כיצד לחיות חיי תורה". המחבר מתייחס להפטרה של היום מספר ירמיהו, המדברת על התקופה שלאחר חורבן בית ראשון, כאשר הגולים בבלה, עברו דרך בית לחם מקום קבורתה של רחל אמנו, נשמעה שם זעקה קורעת לב, כמו שנאמר: "קול ברמה נשמע, נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה, מאנה להינחם". רחל ממררת בבכי ומסרבת להתפייס כאשר בניה עוברים לידה, כורעים תחת עול העבדות. ועל זה נאמר בהפטרה: "כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך נאום ה' ושבו מארץ אויב ויש תקוה לאחריתך נאום ה' ושבו בנים לגבולם"...

המדרש מספר שכאשר אירע החורבן מיהר ירמיהו שהיה עד לכל המחזה הטראגי הזה, למערת המכפלה שבה קבורים אבותנו וביקש את התערבותם ותחנוניהם. אברהם ויצחק גיבורי העקדה ויעקב שהצטיין במסירות נפש, תלשו ומרטו את שערותיהם והקב"ה לא נענה לתחנוניהם. ודווקא השתדלותה של רחל היא שעזרה לעורר רחמי השם. ומה בעצם אמרה רחל? המדרש מתאר את תפילתה של רחל כך: בין היתר אמרה שריחמה על אחותה לאה ומסרה לה כל הסימנים, שמסרה ליעקב כדי שיוא תבור שזו רחל. "ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קינאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, אתה מלך חי וקיים, רחמן, מפני מה קינאת לעבודת אלילים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בם כרצונם?"... והמדרש אומר שאחר תפילה זו של רחל נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר: "בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומך".

המדרש, אומר הרב קלפרמן, "אינו מספר סיפור בעלמא. הוא מכיל לקח מוסרי חשוב. הקב"ה נענה לרחל מפני שלימדה יהודים כיצד לחיות; לחיות ולרחם על אחות כמו שרחל עשתה, להבין כי כל המתרחש, מכוון מאת הקב"ה להיות סבלן ולקבל את מה שאין לשנות, ולשמור את המאבק החזק ביותר למען העקרונות והאידיאלים שיש לקיימם בכל מחיר. על כן באה היענות ה'. אמנם הקרבה עצמית על מזבח ה', כמו שנכונים היו האבות לעשות, זוהי המתנה הנעלה ביותר שיצור אנוש יכול להקריב על מזבח אמונתו. אך זוהי הקרבה בתחום שבין אדם למקום. אבל רחל אמנו הדגימה בתפילתה את תרומתה לחיים, בהקרבה ובאבדה שסבלה, בסירבה לאחותה לקבל את אהבה ברחמים ולא בקנאה, באהבה ולא בשנאה. העקדה היתה הסמל העליון של קידוש ה' אך התורה מעדיפה שנעבוד את ה' בחיים. סיסמתה היא "וחי בהם".

אין בציטוט מדרשת הרב קלפרמן בשום אופן כוונה להמעיט בערכן של הדרשות האחרות, וכן הדרשנים מחו"ל המתארחים בספר, ראויות לשבח דרשותיהם של הרבנים אבגדור, שפקו, ברוון והאואר.

לסיכום: הדרשנות עברה גלגולים רבים, מעלות ומורדות, מראשית הופעתה לפני כאלף שנים ועד ימינו אלה, רציפותה לא נפסקה מעולם ועודנה משגשגת גם כיום. כשנוסף לה מימד חדש והוא מדינת ישראל. במיוחד בולטת היא בשני המרכזים הגדולים של יהודים ויהדות בימינו: מדינת ישראל וארה"ב. המאסף "דורש לציון" הוסיף נדבך חשוב בבניין רציפות זו של ספרות הדרוש.

שלושים לפטירתו של ד"ר דב ירדן ז"ל

החכם בעל המהדורות

מאת אהרן מירסקי

ביום כ"א באלול תשמ"ו חלק הדירקטוריון של קרן היסוד בירושלים פרס יפה לד"ר דב ירדן על מפעל חייו שעשה בהוצאת כתבי משוררי ספרד הגדולים, ר' שמואל הנגיד, ר' שלמה אבן־גבירול, ר' יהודה הלוי ועוד. הוא ניקד את השירים ופירשם והוציאם לאור במהדורות יפות ומשובחות, שכל יד נשלחת אליהם לקרוא בהם.

והנה לא יצאו חמישה ימים, ולא הספיק לשמוח בכבוד שנעשה לו, ולא הספיקו ידידיו לשמוח עמו, ואותו בכור מות המהלך בחוצותינו וחרבו שלופה בידו, כלי רכב פגע בו בחכם היקר הזה והכריעו.

הד"ר ירדן היה בעל כשרונות בלתי רגילים, וחכם מהיר במלאכתו. תחילה השכלתו האקדמית היתה במתימטיקה, והוציא לאור בירושלים רבעון למתימטיקה. אחר כך בלשון העברית, ובתחום זה פעל פעולות חשובות, אלה המילונות שהוציא לאור בפני עצמו ובחברותא עם מר א. אבן־שושן. אחר כך בשירה העברית בספרד. וכאן קנה עולמו במהדורות השירים המגיעים כדי עשרים ספרים, כולם מאירי עיניים, מבוארים ויפים לתלמיד עם מבין. ובינתיים בין מהדורה למהדורה, כתב סיפורים לבני נוער, ותרגם שני כרכים מסיפורי שלום עליכם באידיש, ותרגם מן הרוסית, ועוד. הספר האחרון שטיפל בו הוא תרגום שעשה מן האידיש לשירי המשוררת שרה שבת: "מבית לבית". ותרגומו יפה ונלבב ועברי מאד.

את מלאכתו עשה בידיו בלי עזר מן הצד, למן העתקת השירים ועד גמר כתב היד והכשרתו לדפוס — הכל מעשה תבונות כפיו. ובתוכניתו עוד ספרים אחרים מחכמי ספרד להוציאם לאור, כי לאלה ייחד כל כוחות נפשו וגופו.

אך המלאך המשחית הכופף ביעף ברחובות ובשווקים ונוטל נשמותם של האנשים ההולכים בדרכם לתומם, קיפד בפתע את חייו, והוא הולך ברחוב שכונתו וספרו בידו. כל הלומדים בספריו יתאבלו עליו, אף חכמת ישראל צריכה תנחומים על הסתלקותו. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

גואל שירת ימי הביניים

מאת עדו אבינרי

כתבי משוררי ימי־הביניים מנוקדים ומפורשים עם מראי מקומות מפורטים מהתנ"ך, מהתלמוד ומהמדרשים — כל אלה הוציא דב ירדן במהדורה עצמו עם תמיכה של קרנות. בושה היא לספרות ישראל בכלל, ולחקר השירה בפרט, שדב ירדן לא זכה לשבת בקתדרה באוניברסיטה ולא זכה שספריו הפופולאריים ייצאו לאור ע"י הוצאה מכובדת כלשהי.

ייזכר לטוב מוסד ביאליק שלפני הרבה שנים הוציא את מחברות עמנואל הרומי, מהדורת דב ירדן. ככל מהדורותיו של דב ירדן, גם זוהי מהדורה מפוארת, עם ניקוד, פירוש ומראי מקומות. אבל, כאמור, את שאר מהדורותיו הוציא דב ירדן בכוחות עצמו.

מה שחסר לדב ירדן היו אלה מרפקים. מבחינה זו, ולא רק מבחינה זו, היה תלמיד חכם אמיתי — צנוע, המשפיע מטוב שפעו לכל. אפשר לומר שהוא ממש מסר את נפשו ואת מאדו על שירת ימי־הביניים. אין עוד בדורנו אדם שהקדיש את עצמו, את זמנו ואת ממונו על שירת ימי־הביניים כמו דב ירדן.

שירת ימי־הביניים מבכה את גואלה.

מחקרים במורשת ישראל במזרח

מאת י' עמוס

פעמים, פרקי עיון במורשת ישראל במזרח, מס' 25 ומס' 26, רבעון בהוצאת מכון בן־צבי שליד יד יצחק בן־צבי והאוניברסיטה העברית בירושלים.

מחקרים רבים וחשובים מכונסים בשתי החוברות של הרבעון, וכולם עוסקים בתרבותם של יהודי המזרח ומבהירים ומסבירים פרשיות בעבר היהודי הנוגעות למגורשי ספרד ולקהילות אחרות. הגניזה המפורסמת בקאהיר מספקת חומר רב ומעניין ומאירה צדדים רבים של החיים היהודיים ממקור ראשון. עליה נוספו תעודות, כתבי־יד ומסמכים רבים אחרים, החושפים את הצדדים הרוחניים של החיים היהודיים באיזור הים התיכון בדורות שלאחר גירוש ספרד.

מרדכי עקיבא פרידמן עוסק בנושא של ריבוי נשים בחברה היהודית לפי מקורות חדשים מן הגניזה. כידוע, לא נתקבל החרם דרבנו גרשום על נישואין לשתי נשים אצל יהודי ספרד ואצל עדות מזרחיות אחרות, אשר המשיכו בפוליגאמיה. והנה בא החוקר למעלה כשבעים תעודות ותשובות מן הגניזה העוסקות בריבוי נשים. המסורת הארץ־ישראלית צידדה את המונוגאמיה, ואף הכירה בזכותה של האשה הראשונה לדרוש את גירושיה ולתבוע את כתובתה במקרה של תוספת אשה שנייה. המסורת הבבלית קבעה, לעומת זאת, כי אדם יכול לשאת נשים ככה שיוכל לפרנס. ניכרת בבבל השפעת החברה המוסלמית, שלא פסלה את הפוליגאמיה. החוקר מביא מסמכים מן הגניזה העוסקים בהסכמים עם האשה הראשונה או עם האשה השנייה, החזרת גרושה, ייבום, עקרות האשה הראשונה, אשה וצרתה, שפחות לא־יהודיות, ועוד. החברה היהודית ההלכה התמודדה עם הבעיות האלה וחיפשו להן פתרונים, לאור הנסיבות בזמנים ובמקומות ההם.

בת־ציון עראקי קלורמן עוסקת ב"משיחיות יהודית ומשיחיות מוסלמית בתימן במאה הי"ט — השפעה בין־תרבותית". החוקרת מוכיחה שהיו תנועות מהדיות בתימן במאה הי"ט. אל־מהדי הוא תואר של הגואל, ודמותו שונה בשיעה ובאיסלאם הסוני. על כל פנים, תקוות משיחיות ומהדיות היו גורם לתנועות פוליטיות באיסלאם עוד בשלבים מוקדמים של ההיסטוריה האיסלאמית. לקראת שנת 1840 גברו הציפיות, ומטיף דתי הכריז על עצמו כי הוא המהדי המצופה לאחר שפעל שבע־עשרה שנים. בסופו הוצא להורג כמורד במלכות. ההתעוררות הדתית מסביב למהדי עוררה הדים אצל היהודים, כפי שמעיד שיר אפוקאליפטי מאת ר' יצחק בן יפת. בתימן היתה ספרות משיחית גדולה בהשפעתן של מסורות איסלאמיות מהדיות, והיא נוצלה בידי משיח השקר שוכר כוח"ל הראשון, כדי לקדם את מטרותיו המדיניות.

נורית גוברין עוסקת ב"פגישתם של גולי ארץ־ישראל עם מצרים והקהילה היהודית בה במלחמת העולם הראשונה". המחברת נעזרת במקורות היסטוריים וספרותיים ובהארת את הווי החיים של הגולים, אשר הוציאו חוברת אחת, "בנכר, קובץ לענייני ספרות ולשאלות הזמן", בעריכת יוסף אהרנוביץ. העורך מבקר את יהודי מצרים "שלא עזרו במידה מספקת ליהודי ארץ ישראל", ואם בחובר כך — ברוח על אחת כמה וכמה.

במאמרו של יוסף יהלום, "רנסאנס עברי בשלוחותיה של תרבות ספרד", מוכיח, כי גולי ספרד חידשו את הכתיבה העברית שלהם במרכזים היהודיים החדשים אשר הקימו בצפון־אפריקה, בטורקיה ובהולנד. המרכז בהולנד המשיך בקשריו עם ספרד הנוצרית, ואילו המרכז במגרב השפיע כן התרבות המוסלמית, במרכז היהודי בסאלוניקי באו כל ההשפעות לתוך כור־היתוך ביחוד במינו, אשר יצר תרבות שירית חדשה. נושא דגלה היה ר' ישראל נג'ארה, וכל צורתה עצמית והיא בנויה על הזמרה הטורקית. יהלום מוכיח על־פי חומר הראיות, כי עוד לפני עלייתה של שירת הקבלה העכשווית, היתה נפוצה בין גולי ספרד שירת אהבה ביסוסית, שהיתה לה זיקה קרובה לשירת ספרד. "כמבשרי המהלך החדש בשירה העברית יכולים להיחשב כבר משוררי גירונה במאה השלוש־עשרה: משולם דיפיארה, ואף ר' משה בן נחמן (הרמב"ן) ושאר בעלי תורת הסוד".

יוסף טובי יוצא בעקבותיו של יוסף יהלום וכותב על "השירה העברית בארצות־המזרח לאחר הגירוש". הוא בוחן את השירה העברית בארצות המזרח, שירי החול ושירי הקודש, ומנסה להשיב על השאלה, למה נצלחה שירת החול, ובמה היה כוחה של שירת הקודש. לדעתו לא גרמה לכך הטראומה של הגירוש, אלא שזה היה סופו של התהליך שהחל עוד במאה השתים־עשרה, כשלוש מאות שנה לפני הגירוש.

שירת החול לא היתה קרובה יותר למגורשים, משום שהיתה שירה חצרנית המיוסדת על מציאות של חברה חצרנית. שירי הקודש חדרו לתפילות בשלושת הרגלים ובימים הנוראים ושמרו על מעמדם המכובד. שירת החול נעזבה בלשון העברית, אבל נמשכה בלשונות המדוברות באותן קהילות: "הרומאנסות הקאנסיונרו בלשון הספרדית־יהודית בקרב מגורשי ספרד וצאצאיהם, ושירים אחרים בניבים הערביים השונים בארצות הדוברות ערבית".

הזכויות למסקנותיו של יוסף טובי מספק אפרים חזן במאמרו "מספרד לשלוחותיה — מורשת השירה בגלגוליה". הקשרים שבין צפון־אפריקה לבין ספרד הולידו שירים רבים בצפון־אפריקה, כפי שמעידים השירים שנשארו לפליטה. לאחר הגירוש השתקעו משוררים עבריים בארץ גלותם, ו"השירה נעשית מקצוע, שכל תלמיד־חכם וכל משכיל רואה צורך לעסוק בו ברב או במעט". וכך כתבו שירים הריב"ש, רבי יצחק בן ששת, הרשב"ץ, רבי שמעון בן צמח דוראן. אחרון משוררי ספרד, ר' סעדיה אבן דנאן, שהיה גם מדקדק, חיבר שירי חול ושירי קודש, והשפיע על משוררים שבאו אחריו וכתבו שירי חשק אליגוריים, בעקבות שיר השירים, בעברית ובלשון הערבית־יהודית של צפון־אפריקה. היצירות כללו קינות וקצידות בנושאים מן המקרא ושירים סיפוריים קצרים וארוכים. ספרות זו האריכה ימים, ועם ייסוד בתי דפוס בתוניס התפשטה וכללה מאגדות חז"ל ועד ל"אהבת ציון" ו"אשמת שומרון" לאברהם מאפו. כן בספרות הכללית התפרסמו סיפורי פיפת בעלי עלילה ברוחה, השירה העברית נתייחדה לתחום הקודש, שירה ליטורגית ושירה לאומית. בעבר זה שהחל עוד במאה הארבע־עשרה הותיר את שירת החול והאפיקה ללשונות ולדיאלקטים הערבים־יהודים.

נושא "הסיפורת העברית בארצות־המזרח, התגבשותה בימי־הביניים והעברה לעת חדשה" נידון במאמרו של עלי יסיף. בתקופה עליית האיסלאם ותקופת הגאונים נמשכה עדיין יצירת מדרשים, כגון "פרקי דרבי אליעזר". בחיבורים פילוסופיים, בתשובות הגאונים ובמסגרת פרשנות המקרא נכללים סיפורים רבים. "מדרש עשרת הדברות" הוא דוגמה לפיתוחו של הסיפור ולעצמאותו כיצירה עצמית.

החוקר מוצא שלושה אפיונים בשלבי התגבשותה של הסיפורת העברית במזרח. הראשון — סיפורים ממקורות חז"ל וסיפורי אגדה. השני — קליטה של סיפורים זרים, כגון הנובלה על שלמה ומלכת שבא, שחדרה לחיבורים "תרגום שני" ו"תולדות בן־סירא". הסיפורים שמקורם הוא ערבי, "יוהדי". האפיון השלישי — "יצירת סיפורים בתוך החברה היהודית ולמען צרכיה. הדוגמאות — "התינוק והספר בראשית" הסיפור הפותח בדיבור החמישי ב"מדרש עשרת הדיברות". כן המאה האחת־עשרה כגלים סיפורים דומים במערב כתוצאה מגזירות היהודים. הם מצויים במיליונים, במחזורים, פרשנות התלמוד וקובצי סיפורים במערב אירופה ובמרכזה. הסיפורים נדדו בעל־פה ובכתב. וכך היו המסורות העממיות העתיקות "ישות חיה ודינאמית במציאות החברתית והתרבותית בישראל. דינאמיות זו באה לידי ביטוי לא רק בכך שמסורות אלו ממשיכות להיות מסופרות, אלא בזה שהן משתנות, נוצרות מחדש ומבטאות את המתיחות החברתיות".

יוסף דן כותב על "ספרות השבחים: מזרח ומערב", שפרחה מגירוש ספרד ועד המאה העשרים וליוותה את המרכזים החדשים בסוף ימי הביניים ובזמן החדש, במזרח אירופה ובאגן הים התיכון. עיקרה נעוץ בערוכה של המאה השש־עשרה, וגיבורה הוא החכם, המכונה בקבלה בעל־שם. הראשון מצוי בספר "שלשלת הקבלה" לדון גדליה אבן־יחיא, ונושאו — הרמב"ן. הדוגמה הידועה ביותר — "שבחי האר"י", ששימש אב־טיפוס לספרים רבים והיה כוח מניע רעיוני־היסטורי להפצת הקבלה הלוריאנית ובהבנת התשתית האידיאית לשבתאות, ולהבדיל, לחסידות. "מבחינה זו — כותב יוסף דן — אין תקדים בתולדות תרבות ישראל ליצירה סיפורית שנודעה לה עוצמה כזו של השפעה היסטורית". יוצא, ששורשיה העיקריים של ספרות השבחים נעוצים באשכנז וקשורים בדמויותיהם של חסידי אשכנז, ר' שמואל החסיד ובנו רבי יהודה החסיד, אך צמיחתם התגבשה בצפת.

ברבעונים מובאים מחקרים נוספים כגון: "הדרשה הספרדית במאה הט"ז — בין ספרות למקור היסטורי"; "דרשה חדשה — בין "מזרח ל"מערב""; "ראשי הציבור בצפון־אפריקה — הדמות והתדמית (היצירה הספרותית כמקור היסטורי)"; "דמותו של האר"י בסיפור הספרדי־יהודי"; קברו של שבתי צבי; תוכנית העירה שנכשלה — יהודים ממארוקו לאפריקה השחורה בסוף המאה הי"ט; צורפות־כסף של יהודים בכורדיסטאן, וכתבי יצחק בן־צבי על יהדות המזרח — השלבים ההתוכים והאפיינים. כל אלה בשתי החוברות, 25 ו־26 של הרבעון "פעמים".

מפגשים – תקווה חדשה לספרות העברית?

מאת נעמי גוטקינד

בבית הסופר ע"ש חיים חזז בעיר־העתיקה בירושלים לא ידעו איך "לאכול" את התופעה. מנהלי הבית עמדו שם המומים, בסך הכל הם יכולים להכניס לאולם הקטן שלהם מאה איש, וגם כך בדרך כלל בקושי ממלאים שלושים, ארבעים — זה הממוצע. במפגשים מוצלחים יותר, מתקרבים למאה. אבל דבר כזה?

על המדרגות, בין הכסאות, סביב הדלתות, נדחקים, בכספסלים, מגיבים בעירנות מאה וחמישים צעירים וצעירות ומי שאינו יכול להיכנס פנימה — עומד בחוץ.

רחל הדס מ"גשר" "האמא" של האירוע — זורחת. הצליחה שבזו. ארבע מאות שלפניים הגיעו אליה. מאות הושבו ריקם מחוסר מקום. היא כנראה פגעה בעצב רגיש. שמה אצבע על הנקודה הנכונה. באה למלא חסר קיים. גם היוצרים שהגיעו למפגש התרשמו.

אייל מגד, משורר צעיר, חילוני, אמר: עכשיו אני חושב שיש תקווה לעם ישראל.

יונדב קפלן, משורר צעיר, חב"דניק, ענה: ואני חושב שעכשיו יש תקווה לספרות הישראלית...

כינו את זה בשם "הנוי והנצחי". למעשה — היה זה מפגש ראשון מסוגו בין סופרים ובין עולם התורה. טוב, עולם התורה בחנה מוגים. אבל היו רבנים (הרב יואל בן נון, הרב יוחנן פריד, הרב מנחם פרומן, הרב שגר) והיו בני ישיבה והיו רעיות צעירות בצעיפים ובכובעים כשמולם ניצבים סופרים כמו דוד גרוסמן ("עיין ערך אהבה"), דוד שחר ("היכל הכלים השבורים"), משה שמיר, אהרן ואייל מגד ורבים אחרים. היו גם מוסיקאי (גיל אלדמע) ושחקן (עודד תאומי), אבל אנחנו נתמקד ב"יצרני המילה הכתובה". שנים רבות, אולי מאז "פרצה" ההשכלה במאה הי"8, התייחסה היהדות המסורתית בחשדנות רבה אל הסופרים והספרות. תחילה — היתה רתיעה עמוקה מעצם השימוש בלשון הקודש למטרות חילוניות כמו כתיבת שירי אהבה "וסיפורי מזמוטין" (רתיעה הקיימת עד היום בקרב חרדים), לאחר מכן הסכימו שמלאכה כזו יאה "להם", לחילוניים, אבל הבחורים שלנו צריכים להשקיע את כל אונם וזמנם בתורה ולא לבזבז את כוחם על יצירה ספרותית. בחור כותב שירה? בושה למשפחה.

הפריה הדדית

"את ספגרת בעשר שנים אחרי הדינמיקה והתרבותית המתפתחת בחוגים שלנו", פוסק לי עומתי ד"ר דני טרופר, העומד בראש תנועת "גשר", יוזמת האירוע. "יש התעניינות עצומה בציבור הדתי בספרות וסופרים. יש קהל יצירני וגדל של קוראים. יש כבר סימנים ראשונים של יצירה ספרותית דתית ואם היוזמה שלנו תעודד צעירות וצעירים שומרי מצוות להפוך ליוצרים — מה טוב".

האם לשם כך נערך, במשך יומיים, הסמינר שהפגיש אמנים ורבנים, סופרים ותלמידי ישיבות? ואולי להיפך, בבשורה להכניס קצת "יידישקייט" לתוך הספרות העברית שברובה המוחץ היא אנטי־דתית או א־דתית. "אינני נאיבי עד כדי כך שאצפה לתוצאות ספרותיות מופלגות שכאלה מן המיפגש הראשון או ממפגשים נוספים שנקיים בעקבות הצלחתו", מצטנע ד"ר טרופר. "המסורת שלנו צנועה יותר. כרגע קיים נתק כמעט מוחלט בין הספרות האמנותית העכשווית לבין העולם התורני. הנתק מזיק לשני הצדדים. יש חשיבות במיפגש לא רק כדי לקרב לבבות ולמתן את העוינות, אלא גם שההפריה הדדית במישור הרוחני והאמנותי. הציבור החילוני זורק לעומתנו: אתם מסתגרים, אתם מתנשאים, אינכם מוכנים לשמוע מה בפינו. בבית הסופרים בירושלים, בשבוע שעבר, נתנו את ההוכחה הגדולה ביותר לכך שהטענה לא נכונה. מאות המעוניינים שנאלצו לדחות — ושוודאי יגיעו בהזדמנויות הבאות שניזום — הם ההוכחה".

לא רק "גשר" היה שושבין המפגש הראשון המפתיע הזה. גם האגף לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות היה שותף. ב"שידוך" בין תרבות ליהדות עוסק בתחושה של שליחות, לא מהיום, העומד בראש האגף, הרב יוחנן פריד. הציבור שלנו קורא ספרות ושירה אבל אינו מכיר יוצריהם, הוא אומר. אבל מיפגש הזה לא נועד רק להראות את אלה לאלה ולהעמיק את המכנה המשותף בין יהודים, דבר רב־ערך בשלעצמו, אלא גם להעמיק אצל תלמידי חכמים את הזיקה ליצירתיות ואצל הסופרים — את הזיקה למקורות.

כלומר, לייהד את הספרות העברית?

"חלילה", מזדעק הרב יוחנן, "אינני לא מיסיונר של יהדות ואינני בא לגייר יוצרים. אני רוצה מחד לעודד כתיבה ויצירה ורגישות לאסתטיקה בציבור שלנו ומאידך, להפרות או לפתות לעודד למחשבה את הצד שכנגד...".

תקווה וסיכוי

ומחשבות — אכן התעוררו. בכוונה לא פניתי אל הדור הבוגר של הסופרים העבריים, אל "דור המדינה" אלה שאם לא הרבה או עילו שמץ קל של יחס למסורת מסבו מהוריהם. בני שיהי במחו בעיון מנוכר כמעט כליל ל"תודעה היהודית", כך דוד גרוסמן וכך אייל מגד. לעומתם, קוריוז ואולי דווקא מכונית ראשונה: יונדב קפלן, בוגר ישיבות חב"ד, תלמיד ישיבת "שובה ישראל" בירושלים ומשורר צעיר המפרסם את יצירותיו בכתב העת לשירה של הלית ישורון. קפלן טוען שהוריו עודדו אותו לכתוב מהרגע שבו חרז את החרוז הראשון. גם בישיבה — לא בדיוק דיכאו בו את יצר הכתיבה. בחור ברמ"ל שכבא נתיב אפילו לכתבי עת חילוניים, שלפי השמועה (שאף הוא מאשר אותן) וסיכים בדרך כלל בפני יוצרים דתיים. יונדב קפלן מצא מכנה משותף עם אייל מגד, ומצד זה מוכיח שבול הפסימיסטים המדברים על קרע מוחלט ואפילו חלוקת העם לשניים — יש תקווה ויש סיכוי לגישור הלבבות ולגישורים תרבותיים.

ומה אומר אייל מגד? "בירושלים היה לי המיפגש הטוב ביותר אי־פעם עם קהל של קוראים. איזו היענות. איזו רצינות. יש כנראה כמיהה בציבור הדתי למצוא מכנה משותף עם היצירה והתרבות הישראלית. אנחנו לא שני מחנות. אני גם התאמצתי להסביר שהחילוני אין פירושו בהכרח גם חלול. שאם אינו שומר מצוות — זה לא בהכרח שגם אינני חש אלוקים בלבי על המפגש הזה מאד השקיע. אגיד באופן בוטה: בזכות החבריה האלה שהאזינו לי בירושלים תפסתי הכי בחריפות שאני לא חי בסביבה הרוחנית שהייתי רוצה לחיות בה. היום יותר מאשר קודם, היתה לי לזרא סביבתי הקרובה הרגילה. זה לא שמתי אני רק חוזר בתשובה. אבל מול קהל שיודע לשפוט יצירה לגופה ולא לגופו של היוצר, קהל שלא מתעניין רק, בתחום הפעיל של התקפדות, ברכילות סביבך אלא יודע להיות קשוב למלים, הרגשתי היהודי אלוי שנשאר לספרות העברית, — קיבלתי פרופורציות אחרות.

אגב אמרתי להם שמזל הוא שלא נולדתי בתוכם כי אז אולי לא הייתי נעשה משורר. קיימת הרי התפיסה של העבר מכיל הכל, כל החכמה וכל התבונה, ואם אתה קרוב לצלחת, יש לך מן המוכן, שב ואכול, שב ולמד, ומי אתה שתוסיף משלך... כך שבסביבה כזו באמת קשה לצעיר להעיז ולכתוב, מצד שני — אני סולד מן הסביבה הרוחנית השטוחה, הרדודה, הלא רצינית שבה נגזר עלי לגדול ולחיות...".

מה שאלו את אייל מגד הצעירים הצעירים הדתיים? "האם אפשר לכתוב שירה מתוך שלמות ולא רק מחוסר? האם משורר יכול להיות מאושר ולא רק להתייסר?" והוא ענה להם בשורה מאחד משיריו: "אין חובה להתייסר". וכאשר ציטט שורה אחרת שלו: "חיים במרחב שבין שתי הגדות", אמרו לו להפתעתו: נו, כן, הנה עוד הגדרה למושג של הרמב"ם "שביל הזהב". על זה, מודה מגד הצעיר, לא חשבתי. "שביל הזהב" לא בראש שלי...

איך הוא מסכם את המיפגש? "כתיבי. מלה קצרה האומרת הרבה."

"זרימה" מן הקהל

דוד גרוסמן (האם משום שהוא פרוזאיקן ולא משורר?) מתבטא בפחות אקסטזה. יחד עם זאת חש גם הוא חזק מאוד את "הזרימה" מן הקהל, כלומר, נוצר "קליק", היתה התעניינות אמת. התמעטה הזרות, הצטמצם הבוז ההדדי. למיפגש הגיע משום שהוא רוצה לתרום לפתיחות הדדית. משום שהוא רוצה לשכנע את "הצד השני" שהחילוניים אינם בהכרח "עגלה ריקה". בשני העולמות — יש "עגלות ריקות" יש אנשים חושבים שחייהם מלאים. הצד שלא נגע "לסוף הסיפור האנושי" לא נוגע בו הצדק, זה ששומר מצוות או זה שמתנער מהן, אומר גרוסמן. הקו המוביל שלו הוא: אל תהיה בטוח יותר מדי. בטחון עצמי נחרץ מוביל לשנאת הזולת. גרוסמן הופיע על הבמה ואמר: אני לא בטוח שאני צודק. האזינו לי ואקשיב גם אני לכם.

מה הפתיע אותו ששאלו אותו שאלות ספציפיות על ספריו. סימן שקוראים אותי גם בציבור הדתי, הוא אומר בתימהון קל.

אגב, דווקא מי ששאל אותו: מה יהודי ביצירה שלך, היה בחור בלי כיפה. זה בולט משום שרוב הנוכחים היו דתיים.

ומה ענה לאותו שואל? היצירה שלי יהודית משום שיהודי כתב אותה... אבל אח"כ העמיק ופירט, במישור אחר, ודיבר על לבטים מצפוניים ורגישות מוסרית וסממנים נוספים שבעיניו עושים את יצירתו ליהודית.

אבל כדאי לאמץ אולי את הצעתו של קפלן הצעיר "שאינו רוצה ליצור ספרות יהודית אלא ספרות ישראלית מעוקצת.

נקראנו פעם עבדים, אומר קפלן, ולאחר מכן יהודים, ובדורנו, בארץ הזאת ישראלים, בל נחזיר את הגלגל אחורנית. נהיה ישראלים, אבל ישראלים מתוקנים, כאלה שעולמם הרוחני היצירתי עשיר ומלא.

ערב ספרותי בערד לכבוד אפרים צורף

ערב ספרותי לכבוד הסופר והמשורר אפרים צורף נערך באולם מועצת הפועלים בערד. הערב הוקדש ליצירתו הספרותית של אפרים צורף, המתגורר בערד, וגם לאחר שעבר את גיל הגבורות שוקד על כתיבת שירים, סיפורים ומחקרים.

דברים השמיעו יוסף שקד, מפקח במשרד החינוך והתרבות, ד"ר רות בורר, מרצה לספרות והיסטוריה יהודית ומבקרת ספרותית ופרופ' מרדכי חלמיש ביד מחלקה לפילוסופיה באוניברסיטת בר־אילן. בפרקי קריאה, נגינה ושירה השתתפו לאה מיכלסון, שירה פיקהולץ, אפרים דוקטור, דבורה הלברג, דוד שי, מקהלת הפנסיונרים, ורעייתו של חתן המסיבה, ברוריה צורף. בתו של חתן הערב, עדנה קרוננברג, השמיעה דברי תודה. את הערב ארגנו והינחו מיכל יהודה ודוד דוחי.

בין הדף והמסך

● רפואה והלכה

השאלה הכבד בבית החולים ר' מבי"ח בוויצ'ה שוב העלתה על סדר היום הציבורי את הסוגיה של רפואה והלכה. המכון לחקר הרפואה עפ"י התורה ע"ש ד"ר פלק שלזינגר ז"ל שליד המרכז הרפואי „שערי צדק" בירושלים מנסה למצוא פתרונות הלכתיים מבוססים לבעיות שהרפואה המודרנית מציבה לפנינו. ספרי „אסיא" הם בבואה למכלול רחב זה של רפואה והלכה.

ספר אסיא, מאמרים, המצות וסקירות בענייני רפואה והלכה, כרך חמישי. העורך מרדכי הלפרין, עורך משנה יחיאל שלזינגר. הוצא לאור על ידי מכון שלזינגר — הוצאת ראובן מס, ירושלים. 332 עמ'.

השער הראשון של הספר עוסק בנושא „מוסרי רפואי יהודי". שער זה נפתח בדבריו של פרופ' שמעון גליק, הדן בשאלת „הרופא היהודי מי הוא ואיזהו?" ומציג את אבות המידה של רפואה יהודית. מקום ניכר בשער זה תופסת שביתת הרופאים שהתקיימה לפני למעלה כשלוש שנים ובכמה מאמרים נדונות השלכותיה ההלכתיות. יש כאן סקירה של פסקי הלכה שניתנו בימי שביתת הרופאים על־ידי הרבנים הראשיים לישראל, הגר"א שפירא והראשל"צ הגר"מ אליהו, והגרי"ש אלישיב והגרש"ז אויערבך. בהמשך מובא מאמרו המקיף של הגר"ש גורן, לשעבר הרב הראשי לישראל, על שביתת רופאים בהלכה, שנתפרסם בזמנו ב„הצופה". שכר הרופאים בהלכה נדון במאמריהם של הרב יצחק זילברשטיין ופרופ' שמואל קוטק. למאמרו של הרב מרדכי הלפרין יש צליל „אקטואלי" בהקשר עם השתלת הכבד בבית חולים רמב"ם, למרות שהוא עוסק בנושא אחר: האם מותרת השתלת לב על פי ההלכה? בין היתר הוא מציין כי השתלת אברים מעוררת שאלות הלכתיות קשות הנוגעות להיתר השימוש באברי אדם, ובחלק מן המקרים קיים איסור מוחלט על נטילתם מגוף ה„תורם". באופן עקרוני, יש להבדיל בין נטילת אברי בעלי חיים המותרת לצורכו של האדם לבין נטילת אברי אדם מת המותרת בנסיבות מסויימות, וכן בין נטילת אברים מתורם חי כדוגמת תרומת כליה אחת מתוך שתיים בתנאים מסויימים לבין נטילת אבר מגוסס או חולה הנוטה למות ומוחזק באופן מלאכותי כחי מכשיר הנשימה. פעולה האסורה באופן מוחלט.

השער השני של הספר עוסק בשאלות נשים ופוריות ונדונים בו נושאים הקשורים בהפריה במבחנה, הצצה בטבילה והזרעה מלאכותית. הנושא המרכזי בשער „רפואה ומשפט" מקיף סוגיות שונות הקשורות בקביעת אבהות. עישון סיגריות, היבט רפואי והלכתי — זהו נושאו של השער הרביעי. נדונים כאן היבטים רפואיים שונים של נזקי העישון בשילוב עם סקירות הלכתיות ופסקי הלכה בשאלה זו. חותם את הספר מדור ביבליוגרפי, שרובו מפתחות שערך הרב מאיר וונדר למאמרי רפואה והלכה שנתפרסמו בשנים האחרונות בבמות שונות.

● במעצר בלוב במלחמת העולם

הרב פריג'א זוארץ, מראשיה ורבניה של קהילת יוצאי לוב, מספר בספרון זה את הקורות אותו במשך שנתיים וחדשיים בהן „בילה" במעצר במקומות שונים בלוב בימי מלחמת העולם השניה. סיפורו האישי משקף „חויי" שהיה גחלתם של היהודים ושאינם־יהודים שהיו נתונים במעצר פוליטי בעת שאיטליה הצטרפה לגרמניה במלחמה נגד אנגליה ואירופה.

שנתיים ועוד, מאת פ. זוארץ. יוצא לאור על ידי ועד קהלות לוב בישראל, ת"ד 22372, תל־אביב. 60 עמ'.

בשלהי כסלו תש"א (דצמבר 1940) נעצר הרב זוארץ על־ידי משטרת העיר כומס, בה שימש במשך עשרים ואחת שנה ברבנות, בהוראה בבית הספר ובשחיטה. ה„עוון" שבגינו נעצר היה, בין היתר, מסירותו ללמד את ילדי ישראל תורה ועברית. המושל הכללי של לוב, הגנראל גרציאני, גזר עליו גלות למשך שנתיים בעיר אגן, ונקבע כי הממשלה איננה אחראית לפרנסתו. הרב זוארץ משחזר קורות אותם ימים מעת הגיעו לבית הסוהר במיסוראטה, עיר המחוז במרחק 80 ק"מ מכומס, דרך השהות בעיירה אגן, והמעצר במבצר „סידי עבד אל־כרים" ליד הכפר תאגיורה, הנמצא 18 ק"מ מזוארה לטריפולי ועד בית הסוהר המרכזי בטריפולי שם שהה רק כמה ימים, שכן ביום י"ט בשבט תש"ג (23.1.43) נכנסו הבריטים לעיר ובא הקץ לשלטון איטליה בלוב, ועמו בא יום השחרור.

עיקר הספרון מוקדש לתיאור הקורות במבצר „סידי עבד אל־כרים" שם ישב הרב זוארץ כעשרים חודש. מתוארים כאן החיים עם הקשיים והסבל, שהיו מנת חלקם הן של היהודים והן של בני דתות אחרות. מודגשים כאן האמונה היהודית והעזרה שהושיטו האסירים אלה לאלה, בין היהודים לבין עצמם ובין היהודים והמוסלמים. כמה ימים אחרי השחרור חזר הרב זוארץ לכומס, לביתו ולמשפחתו, לקהילתו ולתלמידיו, והמשיך לגור בעיר זו עד חנוכה תש"י, כשעלה עם בני משפחתו לישראל.

● טבע ומדע בתפיסת היהדות

תשעת המאמרים שבחוברת זו של „דעת" הם הרצאות שנישאו בכינוס הארצי של „החוגים למחשבת ישראל", שהתקיים בסכנין באדר תשמ"ה (מרץ '85) והוקדש לנושא: „הטבע והמדע בתפיסת היהדות". המאמרים הם פרי עטם של מרצים למחשבת ישראל במוסדות שונים להשכלה גבוהה בארץ, והם מציגים היבטים שונים של נושא רחב זה.

דעת, כתב עת לפילוסופיה יהודית וקבלה, חוברת 17, עורך ראשי: עמנואל לוינס. מערכת: משה חלמיש (עורך), נחום אריאלי, בנימין גרוס, תאודור דריפוס, אברהם מריאל. יוצא לאור מטעם המחלקה לפילוסופיה, אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן. 141 עמ' + 11 עמודי תקצירים באנגלית.

אביעזר רביצקי דן בשלום כמושג קוסמי אוטופי והיסטורי בהגות היהודית בימי הביניים. לאחר שהוא סוקר את שימושיו המגוונים של המונח במקרא במאמרי חז"ל ובספרות ימי הביניים הוא בוחן דגמים שונים שלאורם מצטיירות השבתת המלחמה והכנת השלום בהגות היהודית בימה"ב. לבסוף הוא קושר את הסקירה ההיסטורית והמושגית עם המציאות ההיסטורית היהודית בזמן הזה. על תורת הנס והטבע אצל הרמב"ן וזיקתה לר' יהודה הלוי כותב מיכאל נהוראי: יש שביקשו למצוא סתירות בהתייחסותו של הרמב"ן אל חוקי הטבע. מיכאל נהוראי מוכיח שתפישת הטבע והנס אצל הרמב"ן מסוכה כולה על תורתו של ריה"ל בעניין זה, ובתוך כליל מסגרתה של תורה זו משתלבים המרכיבים, הנראים כסותרים, בהרמוניה גמורה. טבע והשגחה במשנת ר' אברהם ביבאגו — זהו נושא מאמרו של אברהם נוריאל. במאמרו הוא חושף את הקשר בין תורת ההשגחה לתפיסת הטבע אצל ר' אברהם בן שם טוב ביבאגו, הרואה עצמו כתלמיד הרמב"ם, אשר השתייך לקבוצת הוגים יהודיים בימי הביניים. המציבה בסיס סבבי לתורת ההשגחה — ההשגחה האלוקית מבוססת ומוסברת על ידי טבע העולם. אברהם מלמד דן בחוק הטבע במחשבה המדינית היהודית של ימי הביניים והרנסנס. מקובל שר' יוסף אלבו היה הראשון במחשבה היהודית בימי הביניים שהבחין במפורש בין שלושה סוגי חוק: חוקי טבע, אנושי ואלוקי. עד אז היה מקובל במחשבה היהודית להבחין בין שני סוגי חוק בלבד, שכלי או אנושי, ואלוקי. אברהם מלמד מציין, בין היתר, כי כבר לפני ר' יוסף אלבו ניתן למצוא במחשבה היהודית בימי הביניים [illegible] ושונים להתייחסות לחוק הטבע. אלכסנדר ברזל כותב על „טבע כולל וטבע פרטי". הדיון סובב סביב דרשתו של חכם קהילת „שערי שמים" הספרדית־פורטוגזית בלונדון, החכם דוד נייטו בשנת תס"ד (1703), שבה אמר כי „השי"ת והטבע והשי"ת הכל אחד". דרשה זו עוררה סערה גדולה והחכם צבי פרסם תשובה בנדון. המאמר בוחן את הרקע והמשמעות של פרשה זו. על הנס כמימד נוסף בהגותו של המהר"ל מפראג כותבת תמר רוס. היא מבררת את שיטתו של המהר"ל בסוגיית הנס — ראייה דו־מישורית כחולשת של חוקיות הנס והטבע עד כדי קיום השניים בעת ובעונה אחת — ועומדת על התייחסותו למכניזם של הנס. דני סטטמן ואבי שגיא (שוייצר) מעיינים בשאלת היחס בין דת ומוסר בהגותו של מרטין בובר. הם סוקרים את התייחסותו של בובר לשאלה זו בתקופות שונות ומציינים כי התמונה החד־משמעית של היחס ההיררכי בין דת ומוסר איננה פשוטה, ואנו עדים לשתי מגמות סותרות בהגותו. האחת מתנה את המוסריות בדת, ואילו האחרת מסתפקת בהתייחסה בזיקה עם בני־אדם בלבד. „על אויתנזיה ובחירה חופשית — במחשבה הכללית והיהודית" — זהו נושא מאמרו של זאב לוי. הוא דן בשאלה המוסרית והדתית של „המתה מתוך רחמים", דהיינו קיצור ימיו של חולה חשוך־מרפא, כדי לגאלו מיסורים מיותרים. במאמר נדונים סוגים שונים של אויתנזיה: פעילה, סבילה, רצונית ובלתי־רצונית, מתוך נקודות ראות של אתיקה ודת, גם מתוך ההתייחסות לאפשרויות הגבירות שהעמידים המדע והטכנולוגיה המודרניים לרשות הרפואה, כדי להחזיק אדם בחיים מעבר לגבולם הטבעי.

● ילדות בקסטינה

ממרחק של שנים רואה עמרם כהן את המושבה הקטנה הנידחת, קסטינה כגן־עדן עלי אדמות — „הארץ מלאה כל טוב: מקשות, אבטיחים, שדות חמניות, עוללות ענבים בכרמים אחרי הבציר ושקדים בודדים אחר הקטיף, פרי צבר בשלוחה שלאורך גבול הכפר". קסטינה היתה המושבה הדרומית ביותר בארץ ישראל של ראשית המאה, ובמאורעות הדמים בשנת 1929 היא הותקפה באש על־ידי פורעים ערביים, ותושביה נאלצו לעזוב אותה. על חורבותיה הוקם כאותו יותר המושב באר־טוביה.

שודדים בצהריים, מסיפורי גן העדן האבוד, מאת עמרם כהן. ציורים: אבנר גלילי. הוצאת הקיבוץ המאוחד. 87 עמ'.

עמרם כהן משחזר את ימי ילדותו בקסטינה, באוסף סיפורים לבני הנעורים. המושבה הקטנה היתה מוקפת יישובים ערביים ולא פעם סבלו תושביה מהתנכלויות בצד קשיי קיום תחת השלטון הטורקי. כמה סיפורים סובבים על מעשי שוד של שודדים ערביים [illegible] הדרום. המחבר מתאר את ההווי במושבה, [illegible] (כמו הרשל המשוגע והאם המורגת) וכמה סיפורים [illegible] חיים מנקודת ראותו של ילד.

ש. יהושע

שבת בראשית ושבת הארץ / מאת מ' טרופר

כל שבת רגילה נקראת לפעמים בפי חז"ל „שבת בראשית" כדי להבדילה, לדעת הרשב"ם, מרוב המועדות, שגם הם נקראים בתורה „שבת", „שבתון", או „שבת שבתון". כגון: היום הראשון של פסח נקרא שבת, ראש השנה, היום הראשון של סוכות ושמיני עצרת — נקראים שבתון ויום הכפור — שבת שבתון.

ואילו „שבת הארץ" זה שמה של שנת השמיטה בתורה ככתוב: „והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו'"[8] ותרגם אונקלוס: שמיטת ארעא" וכך פירש רמב"ן.

ברם, שנת השמיטה נקראת בתורה גם „שבת לה'", „שנת שבתון" ו„שבת שבתון"[9]. הדמיון, שהוא כמעט שוויון, בין השמות של השבת הרגילה ושל שנת השמיטה אינו חיצוני גרידא. והו דמיון־שוויון שבמהות ושבתכלית הדתית שבשניהם. מה הן מהות ותכלית משותפות אלו — אני אומר להבהיר במאמרי זה.

תחילה עלינו לברר, לפי המקורות ומפרשיהם, מהו ההבדל בין איסור מלאכה שבשבת ובין איסור „מלאכת עבודה" שבמועדים ומהי התכלית המשותפת לשניהם.

איסור המלאכה בשבתות ובמועדים ותכליתו

בששה משבעת המועדים שב„לוח המועדים"[10] שבחומש ויקרא, היינו: בראשון ובשביעי של פסח, בשבועות, בראש השנה, בראשון של סוכות ובשמיני עצרת — בכל אלה חוזר האיסור באותן המלים: „כל מלאכת עבודה לא תעשו"[11]. יוצא מכלל זה הוא יום הכפור, שבו נאמר: „וכל מלאכה לא תעשו"[12]. וליתר הדגשה ותיזוק נוסף לו הכינוי „שבת שבתון"[13], כפי שנקראת גם שבת בראשית, כמוכח לעיל.

ההבדל בין „מלאכת עבודה" ובין „כל מלאכה" הוא, לפי הרמב"ן[14], „שמלאכת עבודה כוללת כל העבודות השימושים, פרט למלאכה לצורך אוכל נפש"; ואילו „כל מלאכה" הכתובה בשבת וביוה"כ כוללת גם מלאכת אוכל נפש. בדומה לזה פירש גם רבנו חננאל (פירושו מובא ברמב"ן): „מלאכת עבודה היא מלאכה המשתמרת לעבודת קניין, כגון: זריעה, קצירה וחפירה וכיוצ"ב; אבל אוכל נפש איננה מלאכת עבודה".

מכאן, שהמשותף לכל המועדים, כולל יוהכ"פ, ולשבתות הוא — איסור מלאכת עבודה, היינו: איסור כל עבודה ומלאכה הנעשים לשם קניין; או, במילים אחרות: לשם השגת הקיום החומרי של אדם. כי מאז ומעולם רואה אדם בחומר, בקניינים ובממון — ובעבודה המרבה את אלה — את הערובה העיקרית לקיומו בעולם.

בניגוד גמור לזה מבקשת התורה ללמד לבני אדם, וקודם כל לעם ישראל „כי לא על הלחם לבדו (היינו: החומר) יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם"[15].

לימוד זה כה חשוב לתורה, עד שהיא עצמה מסבירה בפירוש, שהולכתם של בני"י משך ארבעים שנה „במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון"[16] וסיפוק כל צרכיהם של ב„מים מצור החלמיש" ובמן[17] — כל זאת לא עשה ה' אלא „למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו וגו'". הוה אומר: למען אותו לימוד!

וליתר הסבר מוסיף הרמב"ן[18]: „כי היה יכול להוליכם דרך ערים אשר סביבותיהם והוליכם דרך מדבר נחש שרף ועקרב ושלא יהיה להם לחם רק מן השמים דבר יום ביומו לנסותם ולהיטיב להם באחרונה שיאמינו בו לעולם".

המן והשבת

רעיון יסודי זה ביקשה התורה ללמד כבר עם מתן המן, במדבר סין, ע"י עצם ההוראות בדבר לקיטתו[19]. כגון: שילקטוהו „דבר יום ביומו", „איש לפי אכלו" ו„לא יותירו ממנו עד בקר"; וכל זאת — „למען אנסנו הילך בתורתי אם לא", וכפי שמפרש הרשב"ם שם: „מתוך שבכל יום ויום עיניהם תלויות למזונותיהם אלי. מתוך כך יאמינו בי וילכו בתורותי".

יתר מכן: עם מתן המן, וכחלק מהוראות לקיטתו, נתן ה' לבני"י לראשונה גם את השבת, על איסורי המלאכה שבו, כנאמר בפירוש[20]: „ראו כי ה' נתן לכם את השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים"; ומכאן ההגבלה שהגבילה התורה: ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי לא יהיה בו... שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו... יש בזה מעין איסור מלאכת עבודה".

ולהלן: „שבתון שבת קדש לה' מחר, את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו" ומפרש רש"י: „מה שאתם רוצים לאפות בתנור אפו היום הכל לשני ימים וכמה שאתם צריכים לבשל במים בשלו היום". מכלל שמחר, בשבת, אסור לאפות ולבשל; הרי בזה — איסור מלאכת אוכל נפש".

יש אפוא בסדר מופלא זה של ירידת המן לבני"י גם בתי־נס, ובהגבלת לקיטתו ושימושו בשבת — הכנת העם והרגלתו בשמירת שבת ואיסוריה לעתיד לבוא, לכשיכנסו לארץ ויצטרכו לחיות בה באופן טבעי ולאכול „מעבור הארץ"[21], אחר עבודה ממשית של חרישה, זריעה וקצירה וכו'.

נמצאנו למדים, שהיסוד המשותף לשבתות ולמועדים הוא איסור „מלאכת עבודה", שבו נתכוונה התורה בעיקר לנתק את האדם פעם בשבוע — ובימי מועד גם פעמים בשבוע — מעל הפסים החומרי, זה שנראה לו כמבטיח את קיומו ואת חייו, ולנטוע בו אמונה שהנה ה', ש„על כל מוצא פיו יחיה האדם והוא הנותן לו לעשות חיל"[22].

זהו אפוא הטעם העיקרי לאיסור מלאכת העבודה בשבתות ובמועדים. כמסתבר שלאיסור כולל זה יש טעמים ותכליות משניים, שעליהם מעיד בהגדרות רבה בעל „ספר החינוך" ב„שרשי" מצוות איסור מלאכה ביום הראשון של פסח[23] וזו לשונו: „משרשי המצוה כדי שיזכרו בני הנסים הגדולים שעשה ה' לאבותיהם וידברו בם ויודיעום לבניהם ולבני בניהם. כי מתוך השביתה מעסקי העולם יהיו פנויים לעסוק בזה. שאילו היו מותרים במלאכה, ואפילו במלאכה קלה, היה כל אחד ואחד פונה לעסקו והכבוד הרגל יישכח מפי עוללים, גם מפי הגדולים. ועוד יש תועלות רבות בשביתה (ממלאכה), שמתקבצין כל העם לבתי כנסיות ובבתי מדרשות לשמוע דברי ספר וראשי העם יודיעום וילמדום דעת. וכעין מה שאמרו ז"ל[24]: משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין בהלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת".

איסור מלאכת עבודה בשמיטין וביובלות

היסוד הנ"ל של איסור מלאכת עבודה, על כוונתו החינוכית הדתית, היא היסוד השורש גם של מצוות שמיטין ויובלות, ובאלה — אפילו ביתר שאת וביתר עז. כי העבודה בשדה ובכרם, שהתורה אסרה בשמיטה וביובל[25], היא עיקר מלאכת העבודה של עובד האדמה ועליה היה עיקר פרנסתו וקיומו. ועבודת קיום זו נאסרת עליו בשמיטה וביובל לא ליום אחד, לא ליומיים ולא לעשרה ימים, אלא — לשנה תמימה!

ולא זו בלבד. בשמיטה יש גם מצוה נוספת — „שמיטת כספים"[26]. הרי כאן ניתוק נוסף ונועז של האדם מן „החומרי" הפעם — מעצם הכסף והממון, בשעה שכה רבים אלה ש„ממונם חביב עליהם מגופם"[27].

כמה אמונה וכמה ביטחון בה' דרושים כדי לקיים מצוות אלו! וכמה נכונים בנידון דברי המדרש לתהלים ק"ג, כ"[28]: „גבורי כח עושי דברו" — במה הכתוב מדבר? אמר ר' יצחק נפחא: בשומרי שביעית. הכתוב מדבר. בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד, לשבת (=שבוע) אחד לחודש אחד. שמא לכל ימות השנה?! ודין חמי חקליה ביירא, כרמיה ביירא ויהב ארנונא ושתיק![29] היש לך גבור חיל גדול מזה?!

וכבר התורה עצמה רואה מראש את הספקות הנפשיים־אמונתיים, שבהם עלולים להיתקל בקיום מצוות שמיטה ויובל; על כן היא מקדימה ואומרת[30]: „וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית".

ואם כה רבה רוח הגבורה והאמונה הדרושה כדי לקיים את מצוות השמיטה, הרי שבעתיים דרושה הגבורה כדי לקיים את מצוות היובל. ראשית, משום ששנת היובל חלה תמיד אחרי שנת השמיטה. זאת אומרת, „ששתי שנים רצופות בטלים מעבודת קרקע"[31], ואין לך נסיון גדול מזה! ועוד, שיתרה יובל על שמיטה בשתי מצוות נוספות המיוחדות רק לה והן: שחרור כל העבדים העברים, כולל העבדים שנרצעו, והחזרת כל הקרקעות שנקנו בחמישים השנים שלפני היובל, לבעליהן, כנאמר[32]: „וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה... ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו".

העבדים היוו לפנים חלק ניכר מקניינו של אדם, וקרקעות מהוות תמיד, וגם בימינו, חלק הארי מקניינו. ועל שני אלה צריך האדם היהודי לוותר ביובל, נוסף על ויתורו על מלאכת העבודה השוטפת להבטחת קיומו החומרי, ולא נותר לו אלא „להשליך על ה' יהבו והוא יכלכלנו"[33]. ביובל מגיע אפוא ניתוק האדם מהחומר והגברת אמונתו בה' לשיא השיאים.

כמתבאר, שמה שעוזר לאדם להגיע לשיא כזה הוא העלייה ההדרגתית של היסוד האמור מהשבת למועד, ממועד לשמיטה, ומשמיטה ליובל. בשבת הניתוק מעולם החומר הוא רק ליום אחד בשבוע, במועד — ליומיים, בשמיטה לשנה תמימה ובתוספת של שמיטת כספים; וביובל — לשנתיים עם תוספת של שחרור עבדים והחזרת הקרקעות.

היחס שבין שבת-שמיטה-יובל

בעל „ספר החינוך" במצוה ל"ג (שלא לעשות מלאכה בשבת) כותב לאמור: „משרשי מצוה זו שנהיה פנויים מעסקינו לכבוד היום לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם, שהוא חבל מושכת כל יסודי הדת[34]... ומלבד זכירת חידוש העולם יש בו זכירת נס מצרים...".

ובמצוה פ"ד (מצות שמיטת קרקעות) הוא כותב: „משרשי המצוה לקבוע בליבנו ולצייר ציור חזק בנפשותינו ענין חידוש העולם. חובה עלינו למנות שש שנים ולשבות בשביעית... והיא בענין שאנו מקיים ימי השבוע בששת ימי העבודה ויום כמוהו; ולכן ציוה ברוך הוא להפקיר כל מה תוציא הארץ בשנה זו כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה (בעליה). וכשהוא חפץ הוא מצוה עליו להפקירם... ועוד יש תועלת נמצא בזה שיוסיף אדם בטחון בשם ברוך הוא...".

והראי"ה קוק זצ"ל במבואו לספרו „שבת הארץ" כותב בעמקות ושגב, בדרכו בקודש, „היחיד מתעצר מדרכי החול לפרקים קרובים בכל שבת. באה שבת באה מנוחה. מתחלת הנפש להשתחרר מכבליה הקשים... ובבקשת היא לה נתיבות עליונות, חפצים רוחניים, כפי טבע מקורה... ונופח אלוקי המתכנס בנקודה מרכזית של „נשמה יתירה" שרוי בליבו של כל יחיד כהוגנה".

„את איכה פעולה שהשבת פועלת על כל יחיד פועלת היא השמיטה על האומה בכללה. הפסקת הסדר החברתי מצדדים ידועים, מתקופה לתקופה, מביאה לאומה זו לידי צליחת העצמית למרומי התכונות הפנימיות שבחיים המוסריים והרוחניים, מצד התוכן האלוקי שבהם, העיקר למעלה מכל סדר חברתי והוא מעבר ומעלה את הסדרים החברתיים ונותן להם את שלמותם...".

„והארה זו, שבאה אחת לשבע שנים, מושכת אחריה עליות אידיאליות אלוקיות, שבהכשרן האישי של הנשמות, הן הולכות וכובשות להן מקום בחיים... עד בוא התקופה יותר ארוכה, יותר חשובה, שהיא מספקת כדי ההעלות לא רק את אישי האומה היחידים ולא רק את כללותה בדור ההווה היחידי, כי אם את ההיזרות שלה. היובל זוהי תקיעת הרת עולם העיקרה מיסוד החופש האלוקי העליון".

סיכום ומסקנות

נמצאנו למדים, שהיסוד המשותף ל„זמנים המקודשים"[36] — איסור מלאכת עבודה — נועד מלכתחילה לנתק את האדם, לעתים מוכנות ומחודרות, מן החומר והחומריות, שאליהם הוא קשור באלפי נימים; וללמדו לשאת עיניו לשמים ולראות, שיש עם אדון העולם, בורא הכל, שגם האדם והחומר הם מבריאתו. ומכאן יסיק האדם, שיותר משקיומו תלוי בחומר הוא תלוי בבוראו.

ועוד זאת: איסור מלאכה זו, שבתוקפו מתפנה אדם מכל עיסוקיו היומיומיים — החומריים, להם עיסוקי הולין, ומתרכז רובו ככולו במילי דשמיא. כתפילה וליכוד תורה והכמה מפי חכמי הדורות, או מספריהם — איסור זה הוא איפוא גם הגורם העיקרי שבמשך הדורות הפך את עמנו לעם הספר והרוח ואת תרבותנו — לתרבות רוחנית מובהקת.

צר אפוא באר, שמתוך ציורה ובצרות, בתוך „השכלה" צרית אופק ובתוך „היקר של ההבוללות" בתרבות הגויים — לא ראו מחוללי התנועות הסוציאליסטיות שלנו ומנהיגיהן הראשונים והאחרונים את הערך הנשגב והחינוכי שבאיסור המלאכה שבשבתות ישראל ומועדיו וביטלוהו כמעט כליל בקיבוציהם ובישוביהם. ולא עוד אלא שגם „קידשו" את העבודה ו„האליהוה" אותה; ועל ידי כך הסיגו אחורנית את גלגל תרבותנו הרוחנית באלפי שנים, עד שזו שבה להיות [illegible] על כל קלקלותיה וכיעוריה, כפי שכולנו עדים להם כיום.

יש אפוא לעשות הכל כדי לפקוח את עיניהם של אחינו התועים, למען יראו את האור האמיתי שבתורתנו הקדושה והנצחית, אור הבוקע המאיר בכל אחת ממצוותיה ככולן יחד. ולאור זה עלינו לשוב ולבנות יחד את חיינו המדיניים והכלכליים בניין עדי עד.

הערות

1. כגון: בבא בתרא קכ"א, מנחות ס"ה; ס"ו. ועוד.
2. בבבא בתרא שם.
3. אגב, גם השבת הרגילה נקראת בתורה לפעמים „שבתון", כגון בפרשת המן (שמות ט"ז, כ"ג) או „שבת שבתון" (שם, ל"א, ט"ו; ל"ה, ב ועוד).
4. ויקרא כ"ג, יא, טו.
5. שם, שם לב.
6. שם, שם לב; ט"ז, כא.
7. שם, כ"ה, ו.
8. הדגשה זו והבאות הן של כותב טורים אלה.
9. ויקרא כ"ה, ד־ה.
10. כך קורא רד"צ הופמן בפירושו לויקרא לרשימת המועדים שבפרשת אמור, ויקרא כ"ג.
11. שם, שם פסוקים: ז, ה, כא, לה, לו; ובמדבר כ"ח, יח, כה, כו; כ"ט, יא, יב, לה.
12. ויקרא כ"ג, כח, לא ובמדבר כ"ט, ז.
13. ויקרא כ"ג, לב.
14. בפירושו לויקרא כג, ח.
15. דברים ח', ג.
16. שם, שם טו.
17. שם, שם ג, טו, טז.
18. בפירושו לשמות ט"ז, ד.
19. ראה שם כל פרק ט"ז, שמפסוקיו לקחים הביטויים דלהלן.
20. שם, שם, כט.
21. על פי יהושע ה', יב.
22. דברים ח', יח.
23. ע' שבג, לפי מהדורת מוסד הרב קוק.
24. מגילה ד. בשינויים קלים.
25. ואכמ"ל בפרטי הדינים של מצווה אלה.
26. דברים ט"ו, א־יא.
27. ראה ברכות ס"א: ורש"י לדברים ו', ה.
28. ויקרא רבה פר' א' ובמקבילות בתנחומא ובילקוט שמעוני לתהילים ק"ג, כ.
29. ובתרגום לעברית: זה רואה את שדהו בור ואת כרמו בור ונותן מסים ושותק.
30. ויקרא כ"ה, כב.
31. רש"י לשם.
32. ויקרא כ"ה, י.
33. על פי תהילים ל"ז, כג.
34. הכוונה, שאמונה זאת היא בסיסית, שממנה נובעים יתר יסודי הדת (ועיין הערת המפרש שם).
35. כוונת הרב לאיסור העבודה בשדה ובכרם, ביטול זכות הקניין הבלעדית על פירותיהם בשביעית ואיסור המסחר בהם.
36. ביסוד זה כבר משתמש רד"צ הופמן בפירושו לויקרא בע' פ"ה ואילך, כולל מלבד החגים המועדים של התורה, גם שמיטין ויובלות ומסתבר שגם את השבתות הרגילות.

רבה של לייפציג

(חמישים שנה לפטירתו של הרב ד"ר אפרים קרלבך ז"ל)

בתחילת המאה בא הרב קרלבך — והוא עדיין עלם — ללייפציג, מקום שם כמש בסערה את לב כולם, באשר השכלה הלכתית וכללית רחבה והחן הרב בו ניחן נתנו בידיו את הכלים המתאימים ביותר לעשותו לכפשר ומקשר בין כיווני־הדעות ואורחות־החיים השונים ששרדו בעדה דאז. זמן קצר אחר כניסתו לכהונה החל לפעול ברחוב קייל בבניין בית־כנסת, יחסית גדול לימים הם, ויצר מסגרת הולמת להוראה שיטתית של לימודי־קודש, בה לקחו חלק כל הילדים, הן בניהם של ותיקי המקום והן אלה זה מקרוב באו. הוא השקיע מאמצים בלתי־נלאים במטרה לאחד את כל הקהל תוך כדי עניין משותף ביצירת חיים תרבותיים וחברתיים קהילתיים; כך עורר את חוש ההדבקות ביהודים האמידים, להעמיד מאמצעיהם לרשות הכלל. בדרך זו וקמו, מלבד „תלמוד־תורה", גימנסיה ריאלית יהודית, בית־חולים קהילתי, בית־אבות, בית־כנסת שני גדול ברחוב אוטו שיל ומוסדות תרבות שונים.

ראוי לציין, שהגבאים משני בתי־הכנסת תבעו לעצמם כעין „בעלות" על הרב, כך שאנוס היה לכהן בשני בתי־התפילה לסירוגין, שכן אף אחד מהם לא רצה לוותר על אישיות נדירה זו.

כמו פעילויותיו היצירתיות עורר התפעלות גם כשרונו הפדגוגי המופלג של אדם גדול זה. הנוער, אף בגילים מבוגרים יותר, מיהר בשעות־בוקר מוקדמות, בערבים או בשבת בין השמשות לשיעוריו בם לימד את ההלכה ופרשנותה והבהיר בהרצאה מרתקת, כי זו מתיישבת על נקלה עם מדע ופילוסופיה מודרניים, יתר על כן מתגלה בה תורת מוסר יהודית מאירת עיניים. הנחיות אלה לעתים קרובות הכריעו את הכף בקביעת השקפותיהם הדתיות של התלמידים לכל ימי חייהם.

אל רבים מתלמידיו העביר את השקפת עולמו: לקבל בפתיחות את תהפוכות הזמן תוך דבקות במורשת האבות, כאשר ישראל לנגד עיניו, ומעל לכל להיות אדם־ישר, בדיבר־לב ומוכן לכל עזרה. אחד ממספידיו אמר כי „הוא נמנה עם האנשים שנועדה להם תקופת חיים קצרה, שאמנם מילאו אותה תוכן עד תום". בשנת 1936, סמוך לעלייתו לישראל השיגו המוות ללא עת. לכל אלה שהכירוהו היה אישיות בלתי־נשכחת.

פ. ע.

עממיות „גויית" ואינטלקטואליות „יהודית"

מאת בת שלום

רב־מכר אמריקני חדש נחת בימים אלה על מדפי הספר בניו־יורק. שמו: „מלך הזרמים". הנכון: מפגש בין העממיות „הגויית" של דרום קרולינה עם האינטלקטואליות „היהודית" של ניו־יורק, מפגש המתובל בהרבה סנסציה, הומור, הפראות דמיון ולשון בוטה/מקאבריות.

המחבר, פט קונרוי, הוא אמריקני לבן דרומי, בוגר, שבתערובת של הפזה כפרית ותוצפה. מפגיש בספרו את טום וינגו מן העיר הדרומית קולטון שבדרום קרולינה עם הפסיכיאטרית ד"ר סוזן לובנשטיין. וינגו מספר, על ספת הפסיכיאטר, על הצרות של משפחת וינגו — על אחותו סאבאנה, משוררת דרומית שניסתה להתאבד; על הסבתא המאוהבת ביום מותה, ובעיקר בלוויה המפוארת שיערכו לה, עד כדי כך שפעם התגנבה לחצרו של בונה ארונות מתים ונשכבה באחד הארונות והפתיעה את הנגר המסכן כמעט עם צאת נשמתה; על הסבא האדוק, המדדים את בני העיר הקטנה בנושאו צלב עץ עצום כל שנה לפני הפסחא; על אבא הנרי, דייג בדפוסן; איש גס הליכות וגס דיבור; על אמא לילה המעודנת, המבקשת שוב ושוב להתקבל כחברה בקאונטרי־קלאב המקומי, ואינה מתייאשת כאשר פניותיה נדחות בבוז; על אח הבכור לוק, שחוזר מווייטנאם כמו רמבו של ביצית המלח ועומד בראש מאבק דון־קישוטי נגד הקמת מפעל לייצור פלוטוניום בסביבות העיר. לוק אינו מצליח לגרוף אחריו אף אחד מבעירי המקום, והוא עורך ש־ביתת [illegible] יחיד לנוכח

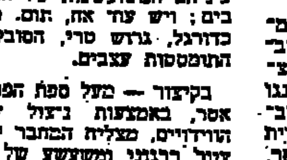

[illegible] בים; ויש עוד את, תום, כאמן כדורגל, גרוש טרי, הסובל מהתמוטטות עצבים.

בקיצור — מעל ספת הפסיכיאטר, באמצעות ניצול שיטת הוידויים, מצליח המחבר לצייר ציור רבגוני ומשעשע של אמריקה הקטנה, של ערי השדה ואנשי השדה שלה. הקהל המאזין, כאמור, הוא, לא במקרה — ד"ר לפסיכיאטריה, אשה יהודיה משכילה מן הצפון.

למרות שהגיבור המתוודה משלם שבעים וחמישה דולרים טבין ותקילין תמורת כל ארבעים וחמש דקות של הזדמנות לספר את סיפוריו (טריק ספרותי מעניין כשלעצמו) מצליח קונרוי לשכנע שהקשר האמפטי הנוצר בין „הפציינט" לבין הפסיכיאטרית הוא עמוק ומשמעותי יותר מאשר הקשר הרפואי־מסתורי הרגיל. יש כאן מעין נסיון להפגיש בין שני מרכיבים מרכזיים בתרבות אמריקנית: אלמנט הנוצרי־דרומי־כפרי, והאלמנט היהודי־צפוני־משכילי, וקשר כזה לא ייתכן אלא בקליניקה, בשדות הציד הנצחיים של הפסיכולוגיה.

יש ב„נסיך הזרמים" עוד יסודות. למשל — צ'יזבטים נוסח מארק טווין. אחד מהם: סאבאנה וטום מותקפים ע"י אסירים נמלטים, והם ניצלים הודות לנמר שעשועים שמגדלת משפחת וינגו. הנמר מתנפל על התוקפים וטורף אותם. לילה וינגו, אם המשפחה, משכנעת את ילדיה לקבור את השרידים ולא לגלות למשטרה מה שקרה.

גם התהלוכה שעורך הסבא פעם בשנה עם הצלב על הגב או מדידת ארונות קבורה ע"י הסבתא שייכים כנראה למדור הצ'יזבטים, אבל הסך הכל, סבורים מבקרים אמריקניים, הוא סלט טעים, מלהיב וקליל שיהפוך את „נסיך הזרמים" לבסט־סלר של שנת 1987.

נאבוקוב בנרקיס רוסי־אמריקני

בשנה 1967 הופיע הספר „נאבוקוב, חייו ואמנותו", בשנת 1977 הופיע הספר נאבוקוב, חייו בפרשי פרטים/, שהיו ספרים יסודיים ומקיפים כל כך עד שלכאורה קשה להבין מה עוד אפשר לגלות על הסופר יליד פטרבורג שבעקבות מהפכת אוקטובר הגלה למערב, למד בקמבריג', לימד באוניברסיטאות, זכה למוניטין ספרותי בינלאומי כאחד מגדולי בעלי הסגנון בשפה האנגלית, ונפטר לפני שמונה שנים.

„חייו ואמנותו של ולאדימיר נאבוקוב", ספרו של אנדריו פילד, מוכיח שקטעי רכילות משפחתית שאי אפשר היה לפרסם בחיי הסופר — ייעשו מעתה נחלת הכלל. כאשר שגם את שני הספרים הקודמים חיבר אותו אנדריו פילד, אין זה מפתיע שנאבוקוב מצטייר, בספרו השלישי, כאישיות מסוג חדש. אם במצמים הקודמים תיאר אותו הביוגראף כ„סופר רוסי אמריקני" בן זמננו החי בעולם משלו שהוא יצר, בנסיון החדש הוא זוכה לכינוי: „נרקיס הרוסי־אמריקני" (היינו אדם שאוהב בעצמו ומרוכז בעצמו בלבד). את ספריו האחרונים של מחבר „לוליטה", „אדה" ו„הביטו בהרלקינים", מכנה הביוגראף: „צבתי גינה של אגואיסט". וגם אם הספרים האלה נופלים ב„אש החיוורת", הרומן הגדול ביותר של נאבוקוב, עדיין עושה לו כאן פילד עוול בשוע. אנדריו פילד זכה לכל פרסומו ומעמדו האקדמי בקולמוסאות לכפריה בארה"ב הודות לספריו על נאבוקוב. עת היה הסופר הגדול בחייו. העובדה שהוא מנצל עזה את ההזדמנות, לאחר פטירת „גיבורו", לעשות איתו חשבון ולהרבות דברי זילזול ונאצה, מעידה אולי יותר על הביוגראף ועל הביקורת הספרותית בכלל, יותר מאשר על נאבוקוב...

העמותה ע"ש הצייר והסופר נחום גוטמן ז"ל

התחרות לפרס ע"ש הצייר והסופר נחום גוטמן ז"ל

העמותה והקרן ע"ש נחום גוטמן ז"ל מכריזות על תחרות להענקת פרס יוקרתי לספר עברי מאויר איור אמנותי.

סופרים ומאיירים יגישו את מועמדותם לתחרות על הפרס בליווי חמשה עותקים מספריהם, עד התאריך כ"ה חשון תשמ"ז (30.11.86), למזכירות העמותה—הקרן, גב' ריבה לוי, בית „מעריב", תל־אביב.

בתחרות ישתתפו רק ספרים מאוירים שנדפסו והוצאו בשנתיים האחרונות ושלא זכו עד עתה בשום פרס אחר. כל מתחרה רשאי להגיש לא יותר משניים מחיבוריו המאוירים.

לפרשת השבוע — בראשית

מאת הרב חיים פרדס

והנחש היה ערום

והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים (ג', א). ומפרש רש"י ע"פ בראשית רבה י"ט, א: מה זה לכאן (כלומר, למה שנאמר למעלה שם ב', כה: ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו, ולא יתבוששו). אלא לימדך, מאיזו עצה (וסיבה) קפץ הנחש עליהם. ראה אותן ערומים ועוסקין בתשמיש לעין כל, ונתאוה לה (לחוה). ערום מכל, לפי עורמתו וגדולתו היתה מפלתו. ערום מכל, (ולבסוף כשנענש) ארור מכל (להלן פסוק י"ד). עד כאן דברי רש"י. ולפי זה, היה הנחש הקדמוני עמוד התאווה, המתירנות וגילוי העריות בעולם ויסוד ההשחתה המוסרית לדורות על כל סטיותיה החולניות, המכוערות והבזויות. שהרי אמרו במס' בבא מציעא צ"א, ב: כיון דאיכא מיניה, בתר מיניה גריר. כלומר, שאין בעל חיים נגרר ונמשך אלא אחר מינו, כאשר הוא נמצא ומצוי לו. ואילו הנחש בכל אופיו ומהותו נתן את הלגיטימציה וההיתר לכל תועבה ותרפה של מין בשאינו מינו, מה שהביא בסופו של דבר את המבול לעולם, וגרר את העולם לסערת יצרים ותאוות שפלות, סערה שאינה מטבעו העצמי של העולם, ובאמת אין בה כלל צורך ותועלת. וכבר האריך בעניין זה הנצי"ב בפירושו שם.

שנינו בברייתא במסכת סוטה ט', א: סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה (שהרי היא אסורה לבועלה), ומה שבידה נטלוהו ממנה (שהרי נאסרה גם לבעלה). שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש (ליטול לעצמו) אין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין הימנו. וכן מצינו בנחש הקדמוני, שנתן עיניו במה שאינו שלו (היא חוה), מה שביקש לא נתנו לו, ומה שבידו נטלוהו ממנו. אמר הקב"ה, אני אמרתי יהא (הנחש) מלך על כל בהמה וחיה, ועכשיו (נאמר עליו) ארור הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה. אני אמרתי יהלך (הנחש) בקומה זקופה, עכשיו על גחונו ילך. אני אמרתי יהא מאכלו (של הנחש) מאכל אדם, עכשיו עפר יאכל. הוא (הנחש) אמר, אהרוג את אדם ואשא את חוה, עכשיו „איבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה". וכן מצינו בקין וקורח ובלעם ודואג ואחיתופל וגיחזי ואבשלום ואדוניהו ועוזיהו והמן, שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם — מה שביקשו לא ניתן להם, ומה שבידם נטלוהו מהם. עד כאן דברי הגמרא. ולפי זה, פתח וסלל הנחש הקדמוני־הערום בשפלות זוהמתו ובנבזות תועבותיו, את דרך ההשחתה, הקנאה, השנאה, השקר והכזב, שדרכו והלכו בה רבים וגדולים מישראל ומאומות־העולם, מאז ימי בראשית ועד עצם היום הזה. וכך חברו יחד הנחש והאשה הסוטה שבגדה ומעלה בקב"ה ובאישה, קין ובלעם, קורח והמן, ושאר שפלי עולם שבכל הדורות.

במסכת שבת קמ"ו,א, הדגישו חכמים את ארסו הנורא של הנחש, המחלחל בעימקי נפשה של כל האנושות עד עולם: בשעה שבא הנחש על חוה, הטיל בה זוהמה. ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, אומות העולם שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן. וזו ורק זו בלבד היא סיבת הסיבות של רשעות־שנאתם של כל הגוים והאומות לישראל, בכל הדורות ובדורנו בפרט. והיא זוהמת־רעל־הנחש המפעפעת בהם בכל עוזה, והיא תוססת, הורסת ומכלה בהם כל שארית חוכר של מידה טובה ומחשבה אמיתית ונכונה. והיא הנחשיות הנצחית שלא פגה ולא פסקה וגם לא תיפסק לעולם, עד ביאת גואל צדק, אשר יקצץ ויעקור ויגמר וישבר ויכניע את זוהמתו של הנחש מליבם הערל־המורעל של כל הגויים שכחי האלוקים, הדורסים ורומסים את ישראל בכל מקום חמס, ומבקשים לעקור שם שמים מן העולם. ואף שפסקה זוהמתו של הנחש מישראל כשעמדו על הר סיני, עדיין לא כלתה הזוהמה לחלוטין. פסקה, אך לא כלתה. והיא באה לידי ביטויה המכוער וגילויה הבזוי, באותם המנויים שם בברייתא, שהיו ופעלו לאחר מתן התורה לישראל. שהרי דואג ואחיתופל מגדולי הדור היו, וכן גיחזי, אבשלום, עוזיהו ואדוניהו, ותלמידיהם ותלמידי־תלמידיהם בכל מקומות מושבותיהם. והם הורסים את המחנה מבית, בלשונם הרעה והפרועה, באיבתם ובמשטמתם לכל דבר שבקדושה, לעם, לארץ ולתורה. והם מבוללים את העם בתרבותם היוונית ובהידמותם הנוראה לאומות העולם, לאורח חייהם, דיבורם וכל אשר להם. ומעל לכל אלה פרוסה ומרחפת רוחו־זוהמתו־ארסו של הנחש הקדמוני, שהפיץ ופיזר ברחבי תבל אין ספור נחשים קטנים, הממלאים את שליחותו הארורה בכל לבם ונפשם.

וכן אמרו במס' תענית ח', א: אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (קהלת י', יא) אם ישוך הנחש בלא לחש, ואין יתרון לבעל הלשון. לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרות לו. ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך (שאתה נושך בני אדם והורגם — רש"י). אמר להם (הנחש), ואין יתרון לבעל הלשון (וברש"י שם: מה יתרון לבעל הלשון, שמספר לשון הרע אע"פ שאין לו הנאה. ולפיכך מביאו הקב"ה [את המספר לשון הרע] אצל נחש, כ"י שיתבייש [הנחש] מפני שהשיא [ופיתה] אדם הראשון, ומתביישין עמו מספרי לשון הרע). נמצא, שהנשיכה והנבישה של האדם בלי כל הנאה, שעליה עתיד הקב"ה להענישו, היא היא יסודם של כל האכזריות, הסאדיזם והאנטישמיות לסוגיה, למיניה ולגוניה השונים והמשונים. עד שאפילו כל חיות הטרף שבעולם עתידות להתקבץ אצל הנחש, משום שאף הן אינן מסוגלות להבין את משמעות הנשיכה לשם נשיכה, וההריגה ורציחה לשמן בלבד. וכה עמוקה וטבעית היא נשיכתו של הנחש ורשעות אכזריותו, עד שאמרו במסכת יומא כ"א, א. כי אחד מעשרת הניסים שנעשו תדיר בבית המקדש בזמן שעמד על תילו, היה שלא הזיק נחש ועקרב (ולא הכיש אדם) בירושלים מעולם. שכן רק בבית המקדש שהיה מרכזה האדיר של השראת השכינה בישראל ובעולם, והיתה בו קדושה עליונה כזו שהיתה בגן העדן לפני החטא שהביאו הנחש, וכזו שבאחרית הימים כאשר הנחש והנחשיות יסופו, יבטלו ויעברו כליל מן העולם, רק שם בלבד היה וקרה הנס, שפסקה זוהמתו־ארסיותו של הנחש, ולא הזיק שם הנחש לאדם מעולם.

נראה, כי מידת הגאווה של הנחש, נעוצה ביסוד קלקולו הנורא. ומשום כך אמרו במס' בבא קמא ט"ז, א: שדרו של אדם (שמת), לאחר שבע שנים נעשה נחש, והני מילי דלא כרע (ולא השתחווה לקב"ה ב„מודים (אנחנו לך", שבתפילת שמונה עשרה). שכן הכריעה בתפילה מורה על הכניעה ועל הכפיפות לקב"ה ואותו אדם שלא כרע ב„מודים" יש בו ממידתו ומאפיו של הנחש הגאה והיהיר, ועל כך הוא נענש. הנחש המלשין (מדרש תהלים מז' ק"ב), הלץ (מדרש שמואל פרק י"ב), המקולקל והמעוות, האכזר והערום, שחז"ל שהכירו בו ובשלילתו, וציוו עליו במסכת סופרים פרק ט"ו: הטוב שבנחשים, רצוץ את מוחו.

هكذا عند الأصل

מורי ורבותי, אחי ורעי | מאת משה קרונה

בשדות התיישבות ומחשבה (ב)

בסימן צמידות לערכים

צוריאל אדמנית כלל וכל לא היה יחיד עם שהיה מיוחד בשדה המחשבה של הקיבוץ הדתי עדרו אז, ובמשך שנים, עוד אנשי הגות רציניים ובהם ותיקים ורגילים ממנו. לא אוכל למנות את כולם ורק על אחד נוסף אייחד קצת את הדיבור — הרי הוא משה אונא.

למשה אונא ישנן הרבה זכויות בחיי התנועה ואין המוסכמות צריכות ראיה, אלא נראה לי זכותו העיקרית והחשובה ביותר היא היותו האיש אשר אולי יותר מכל שאר חבריו, טרח ועמל כל הימים לעצב את דמות דייקנה הרוחנית של הקבוצה הדתית. משה אונא היה ממש כראשוני בח"ד עוד בגרמניה והוא אשר יחד עם חבריו ייסדו את קבוצת ההכשרה הראשונה; הוא היה גם כעליה הראשונים והחשובים של בח"ד לארץ והיה בין מייסדי „רודגס" בארץ. ידיו רב לו בעינייני ארגון חלוצי והתיישבות. אולם לא זה היה העיקר בתרומתו לי נראה כי העיקר בתרומתו הגדולה היה בתחום המחשבה. כמעט שלא היה דבר או פן בחיי הקבוצה הדתית שמשה אונא לא טרח לבררו בכור המבחן האידיאולוגי. „צמידות לערכים" היה משה אונא תובע תמיד גם בתוך הפועל המזרחי וליכים אף במפד"ל בכל עשיותיה הפוליטיות־מפלגתיות. היה דוחה תמיד עשייה של סתם, פעילות הבאה מתוך הרגל ושיגרה. ללא הפוגה וללא ליאות, וגם ללא אימה כלשהי מפני מבקרים ומתנגדים, היה עומד על העניין הזה של ה„צמידות לערכים". לא רק „סוף מעשה במחשבה תחילה" כי אם גם תחילה מעשה במחשבה.

מורה הדרך

את משה אונא היכרתי מקרוב מראשית ימי עלייתי בארץ. לא הייתי כמובן „קיבוצניק" אדוק כמוהו ומכילא הרבה מהבעיות שהיו מטרידות אותו, ומכילא נושאים לכתיבתו המגוונת בבטאוני הקיבוץ הדתי ועיתוני התנועה לא היו כלל מטרידות אותי ברצינות כה רבה. אולם ללמוד ממנו אפשר היה, צריך היה וכדאי היה. הוא ראה את הקבוצה הדתית לא כראות איזה מפעל התיישבות־חלוצי דתי סתם כי אם כמפעל יחודי של התחדשות דתית חברתית יהודית במלוא ההיקף והעומק של המושגים האלה. הוא חתר לכך שהקיבוץ הדתי יהא מסוגל להקרין על הסביבה ממיטב האור של היהדות שלו, שיהא הקיבוץ נאמן לייעודו הסגולי וישתלב בדרך נכונה בהווייתו של התנועה הדתית־לאומית בכללה. משה אונא נתן הרבה כחות לכתיבה כעיונית, הנאומים עיוניים היה למורה הדרך בה"א הידיעה.

הנה במשך כל השנים שאנו מדברים בהן בפרקים אלה עמדו הנושאים האלה במרכז חיינו התנועתיים והייתי אף אני לא סתם מתבונן אדיש כי אם „מעורב" במידה ניכרת, ביחוד בכל הנוגע להיבטים התנועתיים הכלליים. משה אונא הביא עמו מה„בית" באשכנז — בית אביו, הרב החשוב, הלמדן ובעל דעה רחבה, ומבית התנועה בגרמניה מטען די כבד וחשוב של תכונות ומושגים יהודיים. הוא יחד עם ד"ר ישעיה וולפסברג, דוד בית אריה והחברים אחרים היו האמצעים שעל ידם התרחשה קליטת חברינו מגרמניה עם מושגיהם וגישותיהם, בתוך התנועה בארץ.

כן, היו „לנו" בעיות קליטה תנועתיות די קשות. הפועל המזרחי היה מתפתח כל הזמן על פי הסיפתם של מייסדיו וממשיכיהם שהיו ברובם יוצאי אירופה המזרחית — בעלי מנטאליות ודרכי חשיבה ונוהגים ספציפיים. עם ההנהגת התנועה היתה מודרנית ואינטלקטואלית־יהדותית לא קל היה לה לקלוט את כל סוגי העולים. ופשיטא שגם לעולים ובאים לארץ לא היו הדברים קלים כלל וכלל. משער אני, כי לא פעם היה עולה על דעתם של כמה מחברינו לנהוג כפי שנהגו שאר יוצאי גרמניה, היינו להתנגד ולהיערך בחטיבות חברתיות ותנועתיות־פוליטיות נפרדות. הרי היו לנו בשנים ההן תנועות כלליות של „יוצאי מרכז אירופה", שאמנם לא היו גזורות ותחומות לפי קריטריונים „עדתיים" במובן של ימינו אלה כי אם לפי קריטריונים של „לנדסמנשפטים" (ארצות מוצא). היא איפוא הכרח שהקולטים והנקלטים שלנו יעשו מאמצים מיוחדים במינם כדי להימנע מפילוגים ולהשיג את האינטגראציה הנכספת. משה אונא כחבריו הפעילים המרכזיים בהפועל המזרחי — ד"ר ישעיהו וולפסברג, דוד בית אריה, פנחס רוזנבליט — סבר וקיבל ללא כל היסוס, וכבר מתחילת המעשים, את העקרון כי הקיבוץ הדתי צריך להיות חלק בלתי נפרד מתנועת העבודה הדתית — הפועל המזרחי ובתנועה הכללית שלנו למצוא חסות, ביטוי, השפעה וכיוצאים באלה. אולם כשם שהוא דרש הרבה מאד, לפי ערך, מהקיבוץ הדתי כך הוא דרש הרבה מאד, לפי ערך, גם מהפועל המזרחי. עקביות ללא כל פשרות מטעמי תכסיס, נטייה בולטת כלפי תנועת העבודה כולל בחינה מתמדת של אפשרות ההצטרפות להסתדרות, הפעלת לחץ על הרבנות הראשית שתהא דינאמית יותר בפעילותה ובהיענותה לשאלות פסיקה אקטואלית, פתיחות של ממש במסכת היחסים של דתיים־חילוניים וכדומה. איני מעלה, בכוונה, את הפרובלימאטיקה שהתעוררה בריבה הימים ואשר עוררה הבדלי־גישות חדשים כי אם רק את השאלות שניסרו בחלל עולמנו באותן השנים שעליהן אנו מספרים בפרקים אלה.

„סימפוזיון" עם בן־גוריון

משה אונא היה דברם (דליית פתוחה) של הקיבוץ הדתי ושל רבים בתנועה, מיוצאי גרמניה המסתופפים בצלו של הקיבוץ. הגיב בכתב ובעל פה והיה מעורב בכל עבודה בתנועה, בכל מועצה ועידה. כבר הזכרתי למעלה כי משה אונא הביא עמו „מטען כבד" של תפיסות ומושגים מגרמניה. הללו נבעו בעיקר מתוך המצב המיוחד שבו היתה שרויה אותה חטיבה של היהדות הדתית בגרמניה אשר שללה את פירוד הקהילות וחייבה את איחוד העם ואף התייצבה, מראשית הימים, לימין הציונות בכלל והציונות הדתית בפרט. בגרמניה הרי עמדות כאלו לא היו עניינים של מה בכך כי אם עקרונות שהיו מתבהרים גם בכור המבחן של המציאות הריאלית (ובתקופה מסויימת גם מציאות אכזרית מאד) של החיים היהודיים. כאן לא מדובר היה בסיסמאות כי אם בדברים העומדים ברומו של עולם, לא בעניינים מופשטים אלא בעניינים ריאליים.

כן, „קשה" היה לנו עם חברים מ„בית המדרש" הגרמני הזה. כאן לא היתה איזו הכרעה חד־פעמית של סוגיה חשובה כי אם ויכוח מתמשך כל הזמן. ההבדלים בין הגישות השונות נראו ובלטו, בכל דיון התייעצות ובנושאים רבים מאד. „יצירה ובניין" היה שמה של הסיעה הרעיונית, שבה היה משה אונא מראשי הפעילים וההוגים והיא היתה „קשה" לנו — אנשי המרכז ומשה שפירא בראשה. אלא, צריך אני להדגיש, כי גם באותם הימים ממש כאשר אמנם „רתחנו" וגם רגזנו, אהבנו את המערכות האלו של ויכוחים ופולמוסים. למדנו כולנו הרבה ומי שיבדוק את פרטי ההתפתחות הרעיונית־הפוליטית של הפועל המזרחי יחשוף בוודאי את ממדיה הרחבים של השפעת חברינו יוצאי אשכנז על דרכה של התנועה.

זכורני, באחד הימים שח לי משה שפירא על שיחות מאד אינטנסיביות שמנהל עמו דוד בן גוריון בעניין תכניות להקים בכל ארצות אירופה המזרח התיכון תנועה חלוצית שתיקרא בשם „החלוץ האחיד". בתנועה זו, שתקום לפי התכנית בכמה ארצות במחתרת על ידי שליחי המוסד לעליה ב' ובארצות כבושות אחרות באירופה רק לאחר הניצחון במלחמה, יתארגנו יהודין ובצוותא אחת כל בחור וטוב הרוצה ומוכן לעלות לארץ גם בתנאי הפעלה דתי וחילוני, מאורגן ובלתי מאורגן וכדומה. משה שפירא אמר לי אז כי מופעל עליו לחץ כבד ביותר מצידו של דוד בן גוריון, „ולא אוכל עוד לבדי לשאת בלחץ זה שבן גוריון יודע להפעיל" — הוסיף ואמר. משה שפירא אמר כנראה לבן גוריון כי האנשים „שלו" הפעילים בענייני התנועה החלוצית בתפוצות לא יקבלו בשום פנים ואופן את ההצעות החדשות האלו וכן אם רוצה הוא (בן גוריון) להשפיע עליהם אדרבא שידבר עמהם וישכנעם. משה שפירא הטיל איפוא את כל „החבילה" הזו על כתפי. כשלעצמי לא רציתי כלל וכלל ליטול על עצמי אחריות למהלכה של כל התנועה בתפוצות בשנים גורליות ומכיוון שעניינים מסוג זה נדונו בימים ההם בסתר, חשבתי לעצמי כי הטוב מכולם להתמודדות קשה כזו עם בן גוריון בנושא שבן גוריון „סגור" עליו — יהא משה אונא. אף חשבתי כי נכון הוא דבר זה מצידו שהרי בכל תנועה חלוצית שתקום לנו לאחר המלחמה באירופה יהא נועד מקום חשוב לקיבוץ הדתי שממנו נבקש שליחים וממנו נבקש ונתבע מקומות קליטה לעולים וכו' וכו'. הלכנו איפוא שנינו — משה אונא ואנכי — לביתו של דוד בן גוריון בתל־אביב ונכנסנו עמו למה שהיה קרוי „סימפוזיון" שבן גוריון אהב מפעם לפעם לערוך עם ידידים־יריבים.

שעות על גבי שעות נמשך ה„סימפוזיון" הזה. בן גוריון שטח לפנינו את הערכותיו לגבי המצב ביהדות אירופה שנמצא לאחר המלחמה. „האם נוכל — חזר וטען — להציע לנוער היהודי שסבל כל כך עוד ועוד פילוגים? „הרי הדבר הטוב ביותר הוא שנבוא אליהם בכוח מאוחד" אלא מאי — כך בערך המשיך — אתם חוששים „לענייני דת"? אין פחד — נבטיח כי בתנועת „החלוץ האחיד" שתקום תתקיים שמירת שבת, לא יהיו חילולי קודש, המטבח יהיו כשרים — — — כל מילי דמעליותא וכל מה שהנפש הדתית־לאומית חפצה בו יינתן ובלבד שנסכים לרעיון „החלוץ האחיד". אכן, היתה זו „הפצצה מאסיבית" כיד בן גוריון הטובה עליו ונוכחתי לדעת כי אכנם כן „טובים השניים מן האחד". משה אונא, נושא דגל הפתיחות והסובלנות ושאר המידות הטובות שבאחדות העם, סירב, כמוני, להיכנע. אי אפשר לוותר על הייחוד שלנו ולא ייתכן להכניס נוער חלוצי דתי שנשאר דבק באמונתו לאחר כל חבלי השואה והרדיפות לתוך מלכודת של טשטוש רעיוני. איננו מסכימים ל„חינוך אחיד", ל„התיישבות אחידה" וגם לא ל„חלוץ האחיד". בסיפוק סיפרתי למשה שפירא כי בשיחה הקשה והארוכה שהיתה למשה אונא ולי עם בן גוריון נפתר העניין, אין „החלוץ האחיד".

פשיטא שלא קיבלנו את כל דעותיו של משה אונא, ואפיו ואומר שגם הקיבוץ הדתי לא קיבל, לא להלכה ולא למעשה, את דעותיו כולן בנוגע לענייניו של הקיבוץ הדתי. אולם למדנו ממנו כולנו ולמדתי גם אני הרבה מאד כיצד, ולוא במידת מה, להצמיד פעילות ומדיניות לערכים וכיצד, ושוב, לו גם במידת מה, לחתור תמיד למעמקים בחשיבה על הבעיות העומדות לפנינו.

(המשך יבוא)

מ,בראשית ברא' לתקופת ה,אחרית'

מאת דוד עלנר

ארץ ישראל היא, לפי חז"ל, אחת ממתנות הטובות שנתן הקב"ה לישראל, וכמתנה מן השמים הרי גם לה משמעות רוחנית עליונה, כשם שישנה לשתי המתנות האחרות: תורה ועולם הבא. אולם, כידוע, מתלווים למתנות הללו ייסורים. גדולתו של עם ישראל כעם סגולה מופגנת גם ביחסו לייסורים אלה: הוא איננו בועט בהם...

את מצבו של היקום הפיזי טרם „בראשית" מתארת התורה כ„תוהו ובוהו", ודמות זו כאילו „תפריה" למצבה של החברה האנושית בתקופת „האחרית", בה אנו חיים. ההבדל הקוסמי הוא בזה, כי מה„אין" הקדום ברא אלקים את החיים ואת העולם כולו, ובימינו נדמה כאילו האדם „מתקדם" לקראת שובו ל„אין" החשוך של ערב „בראשית"...

ואמנם, המערבולת הרוחנית והחברתית הבין־לאומית עתיקת־יומין היא ו„הזמן החדש" לא חידש בה, אלא עטה אותה במחלצות מודרניות; נאמר כבר, שככל שהמצב משתנה, יותר נשאר הוא כמו שהיה... לכה וכדוע? מפני ש„אומות העולם" עדיין לא קיבלו את האמת כי „בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" — אמת, הקובעת את תשתית המשמעות של החיים עלי אדמות, כי להיסטוריה יש כיוון. חלק גדול מן האנושות משלם לה, לאמת מכרעת זו, מס־שפתיים, אולם רחוקה היא מכליר חיים ואיננה משמשת גורם מרכזי במהלכיהם ובתכנון דברי ימיהם. עובדה זו מתבלטת ביותר ביחסם לישראל — הברומטר והדופק של החברה האנושית.

שלילת כוח הזרוע

כל בר־בי־רב מכיר את המדרש, אשר רש"י פרסמו בעולם: „אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל התורה אלא מ„החודש הזה לכם" (שמות יב, ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח ב„בראשית"? משום, כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים (תהלים קיא, ו). שאם יאמרו אומות העולם לישראל: ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גויים. הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא; הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו. ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" (תנחומא ישן). במאמרו זה מבטא ר' יצחק משמעות פילוסופית עמוקה לכיבוש ארץ שבעת עמים על ידי בני ישראל בצאתם ממצרים. לא היתה זו תליה בשרשרת כיבוש עמים, שלכאורה נראית כתהליך טבעי של „כל דאלים — גבר". יד ה' בהיסטוריה הוא עיקרון כולכוי בהגות התורנית. הרי אלשיך הקי מקשר את מאמרו של ר' יצחק עם הנאמר בפרשת דברים, כאשר משה רבנו מזהיר את בני ישראל: „אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, כי לא אתן לך מארצו ירושה, כי לבני לוט נתתי את ער ירושה" (שם, ב, ט). והאלשיך מציג שאלה חמורה: „ושמא תאמר, איך יחשבו ער ושעיר מתת ה' ירושה למואב ושעיר — אם הם הוצרכו להרוג יושביהם ולתת אותם מידם? זה אינו כלום, כי הנה זהו, כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו (שם יב), הלא ייחשבו לליסטים שלוקחים ארצות גויים ועמל לאומים; כי הלא (מי) אשר נתן להם הוא ה', מהווה כל ההוויות, אדון הכל: כשרצה נתן לאלו, ואח"כ לטובים לפניו נתנה, כמאמר ר' יצחק באמרו: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא, מ„החודש הזה" וכו'".

לכאורה יש במאמרו של ר' יצחק מן התמיהה: הייתכן, שנותן התורה יתחיל אותה לפי מוטיב „פרליטי" — בלשון זמננו — ותוך הצפיה לאומית־ישראלית: להסיר לזות שפתיים על זכותו של עם ישראל על ארץ־ישראל!

אלא, שלפי ר' יצחק, ההכרזה „בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" חורגת הרבה מעל ומעבר לתפיסה הלאומית שעל פני השטח; מתעלה היא לרום ההשגה הקוסמית התורנית ההיסטוריוסופית שלה. אמנם, „החודש הזה לכם היא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל", ברם „בראשית ברא אלקים" נוגעת לכל המין האנושי עלי אדמות. ואולם גם מהכלל: האנושות, מתבלט הפרט: ישראל!

„בראשית" מורה על תכלית: „בראשית" מציג, כביכול, את הבורא כאדון העולם וכל אשר בו וכל המתחדש בו. „בראשית" מפזרת את הערפל הסמיך של ה„תוהו ובוהו" ומאירה באור יקרות את קיום כוונה וכיוון בבריאה. היא מלמדת על מעורבותו של הבורא בברואיו ובגורלו של כל אחד מ„יציר כפיו". „בראשית" מכריזה ש„נחלת גויים" איננה מקרית אלא מסובבת מ„כח מעשיו", וכי את ארץ שבעת העממים נתן הקב"ה לעם סגולתו. וכך הגדיר את ה„מתנה" הזאת נעים זמירות ישראל: „כי לא בחרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה למו; כי ימינך וזרועך — כי רציתם" (תהלים מד, ד).

„בראשית" מחייבת

„בראשית" איננה פילוסופיה ערטילאית, קוסמוגוניה שאיננה מחייבת הלכה למעשה. אמנם, „בראשית" היא גם פילוסופיה וגם קוסמוגוניה וביהדות היא מצטבת בתורת אלקים המעניקה זכות לנביא בצלם למלא רצון בעל ה„בראשית", כפי שהוא מתגלם בתורתו, על ידי אורח־חיים ארוג ממצוות, כפי שמתבטא הראב"ע בפירושו: על „כח מעשיו הגיד לעמו": „שהשם עושה חסד ומשפט וצדקה; והוא שהגיד לעמו ללכת אחריו".

את המשימה העילאית הזאת הבין וקיבל אברהם אבינו, בשבילו ובשביל זרעו עד סוף כל הדורות — בכל התנאים ובכל הנסיבות. וכבר העיד עליו „יודע תעלומות": „כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח, יט). וממנו, מאברהם אבינו, מתחילה ההפרדה בינינו לבין כל העולם כולו. חז"ל היטיבו, כדרכם, לתת ביטוי חריף וקולע לעובדה הזאת: „למה נקרא שמו, אברהם העברי? משום שכל העולם כולו מעבר אחד, והוא מעבר אחר" (ב"ר, לך־לך). ומאז, דרך כל אלפי שנות ההיסטוריה האנושית, לא חל שינוי ביחס זהה. החיים „המודרניים" — אומר הגרי"ד סולובייצ'יק שליט"א — הבליטו עוד יותר את בדידותם של בני אברהם: כל אומה ולשון, מלוכה או מלוכות, משתייכת לאחד הגושים באו"ם; רק ישראל נמצאת מחוץ למערכת הגושים („חמש דרשות").

הליסטים זועקים: „תפסו את הליסטים"!

לאור בדידות זו, יחודה וייחודית, יש לראות את מאורעות ימינו הפוליטיים הנוגעים לישראל. שיבת עם ישראל מכל פינות העולם לארץ אבותיו הקדמונים ושיקומו המדיני, היא עובדה שאיננה משתלבת ומשתבצת במהלכים הטבעיים „השגרתיים", שאומות העולם רגילים להם. הם אינם מודעים, כמובן, להשקפת העולם האלקית, כפי שניסח אותה ר' יצחק, ואינם מוכנים נפשית לאמץ אותה. הזרות הבלתי־טבעית של תקומת עם גלותי מובהק, „מפוזר ומפורד בין העמים", מרתיעה — אם לא מפחידה — אותם. העולם הנוצרי מסרב במודע להכיר בתחייתו של עם ישראל, שכן היא מכחישה את אחד העקרונות הנוצריים שלו, אשר לפיו הכנסיה היא יורשתו של העם הנבחר. „ראשית צמיחת גאולתנו" והתהליך ההתגשמות הבטחות נביאנו משמיטה את הקרקע הדוגמתית מתחת אמונתם. מאידך גיסא, מפחדים הצריבים משיקומו המדיני של עם, שמעולם לא הכירו אותו בתור יחידה לאומית סוברנית. עמי האיסלם נפגשו עם יהודים כיחידים, לכל היותר כקבוצות אתניות פזורות ומנותקות, שהרי כאשר נתגבש האיסלם התוקפני לא היתה כבר מלכות ישראל בארץ ישראל. הזעקה: „ליסטים אתם" בוקעת מכל הצדדים.

הליסטים הזועקים עלינו „תפסו את הליסטים"! אינם חלים ואינם מרגישים שזעקתם הציניות הזאת היא בעצם בומרנג, המנחית מכה ניצחת על ראשם שלהם, כפי שהטיח בפניהם ב„תשובה" משכנעת ר' יהושע דסכנין: „מה טעם גילה הקב"ה לישראל מה שנברא ביום הראשון ומה שנברא ביום השני? מפני אומות העולם, שלא יהו מונין את ישראל ואומרים להם: הלא אומה של בוזזים אתם! וישראל משיבין אותן ואומרים להם: ואתם, הלא בוזזה היא בידכם! הלא, „הכפתורים היוצאים מכפתור השמידום וישבו תחתם". העולם ומלואו של הקב"ה; כשרצה נתנה לכם, וכשרצה נטלה מכם ונתנה לנו. ההיד (תהלים קיא): „לתת להם נחלת גויים" (לכן) הגיד להם את כל הדורות" (בראשית רבה. ג). משמעות טיעוניו של ר' יהושע דסכנין היא, איפא: אם אין אתם, האומות המשמיצות אותנו, מקבלות את העיקרון כי אדון העולם הוא אשר נתן לנו את ארצנו במתנה — הרי גם אתם אשמים בגזלת ארצות של אומות אחרות, לא עלינו תלונותיכם.

בכך קרע בעל המדרש את מסוות הציניות המחרצפת מעל פני הליסטים הבין־לאומיים המטילים את הדופי שבהם — עלינו. וזהו, כמובן, גם סיפון פרגמטי המגלה את ההתחסדות הצבועה של „דורשי הצדק והיושר", שאינם אלא בבחינת זאב טורף העוטה עור כבשה תמימה.

„נחלת גויים" או נחלת אבות

לדאבוננו ולבשתנו הצורבת לא רק „האומות" מכתימות את פלא שיבתנו לציון כ„ליסטות": „הזדבר אוריהם, בימינו, גם הנחשלים שלנו, אשר ענן „שלום עכשיו" מפרידים מתנה ישראל הדבק בנחלת אבות. מתנת הבורא. ר' יצחק אמנם חזה אפשרות של טענות שקר הדופי של ה„אומות" אולם אף הוא לא יכול היה להעלות על דעת־הקדוש שלו מקרה מוזר ומזוויע כמו הכחש, הכפירה וההשפלה העצמית שבתופעת „שלום עכשיו".

באספקלריית התורה לא רק ארץ כנען נתן הקב"ה לישראל, אלא גם „יצב גבולות למספר בני ישראל" (דברים לב, ח). אין העולם הפקר, וכה שנדמה לבני אדם באנדרלמוסיה נבוכה. היא על צד האיזה הצ־יקה תכניתו של „תמים דעים", שהצדק האלקי שלו יוצא לאור בזמן הנכון.

הנה כך מתואר הרקע ההיסטורי של נחלת האבות ב„דעת זקנים בעלי התוספות": „יצב גבולות עמים" וכו' בירר נחלה לשנים־עשר שבטים, אף על פי שעדיין לא נולדו. כיצד? שמסר ארץ ישראל לבני כנען, שהם עבדים לבני שם. כדי שלא יוכלו לערער עליהם כשיבואו ליטלה מידם. ובני כנען שנים־עשר היו, — — וזהו, למספר בני ישראל".

שלושים שנה למבצע סיני

המלחמה האימפריאלית האחרונה

מאת גונן גינת

באופן בסיסי, הנחתה תפיסה דומה את הוגי רעיון מבצע סיני, ואת מתכנני מבצע „אורנים" ששינה את שמו ל„שלום הגליל". היתה זו הכוונה להפוך את המשטר במדינה השכנה לידידותי באמצעות הפעלת כוח צבאי. באוקטובר 1956 צעדו שתי מעצמות עם ישראל יד ביד, וב־1982 קיוותה מעצמה אחרת, ארצות הברית, שישראל תוציא עבורה את הערמונים מן האש. לפני 30 שנה היתה ההתפכחות מהחלום חדה ומהירה. שנים אחר כך, היתה ההתפכחות כרוכה באבידות כבדות. אבל במבצע סיני לא רק ישראל טעתה. עולם שלם הבין לפתע שחל שינוי. תם עידן האימפריות וחל שינוי תפקידים. בריטניה וצרפת חדלו להיות מעצמות־על והפכו למדינות מן השורה. מעכשיו העניינים ייסגרו בוושינגטון ובמוסקווה.

בעצם, נאצר צריך היה ל...ות איש שלום. „מריריו", אם ניתן לבנות אותם כך, היו נהרו וטיטו. נקודת המפנה היתה ועידת בנדונג של מדינות העולם השלישי. שליט מצרים הגיע לוועידה כמי שרואה לנגד עיניו את טובת עמו, ויצא ממנה עם רעיונות לעסקאות בנשק ושאיפות לאומיות החורגות מגבולות מצרים. ב־1954 עוד יזם נאצר נסיונות הידברות עם ישראלים בפריס. אחרי בנדונג החל המודיעין המצרי ליזום פעולות של „פדאיון" שהחלה שרשרת של פעולות גמול, תעלת סואץ הולאמה ונמל אילת היה נתון למצור יחד עם משלוחי הנשק, החלו להישמע מרדיו קהיר רעיונות להפכות ברחבי העולם. גם במדינות ערביות.

גמאל עבד אל־נאצר החל להציג את מצרים כמעצמה צבאית. האמת היתה רחוקה מהערכה זו, אבל כמו בבדיחה על ג'וחה, החל גם נאצר להאמין בכך. עד מהרה, כללו נאומיו איומים שהערבים יגיעו לאירופה. גם לולא היתה התעלה מולאמת ביולי 1956, ספק אם ניתן היה למנוע עימות צבאי, לאחר שאמונתו של שליט מצרים בעוצמתו היתה צוברת תאוצה.

באוקטובר 1955 התפרסם ברבים ההסכם בין מוסקווה לקהיר, שהוסוה כ„עיסקה הצ'כית". משה שרת, אז שר החוץ, יצא לפריס ... עם ארבעת שרי החוץ של המעצמות, בתקווה להשיג נשק. בעיני שרת, היתה אז הבריחה בין חימוש מהיר למהלכת מנע, והוא העדיף את האפשרות הראשונה. מולוטוב הבהיר לו שאין סיכוי להביא את ברית המועצות מכוונתה להפוך את מצרים לגורם צבאי. דאלס דחה את כל בקשותיו לנשק אמריקני והוסיף דרישה לאיפוק מצד ישראל. בריטניה היתה שרויה עדיין בתחושה שישראל היא תופעה ארעית ובצרפת התנהל מאבק פנימי בין ראש הממשלה וראשי הצבא שתמכו בישראל, לבין שר החוץ שהתנגד.

במהלך 1956 הלכה והתחזקה בארץ תחושת המצור. התקפות הפדאיון, בעיקר מגבול ירדן, אך גם מהגבול המצרי, הלכו ותכפו, המסתננים שיבשו את אורח החיים הנורמלי. המצור הימי חיזק את התחושה שרק כוח יכול לפתור את הבעיה. באמצע אוקטובר נכנסו יחידות חלוץ של צבא עירק לירדן, וכמה ימים אחר כך צריך היה להיכנס לתוקפו הסכם על פיקוד משותף לצבאות סוריה ומצרים. כל אירוע כזה, חיזק ... שיש להקדים את המהלומה בטרם יהיה המחיר שייגבה כבד יותר.

לעיסקת הנשק בין מצרים לברית המועצות היה משמעות היסטורית. ... ... תהליך של „החלפת „בעלים". ... כבר לא היו הספקים הבלעדיים, ושליטת ה... ... בבעירות כוח של שתי מעצמות העל, ארצות הברית וברית המועצות.

עיסקת הנשק „הצ'כית" גם עמדה בניגוד להבנה שנוסחה בכתב בין ארצות הברית, צרפת ובריטניה, שלפיה, אין לספק נשק לאחת ממדינות המזרח התיכון, ללא התייעצות מוקדמת. היה זה ביטוי לחשש מאובדן היציבות באיזור. חרדה שהידרדרות כעין זו עלולה לגלוש לעימות בין־מעצמתי. במהלך 1956 התגלה ההסכם כמכשול בדרך לאספקת נשק לישראל כאשר הבקשות הישראליות הועברו לדיון בפורומים מסורבלים. ברית המועצות טענה שלא היא שברה את ההבנה, אלא בריטניה ושותפותיה שסיפקו לעירק נשק כחלק מאותו פורום. לפיכך, מוסקווה נדחפה להתקשר עם מצרים, ידידתה של עירק, בטרם יהיה מאוחר.

תנאים התחלתיים טובים

התנאים הבינלאומיים ההתחלתיים לפתיחת המבצע בסיני היו טובים. ברית המועצות היתה מסובכת בנעשה בהונגריה, ואייזנהאואר היה ... בעיצומה של מערכת הבחירות על כס הנשיא. לפי ... יש זמן למזרח התיכון — צרפת ובריטניה — עם ישראל.

בפועל, היתה ההשפעה הפוכה. אייזנהאואר זעם על פתיחת המלחמה וראה בה נסיון למנוע את בחירתו. בקרמלין קפצו על ההזדמנות להסיח את דעת הקהל מהמרד בגוש המזרחי. אבל אותה שעה, ערב המלחמה, שררו הערכות שונות לחלוטין בירושלים, פריס ולונדון. שירותי המודיעין הצבאי בצרפת, בריטניה וישראל היו מאוחדים בדעה שניצחון צבאי משמעותו אחת: נפילת נאצר.

בסוף ספטמבר 1956 כינס דוד בן גוריון בלשכתו פגישה סודית לדיון על המהלכים שיש לנקוט נגד מצרים. בחירת המשתתפים לימדה על נכונות לצעד צבאי: השרים ישראל בר־יהודה ומשה כרמל, הרמטכ"ל משה דיין, ומנכ"ל משרד הבטחון שמעון פרס. הישיבה הסתיימה בהחלטה לשגר לצרפת משלחת עם בקשות רכש. המשלחת המריאה במטוס שהועמד לרשותה על ידי ממשלת צרפת, שאיתו הגיעו סגן הרמטכ"ל הצרפתי מוריס שאל, נץ „סורף" ועוזרו האישי של שר הבטחון הצרפתי לואי מנז'ן. שאל האמין שאסור לצרפת לסגת מאלג'יריה, ולשם כך עליה להכות בנאצר.

באותה שעה, היה ראש ממשלת צרפת, גי מולה, משוכנע שנאצר עומד מאחורי המרד באלג'יריה, וראה בו לא יותר מאשר „היטלר קטן". שר החוץ, כריסטיאן פינו, היה סבור שהמרד יימשך גם בלי נאצר, וכך נאלץ גי מולה להסתיר מפניו את תכניותיו. מבחינת גי מולה, היה מבצע סיני נסיון לשים קץ להרג באלג'יר. ה„אימפריאליזם" היה ההבדל בין יחס דעת הקהל למלחמה בבריטניה, לבין עמדת צרפת. בחוצות פריס האמינו שחיי אלפי חיילים באלג'יריה תלויים בנצחון ישראלי. בבריטניה הוכרזה ההשתתפות בלחצו של אנטוני אידן.

את המגע והתיאום הסודי עם הצרפתים בסוור ניהלו בן גוריון, דיין וגולדה מאיר. המשימה לשכנע את כריסטיאן פינו בנחיצות המבצע הושגה בקלות יחסית. זאת, למרות שההערכה הישראלית היתה שהתפיסה הצרפתית, כאילו עתיד אלג'יריה תלוי בגורל נאצר — מוגזמת. ההסכם בסוור, שאמור היה להיות סודי, הודלף. שמעון פרס, שהיה מאדריכליו, נפגע בכך, וניסה לפייס את הצרפתים. לגי מולה כתב פרס שהוא מתכוון לכתוב ספר, ובו יכחיש שהיה הסכם. מולה, שזעם על הפרסום, שלח לפרס צילום של ההסכם החתום לספרו, כרמז שעכשיו כבר מאוחר מדי.

שנות החמישים הנחילו לבריטניה עלבון אחר עלבון. בקפריסין נלחמו היוונים נגד הטורקים, חוסיין ה„ילד" גירש את הגנרל גלאב, הסכם בגדאד לא היה שווה את הנייר עליו נחתם וארצות הברית סירבה לעייב לו, בעולם הערבי התייחסו אל סלווין לויד כאל אחרון הילידים, ובקהיר חשף נאצר תכנית של סוכנים בריטיים להתנקש בחייו. בלונדון לא קראו את הכתובת על הקיר, והאמינו עדיין שהשמש צריכה תמיד לזרוח על הדגל הבריטי, ושניתן ללכת למלחמה ולנצח בניגוד לרצון שאר העולם, ממש כמו בימים הטובים של פעם. בעוד דעת הקהל גילתה אדישות לגורל נאצר, האמינו ב„דאונינג סטריט" שיש להפילו, ושבשביל כך מספיקה פלישה לפורט סעיד והפצצת שדות התעופה.

אלא שראש ממשלת בריטניה, אנטוני אידן, היה „ערביסט" ותיק „עם קבלות": מהיחס לנציבי השואה ועד הקמת הליגה הערבית. וכך גיבש משה דיין הצעה שישראל תפתח במבצע ורק אחר כך יצטרפו צרפת ובריטניה. דיין הדגיש שישראל תילחם בכל מקרה, וכך העמיד את בעלי הברית

חיילי צה"ל נכנסים לעזה בימי מבצע קדש

הפוטנציאליים בפני הצעה שקשה לסרב לה: „מבצע ...ה, אם ברצונכם ליהנות מפירותיו — הלוו פתיחה".

דבריו של דיין חתמו את הויכוח הפנימי הצרפתי: עם הבריטים היה קשה יותר. עדיין לא עבר עשור מאז שהמנדט תם, והתחושת העוינות היתה בולטת, אל שר החוץ הבריטי סלווין לויד ועוזרו דונלד לוגן, הצטרף עד מהרה אנטוני אידן. הבריטים הציעו לנסות להתפשר עם נאצר, אך הרדי שיש להצעה מגרעת אחת בולטת והיא ש„נאצר יישאר בשלטון". תנאיו של אידן למבצע היו כיעבן מרשים של צביעות:

ישראל חייבת לפתוח מייד במבצע צבאי בהיקף מלא, בריטניה וצרפת יצטרפו רק לאחר 72 שעות כדי „שהסצנריו הדיפלומטי ייראה טבעי ומשכנע", בריטניה תגיש למצרים ולישראל אולטימטום בנוסח זהה כדי שהקנוניה לא תיחשף, והכי מרשים — בריטניה מוכנה לתת ערבות לישראל שבמהלך המלחמה היא לא תצטרף למצרים ותימנע מהושטת עזרה להתקפות נגד ישראל! זה היה בעל הברית שאיתו הלכה ישראל למלחמה. תשובת בן גוריון היתה לקונית: „איננו מוכנים להכריז מלחמה על מצרים, אם נותקף — נתגונן, ואנו יכולים להסתדר לבד". לעצם העניין, גילה בן גוריון נכונות לפעול במבצע בהיקף מוקטן אם בריטניה וצרפת יצטרפו ל... אידן סירב, ואמר שרק מלחמה של ממש ... בעיני העולם התערבות בריטית.

התירוץ הבריטי להיכנס למלחמה, כביכול כדי להפריד בין ישראל למצרים, היה כה עלוב, שהוא לבדו יכול להיות הבשורה על ירידת בריטניה כמעצמה. מעצמת־על אינה נזקקת לעלבונות כה בוטים לאינטליגנציה.

כדי להטעות את מצרים, פיזר אמ"ן מידע מוטעה שילכד על כוונה לפעול נגד ירדן, עקב כניסת יחידות עירקיות לשטחה. ארצות הברית, שחששה מבתיחות, ניסתה להרגיע את ישראל, שאין יחידות עירקיות בירדן. האמת היא שהיו, והן אכן התעמדו בכתנות. המציאות היא גם שארצות הברית, שהעמידה פני „נעלבת", על שהתכניות הוסתרו ממנה — ידעה הכל.

תכנית הפעולה הובאה לממשלה על ידי בן גוריון, רק ב־28 באוקטובר. שני שרי מפ"ם הצביעו נגד (ואחר כך הצביעו נגד הנסיגה מעזה...). למחרת, אחר הצהריים, החל צה"ל, שאיש לא ציפה לו, להיכנס לסיני. תוך תשעה ימים הושגו כל היעדים, למרות שבריטניה וצרפת פעלו בהססנות.

הדאגה העיקרית של בן גוריון היתה מהאפשרות של פגיעה באוכלוסיה אזרחית על ידי הפצצה מהאוויר. חיל האוויר הישראלי כלל „מיסטרים", שהיו זמן קצר בשימוש, כמטוסים החדישים ביותר, ובמספר ... לעומת ה„מיג־15" שבידי המצרים. ... סופקו לישראל כאשר לבריטניה. לא היה כושב עליהם וכך גם למשרד החוץ הצרפתי. אבל אותם „מיסטרים" תרמו רבות לתחושת הבטחון של בן גוריון.

צבא שונה

צה"ל של 1956 היה שונה לחלוטין מהיום. צעיר, לא תפיסה בטחון מגובשת, שאופיו העיקרי הוא של חיל רגלים. הוא טיפח את הצנחנים, ויחידה 101 היתה מודל לחיקוי. עליהם נשען התכנון הצבאי. הוקמו כבר שתי חטיבות שריון, 7 ו־27, אבל ההבנה קבעה שהשריון הוא רק מסייע. מבצע קדש קבע נורמות לעתיד, שבצה"ל השריון היא הוא השדה, הבבקיע. וזאת בקרב אחד, הקרב על סכר רואפה.

סכר רואפה היה חלק ממיתחם אבו־עגילה. הוא אובטח על ידי גדוד מילואים מצרי, במטרה לתת עורף למיתחם אום־כתף, בעזרת טנקים, נגמ"שים, משחיתי טנקים, נשק נ"ט, והחשוב ביותר — גבעת הול סובבניות. חשיבות סכר רואפה היתה בשליטתו על הציר שממנו ניתן לחזור לעוקף סביבי, ואפשרות לחבירה עם כוחות מדרום ומצפון. הקרב על סכר רואפה נערך ביום השלישי למלחמה, על רקע מבצע מוצלח של קריעת קווי התקשורת המצריים (וכתוצאה מכך נאלצו המצרים להסתמך על תקשורת אלחוטית שקל להאזין לה). כיבוש מתחם קסימה, כשלון ההתקפה של חטיבה 7 על אבו־עגילה שהוזמן (הטנקים ירדו מהמובילים ודהרו עלו במעט כולם על מוקשים), פריצה של חטיבה 7 ב„תפר" וכיבוש מיתחם אבו עגילה. רואפה היתה המכשול בדרך לשליטה בכל המרחב.

כמו רבים מהקרבות במבצע סיני, הותקף סכר רואפה ללא רקע מודיעיני. היה צורך לכבוש את הסכר לפני שתגיע אליו חטיבת שריון מצרית שנמצאה בדרך. רס"ן משה בריל (היום — אלוף בר־כוכבא, אז מ"פ) נטש במהלך ההסתערות את הציר המתוכנן ואילתר איגוף. על קרב זה זכתה כל פלוגתו בצל"ש, וחלק מהמשתתפים גם בעיטור העוז. לאחר הקרב התברר שהמיתחם היה מוגן על ידי 35 משחיתי טנקים („ארצ'ר") ותותחי נ"מ, עכ־רות מקלעים ו־170 כלי רכב. כל המיתחם סודר לעשה על ידי שני טנקים וחללים.

קרב אחד הפך את השריון לחוד החנית של צה"ל. לראשונה בעולם, הובקע מערך מבוצר ממוגן ללא עזרת הרגלים. שנים אחר כך, בלבנון, יישלחו דווקא כחות שריון למערכים שדרוש היה חי"ר כדי לטפל בהם.

למרות זאת, הזכרון הצבאי של מבצע קדש קשור דווקא לקרב המיתלה, שהשפעתו היתה, לטווח רחוק, מוגבלת הרבה יותר. אלא שבמיתלה לחמו „בני הטיפוחים" — הצנחנים.

קרב המיתלה היה אמנם קרב גבורה, אולם גבורה זו נדרשה נוכח טעויות של הפיקוד. על פי התכנית המקורית, הצנחנים היו צריכים לצנוח באל־ערש. רק ימים ספורים לפני המבצע, החלה הבדיקה אם ניתן לצנוח במיתלה. בפיענוח תצלומי האוויר שבוצעו, התעלמו מחלק מהממצאים. מטרת הצניחה בצד המערבי של המיתלה היתה בין השאר, פוליטית — להקנות לבריטניה וצרפת עילה להתערב. ההנחה היתה גם שהצד המערבי מקנה עליונות טקטית בשל היותו גבוה יותר. יום לפני הצניחה, אותרה התגבורת לכוח המצרי אבל עדיין הרדלם שלא מדובר בכוח צבאי אלא במחנה עובדים. למרות זאת, החליט המג"ד רפאל איתן לצנוח בצד המזרחי, כדי לא לשנות ברגע האחרון את התכנית.

הגדוד של רפאל איתן צנח ליד מצבת פארקר ביום הראשון למבצע ב־5 אחר הצהריים. המצרים הועיקו שני גדודים. מטוסים של חיל האוויר הבחינו בהם אולם נמנעו מהתקפה עליהם, ובינתיים התבצרו המצרים בקצה המערבי של המיתלה. מטוסים נשלחו לאחר מכן לא הבחינו במצרים, והערכה הישראלית היתה שהכוח המצרי הוטס. הערכה מוזרה ביותר בהתחשב בכך שעדיין לא נוהל שום קרב!

הגדוד של רפאל איתן נכנס למעבר המיתלה כשהוא יודע שהמקום ריק. למחרת בלילה, הצליח הגדוד של רפאל איתן לחבור עם החטיבה של אריאל שרון. שרון החליט שיש להשתלט על הרכסים ולהיערך להגנה מפני תגבורת מצרית — וכן שהכוח של רפאל איתן נמצא בשטח נחות טופוגרפית. המטכ"ל החליט לא לאשר את יוזמת שרון אבל מאוחר יותר הושג אישור להכנסת סיור. ההוראות לכוח היו לא להיכנס לקרב. מאידך גיסא, הכוח היה גדול מדי למשימת סיור (4 פלוגות, סוללות מרגמות, מחלקת טנקים). בראש ה„סאויר" עמדו מרדכי גור ויצחק חופי. שנים אחר כך, ב־1982, כאשר לא תאשר הממשלה את היוזמה של שרון בלבנון („התכנית הגדולה") הוא יציע תכנית קטנה יותר, שתגרור לביצוע „התכנית הגדולה". גם ב־1982 נכנס ללבנון כוח גדול מדי לעומת הרשימות שדרשו גמישות בהפעלתו. גם ב־1982 עמד יצחק חופי לצד שרון, כאשר פיקד על „המוסד" ונשא באחריות למגעים עם הפלנגות. רק מרדכי גור נשאר בחוץ. ב־1965 הוא היה בפנים. הכוח שנכנס למיתלה נע בצפיפות, ללא כוננות לפתיחה באש, באווירה רגועה, ובלי לגבות לתפוס רכסים. כיד בתחילה הבחין הכוח בחיילים. גור החליט שאלה אנשיו של רפאל איתן והורה להמשיך. עד מהרה ניתכה אש מלמעלה ופיצלה את הכוח. בדיוק כך אירע ב־1982 מאות קילומטרים צפונה משם, ליד סולטן יעקוב. הכוח היה לכוד. 3 פלוגות ויחידת סיור נשלחו להלוך ההלוו לעלות על הרכסים. בקרב זה — שהיה תוצאה של חוסר תכנון — נפלו רבים. כוחות פעלו במגוהק, כאשר המפקדים לקו בהבנת התמונה הכוללת. ההשתלטות על הרכסים בוצעה בסדר לא הגיוני, צוותי השריון לא היו מאומנים, וחיל האוויר לא היה מסוגל לתת חיפוי ראוי לשמו.

תהליך קבלת ההחלטות ב־1956 היה כזה שבו הממשלה אינה יודעת דבר על המדיניות הבינלאומית שמנהל הרמטכ"ל ועל מגעיו עם צרפת ובריטניה — וראש הממשלה נותן בו אמון ללא סייג. שנים אחר כך, יתן ראש הממשלה אימון בלתי מסוייג בשרון ורפאל איתן שירקמו במשותף תכניות עם הנוצרים, בלי שלממשלה יש מושג על כך. ב־1956 זממו קציני ביון צרפתיים וישראלים להתנקש בחיי נאצר וב־1982 ייעצו אנשי „מוסד" לפלנגות כיצד להשתלט על מתנגדיהם.

שיתוף הפעולה עם בריטניה וצרפת היה רצוף תקריות. באחד המקרים פתחה ספינה בריטית באש על כוח צה"ל שנע לעבר שארם א־שייך. הבריטים התנצלו והודיעו שזו היתה טעות. למחרת הפציצו מטוסים ישראלים את אותה ספינה. „טעות" — התנצלה ישראל. במקרה אחר, נצטווה מפקד הכוח הצרפתי בישראל, הגנרל פרוריה, לא לשלוח מטוסי „נורד" להצניח אספקה לכוח הישראלי בסיני. הוא הימרה את פי מפקדיו, ולאחר שנדרש לתת הסברים, השיב ש„אם אתם רוצים רק מישהו שימלא פקודות תשלחו סגן". כדי למנוע טעויות שיעלו בחיי אדם, שיגרה ישראל קציני קשר למטה של צרפת ובריטניה בקפריסין.

עולם חדש

ההצלחה הצבאית לוותה בלחץ בינלאומי כה חזק של שתי מעצמות־העל החדשות, עד שברור היה שמציאות בינלאומית חדשה עומדת לקבוע כללי התנהגות חדשים. העולם החדש הוריד את צרפת ובריטניה מגדולתן, ולישראל התברר שבעלות בריתה כבר אינן מעצמות. לגבי השתיים היתה זו המלחמה האימפריאלית האחרונה. פרק ארוך הסתיים. הדרך להודו התהפך תוך כמה שנים לשם של ...ס, לא יותר.

תביעותיהם של בולגנין ואייזנהאואר היו חדות ובוטות. כך נוהגות מעצמות־על.

ב־5 בנובמבר עוד עמד בן גוריון על דוכן הנואמים בכנסת ודיבר על „מלכות ישראל השלישית" ועל „חידוש מעמד הר סיני". מהר מאוד ידע ראש ממשלת ישראל להבין שאין „מלכות" ואין „מעמד", אלא יש עוצמה שניתן לעצב אותה עם עוצמה אחרת. ההחלטה לסגת היתה בעצם הכרה בכללי המשחק של העולם החדש.

העובדה שהלחץ האמריקני הופנה כלפי ישראל, צרפת ובריטניה באותה מידה, הבהירה את שינוי התפקידים בעולם. על בריטניה היה הלחץ כבד יותר מאשר על האחרים, והיא עמדה על סף קריסה כלכלית. באותו אוקטובר 1956, ניסו פולין והונגריה למרוד בהגמוניה הסובייטית. צירוף שני האירועים הבהיר שההחלטות נקבעות במוסקווה ובוושינגטון.

אבל לא רק את המפה הבינלאומית לא קראו נכון ערב המבצע. מעמדו של נאצר דווקא התחזק כתוצאה מהמבצע. הוא הפך למנהיג שמלכד סביבו את אוהדי ארצו, לאישיות הדומיננטית בעולם הערבי. שנים אחר כך, תעשה ישראל טעות דומה, ולא תבין שמאבקים מול ארגון המציאות, מחזקים דווקא את היריב.

לפני עשר שנים, במלאת 20 שנה למבצע סיני נערך בצרפת משאל דעת קהל. התברר שהרוב אינו יודע על מה מדובר.

סביר להניח שאצלינו זוכרים יותר, למרות שבצלם לא היינו אימפריה.

שיקולים היסטוריים

לשר החוץ הצרפתי, כריסטיאן פינו, לא היה נראה הרעיון של לחימה לצד ישראל בסיני. הוא גם לא האמין שהדחת נאצר תחליש במיוחד את ה„אפראלאיין". הוא שינה את דעתו, ותמך במבצע, לאחר ארוחה עם דוד בן גוריון וגולדה מאיר, שינה את דעתו, משיקולים שאותם כינה „הסטוריים".

לפני כמה שנים הסביר פינו את שיקוליו בשיחה עם עתונאי ישראלי:

„הייתי שלוש שנים במחנה בוכנוואלד, ושם ראיתי עד כמה היה היחס אל היהודים קשה יותר, מאשר אלינו, הצרפתים. אז נוכחתי לדעת, כי יש צורך בהקמת מדינה יהודית, וכי עלינו מוטלת האחריות לסייע לכך... אני חושב שמבחינה זו, מבצע סואץ היה בחינת הצלחה".

הצופה לילדים

ב"ה
יום שישי, כ"ח בתשרי, תשמ"ז
(31.10.1986)
גיליון מס' 255
בעריכת עפרה ורד
תשמ"ז שנת שמיטה

שלום, ילדים

כולנו שמענו לאחרונה בכלי ה-תקשורת את המלה „רוטציה" שפירו-שה — חילופין, ואכן, לפני כשבועיים למרות שלא היו בחירות, התחלפו ב-ארצנו ראשי הממשלה.

כידוע לכם, ידידי הצעירים, בארצנו קיים שלטון דמוקרטי, כלומר, שלטון העם הבוחר את נציגיו לכנסת, אחת לארבע שנים.

בכל כנסת ובכל ממשלה יש חשי-בות רבה לנציגים הדתיים שלנו, כי הם משתדלים לשמור שהחוקים ביש-ראל יהיו ברוח חוקי התורה, כגון: שמירת שבת, כשרות ועוד.

בדרך כלל, לאחר בחירות לכנסת מנצחת אחת המפלגות הגדולות ב-הפרש גדול יותר את המפלגה השנייה וביחד עם מפלגות קטנות אחרות מרכיבה את הממשלה.

בבחירות האחרונות שהתקיימו לפני שנתיים, לא זכתה, כידוע, שום מפלגה ברוב מכריע, והבוחרים, העם, הביעו את רצונם שתהיה ממשלת אחדות-לאומית, כלומר שהמדינה תונהג על-ידי שתי המפלגות הגדולות, ביחד עם כי לגות נוספות.

לראשונה נוצרה שיטת ה„רוטציה" ונקבע שבשנתיים הראשונות יעמוד בראש הממשלה נציג אחת המפלגות הגדולות, מר שמעון פרס, ובשנתיים האחרות, שהתחילו זה עתה, יעמוד בראש הממשלה נציג המפלגה האח-רת, הלוא הוא, ראש הממשלה החדש, מר יצחק שמיר.

ממשלת האחדות הלאומית זכתה להישגים חשובים בתחומים רבים, אם כי יש עוד מקום רב לשיפור.

כבר חז"ל עמדו על חשיבות האח-דות בקרב המנהיגות. בפרשת השבוע שעבר „וזאת הברכה", נאמר: „בהת-אסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", פירשו חז"ל שקודם לכול צריכים לה-יות מאוחדים „ראשי העם", המנהיגים ורק אז אפשר לקוות ל„יחד שבטי ישראל" — שאף בעם עצמו תהיה אחדות.

נקווה שממשלת האחדות הלאומית תמשיך ותצליח בתפקידה ותביא ש-לום, ברכה ואחדות לכל עם ישראל.

שבת שלום וחודש טוב
שלכם,
עפרה

פרשת השבוע — בראשית

בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ... (בראשית א', א)

רבי משה לייב מסאסוב היה אומר: „בראשית ברא אלוקים" — ראשית דבר צריך יהודי לדעת, כי „ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", שיש בורא ומנהיג לכל מה שנברא בעולם, ואין הדברים מתנהלים חלילה מעצמם.

*

המלה בראשית מרמזת לשש המידות החשובות ביותר הדרושות לאדם, ואלו הן: **ב**יטחון, **ר**צון, **א**הבה, **ש**תיקה, **י**ראה, **ת**ורה.
(הגאון מווילנא)

*

ויברא אלוקים את האדם... (בראשית א', כז)

מפני מה לא נאמר גם בבריאת האדם „כי טוב"? — שכל היצורים האחרים שלמים היו בהיבראם, ומיד היה אפשר לעמוד על טיבם, מה שאין כן האדם, שניתנה לו הבחירה והתפתחותו בידו, ולכן אין לומר עליו מראש „כי טוב" — יש להמתין תחילה ולראות כיצד ינהג ומה ייצא ממנו.
(על פי כלי יקר)

דבר בשם אומרו

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה... ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם — מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצוותה האמורה בתורה.
(רמב"ם, הלכות מלכים, פרק י"א, הלכה א')

בשנה השביעית

מאת רבקה רחל

כי תבואו לארץ ישראל,
לארץ ישראל:
שש שנים תזרעו,
תשתלו ותטעו
כל צמח
וכל פרח.

כי תבואו לארץ-ישראל,
לארץ ישראל:
שש שנים תקטפו,
תקצרו ותאספו
כל פרי ופרח
כל ירק וצמח.

אבל בשביעית,
בשנה השביעית:
לא תזרעו
ולא תקטפו
כל צמח
וכל פרח.

אבל בשביעית,
בשנה השביעית:
הזיתים על העצים,
הענבים על הגפנים,
גם פרי אחר
הוא הפקר.

אבל בשביעית,
בשנה השביעית.
מותר מכרם של חבר
מגינה של אחר
פירות לקטוף מעט
כי אינם של אף אחד.

אבל בשביעית,
בשנה השביעית:
אסור השדה לחרוש
ועשבים לתלוש
ומים מותר לתת רק
לאילן חלש ומפונק.

אבל בשביעית,
בשנה השביעית:
את האדמה עוזבים
אותה אין מעבדים:
אין זורעים חיטה
שמיטה, שמיטה, שמיטה.

אבל בשביעית,
בשנה השביעית:
ינוח האיכר מעבודה
ויניח לאדמה
תורה ילמד בהתמדה,
ויקיים דיני שמיטה.

אבל בשביעית,
בשנה השביעית:
מה נאכל? אל נדאג!
שמיטה, אם נקיים כל תג
בשישית — ממרום ברכת הא-ל
תחול על כל היבול בישראל.

רוח סתיו (זכרונות מימי ילדות)

מאת יצחק בון

— „אבא, מהר, מהר!" כשנכנס אבא למטבח כבר כבתה האש. היא כבתה פתאום כשם שפרצה פתאום. הדלקתי את הפתיליה בעלת הפתיל העגול. חיכיתי שהלהבה תעלה, להבה תכולה ושקופה. במקומה פרצה להבה גדולה שחורה שהפכה מיד לענן פיח. הורדתי את הפתיל. קראתי לאבא.

— „מה קרה?" — שאל אבא.

הראיתי לו באצבע על הפתיליה. לא היו מלים בפי להסביר. פיח, הכל מכוסה פיח. התקרה, השולחן, הכלים.

אימא כובסה בחצר, היא לא שמעה את צעקתי. נכנסה לקחת משהו. לא הייתה צריכה לשאול מה קרה, הפיח העיר. היא פנתה אל אבא: „אי-אפשר להשתמש יותר בפתיליה, היא מקולקלת". אימא ניקתה את הפתיליה. אבא שאל, גחן על הפתיליה, ואני עמדתי בהרגשת אשמה בלתי ברורה.

„רוח סתיו", רק שתי מלים אלה אמר אבא וסגר את החלון. הוא הדליק את הפתיליה, לא מצא בה פגם ויצא מן המטבח.

שתי מלים, וכבר הוקל לי — אשמה הרוח ולא אני.

„אין דבר, אל תדאגי, את רואה ניקיתי אחת שתיים", אמרה אימא, והוסיפה: „כבר אין סימן לפיח. בתקרה אל תסתכלי, ממילא חשבתי לסייד את המטבח אחרי החג. טאטאי קצת פה וצאי אלי החוצה, נכבס ביחד. אל תשכחי לסגור את הדלת באחרית".

אני שמחה לעזור לאימא בכביסה הגדולה. יש הרבה עבודות שאני יכולה לעשות. אני יכולה לפזר פתיתי-סבון לדוד התרתחה. אני יכולה לשאוב את המים העכורים מן הגיגיות ולהחליפם במים נקיים. אני יכולה גם לשטוף ולסחוט בגדים קטנים ולתלותם לייבוש. ועוד הרבה עבודות עזר. ראיתי שאימא שמחה מאוד.

— „נכון, אימא, שאת שמחה שלא קרה כלום במטבח? יכולה הייתה לפרוץ דליקה".

— „אני שמחה שכבר סתיו, שמעת מה שאמר אבא 'רוח סתיו', כבר נשבר החום".

— „בקרוב ירדו גשמים, נכון, אימא? כבר לא יהיה חם כל כך כמו בקיץ".

בזמן האחרון הייתי מסתלקת מיד ממקום שנפגשו בו שני אנשים גדולים. בכל שיחה לא פסחו מלדבר על החום. כולם חסרי סבלנות. הכול מרגיז וכולם מתרגזים. ואני מתרגזת שכולם נרגזים. אני אוהבת שמחה.

אתמול כשהלכתי להחליף ספר בספרייה, נדמה היה לי שכל העוברים ברחוב שקטים יותר. על יד אשנב הספרייה אין נדחקים אף שהתור די ארוך, עומדים בסבלנות ומשוחחים על ספרים שקראו ושרוצים לקרוא. אין מזיעים. היום נשבה רוח סתיו קרירה. היא באה פתאום כבשורה טובה, כמלאך שלום.

בן חיל

אימא שלחה את גד לרופא השיניים שיעקור לו שן רקובה. הלך גד וכעבור שעה קלה חזר שמח וטוב לב.

— „איך הרגשת אצל רופא השי-ניים?"

— „מצויין, אימא".

— „בן חיל!" טפחה לו האם על שכמו ושאלה: „האם חשת כאבים עזים?"

— „לא, אימא", ענה גדי — „הרו-פא לא היה בבית"...

*

מחליף צבעים

אימא אמרה לדני בן הארבע: — „בבוקר אתה יוצא מן הבית נקי, וב-צהריים אתה כבר מלוכלך".

ענה דני: „אני כמו זיקית מחליף צבעים".

סתיו

מאת שולמית ציטרון

נְחֹרֵי נַחֲלִיאֵלִי
קְרִיצַת הֶחָצָב
הַחַמָּה אֵינָהּ יוֹקֶדֶת
בָּרוּךְ בּוֹאֲךָ סְתָו

לָמָּה הָאֲדָמָה מְמַטֶּר
לוֹ חִכִּינוּ זְמַן רַב
לְרָוָה גֶּמַע הַדֶּשֶׁא
הִנֵּה, הִגִּיעַ סְתָו

אִילָנוֹת פּוֹשְׁטִים גְּלִימָה
יוֹנְקִים אוֹגְרִים מָזוֹן
שְׁקֵדִיָּה, אַלּוֹן גַּם גֶּפֶן
עֲלֵיהֶם הַשִּׁירוּ — סְתָו

הירוקית

מאת רחל שילוני

הַיְרוּקִית
צִפּוֹר קְטַנְטַנָּה
וְשִׁירָה לָהּ גְּדוֹלָה.
מַקּוֹר דַּק וְאָרֹךְ
שׁוֹתָה צוּף וַאֲבָקָה.
שׁוֹתָה וְשָׁרָה.
מִתְעוֹפֶפֶת, חוֹזֶרֶת,
מִתְנוֹצֵץ הַיָּרֹק
כִּגְלִימַת הוֹד.
פּוֹרֶשֶׂת כְּנָפַיִם
וּבְמָעוֹף נְסִיכָה
אֶל פֶּרַח קוֹרֵא
לִשְׁתּוֹת צוּף וַאֲבָקָה
וְלָשִׁיר שִׁיר אַחֵר.

בתיאבון

כפטריות אחר הגשם

עם בוא הגשמים יבצבצו פטריות רבות, בשדות, ובגנים. יכול כל אחד מכם, ילדים, להכין במו-ידיו בקלות „פטריות" לארוחת ערב. כיצד?

ניקח מספר עגבניות קטנות, או בגודל בינוני, נשטוף היטב. נחצה כל עגבניה לרוחבה לשנים. נרוקן חלק מתוכה. מח-צית העגבניות עד שתתקבל צורת כיפה. את משאר העגבניות נגזור כפות ארו-מות. נבשל במים כרבע שעה, מספר ביצים, עד שתתקשנה הביצים, נקלף את קליפות הביצים. נחתוך בסכין כל ביצה בתחתיתה, ולמענו ביצה בעלת בסיס ישר באחת מקצותיה.

נפרוס עלי-חסה שטופים, על מגש. על עלי החסה נעמיד את הביצים הקשות. על כל ביצה בחלקה העליון, העגלגל, נניח כיפה עגבניה. על כל כיפה נטפטף בעזרת קיסם או מזלג טופות מיונז. ולפנינו „שדה פטריות" מרהיב ביופיו ונפלא בטעמו.

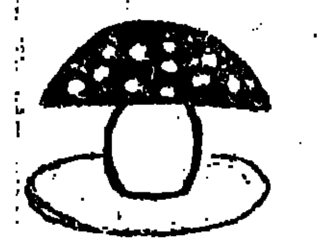

חידון ושעשעון

את הפתרונות יש לשלוח ל„הצופה לילדים" רחוב המסגר 66, תל-אביב

ניב בציור

א) מהו הניב המסתתר מאחורי הציור?
ב) הסבירו בקצרה את משמעות הניב.

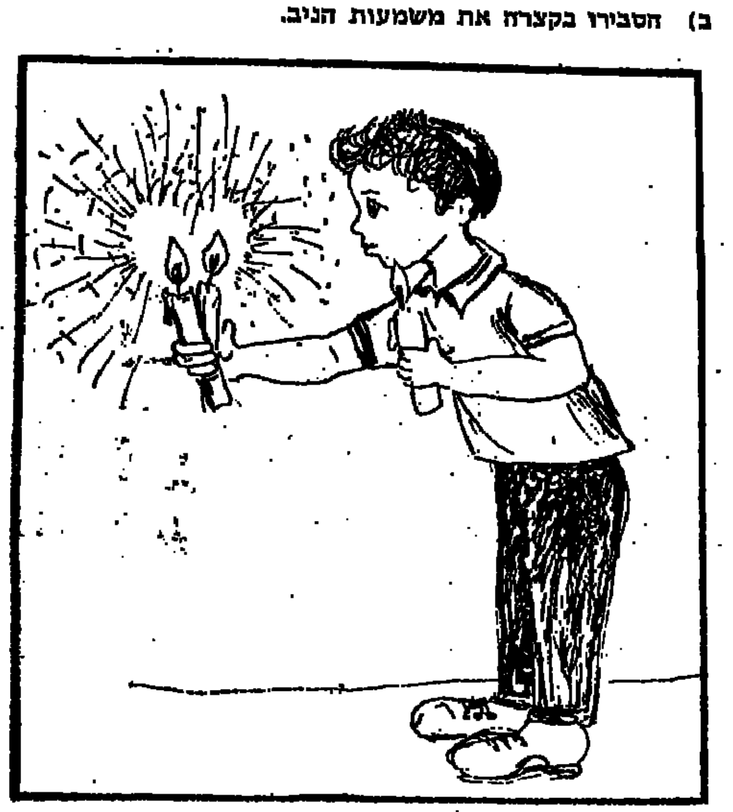

בין הפותרים יוגרל פרס

בעריכת
נעמי גוטקינד

ובחוג המשפחה

אשה במועצה הדתית: הבעד והנגד

כאשר שוחחתי עם לאה שקדיאל השבוע — עוד לא פורסמו ארבע נשים תל־אביביות (שתים מנעמת ה־שייכות למערך ושתיים מן הליברא־לים) על כוונתן להיות בגוף הבוחר את רבה הראשי החדש של העיר. דבריה של שקדיאל, נשמעו לכן כ־משכנעים ואמינים ותואמים את השקפת עולמה של הציונות הדתית.

לא גוף ולונטארי

מועצה דתית, אמרה לי, היא לא גוף וולונטארי של דתיים למען דתיים אלא גוף שחלקו ממונה וחלקו נבחר ויושבים בו ארבעים וחמישה אחוזים של אנשים שאינם דווקא שומרי מצוות.

אולי בתל־אביב או בירושלים כל חברי המועצה טלית שכולה תכלת וכולם יראי־שמים ויש לכן תוקף גדול יותר לסירובם לשבת במחיצת אשה. אבל לא זה המצב בערי שדה כולל ירוחם.

בעיר שלי יושבים במועצה הדתית לפי מפתח פוליטי, אז אם גברים יכולים לשבת לפי מפתח פוליטי — למה לא נשים?

הערתי: טוב, נניח שמבחינה חברתית ופוליטית ופמיניסטית הצדק עמך, אבל כאשה שומרת מצוות ו־נוצייתת לפוסקי הלכה האם לי די לך בכך שהרבנים מתנגדים ל„חידוש" שלך?

גם רבנים חוללו מהפיכות במעמד האשה

שקדיאל: היהדות מעולם לא קפאה על שמריה וגם־ההתפתחויות במעמד האשה במאה השנים האחרונות לא פסחו עליה. המהפיכה־זוטא שאני מקווה להנהיג במועצות הדתיות ע"י שיתוף נשים מתאימות בהן היא הרי כאין וכאפס לעומת הימים בהם החליטו גדולי ישראל ש„עת לעשות להי הפרו תורתיך" **והרשו ללמד בנות תורה.** השכלת הבנות היא היא הצעד החשוב ביותר לקידום האשה בעם ישראל בדורותינו וגם היא ודאי היתה מלווה התנגדויות.

את הפריצה השניה במעמד האשה הנהיגו רבני המזרחי כאשר העניקו לחברות התנועה זכות לבחור ולהיבחר.

אמנם מועצות דתיות לא היו אז עדיין בארץ (המועצות הוקמו ב־1936 וע"י רבנים ציוניים שראו ב־התיישבות בא"י ראשית צמיחת גאולתנו ולא ע"י רבנים חרדים) — כך שאין לנו שחור על גבי לבן מה חשבו על שיתוף הנשים בהן אבל איך התייחסו לשיתוף נשים בחיי ציבור ובפוליטיקה — יודעים כולנו, ומי שלא יודע שיקרא בכתביהם של כל מייסדי המזרחי. יותר מזה, ב־ימיה הראשונים של הציונות הדתית היו הרבנים בחזית אחת עם הנשים היהודיות הציוניות ונלחמו עמן למען קידומן. ומה קרה מאז? חלה נסיגה בהעזה.

בשנות העשרים לא אמרו מנהיגי המזרחי — שקודם היהדות החרדית תעניק זכות בחירה לנשים ואחר־כך אנחנו.

ההקצנה — ותוצאותיה

היום — הציונות הדתית נגררת אחרי חוגים קיצוניים ולא מקדמת נשים בתחום הציבור.

נוצר פער עצום בין הנשים הללו שבחייהן המקצועיים הן רופאות, עורכות־דין, מנהלות עסקים וכדומה — לבין מעמדן הנמוך בקהילה. הפער — יוצר ניכור.

שיתופן של הנשים הדתיות בחיי הקהילה בתחום שאין בו פריצה של גדר ההלכה, תחום המועצה הדתית, הוא דגל שצריך היה לשאת בגאון — במקום לדחותו.

כאמור, על פני השטח, קשה ל־התנגד לדברים הללו. אפילו יו"ר אמונה, שרה שטרקסקן, מחייבת שיתופן של נשים במועצות הדתיות.

לא דואגת לבית הכנסת המקומי

אבל בירוחם עצמה — הדברים מתקבלים אחרת. יו"ר המועצה ה־דתית, משה פרץ, רותח על הדיוות המגמתי, בטלוויזיה ומצהיר באזני שוב ושוב: הגברת שקדיאל לא נבחרה במליאה, אני מכחיש זאת ב־תוקף. וחוץ מזה — היא רוצה ל־הצטרף למועצה הדתית כדי לעשות למען שירותי הדת במקום שלנו. מה עשתה בשביל ירוחם בשלוש השנים בהן היא, כאשה דתית, חברה ב־מועצה המקומית?

מה עשתה למען הקמתו של בית הכנסת שאישרתי מזמן שהוא צריך לקום?

שקדיאל, כצפוי, דוחה את ההאשמות במרץ רב. מי שנלחם למען העברת נועון אמונה למקום הולם, למרות התנגדותה של נעמת, זו היא. מי שדאג שיקציבו לנשים שעות טובלהן בבריכה — זו היא. מי שדואג פיזית לעירוב בירוחם, ב־מכוניתו הפרטית זה בעלה, „אני שמחה שנמצא בית כנסת שאני לא נלחמת בעדו. שיעבירו לי את הכתובת — ואראה מה בכוחי לעשות..."

טרמפ פוליטי

אם עד כאן הדברים סבירים — על נימוק רציני אחד אין כמדומה מענה משכנע. שקדיאל, על אף כי־סוי הראש שלה ואורח חייה, נעשתה כלי שרת של כוחות המתנגדים ליהדות הדתית האורתודוכסית. ה־שבוע חזרה מסיור הרצאות קצר בארה"ב שמומן ע"י אותם אנשים התומכים גם בשדולת הנשים של פרופ' שלוי ובאגודה לזכויות האזרח. קל לנחש שאנשים אלה מזדהים עם הרפורמה בארה"ב יותר מאשר עם האורתודוכסיה...

בישראל עצמה — נעמ"ת והמערך הם תומכיה הנלהבים, ולא במקירה.

שהרבנים מתנגדים — לי זה מספיק

אך לא רק משיקולים פוליטיים, גם משיקולים נשיים — יהודיים ספציפיים — צריך לחשוב מחדש על כל הנושא. שוחחתי, למשל, עם שתי רבניות, שתי „נוגעות בדבר" אפשר לומר. הרבנית נחמה קוק אשת רב העיר רחובות מסבירה:

„אם רבנים מתנגדים ליוזמה — לי זה מספיק. אבל לא רק משום כך — אני מתנגדת לשיתוף נשים ב־מועצה הדתית, אלא משום שמי ש־באמת רוצה לתקן דברים בקהילה — לא חייבת להדחק למקומות ב־הם הן מסורת ישראל, הן דרישות הצניעות — מונעות ממנה מלהיות בהן: לתקן רצוי ואפשר בצורה אחרת. אתן לך דוגמא:

מעשה במקווה

ברחובות היתה בעייה עם ה־מיקוואות. צורתן, תפעולן — הכל דרש שיפור. הגיעו כמה נשים אל רב העיר וספרו לו על כך. והרב נרתם מיד בכל כוח ההתלהבות שלו לעזור להן. **יסדנו ועד נשים למען המקווה** גוף פעיל ויעיל שערך מגביות בכל בתי הכנסת ברחובות, יש לו יושבת ראש ונשיאה, עוד ידו נטויה, וסיכויינו לשנות בפועל את מצב המקוואות טובים מאוד. מה היינו יכולות להשיג יותר לו ישבנו פורמאלית, במועצה הדתית?

אולי רק יוקרה.

אבל אשה ביהדות היא לא יצור רודף יוקרה. למה לנו לחדש חידושים שלא היו ולא ידענו כמותם כל עוד הרבנים מתנגדים? לעלות על בריקדות בגלל דבר כזה? מי שעושה זאת — אני לא כל כך בטוחה שמניעיה הם טובת הדת או טובת הקהילה".

נחת רוח לנשים

והרבנית אילה גליקסברג, אשת רבה של גבעתיים מוסיפה:

צריך להתיחס לנושא ע"י בדיקת שני אספקטים יסודיים.

א) האם „רוח חכמים נוחה" ממנו. ב) האם הוא עושה „נחת רוח לנשים". מצינו בגמרא בשאלת סמיכת־ידים על הקרבן התירו חכמים כדי להביא ל„**נחת רוח לנשים**".

המצדדים בשלוב נשים במועצות הדתיות מקישים מתוך הדוגמאות הפוליטיות, במפלגות, בעיריות וב־כנסת. אינו דומה רב הבוחר בחיים פוליטיים ממשיים, לבין זה הבוחר בהנהגה תורנית. למה הדבר דומה? להבדל שבין אדם ההולך להורות בישיבה בוחר לעצמו להיות במסגרת בני־תורה, בעוד אדם ההולך להורות בבי"ס, לדוגמא בתיכון דתי, יודע מראש שיעבוד בחברה מעורבת וחדר המורים יהיה מורכב מ־מורים ומורות יחדו.

השאלה המתעוררת האם רוצים להכיל את החיים החילוניים על החיים הדתיים או להפך, לדעתי, יש לשאוף לדו קיום בשלום, מתוך הבנה הדדית והסכמת רוב המגזרים, כשהבסיס הוא דעת תורה.

ביום שני כ"ד בתשרי ש.ז. הוזמנתי להופיע בפני ועדת הפנים של הכנסת לחוות דעתי בנושא: א) בשל היותי אשת הרב הראשי לגבעתיים וקרובה לנושא למעלה מ־20 שנה.

ב) בהיותי מעורבת בחיי האשה הדתית במדינת ישראל.

תוך כדי דברי ציינתי שגם בעולם הפוליטי אין תערובת מלאה עובדה שהנשים מקימות ארגונים לעצמן כמו „נעמת" „ויצ"ו" ועוד — לא רק אצל הנשים הדתיות, סימן שזה כורח המציאות. אז מדוע א"א ל־קבל מועצה דתית שגם היא הומר־גנית ולא מעורבת?!

גם בקיבוצים שדגלו בשוויון מלא יש כיום נסיגה במעורבות האשה, וזה מתוך כך שהמציאות הכתיבה לעומת האידיאולוגיה שנשמעה אחרת והתבצעה אחרת.

כה חדש

משקפיים חינם לחיילים

קמים בבוקר, ומחליטים על שינוי תדמית. נמאס כבר מהמשקפיים אותם אנו מרכיבים מזה כמה שנים טובות, ובכל מקרה כדאי לעבור בדיקת עיניים כי הגיע הזמן אחרי שדחינו את זה כל כך הרבה פעמים לפעם אחרת.

חובשי המדים הצבאיים שבינינו, יודעים כמה נחוץ לנו להראות קצת אחרת מכל לובשי החאקי האחרים, והדבר יכול להתבטא באביזרים אישיים היחודיים לנו — עד כמה שניתן לתמרן.

לפיכך, ישנה משמעות גדולה לדברים הקטנים יוצאי הדופן כגון מסגרת מעניינת למשקפיים — ובכלל למגע האישי אשר מ־עיד במקצת על האישיות התבויה אחרי המדים.

אולם, אליה וקוץ בה. צה"ל מנפק כיום לחייליו משקפיים בעלי מסגרת מכוערת ומיושנת, ומי שחפצה נפשו במסגרת אופנתית והולמת (והאם ישנו משהו אשר אינו רוצה בכך?) — יאלץ להוציא מכיסו עשרות רבות של שקלים חדשים שבדרך כלל אינם נמצאים בהישג יד.

כיום, ישנה אפשרות אחרת שרבים אינם יודעים עליה.

מרפאת „רסין אופטיק" בתל־אביב, בניהולו של מאיר רסין שהינו אופטומטריסט בכיר בבית החולים בתל השומר, ומנהל המרפאה הפרטית לאופטומטריה בבית החולים „אסותא", פתחה לאחרונה במבצע ראשון מסוגו לחיילים המרכיבים משקפיים, המאפשר להם לרכוש משקפיים אופנתיות חינם אין כסף בתמורה לטופס צבאי להנפקת משקפיים.

כידוע כל חייל הזקוק למשקפיים זכאי לקבל חינם מן הצבא, אולם הקצבה של צה"ל מסתכמת במחיר העדשות ובמחיר מסגרות בעלות של 14.50 ש' בלבד. מסגרת במחיר כזה היא הפשוטה והמכוערת ביותר, כאשר מחיר ממוצע של מסגרת אופנתית בחנות הוא כ־60 ש"ח וזו כבר הוצאה כבדה למדי.

„רסין אופטיק" מוכנה להעניק לכל חייל, בתמורה לטופס הנפקת משקפיים מסגרת אופנתית על פי בחירתו וטעמו. החל ממסגרת טייסים מוזהבת, מסגרת ג'ון לנון מוזהבת, או מסגרות אופנתיות איטלקית או אחרות וכל זאת ללא תוספת מחיר. לחילופין מציע מאיר רסין מסגרות יקרות יותר כגון „אמריקן אופטיקל" ואחרות תמורת תוספת של 49 ש"ח בלבד.

„טבלאות יאוש" הומוריסטיות

מפגש יוצא דופן בין נערים לקויי שמיעה לבין חיילי צה"ל שעברו בצומת תל השומר, התרחש ערב חג הסוכות. הילדים חילקו לעשרות החיילים כיבוד ושתייה, מעשה ידי מתנדבי „שמע", המטפל בנוער וילדים לקויי שמיעה.

„צבא צחוק הוא צבא מנצח", היא איכות מוכרזת שגם לא קלאוזביץ הגביא איזה צריך היה להבביא אותה איזו סוכנה צבאי שמלכם אחר.

חברת „פלכטס" נהלגה לעזרת חיילים ויצאי צבא בכלל ובבחירה של כרטיסי הברכה „צב שהרוה" שהחומר טבוע בעיצובם ובבירוגם באה לעזרת חיילי צה"ל ולעזרת המורל שלהם.

כרטיסי הברכה הצבעוניים „צב שהרוה" עוצבו הכוכבי ע"י דודיק רוזנבלום. כמיבור כרטיסים מסתעפים „טבלאות יאוש" הכבירות 36 אפשרויות מחיקה. המיליאיטיק או הכיור שרוצים לספר את הזשא, השבועה או השנים שנשארו לו, עד לשחרור, יכול לעשות זאת ולהתמודד, אל התיאוש — הבל לפי המצב.

„צבי השחרור" המוצבים כאשר לכל חייל מהוסק כרטים ברכה שונה — צב חייל השריון יושב על טנק חבוש כובע כמקסמים והמבפט כוגל אדום, צב האוויר מתעופף על מטוס, ויש גם צב נחלאי, צב של־השלישות (חמוש בעט) וכדומה.

מה נצפה

בערכית שולה מוסטיק

ברדיו

✱ „מחשבת ישראל" — סדרת שיחות מפי איתמר גרינוולד. (א') ראשון, 19.05.

✱ „עם ישראל" — מוסף לעניינים יהודיים בעולם (ב') ראשון, 19.35.

✱ „תפוח ועץ" (א') ראשון, 22.05 — הפעם: „הרשבה". יועץ להכנית ד"ר עמירם רביב, פסיכולוג חינוכי־קליני.

✱ „עיונים בפרשת השבוע" — פרשת „נח" — מפי הרב יונה מצגר (א') שני, 19.05.

✱ „אותות ומופתים" — סדרה תעודית במלאת 50 שנה לרדיו העברי (א') שני, 22.05 — הפעם: „תכניות לדור הצעיר" (ש"ח).

✱ „יהדות דרום־אפריקה" (א') שלישי, 16.05 (ש"ח).

✱ „אצבע על הדופק" — שבועון לעניני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.05.

✱ „שיעור בתלמוד" — מסכת „ברכות" — מפי שבתאי סבטו (א') שלישי, 19.05.

✱ „קפה ראשי" — חידונים בהשתתפות המאזינים — עם שמוליק רוזן (א') שלישי, 23.05.

✱ „מועדון שעון הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר (א') רביעי, 16.05.

✱ „שואל כעניין" — שאלות בעניני חברה הלכה עם רב בישראל (א') רביעי, 19.05.

✱ „מבט לפולקלור" (ב') רביעי, 20.05 — הפעם: יום בעיירת פיתוח.

✱ „צימקים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש (ב') רביעי, 21.05 — הפעם: שירים עם הומר דוד פישר.

✱ „ארץ לא נודעת" — בעריכת אפרים אבא (א') חמישי, 16.05.

✱ „שיעור בתניא" — מגיש: הרב עדין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.

✱ „שורשים" — מגוון לעניני עדות ופולקלור (ב') חמישי, 20.05.

✱ „מסביב לעולם בשעה קלה" — עורך ומגיש: יצחק בוי (ב') חמישי, 22.05.

✱

לרקוד על...

✱ שיעור צפייה נמוך בתכניות דת ומסורת בטלויזיה

תהיה הסיבה אשר תהיה — שיעור הצפייה בתכניות בעניני הווי דתי, מסורת יהדות ומורשת ישראל הוא בין הנמוכים מבין שיעורי הצפייה בתכניות טלוויזיה אחרות. — כך עולה מסקר האזנה לרדיו וצפייה בטלוויזיה שהוכן ע"י המכון למחקר חברתי שימושי על־פי הזמנת רשות השידור.

נראה, כי שיעור הצפייה, תמיד או לעתים קרובות בתכניות אלו הוא 11—14 אחוזים בלבד. מבין תכניות הדת — תכניות יום רביעי זוכות לשיעור הצפייה הנמוך ביותר ו„פסוקו של יום / מקום" לגבוה ביותר.

הקהל לא רוצה „לאכול" רק ערכים — מגיב מרדכי פרימן, מנהל מחלקת תכניות דת ומסורת בטלוויזיה, כשהוא משווה את אחוז הצפייה בתכניות דת ומסורת לאלה של תכניות אומר רציניות אחרות בטלוויזיה, כמו „סוף צוסוס", שאחוז הצופים בה תמיד או לעתים קרובות, הוא 16 אחוז בלבד. הטלוויזיה היא מדיום בידורי, לכן הדרך להכניס דת ומסורת היא באמצעות בידור — מסיק פרימן, ומביא לדוגמא את חידון הדת הפופולארי שהיה „מה הקשר", עם טוביה צפיר ויובל גל — שזכה בזמנו ל־80 אחוזי צפייה.

לעומת תכניות הדת, בין התכניות שזוכות לקהל צופים גדול: הפופולרית ביותר, כתמיד היא „מבט לחדשות" — 99 אחוז; „כלבוטק" — 94 אחוז; „הצפית" — 88 אחוז; „מבט שני" — 87 אחוז; „עד פופ" — 78 אחוז; „נקודת חן" — 77 אחוז; „זה הזמן" — 74 אחוז.

שעות הצפייה הסובות ביותר הינן לפני ואחרי שידור „מבט לחדשות".

הסקר מוכיח, כי תחנות הטלוויזיה הפירטיות בכבלים וספריות הוידאו לא פגעו פגיעה ממשית באחוז הצפייה בשידור הטלוויזיה הישראלית. 87 אחוז מכלל צופי הטלוויזיה בארץ צופים בשידורי הטלוויזיה הישראלית.

הסקר נערך בין 25 במאי ועד סוף יוני 86, והקיף 1208 נחקרים מגיל 14 ומעלה, בקרב האוכלוסיה היהודית בארץ.

מן הממצאים לגבי האזנה לרדיו מתברר, כי במשך 13 שעות שידור ביום מובילה רשת ג' בראש. ההאזנה לרשת ג' רבה בקרב כל המאזינים ובולטת בעיקר בקרב הצעירים. מהשעה 8 בערב ואילך, שעת תחילת השידורים בעברית בטלוויזיה, יורד אחוז המאזינים לרדיו.

✱ הטלוויזיה בשירות המשטרה

פרשיות הרצח של התיירות מרים שסקר מגרמניה ולוסי אמוס, וכן פרשיות אונס החיילת — בדרום ישוחזרו במלואם ויעמדו במרכז תכנית טלוויזיה חדשה „בשידור חוקר", שתשודר החל מן החודש הבא בטלוויזיה, בשיתוף משטרת ישראל. במהלך התכנית יתבקש הציבור לסייע בפיענוח הפשעים.

לקראת שידור התכנית החדשה נעשתה עבודת הכנה שיטתית במשך שנה, במהלכה נבדקו התכניות המקבילות המשודרות בחו"ל, בעיקר זו של הטלוויזיה הגרמנית וזו של הבי.בי.סי.

המשטרה בחרה לקראת המשדרים תיקי פשע שקרו בשנים האחרונות ולא פוענחו. המגמה היתה לבחור פשעים שהיה להם הד ציבורי רב ויש עניין ציבורי לפענחם. במשרד המשטרה הוקם צוות חוקרי מיוחד שפעל ביחד עם מפיקי הטלוויזיה הישראלית בהכנת התכנית.

מניסיונם שהמשרו לאחר שידור תכניות דומות בחו"ל, מתברר, כי אחוז הגילויים עקב שידורן נע בין 25 ל־70 אחוזים.

ברדיו ✱ בטלוויזיה

בעריכת שולה מוסטיק

בטלוויזיה

✱ „פאני ואלכסנדר" (מוצ"ש, 22.30) — הפרק השני: בעיצומה של תורת „המלט" נתקף אוסקר אקדל בהתקף לב. עם פטירתו מקבלת עליה רעייתו אמילי את ניהול התיאטרון. היא מתקשה להתמודד עם בדידותה ועם גידול ילדיה, ובייחוד אלכסנדר — ילד נבון שמושפע מאוד ממות אביו. אמלי נכנעת לחיזוריו של ההגמון אדוארד וגרוס ונישאת לו, מתוך התכחשות לצרכיה הקודמים. היא עוברת עם ילדיה לגור בביתו הקודר של ההגמון. הילדים אינם מסתגלים לסדרי הבית המוזר ולאווירתו הקשה.

✱

✱ „שושלת" (א', 21.45) — הפרק ה־כישה עשר: קריגנסון נמצא אשם ב־דין, ובשחררים אותו לתקופת ניסיון של שנתיים. קלאודיה בליידל עדיין מחלימה בבית החולים מפציעה ונחושה בדעתה למצוא את בתה. קריגנסון דוחה את גסיונות ההתקרבות של סמיבן אליו. קריסטל מחליטה לשוב סופית אל בעלה, אלכסיס, גרושתו של קריגנסון, מודיעה לו, למורת רוחו, כי תשוב להתגורר באולפן הציור הישן שלה, הנמצא בתחומי האחוזה.

✱

✱ „כניסה חופשית" (א', 22.35) — סדרה חודשית חדשה, בשידור ישיר מתיאטרון החאן בירושלים, בהשתתפות קהל. הסדרה תעסוק בהיבטים חברתיים של נושאים הקשורים בעניני המרס. נושא התכנית הראשונה: „הגירושין כתופעה חברתית עכשווית". בתכנית ישולבו עדויות אישיות ומקצועיות ומשחקי סימולציה בהשתתפות פעילה של הקהל.

✱

✱ „ארצות הברית למען אפריקה" — סרט תעודה מוסיקלי (ג', 25.05) — הסרט מתעד את הקלטת השיר „אנו העולם", בהשתתפות 45 אומנים פופ ראשונים בארה"ב, שיר שנועד להרמת תרומות למען הרעבים באפריקה. ההשראה למבצע המקיף באה מאנגליה, שם נעשתה פעולה דומה למען הצלת הרעבים באתיופיה.

✱

✱ „עצבות אש" — סרט קולנוע (ד', 22.05) — סרט מתח ופעולה בריטי — עלילתו מתרחשת ברחובי ארה"ב וב־איים הקריביים. מולטי־מיליונר מיסתורי, אשר איש לא ראהו זה 40 שנה, נותן הוראה לחסל כדזן שעבד בשירותו. אלמנו של הכדזן מבקשת נקמה. היא חוברת יחדיו עם אנשי החוק והביון האמריקנים המחפשים את המיליונר בשל העלבות עם החברות של סמים מסוכנים. הם נעזרים בשירותיו של סוכן, שלאמיתו של דבר הוא איש מאפיה, ובעזרתו, כדי לעלות על עקבותיו של המיליונר.

✱

✱ „בריזין — אחרי שלום הנשיא" — סרט תעודה (ה', 21.30) — בריזין כינורו היה את הקריירה הקיצונית שלה כשהיתה בת 23, 13 שנה אחר־כך, ב־5 באוגוסט 1962, כשהיתה הקריירה ה־מקצועית שלה בשיא פריחתה כתה בנסיבות מסתוריות. רשמית הוכרז על מותה שהוא נעשה של התאבדות. היום נזים להטיל ספק בכך. הסרט מנסה להשוף את הנסיבות לכהונה ונצלה יתר גירסאות אפשריות: האהה אוכית שבריזין אכן הי תאבדד עקב סיום פרשת יחסיה עם רייבית קנדי, אחיו של נשיא ארה"ב ג'ון קנדי. האפשרות האחרת יוכזה, כי ל־רבים, ובני משפחת קנדי ביניהם, היה עניין במותה. בסרט ראיונות עם ש־ליטיקאים, אנשים בצעים הבידור וחב־רים קרובים של בריזין מונרו. החשפים פרטים הדשים בחייה.

✱

✱ „הה.." (ה', 22.40) — הפרק האחרון: ג'ון צוס יפני מהלילים לשוב להטסיה להיות יהודי כוזב בשיי. מבוהג גראנט בתהייב ישובה לבלול ההורים בתכניות החלל של נאס"א. הסכנה שהוזה הסיודים לאסטרונוטיקה בדבר שיתם של האסטרונאוטים בהכבלית.

לילדים ולנוער בטלוויזיה הכללית והלימודית

✱ יום שישי

15.00: מפגשי בראשית — סדרת תכניות העוסקות בפרשות השבוע של ספר בראשית. בכל תכנית שיחה עם פרופ' ישעיהו לייבוביץ על אחד הנושאים של הפרשה. קטע דרמתי המבוסס על פרשנויות חז"ל יציג מפגש בין ציונאי — חוקר בן ימינו עם דמויות מהעבר שהיו עדות לאירועים המקראיים. בסוף כל תוכנית נציג יצירות אמנות מהארץ ומהעולם אשר נוצרו בהשראת הסיפור המקראי. דברי קישור והנחיה יוגשו ע"י יעל צדוק. התכנית הראשונה: פרשת בראשית: על המשמעות הפילוסופית של הפסוק „בראשית ברא אלקים", הפסוק הפותח את המקרא. בקטע הדרמתי יוצג מפגש הנערך בגן עדן בין ציונאי חוקר לבין ה־נחש. הקטע מאיר את פרשת ה־פיתוי של חוה, בדרך הומוריסטית ובראי הפרשנות המסורתית. בסיום התכנית עיונתו של ד"ר בדעון עפרת על הגירוש מגן הצרן באמנות.

✱ יום ראשון

16.30: אי האלמונים — פרק 6 — ראלף שבוי בספינה שודדי הים ולומד להכיר אותם. הוא משליך חבית אבק שריפה לים בתקוה שתגיע לחבריו שנשארו באי, ותסמן להם שהוא עדיין חי.

✱ יום שני

15.15: קשר משפחתי — סדרה שבועית חדשה. בכל תכנית יוזמו בני משפחה עם פסיכולוג על בעיות חיי היום יום שלהם. הבראיינים בסדרה הם הפסיכולוגים אהוד יותם וחוית אברמסון. „סיירוגין". בתכנית הראשונה מראיינה חוית אברמסון את משפחת הדמון: ההורים ושניים מבין ארבעת הילדים: ה־מוסל בת 12 וניניר בן 8.

16.00: דורותה נערת הקרקס — פרק 5 — הקרקס בן גרבאל, אבי המשפחה שמחפשת עתה את האוצר, השאיר מכתב, ובו סיפר על תולדותיו, תולדות המדליה וכיצד להגיע לכל שוחקה נפשם של בני המשפחה. כל בני הדודים וה„נספחים" ל־משפחה רבים על האוצר שימצא.

18.00: הופה היי — הפעם באילת. משתתפים: יגאל בשן, עדי חיימן, ציפי שביט ויונתן מילר.

✱ יום שלישי

14.15: לאן נעלמו כולם? — סרט מדע בדיוני. בעולם התרחשה כבראה התפוצצות סולרית או תופעה טראוטכית אחרת שפישרה לא ברור לתושבי העולם. הסרט מלווה מ־שפחה אחת ונימולים המצטרפים אליה, הפעשים דרכם הביתה. אם המשפחה לא הצליחה להיניצל. היא השאירה מכתב ובו הסבר ביולוגי לכך שלא הצליחה להישרד.

15.25: הגנה עצמית בהגיגון — שיטות הגנה עצמית.

16.15: תאטרון אגדות עם — בן הנפח — גילדה היא הנסיכה בממלכת רופלסטין. אויבים מתקיפים את שדות הממלכה, ואביה המלך אינו יודע כיצד להתגונן. הברון פלודרוף מוכן להגן על הממלכה ב־תנאי שהנסיכה תינשא לו. אלא ש־בן הנפח, אהובה של הנסיכה, אינו מוכן לוותר, ומוכיח שהאייב האמיתי הוא הברון עצמו.

18.00: „שובה של האנטילופה" — הפרק השני: „אבדות ומציאות". שלושת הננסים נקלעים לצרות ולסכנה ב־בית האחוזה שאליו הביאו אותם הילדים שמצאו אותם.

✱ יום רביעי

14.15: מנהרת הזמן — „שניים נגד שניים" — דאג ושוני נקלעים לאי באוקיאנוס השקט בעת מלחמת העולם השניה. באי שנבשט ע"י היפנים נשארו סמל קשיש וטייס קאמיקאזי לשעבר שלא היה מסוגל לעמוד במשימת התאבדות. הוא מאשים בכך את האמריקנים ומוצא בדאג וטוני פורקן לשנאתו לאמריקנים. הוא מהתלל בהם במשחק כווה ב־גיתגל.

17.30: „שכיניות באודיר" — לקראת מ־בצע „הקש בדלת". התכנית תעסוק הפעם בהתמודדות של ילדים עם מחלת הסרטן.

✱ יום חמישי

17.30: „מהרון 1" — עם הפרס: „בקרת התורפה". דני בגלה ברשימתו של אביו, כי בבסיס בקרון יש נקודת תורפה העשויה להסוק איתו לסכנה. הוא מנסה למצוא פתרון לבעיה.

✱

פרקי היום בתנ"ך

קריאה מפי שמואל גורביץ

רשת א', 18.50

יום א': ירמיהו, פרק ל"ח (פסוקים י"ט—כ"ח) — שיחה מאת ד"ר מנחם בולה על הנושא: הוסכמו בבוך רב־ליך נסוגו אחור.

יום ב': ירמיהו, פרק ל"ט (פסוקים א'—ט') — שיחה מאת פרופ' משה הראל על הנושא: גן המלך בשער בין החומותיים.

יום ג': ירמיהו, פרק ל"ט (פסוקים י'—י"ח) — שיחה מאת ד"ר ירחמיאל ברגמן על הנושא: והיתה לך נפשך שלל כי בטחת בי.

יום ד': ירמיהו, פרק מ' — שיחה מאת ד"ר ירחמיאל ברגמן על הנושא: שבו בארץ.

יום ה': ירמיהו, פרק מ"א (פסוקים א'—ו') — שיחה מאת מנחם בן ישר על הנושא: מעשה גדליהו.

פינת הבול

מאת חיים לנגלבן

חותמת דואר מיוחדת לבי"ח ביילינסון

במלאת 50 שנה של המרכז הרפואי של קופת חולים ע"ש משה ביילינסון בפתח תקוה, הנפיק השירות הבולאי הישראלי חותמת דואר מיוחדת שהוטבעה ביום שני כ"ד בתשרי התשמ"ז — 27 באוקטובר 1986 בסוכנות הדואר בבית החולים.

המרכז הרפואי ביילינסון נקרא ע"ש משה ביילינסון (1889—1937). סופר ופובליציסט עברי, ממפילי תנועת העבודה בארץ, ממייסדי העתון „דבר", ובעל מספר ספרי מחקר על השאלה הערבית, תחי"ת איטליה וכתבי משה ביילינסון.

מן הראוי לציין, כי תחילת בי"ח ה־מרכז הרפואי בפתח תקוה היתה בשנת 1936, והוא נמנה על המרכזים הרפואיים המתקדמים ביותר בארץ והגדול שבין מוסדות קופת חולים הכללית.

בקיץ 1936 הרם כל חבר בקופת החולים הכללית שכר שני ימי עבודה כדי לסייע בבניית בית החולים, הנקרא עם הנוכתו על שם משה ביילינסון. בתחילה היו בבית החולים רק 60 מיטות וכיום עם התפתחותו של המרכז הרפואי כולה בית החולים 1,200 מיטות עם 34 מחלקות שונות, 60 מרפאות ו־10 מכונים לשירותי עזר רבים. כן העתונים שהמציא לנו מר דוד הגר, דובר קופת חולים הכללית, אנו למדים, כי במשך שנה אחת מאושפזים כ־60,000 חולים בביילינסון: 300,000 חולים מקבלים טיפול רפואי במרפאות חוץ, ו־אילו בחדרי מיון מתקבלים במשך השנה כ־80,000 חולים.

ההוצאה הדואר המיוחדת שאת תצ־ויצבה הבנו מביאים, מראה בתוך כרזה הכוכרית ל"50 שנה למרכז הרפואי של קופת חולים ביילינסון, וכציצה הסמלית של ה־חותמה כובא סמל הקופה.

החותמת הדואר המיוחדת בראה בתוך כרזה הכוכרית ל"50 שנה למרכז הרפואי של קופת חולים ביילינסון ומצידה הש־מאלי של החותמת מובא סמל הקופה.

בול ומשך התיאטרון הלאומי הסרבי

התיאטרון הסרבי הלאומי בנובי־סאד, נוסד ב־28 ביולי 1861, והוא התיאטרון המקצועי הקבוע הוותיק ביותר ביוגוסלביה. במלאת 125 שנה ל"סיטרן, הוציא מ־שרד הדואר של הקהילה היוגוסלבית בול זכרון ביוחד לציון האירוע. הבול בן 40 דינאר נושא עליו את סמל התיאטרון ה־כייצג את „האליה", בגירת אבגוה התיאטרון במיתולוגיה היוונית — אחת מתשע המוזות שהיא פטרונת הקומדיה.

עיצובו האמנותי של הבול נעשה בידי דמיטרי ציוזוב, צייר אקדמי מבלגרד. הבול הודפס בבית הדפוס „פירוב" בנובי־סאד, באופסט רב־צבעי, בגליונות דואר בני 26 בולים כ"א. גודל כל בול 29/35 מ"מ.

החברה „יוגוד־דקוי" היוגוסלאבית הכיגישה למחזור מעטפה לציון יום הופעת הבול, שראה אור ב־28 ביולי 1986.

הוקף הבולים — בלתי מוגבל.

30 שנה לעיר אשדוד

ביום שלישי כ"ג בחשון התשמ"ז — 25 בנובמבר 1986, הוכנס לשימוש בבית הדואר אשדוד החותמת דואר מיוחדת ל־ציון מלאת 30 שנה לעיר אשדוד.

אשדוד — עיר הנמל הדרומית לחוף הים התיכון של ישראל, הוקמה כראשיתה בהכנון־אב מודרני. בחותמה אשדודיים — הגבול הצפוני של העיר אשדוד שהיתה מרוחקה מן החוף כ"ד ק"מ. הערבים ה־ראים בתחומה של העיר גם את קברו של יונה הנביא.

דברי הדואר שיתקבלו בתאריך הנ"ל בבית הדואר אשדוד, יוחתמו בחותמת המיוחדת. שעות העבודה של בית הדואר באשדוד הן משעה 08.00 בבוקר עד שעה 12.00 בצהריים; ומשעה 16.00 אחה"צ עד השעה 18.00 בערב. אספנים המעוניינים בהטבעה של החותמה המיוחדת יעבירו את מעטפותיהם המבוילות בחוק (בול „לא ערך") למנהל דואר אשדוד מיקוד 77 100 לפני התאריך הנ"ל.

עובדי ההוצאה יצטו כל המאמצים כדי לבצע ההוצאה ברורה ונקיה, דברי הדואר שלא יבוילו בדמי משלוח מלאים, לא יוחתמו בחותמת המיוחדת ויוחזרו לשולח על הסבולי.